

ΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΑΝΤΙ



Περίοδος Β'
Τεύχος 812
Παρασκευή 5 Μαρτίου-
Πέμπτη 18 Μαρτίου 2004
Τιμή: 4 Ευρώ

Επιμένουμε Αριστερά

ΦΟΥΝ:

μαντής

Διαμαντής

ακος

ζαμίας

Καρουσιάνη

σιφάκης

αρδόπουλος

νικολάου

τεφανίδης

ας

ΕΙΠΑ
ΚΥΡΙΕ:
ΠΛΥΘΗΚΑ
ΠΡΙΝ
ΕΡΘΩ

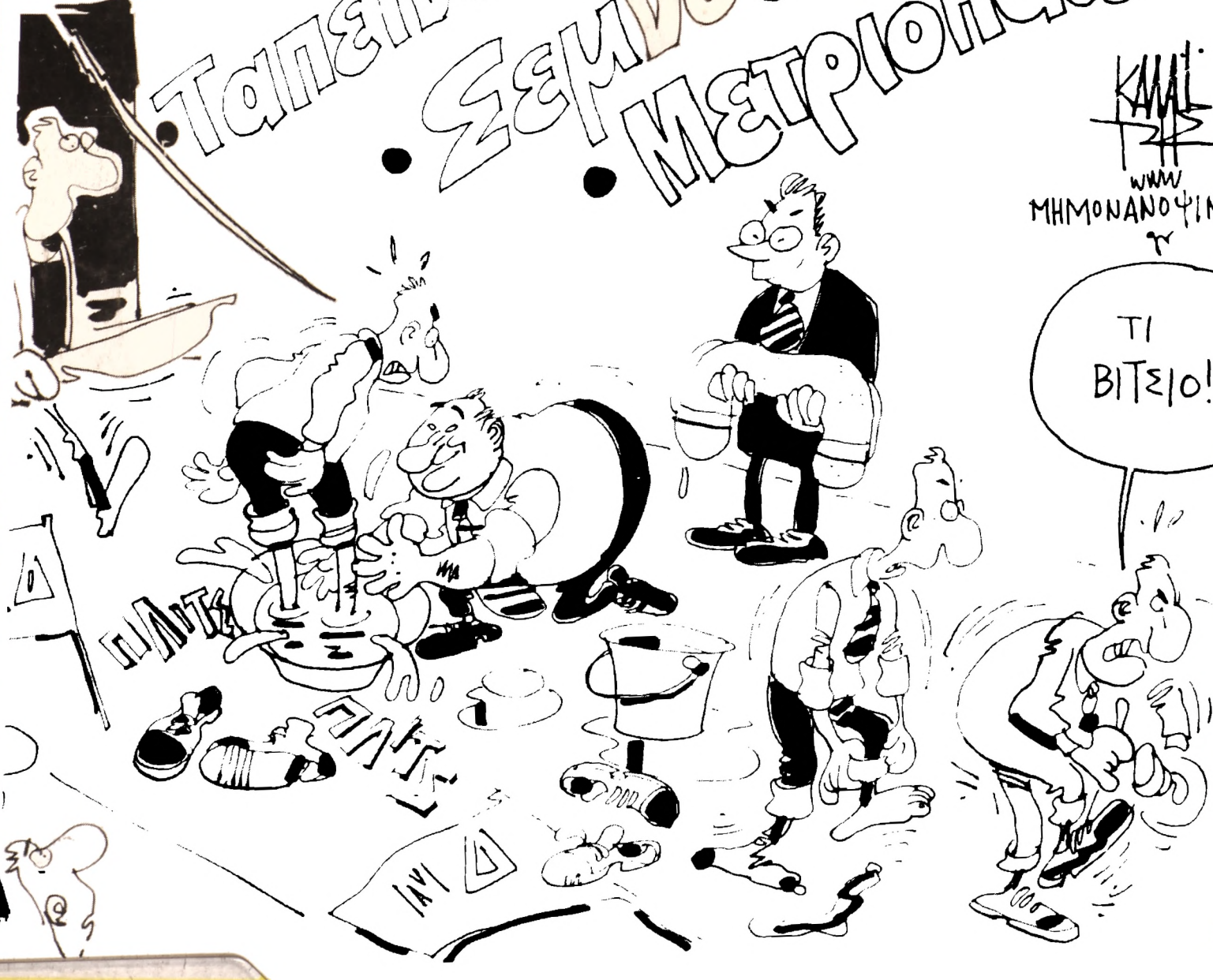
ΝΕΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

16 ΦΕΒ. 2005

ΤΑΠΕΙΝΟΤΗΤΑ
ΣΕΜΝΟΤΗΤΑ
ΜΕΤΡΙΟΠΡΑΘΕΙΑ

ΚΑΛ
WWW
ΜΗΜΟΝΑΝΟΨΙΝ
Υ

ΤΙ
ΒΙΤΣΙΟ!



822



82



Περίοδος Β' • Έτος 31ο • Τεύχος 812

Παρασκευή 5 Μαρτίου

Πέμπτη 19 Μαρτίου 2004

Τιμή τεύχους: 4 ευρώ

ΑΝΤΙ - ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

Τηλ. 210 7232713 - 210 7232819

Fax: 210 7226107

ANTI ON-LINE: <http://www.anti.gr>

e-mail: chrapou@otenet.gr

ΕΚΔΟΤΗΣ: Χρήστος Γ. Παπουτσάκης

ΚΑΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Παναγιώτης Τσάρας

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΥΛΗΣ: Νεφέλη Παπουτσάκη

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ: Τασία Ρούμπου

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΤΥΠΟΕΚΔΟΤΙΚΗ Α.Ε.

Λεύκης 134, Κρυονέρι, τηλ. 210 6297600

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:

Ετήσια συνδρομή: 26 τεύχη, Εξάμηνη: 13 τεύχη

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εξαμ. 39 ευρώ, Ετήσια 78 ευρώ,

Οργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ.: 200 ευρώ

Φοιτητική ετήσια: 70 ευρώ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: ΕΥΡΩΠΗ - ΜΕΣΟΓ. ΧΩΡΕΣ:

Εξαμ.: 74 ευρώ, Ετήσια: 148 ευρώ,

ΗΠΑ - ΚΑΝΑΔΑΣ - ΑΣΙΑ - ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ:

Εξαμ. 80 δολ. ΗΠΑ, Ετήσια 160 δολ. ΗΠΑ

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΤΑΓΕΣ: Χρήστος Παπουτσάκης

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: 6 ευρώ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Για τα βιβλιοπωλεία

της Αθήνας: Περιοδικό ANTI,

για τα βιβλιοπωλεία της Β. Ελλάδας:

Κέντρο του βιβλίου - Α. Πουλουκτσή και Σία Ε.Ε.

Λασσάνη 3, Θεσσαλονίκη, τηλ. 2310 237463

Με τον τερματισμό της προεκλογικής περιόδου το Αντί επιστρέφει στους κανονικούς ρυθμούς έκδοσής του ανά δεκαπενθήμερο. Το επόμενο τεύχος θα κυκλοφορήσει την Παρασκευή 19 Μαρτίου. Καλό αριστερό βόλι!

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

• ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ: Εκλογικό υστερόγραφο	4
• Κώστας Κουφογιώργος: Γελοιογραφία	5
• ΑΝΤΗΝΩΡ: Ψήφο στην Αριστερά!	6
• ΑΝΤΙ-ΘΕΣΕΙΣ:	8
• Εφημερολόγια από την Εφήμερη (Όλγα Ι. Φωτακοπούλου)	13
• Ν. Κωνσταντόπουλος: Αποσπάσματα από την ομιλία του στην πλατεία Κοτζιά	14
• Α. Καζαμίας: Η ζωτική παρουσία της δημοκρατικής Αριστεράς	16
• Τάκης Διαμαντής: ΣΥΝ: Η ελπίδα για το αύριο της Αριστεράς	18
• Ιωάννα Καρυστιάνη: Η Αριστερά θέα του μέλλοντος	20
• Γεράσιμος Λυκιαρδόπουλος: Η νύχτα των Σαλτιμπάγκων	21
• Κώστας Κολιγιώργος: Το χρονικό μιας τιτανομαχίας: Μέρος τελευταίο	22
• Αλ. Τζιόλας: Το νόημα αυτών των εκλογών: Μακιαβελισμός ή δημοκρατία	24
• Μάνος Στεφανίδης: Μονόπρακτο με πολιτικό φόντο και προεκλογικό κλίμα	26
• Μάνος Στεφανίδης: Ανήσυχη Αριστερά - Εφησυχασμένος Αριστερός	27
• Θύμιος Παπανικολάου: Γιωργάκης: Ο μεταπράτης των ιδεολογικών επιταγών της Νέας Τάξης	28
• Π. Καζάκος: Salta in banco;	30
• Αλέκος Τζιόλας: Η επιβίβαση στις λέξεις	32
• ΚΟΣΜΟΔΡΟΜΙΟ	34
• E-mail από τον Απόστολο Διαμαντή	36
• Θεμιστοκλής Κοτσιφάκης: Το πρόγραμμα του ΠΑΣΟΚ για την Παιδεία	37
• ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ	43
• ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ	44
• Α.Φ.: Κώστας Μόντης (1914-2004)	48
• Δημήτρης Φιλιππίδης: Χωρικός ρατσισμός	49
• Χάρης Βρόντος: Συνέντευξη στον Σωτήρη Λέτσιο	50
• Τζίμης Παπανικολόπουλος: Άγνωστα προλεγόμενα σε ένα διήγημα του Αντώνη Σαμαράκη	52
• Ειρήνη Μουντράκη: Σχέδια επαφής	57
• Γρηγόρης Ιωαννίδης: Η κατάκτηση της Εδέμ	58
• Άνθη Καρρά: Γλυκιά Σταμπούλ...	60
• ΒΙΒΛΙΟ	64

Σκίτσο εξωφύλλου: Γιάννης Καλαϊτζής

ΕΚΛΟΓΙΚΟ ΥΣΤΕΡΟΓΡΑΦΟ

ΟΛΑ ΔΕΙΧΝΟΥΝ να έχουν πια ξεκαθαρίσει: Το ΠΑΣΟΚ χάνει τις εκλογές, η ΝΔ σχηματίζει κυβέρνηση, το ΚΚΕ είναι τρίτο κόμμα και τελικά ο Συνασπισμός της Ριζοσπαστικής Αριστεράς περνά το κατώφλι της Βουλής. Μπορεί βεβαίως και να μη γίνουν ακριβώς έτσι τα πράγματα, αλλά όσα σημειώνονται σ' αυτό το «Υστερόγραφο» είναι ανεξάρτητα από το τελικό αποτέλεσμα των εκλογών της 7ης Μαρτίου.

ΕΤΣΙ ΛΟΙΠΟΝ σήμερα ας ταξιδέψουμε στον μελλοντικό χρόνο και ας προσπαθήσουμε να δούμε τα πολιτικά μας πράγματα όπως θα τα βλέπαμε μετά από δέκα ημέρες ή δέκα μήνες· μετά την χρονική τομή της ημέρας των εκλογών. Μοιάζει υπερβολικός; Ίσως. Αλλά ας το προσπαθήσουμε.

ΟΙ ΕΚΛΟΓΕΣ αυτές είναι κατά την εκτίμηση πολλών –και όχι πάντως «αναλυτών»– οι πιο κρίσιμες της τελευταίας εικοσαετίας. Διακυβεύονται πολλά. Και θα κριθούν από το αποτέλεσμα πολλά για το μέλλον του τόπου· και για το μέλλον της ελληνικής Αριστεράς.

ΚΡΙΘΗΚΕ κατ' αρχήν, στην εκλογική αυτή αναμέτρηση, ένας μεγάλος πολιτικός χώρος ο οποίος προσπάθησε να αρθρώσει τον δικό του λόγο: Ο πολιτικός χώρος του ΠΑΣΟΚ, όλο αυτό το οικοδόμημα που στηρίχθηκε σε πάμπολλα δάνεια ιδεών –από την Αριστερά, το Κέντρο, τα εθνικιστικά σύνδρομα–, κλονίστηκε και αποσαρθρώθηκε. Και επειδή πρέπει να κάνουμε πάντα έναν απολογισμό, το ΠΑΣΟΚ οφείλει να κάνει και αυτό σήμερα τον δικό του. Ο κόσμος αλλάζει, μας λένε, και μεταβάλλεται. Ναι, αλλά η πραγματικότητα δεν είναι ο πλασματικός κόσμος της τηλεόρασης. Οι άνθρωποι γεννιούνται, ανατρέφονται, μορφώνονται, ασθενούν, σκοτώνονται, πεθαίνουν· συνεχίζουν, παρ' όλα αυτά και με όλα αυτά, να ζουν όπως ζουν κάποιες χιλιάδες χρόνια τώρα. Μην τρελαθούμε επομένως με τις διάφορες μεταμοντέρνες ανοησίες! Επειδή λοιπόν έτσι ζουν και λειτουργούν οι άνθρωποι, θα πρέπει να κατανοήσουν κάποιοι ότι «το ψέμα έχει κοντά ποδάρια». Και «έχει το ψέμα κοντά ποδάρια» για όλους. Και για τη Δεξιά και για την Αριστερά επίσης. Αλλά ο λόγος τώρα για το ΠΑΣΟΚ· σωστότερα για το Κέντρο, όπως λέγαμε παλιά. Έχει πια ξεκαθαρίσει στο μυαλό των περισσότερων ότι το μύθευμα που κατασκεύασε ο Ανδρέας Παπανδρέου και οι ισχυρισμοί που ανενδοίαστα διατύπωνε ότι «Αριστερά είναι το ΠΑΣΟΚ» ήταν ένα κακόγουστο «επικοινωνιακό τρικ», όπως συνηθίσαμε να αποκαλούμε τα προπαγανδιστικά συνθήματα στις μέρες μας.

ΕΙΣ ΤΟ ΕΞΗΣ θα πρέπει οι έως χθες ψηφοφόροι του ΠΑΣΟΚ να αποφασίσουν τι είναι και πού ανήκουν πολιτικά. Εις το εξής δεν επιτρέπεται τα στελέχη του Κινήματος να κουράζουν άλλο τα αφτιά μας με τις περίτεχνες εκείνες δικολαβίες όπου το μαύρο μετατρέπεται σε άσπρο. Ας αποφασίσουν ποιους θα αφήσουν και με ποιους θα πάνε. Ο καθείς να τοποθετηθεί και να προσπαθήσει να ανοίξει τον δικό του δρόμο. Περίσσεψε η σύγχυση, το ψέμα, η θολούρα.

ΑΣ ΥΠΟΘΕΣΟΥΜΕ ότι στις εκλογές η ΝΔ αναδεικνύεται πρώτο κόμμα και σχηματίζει αυτοδύναμη κυβέρνηση. Το ίδιο θα ισχύσει και στην περίπτωση που το ΠΑΣΟΚ αναδειχθεί πρώτο κόμμα: θα σχηματίσει αυτοδύναμη κυβέρνηση. Όποιο από τα δύο κόμματα και αν εκλεγεί πρώτο, θα οφείλει τον σχηματισμό κυβέρνησης στον εκλογικό νόμο, ο οποίος έχει εγκαθιδρύσει τον δικομματισμό ως σύστημα διακυβέρνησης. Ο δικομματισμός δημιουργεί τα εκβιαστικά διλήμματα. Ο δικομματισμός θέλει άσπρο ή μαύρο· αποκλείει την τρίτη λύση.

ΕΤΣΙ ΦΤΑΣΑΜΕ, ανάμεσα στους ψηφοφόρους της ΝΔ να συγκαταλέγονται και πολλοί που εάν αφήνονταν να εκδηλώσουν ελεύθερα την πολιτική τους βούληση θα ψήφιζαν Αριστερά. Πολλοί αριστεροί ψηφίζουν ΝΔ για να μην εκλεγεί το ΠΑΣΟΚ. Όπως και πολλοί ψηφίζουν ΠΑΣΟΚ προκειμένου να μην εκλεγεί η ΝΔ. Αλλά αυτά είναι νόθες επιλογές.

Και δημιουργούν νόθες καταστάσεις μετεκλογικά. Επιλογές που προκαλεί ο εξαναγκασμός του δικομματισμού.

ΟΙ ΕΚΛΟΓΕΣ της 7ης Μαρτίου είναι όμως κρίσιμες και γιατί θα μπορέσουν να ανοίξουν δρόμους στην Αριστερά. Η Αριστερά δεν πρέπει να μείνει στο περιθώριο της πολιτικής ζωής, γιατί κηρύσσει την αλληλεγγύη και την κοινωνική ευαισθησία. Η Αριστερά ζωοδοτεί την πολιτική ζωή και ανοίγει νέους δρόμους. Φάνηκε καθαρά η ανάγκη για την παρουσία του τρίτου πολιτικού χώρου, της Αριστεράς. Έχει πέσει η μάσκα του δήθεν αριστερού ή κεντροαριστερού πολιτικού χώρου που πήρε το όνομα ΠΑΣΟΚ και προσεχώς θα λέγεται Δημοκρατική Παράταξη. Πρέπει να εξασφαλιστεί η είσοδος και του Συνασπισμού της Ριζοσπαστικής Αριστεράς στη Βουλή με το πολύχρωμο και πολυσήμαντο Ενωτικό Ψηφοδέλτιο όπου στεγάζονται οι κύριες ομάδες και γκρούπες που βρίσκονταν σε πολιτική απομόνωση και πολιτική μοναξιά. Η ενδυνάμωση της Αριστεράς θα καρποφορήσει ένα καινούργιο πολιτικό λόγο-σύνθεση που απαιτούν οι νέοι καιροί.

Ο ΨΕΥΔΟΠΡΟΟΔΕΥΤΙΣΜΟΣ του ΠΑΣΟΚ δεν μπορεί να απαντήσει στα επείγοντα ερωτήματα που έχουν τεθεί. Η Αριστερά αυτόνομα πρέπει να ξανακοιτάξει στην ιστορία της και να προβληματιστεί για το μέλλον της. Στα σύνθετα προβλήματα του σύγχρονου κόσμου θα μπορέσει να απαντήσει η Αριστερά εάν ζυμωθεί σε έναν διάλογο όπου και ο Συνασπισμός θα έχει λόγο και ισχυρή φωνή. Γι' αυτό πρέπει να ψηφιστεί και να αντιπροσωπευθεί στη Βουλή.

ΑΜΕΣΩΣ μετά θα αρχίσει ο διάλογος για τη δημιουργία ενός νέου πολιτικού χώρου, ενός τρίτου πόλου, όσο μακρύς και επίπονος κι αν χρειαστεί να είναι ο διάλογος για την πραγμάτωσή του.

* * *

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΝΟΝΤΑΣ, σήμερα θέλουμε να ξαναδούμε όσα επιχειρήσαμε και τελικώς δώσαμε σε τυπωμένη μορφή στο *Αντί*. Γιατί αυτά ισχύουν και από αυτά κρινόμαστε. Μήπως έγιναν υπερβολές στο δίμηνο που πέρασε; Είναι ερώτημα που οφείλουμε να απαντήσουμε. Ναι, έγιναν υπερβολές και από εμάς που υπηρετούμε νηφάλια και ψύχραιμα τον λόγο. Σ' αυτό το κλίμα όμως διεξάγονται οι βουλευτικές εκλογές του 2004.

ΣΤΟ ΚΛΙΜΑ αυτό, το μικρό περιοδικό που φυλλομετράτε, προσπάθησε να αρθρώσει το δικό του λόγο. Με λίγους συνεργάτες, με φτωχά μέσα, αλλά με πάθος και με ειλικρίνεια. Οι λόγοι που έφτασαν στα γραφεία μας ήταν λόγοι συγχαρητήριοι, λόγοι ενθαρρυντικοί. Κάποιοι είχαν τις αντιρρήσεις τους. Ήταν αυτοί που δεν συγχώρησαν το πάθος και τις έντονες αναζητήσεις μας. Ο έπαινος ή ο ψόγος, δικός τους· το πάθος για την αναζήτηση της αλήθειας, δικό μας.



Ψήφο στην Αριστερά!

ΑΝ ΚΑΙ ΣΕ απόσταση αναπνοής από την κάλπη, ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ Γ.Α. Παπανδρέου εντείνει τις επιδόσεις του τόσο σε πλειοδοσία παροχών, όσο και σε αντιδεξιά ρητορική. Βασικός στόχος: Να περιορίσει τις διαρροές ψηφοφόρων του ΠΑΣΟΚ προς τη Νέα Δημοκρατία και την Αριστερά και, ειδικότερα, να υφαρπάξει την ψήφο πολιτών προσκειμένων στον Συνασπισμό.

ΗΔΗ, από την περασμένη Δευτέρα, ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ άρχισε να υποσχεται λογής επιδόματα ή παροχές (όπως, λόγου χάρη, το «μέρισμα ειρήνης» ή «μηνιαίο εισόδημα 800 ευρώ σε κάθε ζευγάρι συνταξιούχων αγροτών»), χωρίς να πει το παραμικρό για το κόστος των παροχών αυτών! [Όπως είναι γνωστό, στο πρόγραμμα του ΠΑΣΟΚ,

που διανεμήθηκε μέσα στο ίδιο το «συνέδριο» που εξέλεξε τον Γ.Α.Π. πρόεδρο του κόμματος, δεν υπήρχε καμία αναφορά στο ύψος του «εισοδήματος» που έχει –ή θα μπορούσε να έχει– «ένα ζευγάρι συνταξιούχων αγροτών».]

ΠΛΗΝ, η παροχολογία επέπρωτο να συγκερασθεί και με μια παρωχημένη αντιδεξιά ρητορική, που θέλει τον πρόεδρο της ΝΔ, Κ. Καραμανλή, «να αγκαλιάζει τους εθνικιστές και τους ακροδεξιούς», ενώ «διώχνει τους δημοκρατικά σκεπτομένους φιλελευθέρους», τους οποίους, ευτυχώς, περιμαζεύει το ΠΑΣΟΚ! Την ίδια στιγμή, όταν ο Γ.Α.Π. ερωτάται (από την Καθημερινή, λόγου χάρη) γιατί χρησιμοποιεί πολιτική φρασολογία, ενώ επαγγέλλεται –υποτίθεται– τη «συναίνεση» και τη «σύνθεση», απαντά ότι «μετεκλογικά

θα επιδιώξει τις μέγιστες συναινέσεις», αλλά ότι, προς το παρόν –προεκλογικά, δηλαδή– «πρέπει ν' αναδειχθούν οι διαφορές μεταξύ των διαφόρων παρατάξεων»...

ΕΝΙΣΧΥΟΥΝ ΤΟΝ ΚΑΡΑΤΖΑΦΕΡΗ...

Η ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ του Γ.Α.Π. να εμφανίσει τη ΝΔ ως «κόμμα του ακροδεξιού χώρου», ερμηνεύεται ως προσπάθεια ενίσχυσης του Γ. Καρατσαφέρη... Αυτό, τουλάχιστον, υποστήριξαν τόσο ο επίτιμος πρόεδρος της ΝΔ Κ. Μησοτάκης, όσο και ο υπεύθυνος προγράμματος της ΝΔ Γ. Σουφλιάς: «Οι ισχυρισμοί του ΠΑΣΟΚ περί “ακροδεξιών θυλάκων”, κ.λπ. φθάνουν τα όρια της γελοιότητας... Στις εκλογές αυτές μετέχει και ακροδεξιό κόμμα και όλοι αντιλαμβάνονται ότι αυτό το ακροδεξιό κόμμα

ΕΤΟΙΜΑΣΤΗΚΑΝ ΑΚΟΜΗ ΔΥΟ ΤΟΜΟΙ ΤΟΥ ΑΝΤΙ (2002)



Α' εξάμηνο 2002

Είναι έτοιμοι και διατίθενται από τα γραφεία του περιοδικού (Δημοχάρους 60, Αθήνα 115 21) δυο ακόμα τόμοι του ΑΝΤΙ που συμπεριλαμβάνουν τα τεύχη 754 έως και 766 (ο 56ος) και 767 έως και 778 (ο 57ος).

Θα βρείτε επίσης τους τόμους των προηγούμενων ετών. Στους τόμους του περιοδικού ΑΝΤΙ αποτυπώνεται η σύγχρονη ιστορία μας.



Β' εξάμηνο 2002

προσπαθεί να προβάλλει το ΠΑΣΟΚ». Πάντως, ακόμα και απλοί ψηφοφόροι του ΠΑΣΟΚ «εξεπλάγησαν» για το ότι η *Αυριανή* κάλυψε την κεντρική συγκέντρωση του ΛΑΟΣ στην πρώτη σελίδα της, με ιδιαίτερες τιμές!

ΟΣΟ ΓΙΑ την παρουσία «δημοκρατικά σκεπτομένων φιλελευθέρων» στο ψηφοδέλτιο Επικρατείας του ΠΑΣΟΚ (λέγε με: Μάνο ή Ανδριανόπουλο), αξίζει να καταγραφεί η κοινή δήλωση 14 ιδρυτικών μελών του Κόμματος των Φιλελευθέρων, με την οποία καταδικάζουν τη συνεργασία του κ. Μάνου με το ΠΑΣΟΚ και διαδηλώνουν την υποστήριξή τους στη Νέα Δημοκρατία.

ΚΑΙ Ο ΛΟΓΟΣ ΠΕΡΙ «ΠΟΓΚΡΟΜ»...

ΣΤΟ ΜΕΤΑΞΥ, εφημερίδες, τηλεοπτικοί ή ραδιοφωνικοί σταθμοί, που πρόσκεινται στο ΠΑΣΟΚ, εξακολουθούν να υποστηρίζουν ότι το «πακέτο Γιώργου υπέρ των αδυνάμων» έγινε δεκτό με περισσή ικανοποίηση από τους... «μη προνομιούχους» (ξαναθυμήθηκαν τον «όρο»!) και ότι η διαφορά κόστους μεταξύ του «πακέτου Γιώργου» και της «Χάρτας Σημίτη», μόλις αγγίζει το 10%. Το «πακέτο» Παπανδρέου έσπευσε να υποστηρίξει και πρωθυπουργός Κ. Σημίτης, ο οποίος διαβεβαίωσε ότι τα χρήματα (κάπου 2,2 δισ. ευρώ) θα βρεθούν «γιατί η χώρα έχει ανάπτυξη».

ΑΠΟ ΤΗΝ άλλη, στοιχεία πόλωσης θεωρούνται και τα όσα «υποτονθορίζονται» σε περίπτωση εκλογικής νίκης της ΝΔ – διάβαζε η απόλυση 10.000 δημοσίων υπαλλήλων, *επί τω ότι* πρόσκεινται στο ΠΑΣΟΚ! Εξυπακούεται ότι η κινδυνολογία προωθείται προκειμένου να επηρεασθεί όχι μόνο το σώμα των δημοσίων υπαλλήλων, αλλά και ο κόσμος των αναποφάσιστων. Άρα: «Ψήφισε ΠΑΣΟΚ, για να μείνουν τα πράγματα ως έχουν». Μέσα στο πλαίσιο αυτό τοποθετείται και η ερμηνεία που δίδεται για το «περιεχόμενο» (ή το «ακριβές περιεχόμενο») ορισμένων δηλώσεων στελεχών της Νέας Δημοκρατίας, με κορωνίδα τα όσα ανέφερε η Άννα Διαμαντοπούλου περί «σχεδίου πογκρόμ». Πάντως και προς τιμή της, η εκπρόσωπος Τύπου του ΠΑΣΟΚ αισθάνθηκε την ανάγκη να αποσαφηνίσει ότι στην



του Χρ. Παπανίκου

έννοια του... πογκρόμ ή του «σχεδίου πογκρόμ» δεν περιλαμβάνονται πράγματα αυτονόητα, όπως είναι, λόγου χάρη, το δικαίωμα ενός κόμματος που κερδίζει τις εκλογές, να επιλέγει τις ηγεσίες των υπουργείων ή σειράς άλλων κυβερνητικών ιδρυμάτων. Όπως είναι γνωστό, το ΠΑΣΟΚ, επί μια εικοσαετία σχεδόν, «επιλέγει» ή τροφοδοτεί τον κρατικό μηχανισμό με «δικά του παιδιά».

ΤΙ ΘΑ ΔΩΣΕΙ Η ΚΑΛΠΗ;

ΣΕ ΚΑΘΕ εκλογική αναμέτρηση, το «τι θα δώσει η κάλπη» είναι, πάντοτε, το μεγάλο ζητούμενο. Το ΠΑΣΟΚ, ως το βράδυ της Τετάρτης, υποστήριζε ότι «ο αγώνας είναι ντέρμπι», ότι «η διαφορά των τριών μονάδων παίζεται», ότι «ο δυναμισμός του Γιώργου (Παπανδρέου) είναι σαφώς υπέρτερος» και ότι «το βράδυ της Κυριακής κάποιος θα εκπλαγούν από την ανακοίνωση των αποτελεσμάτων». Από την πλευρά τους, στελέχη της ΝΔ εμφανίζονταν «ήρεμα» και αντιπαρέβαλλαν τον «νηφάλιο λόγο του

Κ. Καραμανλή με τον έμφοβο και διχαστικό λόγο του Γ.Α. Παπανδρέου».

ΑΠΟ ΤΗΝ πλευρά τους, στελέχη εταιρειών δημοσκοπήσεων, παρά τη διαφορετικότητα προσεγγίσεων απέναντι στα πολιτικά κόμματα, υποστήριζαν ότι: α) Μάλλον κερδίζει τις εκλογές η Νέα Δημοκρατία, β) τα κόμματα της Αριστεράς μάλλον ανακάμπτουν, με τον Συνασπισμό να έχει εξασφαλίσει το εισιτήριό του στη Βουλή. Κατά τα άλλα, η εκτίμηση αυτή των δημοσκόπων-επικοινωνιολόγων απομένει να «κυρωθεί» το βράδυ της Κυριακής. Πάντως, η πρόβλεψη ως προς τον Συνασπισμό της Ριζοσπαστικής Αριστεράς, φαίνεται να συνάδει με την εκτίμηση και των στελεχών του ίδιου του Συνασπισμού, που επιμένουν ότι: «Η ψήφος στον Συνασπισμό της Ριζοσπαστικής Αριστεράς είναι η καλύτερη απάντηση στον μονόδρομο του νεοφιλελευθερισμού, στην πόλωση του δικομματισμού και στο σκόρπισμα της Αριστεράς».

ANTHNDP

ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ

«Ο Γιώργος Παπανδρέου και ο Κώστας Καραμανλής έδειξαν ότι δεν έχουν καμιά διαφορά μεταξύ τους, εκτός από το ότι εκφράζουν διαφορετικά ηγετικά μοντέλα...»

Ποιος το είπε; Ο Γ. Σεφερτζής, σύμβουλος του Γιωργάκη, μετά το περίφημο «ντιμπέιτ» το βράδι της περασμένης Πέμπτης. Εμείς τι μπορούμε να πούμε;

Τ.Κ.Δ.

ΑΥΤΟΣ ΕΙΝΑΙ...

Διερρήγνυαν τα ιμάτιά τους οι άνθρωποι του νέου προέδρου του ΠΑΣΟΚ, προσπαθώντας να μας πείσουν ότι στο «ντιμπέιτ» των πολιτικών αρχηγών το βράδι της περασμένης Πέμπτης «ο Γιώργος Παπανδρέου ήταν ο εαυτός του». Αλλά δεν χρειαζόταν τόση προσπάθεια για κάτι που κατάλαβε και ο τελευταίος πολίτης. Βεβαίως ο Γιωργάκης ήταν ο εαυτός του. Γι' αυτό άλλωστε δεν έπεισε κανένα! Το αστείο είναι ότι οι προπονητές του διαμαρτυρήθηκαν αργότερα ότι ο αρχηγός δεν άκουσε τις συμβουλές τους, γι' αυτό έχασε τελικά τις εντυπώσεις. Γιατί διαμαρτύρονται όμως; Τι περίμεναν από έναν πρόεδρο κόμματος που γράφει στα παλιά του παπούτσια το κόμμα του, τοποθετώντας τα πάντα σε πρώτο ενικό;

Τ.Κ.Δ.

Στην τελική ευθεία η εκλογική αναμέτρηση. Στο διάστημα της εβδομάδας που εκπνέει, και σε ωριαία βάση, τα μεγάλα κόμματα είχαν αποδυθεί σε έναν πρωτοφανή συναγωνισμό παροχολογίας.

Δεν σταμάτησαν εκεί. Εκ παραλλήλου επιδόθηκαν στο άθλημα της προβοκάτσιας και της πρόκλησης προς την άλλη όχθη. Τα μικρά κόμματα ευτυχώς δεν παρασύρθηκαν –και πώς άλλωστε;– στο άθλημα. Και εκ του λόγου αυτού κέρδισαν, αν όχι σε ψήφους, πάντως στην εκτίμηση των πολιτών.

Το Αντί κλείνοντας την ύλη του δεν προώθησε μια σειρά από ρεπορτάζ. Θεώρησε περισσότερο σκόπιμο να δημο-

ΛΙΓΟ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΟ ΤΕΛΟΣ

σιεύσει σχόλια και άρθρα πάνω στην εκλογική συγκυρία. Θέλει όμως να θυμίσει τρία θέματα που έμειναν ανοικτά και για τα οποία θα συνεχίσουμε την αποκαλυπτική μας έρευνα: Αφορούν το βαθύ κράτος του ΠΑΣΟΚ και δεν είμαστε βέβαιοι πόσο θα σκεπαστούν από την όποια νέα κυβέρνηση.

• Η Φώφη Γεννηματά δεν απάντησε στα αποκαλυπτικά στοιχεία που δημοσιεύσαμε στο προηγούμενο τεύχος, σύμφωνα με τα οποία ψηφίστηκε ειδική φωτογραφική διάταξη στον Ν.3146/2003 προκειμένου να μισθοδοτείται και από την Εθνική Τράπεζα εκτός από τον μισθό του υπερνομάρχη. Ρωτούσαμε μάλιστα τον νέο αρχη-

γό του ΠΑΣΟΚ εάν προτίθεται να τιμωρήσει και την Φώφη όπως έπραξε στην περίπτωση της τροπρλογίας Πάχτα.

• Το Εθνικό Ίδρυμα Νεότητας και η κα Ελένη Κούρκουλα θεώρησαν ότι οι αποκαλύψεις και καταγγελίες του Αντί έπρεπε να αποσιωπηθούν. Σε δεκαπέντε ημέρες θα συναντηθούμε και πάλι από τις στήλες του περιοδικού.

• Τέλος, πολλά θα αποκαλυφθούν στα προσεχή τεύχη για το πώς λειτούργησε το βαθύ κράτος του ΠΑΣΟΚ, τις χιλιάδες των ευνοουμένων, τις συναλλαγές και τις διαπλοκές που συντελέστηκαν και στρέβλωσαν τον κρατικό μηχανισμό.

Αντί

ΤΡΟΜΟΣ ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ

Για να θυμούνται οι παλιοί και να μαθαίνουν οι νέοι, όπως ήταν ο τίτλος μιας παλιάς ραδιοφωνικής εκπομπής, τα δύο μεγάλα κόμματα, είχαν δεν είχαν, ξαναζωντάνεψαν το προεκλογικό κλίμα άλλων εποχών, τότε που στην πολιτική σκηνή πρωταγωνιστούσαν ένας άλλος Παπανδρέου και ένας άλλος Καραμανλής. Μόνο που φαίνεται ότι έχουν αλλάξει πλέον οι ρόλοι.

Το θέμα αφορά εκείνο το περίεργο φυλλάδιο που καταφέρεται με υβριστικούς χαρακτηρισμούς κατά του Γ. Παπανδρέου και το οποίο ανακάλυψε το ΠΑΣΟΚ και το έβγαλε στη δημοσιότητα, καταγγέλλοντας τη Νέα Δημοκρατία για βρόμικες μεθόδους.

Και η υπόθεση πραγματικά βρομάει, όχι μόνο για το ίδιο αυτό φυλλάδιο και το περιεχόμενό του, αλλά και για τον περίεργο τρόπο που «ανακαλύφθηκε» και δημοσιοποιήθηκε από το ΠΑΣΟΚ. Ιδιαίτερα από το γεγονός ότι στο ΠΑΣΟΚ γνώριζαν την ύπαρξη του επίμαχου φυλλαδίου –την είχε «ανακοινώσει» ο Κ. Λαλιώτης– μια εβδομάδα νωρίτερα, ωστόσο δημοσιοποιήθηκε μόλις την περασμένη Τετάρτη, δηλαδή τέσσερα μόλις 24ωρα πριν από την ημέρα των εκλογών, οπότε εν χορδαίς και οργάνοις ενημερώθηκε και ο εισαγγελέας, στον οποίο δόθηκαν και σχετικές... φωτογραφίες του «εγκλήματος».

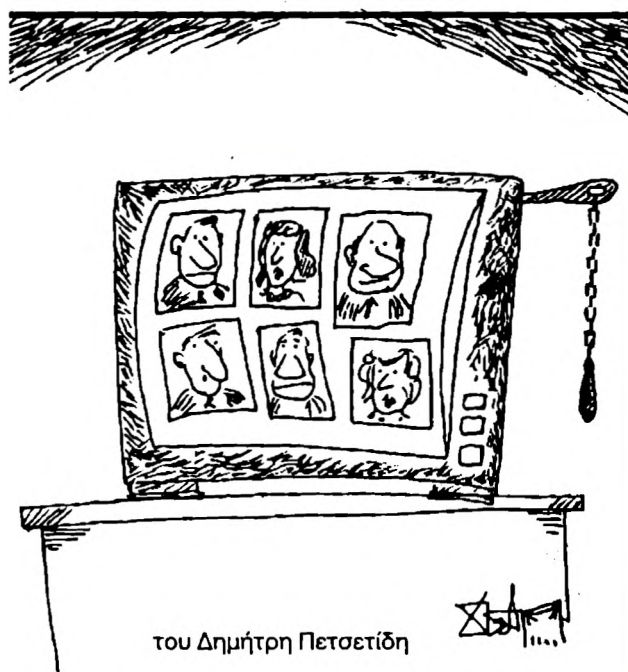
Παιδιά, μυρίζει προβοκάτσια καραμπινάτη, απ' όπου κι αν προέρχεται, και θα είναι κρίμα να αμαυρωθεί με τέτοιο τρόπο η εκλογική διαδικασία που με τα χίλια ζόρια επιχειρείται να παραμείνει σε κλίμα σχετικής ηρεμίας.

Τ.Κ.Δ.

ΑΝΤΙΓΡΑΦΕΣ

Ασφαλώς και είναι στη μόδα να κλέβεις συνθήματα και ιδέες μπερδεύοντας φίλους και εχθρούς στην πολιτική. Ο «φίλτατος» Καρατζαφέρης βροντοφώναξε την Κυριακή ότι «η Ελλάδα ανήκει στους Έλληνες». Δεν γνωρίζουμε εάν υπήρξε θαυμαστής του Ανδρέα, αλλά προφανώς εννοεί ότι δεν αναλογεί η παραμικρή σπιθαμή γης στον οποιοδήποτε νόμιμο ή παράνομο μετανάστη που αναζητεί καταφύγιο στη χώρα μας... Μπερρε!

ΣΩ.ΛΕ





ΤΩΡΑ ΤΟ ΑΝΤΙ ΘΑ ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΚΑΘΕ ΔΕΥΤΕΡΗ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

Οι εκλογές της Κυριακής επαναφέρουν το Αντί στους συνήθεις ρυθμούς έκδοσής του. Το επόμενο τεύχος (αρ. 813) θα κυκλοφορήσει την Παρασκευή 19 Μαρτίου. Και στο εξής κάθε δεύτερη Παρασκευή, εκτός απροόπτου. Οπότε και πάλι εδώ θα 'μαστε. Με περισσότερο χρόνο για να ετοιμάζουμε την ύλη και μέσα στις τεχνικές και οικονομικές μας δυνατότητες θα επικοινωνούμε κάθε δεύτερη Παρασκευή. Το νέο μας ραντεβού λοιπόν την μεθεπόμενη Παρασκευή. Αν δεν βρίσκετε το περιοδικό, σας παρακαλούμε θερμά να ειδοποιείτε στα γραφεία μας (τηλ. 210-7232713), για να φροντίζουμε ώστε να καλύπτονται τα κενά της διανομής, η οποία ως γνωστόν είναι πολύ κακή.

Αντί

«ΣΤΙΣ ΦΥΛΑΚΕΣ ΕΧΟΥΝ ΠΕΘΑΝΕΙ 107 ΑΤΟΜΑ; ΤΟ ΑΚΟΥΣΑΤΕ;»

Εκατόν τριάντα άτομα από το ΤΑΥΑΔ (Σύλλογος Οικογενειών των Πολιτικών Κρατουμένων για τη συμπαράσταση και την αλληλοβοήθεια) έχουν συλληφθεί στην Άγκυρα, την Πόλη, στη Σμύρνη και στη Μερσίνη. Πολλοί από αυτούς έχουν βασανιστεί άγρια από την αστυνομία και όλοι είναι σοβαρά τραυματισμένοι.

Είκοσι άτομα από το ΤΑΥΑΔ που πήγαν στο Πρακτορείο Ενωμένων Ειδήσεων στην Πόλη, για να δώσουν συνέ-

ντευξη Τύπου, συνελήφθησαν από την αστυνομία, που χρησιμοποίησε εναντίον τους αέρια. Κατόπιν τούτου μέλη του ΤΑΥΑΔ έχουν κάνει κατάληψη στα γραφεία του Πρακτορείου BBC για να στείλουν παντού τη συνέντευξη Τύπου.

Η αστυνομία συνέλαβε επίσης μέλη του ΤΑΥΑΔ στην Άγκυρα (στο πρακτορείο Comucuated), στη Σμύρνη (σε διαδήλωση στο Εμπορικό Επιμελητήριο) και στην πλατεία της Πόλης

Taksim, τα οποία εξακολουθούν να βασανίζονται.

Στη Μερσίνη ο Σύλλογος Επιχειρηματιών αρνήθηκε να τους δεχτεί και τα μέλη της οργάνωσης έχουν αναρτήσει σε πολλά μέρη της Τουρκίας πανό που γράφουν: «Στις φυλακές έχουν πεθάνει 107 άτομα; Το ακούσατε;» Αυτό το σύνθημα δίνει το στίγμα όλων των εκδηλώσεων του ΤΑΥΑΔ στην Τουρκία.

Γκ.Κ.

ΣΚΟΝΑΚΙΑ

Επειδή τα αμερικάνικα είναι η μητρική του γλώσσα, δεν χρειάζεται η κυβέρνηση των ΗΠΑ να του δίνει εντολές σε σκονάκια. Τις καταλαβαίνει προφορικά.

Ε.Α.



ΒΓΗΚΑΝ ΤΑ ΦΑΝΤΑΣΜΑΤΑ

Πολύς και δικαιολογημένος ο θόρυβος για την υπόθεση της κατηγορίας εναντίον του υποψήφιου βουλευτή του ΠΑΣΟΚ Σ. Βρέντζου για συμμετοχή του σε βασανιστήρια κρατουμένων την περίοδο της χούντας στη Θεσσαλονίκη.

Δικαιολογημένος διότι, ναι μεν ξέσπασε παραμονές εκλογών, οπότε μπορεί κανείς να το χαρακτηρίσει προεκλογικό πυροτέχνημα, ωστόσο δεν στερείται ουσίας, καθώς παρά την έντονη αντίδραση του ενδιαφερομένου τα στοιχεία που είδαν το φως της δημοσιότητας είναι μάλλον πραγματικά και βεβαίως καταδικαστέα, έστω και αν την εποχή στην οποία αναφέρονται

ο υποψήφιος βουλευτής ήταν φοιτητής νεαρής ηλικίας.

Το θέμα όμως είναι ότι η ιστορία αυτή ξέσπασε συμπτωματικά ενώ η προεκλογική μάχη άρχιζε να γίνεται περισσότερο σκληρή, με επιθέσεις κυρίως από την πλευρά του ΠΑΣΟΚ εναντίον της ΝΔ ότι συνδέεται με την ακροδεξιά, τη στιγμή μάλιστα που το ίδιο, μετά τον εναγκαλισμό του με τους Μάνο και Ανδριανόπουλο, υποστηρίζει τώρα και την προεκλογική εκστρατεία του Γ. Καρατζαφέρη, μπας και ξεκλέψει τίποτε ψήφους και ανακόψει την πορεία του Κ. Καραμανλή. Αμ, στο σπίτι του κρεμασμένου δεν μιλάνε για σκοινί!

Τ.Κ.Δ.

ΑΝΑΤΡΟΠΗ...

ΠΛΗΡΗΣ

Θυμάμαι εκείνα τα αλήστου μνήμης πακέτα και τις χάρτες του περασμένου Σεπτεμβρίου, από τον σκιώδη πρωθυπουργό Κ. Σημίτη, και μαζί τις κλάψες του υπουργού Εθνικής Οικονομίας Ν. Χριστοδουλάκη, που επέμενε ότι η οικονομία δεν αντέχει τέτοιες παροχές. Αν και για κάποιες από αυτές η κυβέρνηση πρόλαβε να απομυζήσει με δανεισμούς ένα μεγάλο μέρος του προϋπολογισμού. Όμως ο νέος αρχηγός των ρήξεων, των τομών και των ανατροπών άλλα κινείται. Μπρος στη νίκη –που δεν φαίνεται–, τι είναι ο ανθρώπινος πόνος; Θα τον αντιμετωπίσουμε... συμμετοχικά. Και, παίρνοντας φόρα, υποσχέθηκε τις τελευταίες ημέρες όσα δεν τόλμησε να υποσχεθεί το ΠΑΣΟΚ σε καμία προηγούμενη προεκλογική περίοδο. Τουτέστιν τα πάντα, μέχρι και «μπέμπι σίτερ» για τις εργαζόμενες μητέρες. Πετυχαίνοντας τη μεγάλη ανατροπή που επαγγέλλεται. Την ανατροπή μέχρι... τελικής πτώσεως!

Τ.Κ.Δ.



ΤΑΑΛΑΧΑΑΣΗΗ

Η εκτόξευση, κατά ριπάς, δίμηνης ήδη ιδεοληπτικής σαβούρας, διά της ποικίλης των ΜΜΕ εκλογικής βαβούρας, αποτελεί μοναδική και διεθνώς παραδειγματιστή περίπτωση σφετερισμού τελικά της λαϊκής κυριαρχίας, με πολιτικές τεχνικές κατασκευής εικονικών συνταγματικών πραγματικοτήτων, από της 8ης Ιανουαρίου 2004.

Και ενώ ο δικαστικός (συνταγματικός) διάλογος άρχισε την 12-1-04 και θα ολοκληρωθεί κάποτε, βρέξει-χιονίσει, ο πολιτικός, που δεν έγινε ποτέ, αποτελεί αναμφίβολα την μόνη και μοναδικά ασφαλή βάση του εκλογικού διαλόγου μεταξύ οποιωνδήποτε γκεσεμιών.

Κατά την «Ωνάσεια» περίπτωση προσωρινής αναπλήρωσης του πρωθυπουργού με δυαρχία (11/1995-1/1996), αναπτύχθηκε ευρύτατος δημόσιος διάλογος (επιστημονικός και δικαστικός), περί την ερμηνεία *μίας και μόνης, όλης κι όλης λέξης* («έκλειψη» του πρωθυπουργού, αρθρ. 38

παρ. 2 εδ. α' του Συντάγματος). Αντίθετα, κατά την «καραβέλεια» τρέχουσα περίπτωση, που τελειώνει μεθαύριο, υπήρξε απόλυτη σιωπή, που εξυτηρέτησε μόνον ξένα προς το δημόσιο συμφέροντα και ιδιοτελή του δικομματισμού της υποτΕλλάδας μας και των παρακρατικών της.

Εξάλλου, ίδια και χειρότερη σιωπή κατεκάλυψε, επί διετία περίπου (1994-96), την σκόπιμη παράλειψη συμμόρφωσης των γκεσεμιών του δικομματισμού προς τις αποφάσεις του Εκλογοδικείου, που έκρινε *ανυπόστατη* την εκλογή του 1993, καθώς και την (δημοτική) του 1986 της Βουλιαγμένης.

Αν επομένως ένα των πιο πάνω γκεσεμιών προσφύγει εμπρόθεσμα στο Εκλογοδικείο, μόλις χάσει, η Αθήνα μας θα γίνει Τααλαχαάσηη κι οι αποφάσεις του Δικαστηρίου αυτή τη φορά μάλλον θα εφαρμοστούν, όπως... Αμερική (2000).

Πρόδρομος Μιχαηλίδης

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΑ ΜΑΤΙΑ

Στήθηκαν ήδη οι πρώτες κάμερες που θα επιτηρούν επί 24ωρης βάσης την κίνηση αυτοκινήτων και πεζών σε βασικές κυκλοφοριακές αρτηρίες της πόλης. Και αυτό λόγω των αυξημένων αναγκών ασφαλείας ενόψει Ολυμπιακών Αγώνων. Απρόσωποι στύλοι από μπετόν τοποθετημένοι άκομψα για να υπενθυμίζουν την απουσία σύγχρονων έργων τέχνης από αυτή την πόλη. Εφόσον δείγματα κλασικής ή κλασικίζουσας τέχνης δεν είναι τοποθετημένα σε περίοπτα σημεία, στήνουμε κάτι που μοιάζει στις κολόνες που έφεραν στο Παρίσι οι στρατιές του Ναπολέοντα από την Αίγυπτο ως απόδειξη ηγεμονικής κυριαρχίας, για να αποτίσουμε «φόρο τιμής» στον αόρατο «άγγελο» της προσωπικής μας ασφάλειας – για τη δική μας περίπτωση. Το αποκλειστικό μερίδιο της εγχώριας ηγεμονίας το δικαιούται το σύστημα αστυνόμευσης και καταστολής που όπως ομολογούν οι αρμόδιοι οφείλει να είναι αυστηρότερο από ποτέ. Ας στήνουμε λοιπόν «μνημεία» ευγνωμοσύνης στην τεχνολογία και ας προσευχόμαστε να μείνουν αυτά απρόσβλητα από τα εχθρικά καιρικά φαινόμενα και τους απρόσεχτους οδηγούς. Να μας δώσουν όμως και μια απάντηση: Οι εν λόγω κάμερες θα είναι προσωρινές ή θα παραμείνουν και θα πολλαπλασιασθούν τα επόμενα χρόνια; Απορία ψάλτου, βηξ.

ΣΩ.ΛΕ

ΒΑΝΔΑΛΙΣΜΟΙ

Ηταν να μη γίνει η αρχή... Ο πεζόδρομος της Διονυσίου Αρεοπαγίτου αποτελεί μέρος του σχεδίου για την ενοποίηση των αρχαιολογικών χώρων, ένας χώρος αναψυχής και περιπάτου. Πριν από ένα χρόνο το Υπουργείο Πολιτισμού έδωσε άδεια για να φιλοξενηθεί εκεί έκθεση βιβλίου. Στη συνέχεια ο χώρος παραχωρήθηκε για διοργάνωση πολιτικών εκδηλώσεων. Και η κατάληξη είναι πέρα ως πέρα απογοητευτική: Πλαστικές σημαίες από προεκλογικές συγκεντρώσεις, κατεστραμμένα μάρμαρα, σκουπίδια παντός είδους – χώρια η ηχορρόπανση και το κομφούζιο που παρατηρείται σε ένα από τα πιο σημαντικά ιστορικά σημεία της Αθήνας. Τελικά σ' αυτή τη χώρα δεν είμαστε ικανοί να κρατήσουμε τίποτε αχάλαγο, τίποτα που να μην το γελοιοποιήσουμε. **ΣΩ.ΛΕ**



του Δημήτρη Πετσέτιδη

ΤΟ ΨΕΥΔΟ-ΟΡΑΜΑ ΤΟΥ Γ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

Ατυχη η επιλογή των επικοινωνιολόγων του ΠΑΣΟΚ να μεταγράψουν σε προεκλογικό λογύδριο του αρχηγού τους το όραμα του Σίντνεϋ Κάρτον. Ο Ντίκενς βάζει τον ήρωά του να οραματίζεται ένα φωτεινότερο μέλλον καθώς μεταφέρεται στην γκιλοτίνα – περιγράφοντας το όραμά του με μια σειρά προτάσεων που εισάγονται με το ρήμα βλέπω.

Τις ελπίδες των συμπολιτών του για το μέλλον διαβάσει στα μάτια τους ο αρχηγός του ΠΑΣΟΚ σε προεκλογική διαφήμιση που εισάγεται με τη φράση «κοιτάζω γύρω μου και βλέπω». Και τι βλέπει; Ελπίδα, προσμονή, αποφασιστικότητα για να συντελεστεί μία εκ βάθρων αλλαγή, να οικοδομηθεί ένα μέλλον, απ' όπου θα λείπει το άγχος της ανεργίας, της αβεβαιότητας, της πλημμελούς ασφάλισης, των χαμηλών συντάξεων, των οικονομικών διαφορών, όπου η παιδεία θα ανήκει σε όλους.

Εδώ από το όραμα περνάμε στην ψευδαίσθηση. Θα ήταν πιο ρεαλιστικό αν έλεγε: κοιτάζω γύρω μου και βλέπω ανθρώπους ανήσυχους για τον οικονομικό κατήφορο της χώρας, για την όλο και μεγαλύτερη εξάρτηση από τις τράπεζες, για τους όλο και περισσότερους νέους πτυχιούχους που υποαπασχολούνται ή είναι άνεργοι, ανθρώπους δύσπιστους για τις συντάξεις που και αν αυξηθούν δεν θα καλύπτουν τις αυξήσεις.

ΤΟ ΟΧΙ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Το κυπριακό δράμα κορυφώνεται, καθώς οι εξελίξεις τρέχουν αδυσώπητα. Την περασμένη εβδομάδα στην Κύπρο βρέθηκε ο συνεργάτης του Κόφι Ανάν και σύμβουλος του αμερικανού προέδρου Γουέστον, ο οποίος και πίεσε την ελληνοκυπριακή πλευρά να διαμορφώσει θετικό κλίμα για το επικείμενο δημοψήφισμα. Σύμφωνα με πληροφορίες, μυστικές δημοσκοπήσεις έχουν καταστήσει γνωστό στην υπερδύναμη πως το λαϊκό αίσθημα στην Κύπρο είναι τελείως αρνητικό προς το σχέδιο Ανάν.

Από την άλλη πλευρά οι Αμερικανοί επείγονται να κλείσουν την κυπριακή εκκρεμότητα, να ανοίξουν το δρόμο της Τουρκίας προς την Ευρώπη (ικανοποιώντας έτσι το πάγιο αίτημα αυτών των πιστών συμμάχων τους) και μετά να περάσουν στις πολύ σοβαρές εκκρεμότητες του Αιγαίου (αν λάβει κανείς υπόψη και τα κοιτάσματα πετρελαίου που βρίσκονται σ' αυτό).

Βρέθηκε στην Κύπρο την περασμένη Δευτέρα, προσκεκλημένος του Cyprus College, για να μιλήσω με θέμα «Πολιτισμός και Εξουσία». Το πάνελ συμπλήρωναν ο πρόεδρος της Κυπριακής Βουλής Δημήτρης Χριστόφιας και οι καθηγητές του Πανεπιστημίου Αθηνών Γιάννης Μεταξάς και Κωνσταντίνος Τσουκαλάς. Ήταν μοιραίο να συζητηθεί και η κυπριακή εκκρεμότητα. Η αίσθηση που απεκόμισα είναι πως η κυπριακή κοινή γνώμη εί-

κοιτάζω γύρω μου και βλέπω μητέρες που ανησυχούν, αφού κανείς δεν λείει φανερά ως ποιο βαθμό έχουν εισδύσει τα μεταλλαγμένα στη ζωή μας, και οι πολυεθνικές των τροφίμων και των φαρμάκων ελέγχουν τη ζωή και το θάνατό μας.

Κοιτάζω γύρω μου και βλέπω ανθρώπους ανήσυχους για το οικονομικό χάος μετά το τέλος της Ολυμπιάδας, για τους κρουνοί χρήματος που δαπανήθηκαν για έργα βιτρίνας και εντυπωσιασμού, οργισμένους για τις ύποπτες εργολαβίες που κατέστρεψαν το περιβάλλον.

Κοιτάζω γύρω μου και βλέπω ανθρώπους που βλέπουν στον διωγμό των οικονομικών μεταναστών, μία λύση για την ανεργία, επιβεβαιώνοντας τους φόβους ότι η χώρα ολισθαίνει αργά προς έναν άτυπο εθνικοσοσιαλισμό.

Κοιτάζω γύρω μου και βλέπω ανθρώπους ανήσυχους για την ευκαμψία της ελληνικής δικαιοσύνης στους εταίρους της ΕΕ και των ΗΠΑ και για την ενίσχυση των σωμάτων καταστολής, όταν το πιθανότερο είναι να προκύψουν τα αμέσως επόμενα χρόνια οικονομικές διεκδικήσεις μεγάλης ισχύος ανθρώπους που θέλουν την αλλαγή, δεν πιστεύουν όμως ότι μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσα από το ΠΑΣΟΚ ή τη ΝΔ.

Η Ιστορία δύο πόλεων είναι πολύ πιο ρεαλιστική από την... ιστορία των δύο κομμάτων.

Μαρία Τσάτσου

ναι εξαιρετικά δυσανεκτή, συνειδητοποιώντας ότι στην Ελλάδα γνωρίζουν ελάχιστα το πρόβλημα, ενώ παράλληλα αντιλαμβάνονται πως πρέπει σε ελάχιστο χρόνο να πάρουν κρίσιμες αποφάσεις για τα μέγιστα. Ο κυπριακός λαός, απεκόμισα την εντύπωση πως θεωρεί το σχέδιο Ανάν ανεφάρμοστο, σε άμεση σύγκρουση με το κοινοτικό δίκαιο και εξαρτημένο από τα μακροπρόθεσμα συμφέροντα της Άγκυρας. Άρα η καταψήφισή του στο επικείμενο δημοψήφισμα πρέπει να θεωρείται βέβαιη. Κι αυτό είναι πολύ παρήγορο. Εξάλλου έτσι δικαιολογούνται και οι αμερικανικές πιέσεις που γίνονται όλο και πιο σκληρές. Γιατί όμως θα 'πρεπε να βιαστεί ειδικά τη στιγμή αυτή η ελληνοκυπριακή πλευρά;

Η 1η Μαΐου θριαμβευτικά δικαιώνει την ελεύθερη Κυπριακή Δημοκρατία και τις επιλογές της. Αντίθετα το κράτος βρικόλακας του Ανάν και των ΗΠΑ καταλύει κάτι το οποίο δεν μπορεί με κανένα θεσμικό μέτρο να αποκαταστήσει. Οι εξελίξεις, όσο ραγδαίες και αν είναι, δεν πρέπει να δημιουργήσουν ανιστόρητα τετελεσμένα. Η Ελλάδα επ' αυτού έχει τεράστιες ευθύνες. Ας μην ξεχνάμε ότι ο πρωθυπουργός το Κυπριακό επικαλέστηκε για να ζητήσει πρόωρες εκλογές. Το έχουμε ξαναπεί: η ελληνική πολιτική κωμωδία χρησιμοποιεί πάλι το κυπριακό δράμα ως άλλοθι.

Μάνος Στεφανίδης

ΔΕΝ ΖΕΙ ΕΔΩ;

Ο κόσμος το 'χει τούμπανο κι αυτοί κρυφά καμάρι. Και καλά οι «Αθάνατοι», ζουν σε άλλες χώρες οι περισσότεροι. Ήρθαν μόλις πριν λίγες μέρες, είδαν, θαύμασαν και έκαναν τη μεγάλη ανακάλυψη για τα ολυμπιακά έργα. Η πρόεδρος του «Αθήνα 2004», που αποτυπώνει κι αυτή «την ανησυχία» της για «την πορεία των κρίσιμων ολυμπιακών έργων», τα οποία μάλιστα χαρακτηρίζει «πρόκληση», πού ζει;

ΑΕΙ ΠΑΙΔΕΣ

Διαβάζουμε στον τύπο: «Οι έλληνες νέοι δεν είναι πραγματικά ενήλικοι όταν ενηλικιώνονται ηλικιακά», σύμφωνα με έκθεση του υπουργείου Παιδείας. Σιγά την ανακάλυψη της Αμερικής. Το «αεί παίδες» δεν τους το ανέφερε ποτέ κανείς; Στην πραγματικότητα οι Έλληνες δεν ενηλικιώνομαστε ποτέ! Ευτυχώς!

ΘΡΙΛΕΡ

Η πολιτική φαντασία είναι ισχυρότερη της επιστημονικής στην Ελλάδα. Ως «απειλή εξαφάνισης 10.000 ανθρώπων» (!) παρουσίασε η Άννα Διαμαντοπούλου, τις δηλώσεις Πολύδωρα για τους «ημετέρους» μεγαλοστελέχη υπουργείων. Σωστά. Τι θα γίνει ολόκληρο το «είδος» από μικρά πράσινα ανθρωπάκια που δεν είναι ούφο, άραγε;

ΦΛΟΓΑ

ΑΝΤΙΡΡΗΣΙΕΣ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗΣ

Η Διεθνής Αμνηστία, με αφορμή τις περιπέτειες του αντιρρησία συνείδησης Λάζαρου Πετρομελίδη, ζητά για άλλη μια φορά από τις ελληνικές αρχές να σταματήσουν τις διώξεις εναντίον όλων των αντιρρησιών συνείδησης και να καθιερώσουν επείγοντως μια αληθινά δίκαιη, μη τιμωρητική, εναλλακτική πολιτική κοινωνική υπηρεσία στην Ελλάδα, σύμφωνα με ευρωπαϊκές συστάσεις.

Η οργάνωση επισημαίνει ότι παρά τις ανακοινώσεις για τη μείωση της διάρκειας της εναλλακτικής υπηρεσίας, δεν έχει γίνει τίποτα ακόμα. Αντιθέτως, οι διώξεις των αντιρρησιών συνείδησης συνεχίζονται, και τα βασικά τους ανθρώπινα δικαιώματα παραβιάζονται.

Η άτολμη, άνευρη και αμφίσημη «πολιτική» στον εύθραυστο τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αμαυρώνει την εικόνα της χώρας. Οι ανησυχίες της Διεθνούς Αμνηστίας περιγράφονται λεπτομερώς στην έκθεση με τίτλο: «Ελλάδα: Να είσαι στον στρατό ή να επιλέγεις να μην είσαι; Ο συνεχιζόμενος διωγμός των αντιρρησιών συνείδησης». Η έκθεση είναι διαθέσιμη στα αγγλικά, στην ηλεκτρονική διεύθυνση:

<http://web.amnesty.org/library/index/engneur250032003>

και στα ελληνικά στη διεύθυνση

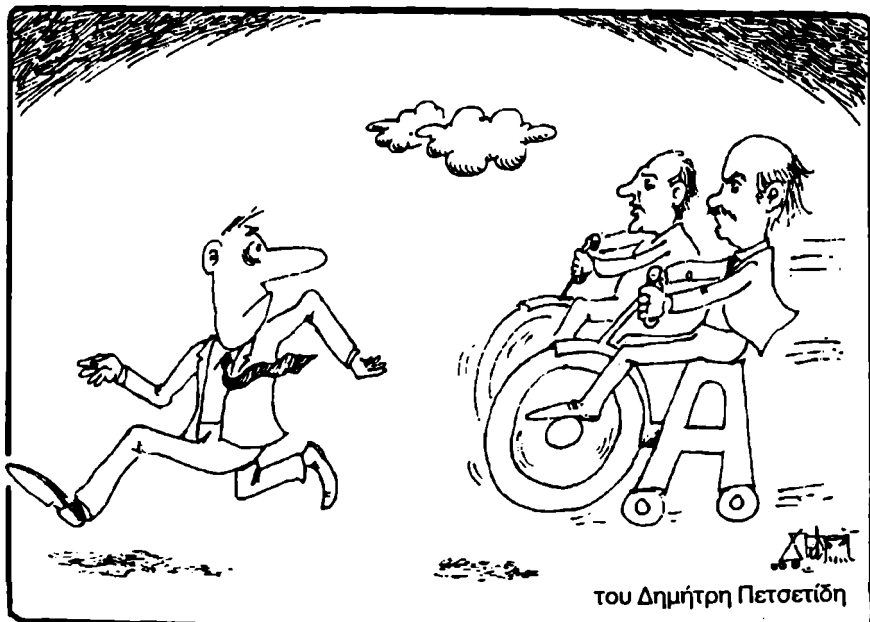
<http://www.amnesty.gr/news/2003-09-29-2.asp>.

Ανησυχίες έχουν εκφράσει επίσης ο Συνήγορος του Πολίτη και η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου.

Γκ.Κ.

Θ. ΚΑΡΑΤΖΑΣ

Πέθανε προχθές Τετάρτη 3 Μαρτίου ο Θεόδωρος Καρατζάς, διοικητής της Εθνικής Τράπεζας Ελλάδος. Ο Θ. Καρατζάς ήταν ένας εξαιρετος νομικός, με ειδικευση στο Ναυτιλιακό Δίκαιο. Διετέλεσε Πρόεδρος της Επιτροπής που συνέταξε την έκθεση η οποία φέρει το όνομά του και συνέβαλε στην αναμόρφωση και τον εκσυγχρονισμό του τραπεζικού μας συστήματος. Ο Θ. Καρατζάς ήταν ένας άνθρωπος με βαθιά πνευματική καλλιέργεια. Το Αντί εκφράζει τα βαθιά του συλλυπητήρια στην οικογένειά του.



του Δημήτρη Πετσετιδίου

Η ΧΥΤΡΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ



- Από τον **Πολίτη της Αίγινας** ένα σχόλιο για την «εμπορευματοποιημένη φλόγα»:

«Τελευταίος σταθμός της Ολυμπιακής φλόγας πριν την Αθήνα, θα είναι το νησί μας... Είναι μια σημαντική στιγμή για το νησί μας και για τους ανθρώπους που έχουν επιλεγεί για την μεταφορά της από το λιμάνι μέχρι το ναό της Αφαίας, αλλά πρέπει να τονίσουμε κάτι για αυτή την πορεία της φλόγας σε πολλά μέρη της Ελλάδας. Σε όλους μας είναι γνωστός ο «σάλος» που δημιουργήθηκε σχετικά με την αμοιβή των 300 ευρώ που ζητήθηκε από όσους θα μετέφεραν τη φλόγα, κάτι που ανάγκασε την Επιτροπή των αγώνων να «χρυσώσει το χάπι» δικαιολογώντας ότι η αμοιβή αυτή αντιστοιχεί στην αξία των αντιγράφων της φλόγας, που όσοι μεταφέρουν θα πάρουν στα σπίτια τους. Αυτή η τακτική δείχνει ότι οι μεγαλοστομίες των υπεύθυνων για μη εμπορευματοποιημένους αγώνες που για πρώτη φορά θα γίνονταν στην Ελλάδα, δεν έχουν κανένα αντίκρισμα, σε μια εποχή όπου όλα «αποτιμώνται» σε χρήμα και όχι σε στεφάνια αγριελιάς ή δάφνης. Αυτές είναι οι παρενέργειες που θα δημιουργούνται πάντα σε μεγάλους αγώνες, όπου κυριαρχεί ο ανταγωνισμός και ο πρωταθλητισμός.»

- Στην εφημ. **Οδός Αριστεράς**, που βγήκε προεκλογικά στα Χανιά, διαβάζουμε ένα σχόλιο περί «πακέτων υπογραφών». Προσοχή! Δεν αφορά το «πακέτο υπογραφών» του καρναβαλικού Αντί.

«Επαγγελματίες πρώην; Είδαμε πάλι κάτι πακέτα υπογραφών όπου "πρώην αριστεροί" υπογράφουν τα γνωστά πια κείμενα που προτρέπουν σε υποστήριξη του ΠΑΣΟΚ. Η χυδαία προεκλογική φάμπρικα που ανακάλυψε ο Ανδρέας Πα-

πανδρέου είναι εφτάψυχη. Επέζησε όλων των φάσεων και αρχηγών του ΠΑΣΟΚ. Σε μια τελευταία που είδαμε σε αθηναϊκή εφημερίδα είδαμε μερικά ονόματα τα οποία:

Υπογράφουν συνεχώς από το 1991 οπότε έφυγε ο κύκλος των φίλων του Μ. Ανδρουλάκη (με τον βουλευτή κ. Γαλανό, αν θυμάστε). Οι κύριοι αυτοί υπογράφουν συνεχώς από τότε. Είναι "πρώην αριστεροί" εις το διηνεκές, χωρίς ημερομηνία λήξεως και προφανώς χωρίς φιλότιμο. Ενδιαφέρουσα και πολιτικότητα παράμετρος: Σχεδόν όλοι υπηρετούν την ευγενή υπόθεση του "αστερισμού της αριστεράς", της "πληθυντικής αριστεράς" ή της σκέτης "κεντροαριστεράς" από θέσεις υψηλόβαθμων κρατικών υπαλλήλων.

Οι "κύριοι" αυτοί βάζουν τόσο συχνά και τόσο εύκολα την υπογραφή του "πρώην αριστερού" που δικαιούμεστε να υποψιαζόμαστε πως έχουν πάρει τη δουλειά εργολαβικώς.»

Άλλα δύο σχόλια από την Οδό Αριστεράς:

- «Ο κ. Καραμανλής κάλεσε (παλιό Παπανδρεϊκό κόλπο) φίρμες από το πολιτικό σόι του στην Ευρώπη. Μαζί τους ήρθε και ο κ. Μπερλουσκόνι. Για το τι ακριβώς δηλώνουν τα αγκαλιόσματα και η υποστήριξη από ένα τέτοιο λουλούδι θα σας γελάσουμε. Ομοιότητα, συνεργασία, ομοψυχία; Διαλέξτε εσείς το χειρότερο.»

- «Ο κ. Παπανδρέου είπε πως θα αυξήσει τις δαπάνες της Παιδείας από το "μέρισμα ειρήνης", δηλαδή από αυτό που θα περισσέψει από την μείωση των εξοπλισμών. Κι αν δεν περισσέψει; Αν δηλαδή γίνει πάλι κανένας τσαμπουκάς με την Τουρκία, μπορεί και να τις μειώσει; Ιδού η "μοντέρνα" αποθέωση της φιλανθρωπικής λογικής των κοινωνικών δαπανών...»

Εφημερολόγιο

Πέμπτη 26 Φεβρουαρίου

- 3.700.000 πολίτες καθηλώθηκαν για δυόμιση ώρες μπροστά στους δέκτες τους, για να παρακολουθήσουν αυτό που ονομάστηκε «πείραμα δημοκρατίας», δηλαδή το ντιμπέιτ. Το 81,6% των τηλεοπτικών δεκτών σε λειτουργία! Το μεγαλύτερο ποσοστό τηλεθέασης που σημειώθηκε ποτέ! Ούτε ο Άρχοντας των δαχτυλιδιών ή το Μάτριξ δεν καθήλωσαν το θεατή με τέτοια επιτυχία, οι δυο ταινίες καταιγιστικής δράσης που κατά τεκμήριο διατηρεί ευκολότερα το ενδιαφέρον του κοινού. Αντίθετα με το «πείραμα δημοκρατίας», όπου ο χρόνος κυλούσε αργά αργά, όπως σε ντοκιμαντέρ του Κουτώ. Οι 3.700.000 τηλεθεατές όχι μόνο δεν εγκατέλειψαν, αλλά περιστασιακά ο αριθμός τους ανέβηκε σε 5.839.000. Συμπέρασμα: ενδιαφέρον για την πολιτική υπάρχει. Λεφτά για υπερπαραγωγές δεν υπάρχουν.

- Μεσ στην «τούρλα του Σαββάτου», δηλαδή στον προεκλογικό πυρετό, νάσου και η ΔΟΕ που ήρθε να επιθεωρήσει τα ολυμπιακά έργα. Μέχρι και ο «Φοίβος και η Αθηνά» τσαντίστηκαν και έβαλαν γκαζάκια! Αυτό τουλάχιστον ισχυρίστηκε άγνωστος που τηλεφώνησε στον «Σκάι 100,3» λίγες ώρες μετά τις εκρήξεις!

Παρασκευή 27 Φεβρουαρίου

- Μεσ στην «τούρλα του Σαββάτου» κι εγώ δεν ξεχνώ τα μεταλλαγμένα, τα οποία από Δευτέρα, αφού περάσουν οι εκλογές, δυστυχώς πάλι μπροστά μας θα 'ναι. Στην Κουάλα Λουμπούρ περισσότερες από 90 χώρες συμφώνησαν σήμερα για αυστηρότερους κανόνες στις εξαγωγές γενετικά τροποποιημένων οργανισμών, παρά –και εδώ είναι το καλύτερο– την αντίθεση των ΗΠΑ. Το πρωτόκολλο Βιοασφάλειας έχει επικυρωθεί από 86 χώρες συν την ΕΕ. Τέθηκε σε εφαρμογή τον Σεπτέμβριο του 2003 και εξουσιοδοτεί τα κράτη να απαγορεύουν την εισαγωγή γενετικά τροποποιημένων οργανισμών με βάση την Αρχή της Πρόληψης.

- Καλές οι εκλογές, αλλά θα πρέπει να ασχοληθώ και με το μέλλον, όταν όλα θα είναι όπως πριν τρεις μήνες. Ενημερώνομαι από το διαδίκτυο ότι οι ενοικιαζόμενες σύζυγοι ή αλλιώς «manager του νοικοκυριού», μετά τις ΗΠΑ (εκεί ευδοκιμούν πρώτα κάτι τέτοια μεταλλαγμένα «φρούτα»), έχουν αρχίσει εσχάτως να κάνουν δειλά την εμφάνισή τους και σε χώρες της Ευρώπης. Αν είσαι υψηλόμισθος γιάπης, 30 ευρώ την ώρα είναι η τιμή ενοικίασης και η «manager του νοικοκυριού» θα «αδημονεί να βάλει σε τάξη το σπίτι σου και τη ζωή σου». Σκέφτομαι ότι θα μπορούσε να είναι και πρόταση πάταξης της ανεργίας του Γ.Α. του μικρού. Όσο με αφορά δε, σκέφτομαι, αφού δεν έγινα μάνατζερ σε πολυεθνική, να γίνω «μάνατζερ νοικοκυριού» σε μάνατζερ πολυεθνικής. Θα είναι επικερδές και κυρίως μια ανατροπή, από τα σπλάχνα, του συστήματος, που απ' ό,τι φαίνεται δεν ανατρέπεται προς το παρόν από τα έξω.

Σάββατο 28 Φεβρουαρίου

- Έχω ένα μυστικό κρυμμένο στο συρταριού τα βάθη. Θυμάστε το Β' ΚΠΣ; Η ΕΕ πάντως το θυμάται πολύ καλά και μας ζητά πίσω 19 εκ. ευρώ (7 δισ. παλιοδραχμές περίπου): λόγω παρατυπιών που οδηγούν σε υπέρβαση του κόστους των έργων που συνεχίζονται. Διαβάζω στην Καθημερινή για την ύπαρξη εμπιστευτικής έκθεσης, τα συμπεράσματα της οποίας έφτασαν στην Αθήνα στα μέσα Ιανουαρίου 2004.

- Μέρους εκλογών, μέρους μνήμης. Το θυμάστε το «σιδηρούν παραπέτασμα»; Αυτό που κατέρρευσε; «Αντί για το Σιδηρούν Παραπέτασμα, σήμερα έχουμε μπροστά μας ένα Χρυσούν Παραπέτασμα, που διαχωρίζει τους πλούσιους και τους σχετικά πλούσιους από τους φτωχούς και τους σχεδόν φτωχούς, σε πλανητική κλίμακα» (αντιγράφω από ένα ενδιαφέρον πρόσφατο άρθρο στην ισπανική Ελ Παίς –που αναδημοσίευσε η Καθημερινή–, του Κριστοβάμ Μπου-

άρκε, γερουσιαστή του Κόμματος Εργατών της Βραζιλίας, από τις τάξεις του οποίου προέρχεται ο νέος πρόεδρος της χώρας Λούλα).

Κυριακή 29 Φεβρουαρίου

- Μεγάλα λόγια μεγάλων ανδρών: «Η Ευρώπη έχει ανάγκη από έναν άνθρωπο σαν τον Γιώργο Παπανδρέου, έχουμε ανάγκη από την εμπειρία, τη νοημοσύνη του, το πάθος του για το δίκαιο και την αγάπη του για την ειρήνη». Μετά τη δήλωση του Κόλιν Πάουελ για τον Γ.Α. Παπανδρέου τον μικρό, η πιο σημαντική δήλωση αξιολόγησής του από τον υπουργό Πολιτισμού της Γαλλίας Ζακ Λανγκ. Πιο intellectual, after all. Να τον πάρει η Ευρώπη, αφού τόσο τον «έχει ανάγκη» λοιπόν. Θα την κάνουμε τη θυσία.

- Φωτιά στα ακροδεξιά μπατζάκια του ακόμα λεγομένου ΠΑΣΟΚ. Ο παρουσιαστής Μάκης παρουσίασε σήμερα τις καταγγελίες τριών πολιτών που υποστηρίζουν ότι βασανίστηκαν επί χούντας από τον μέχρι πρόσφατα εν ενεργεία και νυν υποψήφιο Βουλευτή του ακόμα λεγομένου ΠΑΣΟΚ Σταύρο Βρέντζο.

Δευτέρα 1 Μαρτίου

- Ο μήνας Μάρτιος αρχίζει για μένα χαρωπά! Βλέπω πρωί πρωί μέσα από το λεωφορείο γιγαντοαφίσες με το Γιωργάκη μέσα σ' ένα λιοστάσι, να λέει τα συμμετοχικά του. Η επικοινωνιακή απάντηση στο ξύλο των ελαιοπαραγωγών, υποθέτω.

- Νωρίτερα είχα δει τον Γ.Α. τον μικρό και τον πρόεδρο Καραμανλή να πλειοδοτούν στη δημοπρασία της υποσχεσιολογίας από τα παράθυρα των πρωινάδικων.

- Το μεγάλο come back! Ο πρώην πρωθυπουργός και πρώην πρόεδρος του ακόμα λεγομένου ΠΑΣΟΚ, Σημίτης, είδε κι απόειδε και κάνει σήμερα παρέμβαση μέσω άρθρου του στο Έθνος – φυσικά! Ζητά από τους πολίτες να ψηφίσουν ΠΑΣΟΚ, φυσικά! Για να μην επικρατήσει η Ν.Δ. που διακρίνεται για «προχειρότη-

τα και επιστροφή στις πολιτικές της περιόδου '90-'93 [σ.σ. εκτός των πολιτικών του Μάνου και του Ανδριανόπουλου, που ήταν σοσιαλιστικές φυσικά!]

- Τα μαντάτα μάς έρχονται από το χρηματιστήριο: τα κέρδη των επιχειρήσεων αυξήθηκαν κατά 27%, δηλαδή στα 5,98 δισ. ευρώ. Μόνο που πάνε σε λάθος τσέπες.

- Για πρώτη φορά στην ιστορία των διατλαντικών εμπορικών σχέσεων η ΕΕ επιβάλλει από σήμερα Δευτέρα εμπορικές κυρώσεις σε αμερικανικά προϊόντα. Γιατί λέτε; Προσπαθεί να επιτύχει τη συμμόρφωση των ΗΠΑ –της μητρόπολης του καπιταλισμού– με τους κανόνες του ελεύθερου εμπορίου!

Τρίτη 2 Μαρτίου

- Το come back Σημίτη 2: «Δαγκωτό ΠΑΣΟΚ με ηγέτη τον Γιώργο Παπανδρέου». Οποία γλώσσα από τον πρώην πρωθυπουργό, πρώην πρόεδρο και πάντα καθηγητή, mon Dieu! Τι άλλη θυσία θα χρειαστεί να κάνει πια!

- Ο Γ.Α., ο μικρός οδηγός, στην Καθημερινή: «πιστεύω στην έκφραση "όχημα ΠΑΣΟΚ", όχι μια στάνη, μήτε ένα στρατόπεδο, το ΠΑΣΟΚ είναι όχημα ανανέωσης!» Όχημα ήταν και το τρένο του μπαμπά του. Σαν κι αυτά της γραμμής του ΟΣΕ Αθήνα-Κυπαρισσία, που φτάνεις και προλαβαίνεις άνετα να ψηφίσεις στις επόμενες εκλογές.

Τετάρτη 3 Μαρτίου

- Το ερώτημα που τίθεται δεν είναι δυστυχώς «Γιωργάκης ή Κωστάκης». Το ερώτημα για την Κυριακή τίθεται ως εξής: Παγκοσμιοποιημένοι ή Έλληνες (με την έννοια της αυτοδιάθεσης και της διατήρησης των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του κάθε λαού); Έτσι ερμηνεύονται και όλες οι αλλόκοτες συμμαχίες των τελευταίων μηνών. Η παγκοσμιοποίηση κάνει τις επιλογές της. Ας κάνουμε κι εμείς τις δικές μας. Ήταν ή επί τας. Δαγκωτό...

Εφημερη



Η Αριστερά είναι επίκαιρη ξανά

Η 7η Μαρτίου μπορεί να είναι η αφετηρία για μια νέα πορεία της ελληνικής Αριστεράς. Η αφετηρία που θα οδηγήσει σύντομα σε μια μεγάλη παράταξη όλης της Αριστεράς, μια μεγάλη παράταξη που θα κάνει την Αριστερά και πάλι δύσκολο και υπολογίσιμο αντίπαλο όλων αυτών που σήμερα προσπαθούν να μαςβάλουν στο περιθώριο, όλων αυτών που θα ήθελαν να μην υπάρχουμε.

Αυτοί που προσπαθούν να μαςβάλουν στο περιθώριο δεν το επιδιώκουν μονάχα γιατί δεν τους βγαίνουν τα νούμερα, αλλά γιατί νιώθουν άβολα όταν τους κοιτάμε στα μάτια, όταν τους θέτουμε ερωτήματα, όταν ζητάμε απαντήσεις. Γιατί νιώθουν άβολα όταν βλέπουν πως εμείς εξακολουθούμε να επιμένουμε στα όνειρα της νιότης μας, ότι δεν προσαρμοστήκαμε στις απαιτήσεις των καιρών. [...]

Απευθυνόμαστε στους πολίτες της χώρας και τους ζητάμε: Να δώσουν δύναμη στον Συνασπισμό της Ριζοσπαστικής Αριστεράς, δύναμη στην Αριστερά που κοιτάζει στο μέλλον, που ανασυγκροτεί και ανανεώνει την ταυτότητά της, εμπνεόμενη από τα ιδανικά, τις αξίες και τις πιο όμορφες αγωνιστικές παραδόσεις του αριστερού, του προοδευτικού και του δημοκρατικού μας κινήματος, της Αριστεράς που κοιτάζει στο μέλλον και θέλει να ξαναγίνει μεγάλη. [...]

Η δική μας δύναμη είναι δύναμη ψυχής, είναι δύναμη αγάπης, είναι δύναμη

ονείρου και γι' αυτό δεν στερεύει, δεν υποχωρεί σε δυσκολίες. Αγωνιζόμαστε κι αγωνιούμε για το μέλλον, από θέσεις Αριστεράς, που δεν μεταλλάσσεται, που δεν συναλλάσσεται, που δεν μεταγράφεται. Από θέσεις Αριστεράς, που επιμένει, που αντιστέκεται στο δικομματισμό, που αντιστέκεται στο φιλελευθερισμό, που δεν παζαρεύει την τιμή και την ιστορία της. [...]

Φίλοι του ΠΑΣΟΚ, σταματήστε την ψιθυρολογία και τη διαβολή κατά του Συνασπισμού της Ριζοσπαστικής Αριστεράς και των ανθρώπων του. Αν πρόκειται να κερδίσετε, κερδίστε με το σπαθί σας και όχι με τέτοια μέσα. Κι αν πρόκειται να χάσετε, ας χάσετε με αξιοπρέπεια. [...]

Όλοι εμείς, που συγκροτήσαμε τον Συνασπισμό της Ριζοσπαστικής Αριστεράς, έχουμε την αγωνία για την ενότητα της Αριστεράς. Μας λένε πολλοί: μα γιατί δεν απαντάτε στις επιθέσεις της κας Παπαρήγα; Κι εμείς λέμε όχι. Δεν θα απαντήσουμε, για να μη δώσουμε στους αντιπάλους μας τη χαρά να δείχνουν μια Αριστερά που τσακώνεται μεταξύ της. Δεν θα απαντήσουμε, γιατί εμείς είμαστε αποφασισμένοι να αγωνιστούμε και την επομένη των εκλογών, για την ενότητα που δεν παίρνει αναβολή. [...]

Η Αριστερά είναι επίκαιρη ξανά, γιατί η επίθεση του νεοφιλελευθερισμού, την τελευταία 15ετία, απειλεί να σαρώσει κοινωνικές και πολιτικές κατακτήσεις για τις οποίες χρειάστηκαν αμέτρητοι αγώνες και αμέτρητες θυσίες. Μέσα από την επίθεση του νεοφιλελευθερισμού γίνονται και πάλι επίκαιρες οι μεγάλες αξίες και τα οράματα της σοσιαλιστικής ιδέας, του σοσιαλιστικού κινήματος. [...]

Αγωνιζόμαστε για την ειρήνη και δεν πρόκειται απλώς για ένα παραδοσιακό σύνθημα. Η μονοκρατορία των ΗΠΑ στο σύγχρονο κόσμο, η θεωρία της για τον διαρκή πόλεμο και η εκστρατεία της κατά της διεθνούς τρομοκρατίας, που

οδηγεί σε προληπτικούς πολέμους, αποτελούν μια εφιαλτική απειλή για τον σύγχρονο κόσμο. Μέσα σε δεκαπέντε χρόνια γνωρίσαμε τον πόλεμο κατά της Γιουγκοσλαβίας, τον πόλεμο κατά του Αφγανιστάν, τον πόλεμο κατά του Ιράκ. Είναι βέβαιο ότι τα επόμενα χρόνια θα υπάρξει συνέχεια, ότι θα ζήσουμε κι άλλους προληπτικούς πολέμους. Εμείς θέλουμε μια Ελλάδα δύναμη ειρήνης στην περιοχή και στον κόσμο. [...]

Αγωνιζόμαστε για τη δημοκρατία κι αυτό δεν είναι ένα παραδοσιακό σύνθημα. Η δημοκρατία στις μέρες μας δεν είναι τόσο αυτονόητη όσο νομίζουμε. Χωρίς συνείδηση των κινδύνων και χωρίς διαρκείς και επίμονους αγώνες η δημοκρατία, για την οποία αγωνίστηκαν όλες οι γενιές στην Ελλάδα, θα είναι ένα ομοίωμα, ένα είδωλο, ένα «πουκάμισο αδειανό». [...]

Έχουμε μάθει όλοι κι έχουμε αγωνιστεί όλοι, για να πηγάσουν όλες οι εξουσίες από τον λαό. Όμως σήμερα, όλες οι μεγάλες αποφάσεις παίρνονται από κέντρα εξουσίας που βρίσκονται έξω από κάθε λαϊκό έλεγχο. Οι μεγάλες αποφάσεις της ΕΕ, που αφορούν την ζωή εκατομμυρίων Ευρωπαίων και των Ελλήνων μεταξύ αυτών, παίρνονται από όργανα που δεν εκλέγονται δημοκρατικά και δεν ελέγχονται. Οι μεγάλες αποφάσεις που παίρνονται στο εσωτερικό της χώρας παίρνονται με την καθοριστική επιρροή των μηχανισμών νέων εξωθεσμικών εξουσιών. Οι πολίτες βλέπουν σταδιακά τα δικαιώματά τους να συρρικνώνονται και τις δυνατότητές τους για αντίδραση να μειώνονται.

Απέναντι σ' αυτά τα μεγάλα ζητήματα δημοκρατίας ούτε το ΠΑΣΟΚ ούτε η ΝΔ έχουν κάτι να πουν. Ο κ. Παπανδρέου μιλάει για συμμετοχική δημοκρατία με έναν τρόπο που δείχνει ότι δεν συνειδητοποιεί το πρόβλημα της σύγχρονης δημοκρατίας, ενώ ο κ. Καραμανλής θεωρεί ότι αρκεί να φύγει το κυβερνητικό ΠΑΣΟΚ για να λυθούν όλα. [...]

Η Αριστερά που εμείς οραματιζόμα-

στε είναι μια Αριστερά που θα αναδείξει την δημοκρατία, μαζί με την ειρήνη και την κοινωνική αλληλεγγύη, ως τις κεντρικές αξίες που πρέπει να διέπουν και να προσδιορίζουν τις ανθρώπινες κοινωνίες του μέλλοντος. [...]

Αγωνιζόμαστε για κοινωνική αλληλεγγύη και για την υπεράσπιση του κοινωνικού κράτους κι αυτό δεν είναι ένα παραδοσιακό σύνθημα. Απεναντίας, σήμερα ο νεοφιλελευθερισμός απειλεί σε όλη την Ευρώπη και στην Ελλάδα τις δομές του κοινωνικού κράτους. Η θεωρία των νεοφιλελεύθερων είναι απλή: Την ανάπτυξη μπορεί να τη φέρει μονάχα το ιδιωτικό κεφάλαιο. Η μόνη αποστολή του κράτους είναι να εξασφαλίζει στο ιδιωτικό κεφάλαιο τις συνθήκες που χρειάζεται για να λειτουργεί με μικρό κόστος και μεγάλα κέρδη.

Αυτή η θεωρία οδηγεί στις ιδιωτικοποιήσεις, στη συμπίεση των μισθών, στη μείωση των κοινωνικών δαπανών, στην ελαστικοποίηση των σχέσεων εργασίας. Αυτή η συνταγή εφαρμόζεται

από τη δεκαετία του '90 στην Ευρώπη, ανεξάρτητα εάν κυβερνούν συντηρητικοί ή σοσιαλδημοκράτες. Εφαρμόστηκε και στην Ελλάδα και από τη ΝΔ και από το ΠΑΣΟΚ. [...]

Υπερασπιζόμαστε την προστασία του περιβάλλοντος και την οικολογική ισορροπία και ούτε αυτό είναι παραδοσιακό σύνθημα. Στη δεκαπενταετία του ακραίου νεοφιλελευθερισμού τα περιβαλλοντικά προβλήματα οξύνθηκαν σε πρωτοφανή βαθμό. Η θεωρία ότι το κέρδος αποτελεί την ατμομηχανή της ανάπτυξης είχε ολέθρια αποτελέσματα. Οι ΗΠΑ, παγκοσμίως, με την ασυδοσία και την υπεροψία της μόνης υπερδύναμης, προβάλλουν αυτή την καταστροφική για το περιβάλλον αντίληψη, με τρόπο που θα έπρεπε να κινητοποιεί κάθε στοιχειωδώς σκεπτόμενο άνθρωπο. Όμως το πρόβλημα αφορά ολόκληρο τον κόσμο, αφορά την Ευρώπη, αφορά και την Ελλάδα. [...]

Ειρήνη, δημοκρατία, κοινωνική αλληλεγγύη, οικολογία, είναι οι έννοιες που

συνθέτουν το όραμά μας.

Ζητούμε την ψήφο του ελληνικού λαού γι' αυτό που είμαστε εμείς.

Ζητούμε από τους πολίτες να μας δώσουν τη δύναμη να ανασυγκροτήσουμε τα οράματα, το πρόγραμμα, την πολιτική, την παράταξη της Αριστεράς.

Τα χρόνια που θα έρθουν δεν είναι όπως τα περιγράφουν στις αφίσες τους τα δύο μεγάλα κόμματα.

Ο νεοφιλελευθερισμός απειλεί το μέλλον και γι' αυτό χρειάζεται η Αριστερά.

Όσο μεγαλώνει η δύναμη του δικομματισμού, μικραίνει η δύναμη αντίστασης της κοινωνίας, των πολιτών, των εργαζομένων. Όσο ενισχύεται η δύναμη του Συνασπισμού της Ριζοσπαστικής Αριστεράς, ενισχύεται η ενωτική τακτική για την ανασυγκρότηση της Αριστεράς, η προγραμματική αντιπολίτευση στο νεοφιλελευθερισμό και στο δικομματισμό, η αγωνιστική υπεράσπιση του περιβάλλοντος, των δικαιωμάτων, του δημοσίου συμφέροντος, της διαφάνειας.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

ΠΑΛΛΑΔΑΣ Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΥΣ ΚΑΙ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΜΙΑΣ ΕΠΟΧΗΣ

Το αρχαίο κείμενο και μεταφραστικές και ερμηνευτικές προσεγγίσεις από τον Τζίμη Παπανικολόπουλο

ΠΑΛΛΑΔΑΣ Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΥΣ

ΚΑΙ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΜΙΑΣ ΕΠΟΧΗΣ

Μεταφραστικές και ερμηνευτικές προσεγγίσεις
από τον
ΤΖΙΜΗ ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟ



ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΟΛΥΤΥΠΟ

Ο Παλλαδάς ο Αλεξανδρεύς –άγνωστος στο ευρύτερο αναγνωστικό κοινό και του οποίου «το ποιητικό κύρος έφτασε στο απόγειό του μετά το β' παγκόσμιο πόλεμο» (J. Irmscher)– έζησε στο β' μισό του Δ' αιώνα και το έργο του βρίσκεται διασκορπισμένο στα οχτώ από τα δεκαέξι βιβλία της Παλατινής Ανθολογίας. Την εποχή αυτή ο χριστιανισμός εδραιώνεται και ανακηρύσσεται επίσημη θρησκεία του κράτους, ενώ τα αλληπάλληλα διατάγματα του Θεοδοσίου νομιμοποιούν τους νέους διωγμούς που αναλαμβάνουν τώρα οι χθεςινοί διωκόμενοι.

Ο Παλλαδάς, συγκλονισμένος από τα τραγικά γεγονότα, θα διατυπώσει επιγραμματικά την πικρία του:

*Είμαστε αλήθεια ζωντανοί, ω Έλληνες
καθώς μας πήρε τώρα η συμφορά
κι έγινε η ζωή μας εφιάλτης;
Ή μήπως ζούμε εμείς κι έχει η ζωή πεθάνει;*

Για όσους εξακολουθούν να αναζητούν μέσα από τα ερείπια της Ιστορίας το πνεύμα των Ελλήνων που χάθηκε, οι στίχοι αυτοί θα αναδύονται από τα βάθη του χρόνου ανέπαφοι καθώς συνοψίζουν επίκαιρες απορίες.

ΠΟΛΥ
ΤΥΠΟ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ

Δημοχάρους 60, Αθήνα 115 21 • τηλ: 210-7232819, φαξ: 210-7226107,
e-mail: chrapou@otenet.gr

Η ζωτική παρουσία της δημοκρατικής Αριστεράς

του Αλέξανδρου Καζαμία

Βρισκόμαστε ξανά μπροστά σε μία εκλογική αναμέτρηση που αναμένεται να αναπαραγάγει εκ νέου την κυριαρχία του δικομματισμού. Αν τελικά τα δύο μεγάλα κόμματα μπορέσουν ν' αποσπάσουν το 83, 85 ή 87% των ψήφων, ελάχιστα ενδιαφέρει. Σημασία έχει ότι μετά από τριάντα χρόνια μεταρρυθμίσεων και πειραματισμών, η Ελλάδα παραμένει παγιδευμένη στην περιφέρεια της Ευρώπης ως η δεύτερη φτωχότερη χώρα της Ε.Ε. και, με κριτήριο τις αμυντικές δαπάνες, ως η ανασφαλέστερη ευρωπαϊκή χώρα του ΝΑΤΟ. Συνάμα, η σταδιακή εξάρθρωση παλαιότερων επιτευγμάτων, όπως η απεξάρτηση από τις ΗΠΑ, η καθιέρωση της δωρεάν παιδείας και η εξασφάλιση της πλήρους απασχόλησης, μαρτυρούν την ιστορική αποτυχία του δικομματισμού να επιφέρει το εκσυγχρονιστικό άλμα που υπόσχεται από το 1974. Απέναντι στη συνεχιζόμενη αυτή αποτυχία, ποια άλλη δύναμη μπορεί να ασκήσει έλεγχο εκτός από τη δημοκρατική Αριστερά; Και δίχως την κριτική φωνή της, ποιο άλλο κέντρισμα μπορεί να ξεβολεύει στο εξής τον δικομματισμό απ' το μακάριο ραχάτι του;

Η εδραίωση μιας «φιλελεύθερης συναίνεσης» στα δύο μεγάλα κόμματα, αποτελεί σήμερα τον υπ' αριθμόν ένα κίνδυνο κατά της μετεξέλιξης της Ελλάδας στην κατεύθυνση ενός ριζοσπαστικού εκσυγχρονισμού. Η πανηγυρική ελαφρότητα με την οποία εγκαταλείφθηκε, αντί να αναθεωρηθεί και να εμβαθυνθεί ο επιφανειακός εκσυγχρονισμός της οκταετίας Σημίτη, αποδεικνύει την ιστορική αδυναμία του κυβερνώντος κόμματος να επιτελέσει έναν ρόλο εθνικό. Αντιθέτως, η υποκατάσταση του «εκσυγχρονισμού» και του «σοσιαλισμού» από έναν κληρονομικό λαϊκισμό με φιλελεύθερο και φιλοαμερικανικό υπόβαθρο πιστοποιεί πως το ΠΑΣΟΚ έχει καταληφθεί για λόγους ψηφοθηρικούς από το σύνδρομο του «μεσαίου χώρου».

Το νέο στοιχείο που φέρει αυτή η μετάλλαξη είναι η δεδηλωμένη επιθυμία, τώρα πια και του ΠΑΣΟΚ, να καταργήσει τη διαχωριστική γραμμή Δεξιάς-

Αριστεράς: «Για μας δεν υπάρχει Αριστερά και Δεξιά», είχε δηλώσει ρητά στο ξεκίνημα της προεκλογικής του εκστρατείας. Τώρα μάλιστα, ένας από τους θεωρητικούς της κυβερνήσεως Σημίτη, ο Αντώνης Λιάκος, προάγει ανοιχτά τη θεωρία ότι, μετά την περίοδο του Ανδρέα και του Σημίτη, που «στάθηκε στο δίλημμα αριστερό-δεξιό... τώρα, με τον Γιώργο Παπανδρέου βρισκόμαστε σε μια νέα επιλογή όπου το δίλημμα νέο έναντι του παλιού τίθεται **εμφατικά**», (Το Βήμα, 29.2.04). Στο βαθμό που η θεωρία αυτή αποπέμπει την Αριστερά στην «πλευρά του παλιού» διότι, λέει, «πήγε περίπατο το δικαίωμα στην εργασία, άλλο βασικό σύνθημα της Αριστεράς από το 1848», είναι σαφές τι μας επιφυλάσσει πλέον αυτό το «νέο»: μία κοινωνικά εχθρική διαχείριση που, αντί να αποκαταστήσει τις 800.000 των ανέργων της οκταετίας του Σημιτικού εκσυγχρονισμού, τους φορτώνει πάνω στην «Αριστερά του 1848», κι αποποιείται έτσι όλη την ευθύνη τους!

ΤΡΕΙΣ ΕΠΙΚΑΙΡΕΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ: ΤΙ ΝΕΟ ΚΟΜΙΖΕΙ Η ΑΡΙΣΤΕΡΑ;

Είναι σαφές ότι, ακόμη και στην εποχή των Χαρτιστών να επιστρέψει, το πρώτο πράγμα που διακρίνει την Αριστερά στη νέα αυτή κατάσταση είναι η μηδενική της ανοχή απέναντι στο όνειδος των 800.000 ανέργων που συσώρευσε η εντεκαετία του ΠΑΣΟΚ. «Δεν ξέρω τι να παίξω στα παιδιά», τους τραγούδησε με την απερίγραπτη ελαφρότητά του ο Γ. Παπανδρέου στις 20 Ιανουαρίου στο Λαύριο! Την περασμένη Κυριακή, σε καλά προετοιμασμένο άρθρο του, ο κ. Σημίτης δεν είχε τι άλλο να τους πει εκτός από το ότι «**παραμένει ασαφές**» ποια μέτρα θα λάβει η Ν.Δ. για τη μείωση της ανεργίας, θεωρώντας προφανώς ότι έτσι προβάλλει τα σαφέστερα δικά του, (Ελευθεροτυπία, 29.2.04)! Απέναντι σ' αυτά, η δημοκρατική Αριστερά προτείνει, μεταξύ άλλων, και την εισαγωγή του 35ώρου χωρίς τη μείωση των αποδοχών. Γιατί; Διότι κρίνει πως είναι αναπτυξιακά παράλογο σε μία οικονομία που αναπτύσσεται με 4% ετησίως για δέκα χρόνια, η ανεργία να αυξάνεται αντί να μειώνεται. Διότι θεωρεί πως η αδυναμία εκμετάλλευσης του αδρανούς αυτού εργατικού δυναμικού στην αύξηση της ανάπτυξης, όχι μόνο δεν αιτιολογείται από τη λογική του εκσυγχρονισμού, αλλά στην πραγματικότητα δείχνει την αποτυχία του, αφού τον υποβαθμίζει οικονομικά και κοινωνικά. Και τέλος διότι ακόμη και η κυβέρνηση Μπλερ, που μιλά κι αυτή για υπέρβαση της διάκρισης Δεξιάς-Αριστεράς, επανέφερε ως «νέο» τον ιδεολογικό στόχο της πλήρους απασχόλησης που κατήργησε ο «παλιός» Θατσερισμός, και τον πέτυχε, όχι το 1848, αλλά το 2001.

Το δεύτερο στοιχείο που διακρίνει σήμερα την Αριστερά είναι η αποκλειστικότητα της ως της μόνης **παράταξης** στην

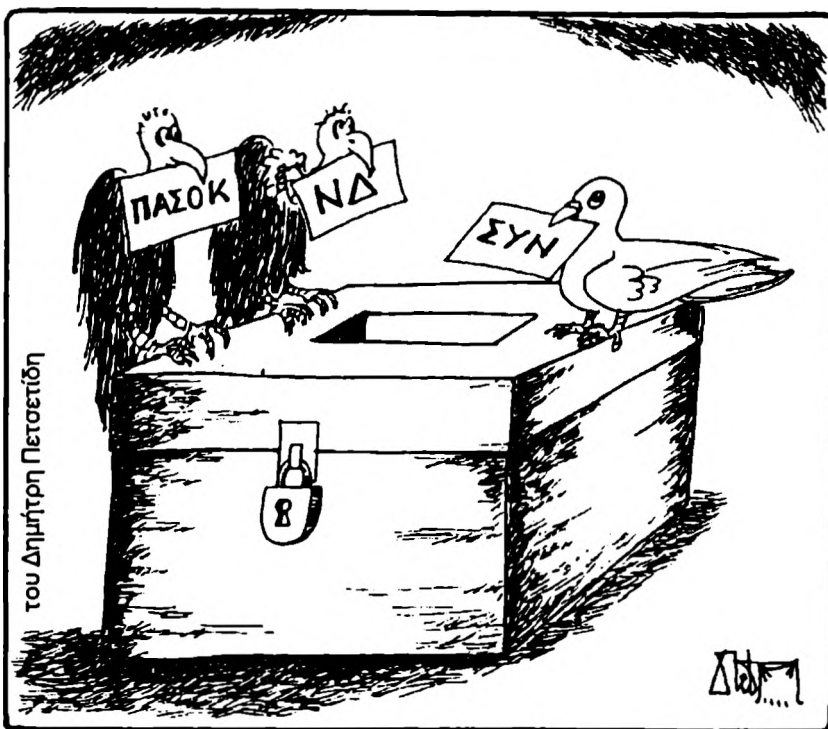
Ελλάδα που εκφράζει το νέο κίνημα της ειρήνης. Η «φιλελεύθερη συναίνεση» των δύο μεγάλων κομμάτων **συμπαράταχθηκε** –αυτή είναι η λέξη– με τον «πόλεμο κατά της τρομοκρατίας» του προέδρου Μπους, κι ενέπλεξε τη χώρα μας στην εγκληματική και παράνομη εισβολή κατά του Ιράκ, παραχωρώντας τη βάση της Σούδας. Όλοι ανεξαιρέτως οι υπουργοί του ΠΑΣΟΚ και όλη η ηγεσία της Ν.Δ. ακολούθησαν συνειδητά μια αυστηρότατη πολιτική αποχής από κάθε εκδήλωση διαμαρτυρίας κατά του πολέμου, ενώ την ίδια στιγμή υπερψήφισαν με διακομματική συναίνεση τη νέα Διμερή Συμφωνία Ελλάδας-ΗΠΑ που απέβλεπε στη διευκόλυνση της χρήσης των στρατιωτικών βάσεων από την κυβέρνηση Μπους (Νόμος 3108/10.2.2003). Συγκρίνοντας τη στάση αυτή με την πλήρη ταύτιση και ηγετική συμμετοχή της ελληνικής Αριστεράς στο ευρωπαϊκό και παγκόσμιο αντιπολεμικό κίνημα, θα άξιζε ο καθένας να αναρωτηθεί ξανά ποια από τις δύο στάσεις τελικά εκπροσωπεί το αναχρονιστικό και ποια το νέο.

Το τρίτο νέο στοιχείο που κομίζει η Αριστερά στο πολιτικό μας σύστημα είναι η θεσμική δημοκρατία. Εκτός από την πολυφωνία, την αποκέντρωση και την άμεση λαϊκή συμμετοχή, που πολύ πριν τη «συμμετοχική δημοκρατία» του Γιώργου Παπανδρέου αποτελούν τις θεμελιώδεις παραδόσεις της, η Αριστερά είναι η μόνη δύναμη που εκφράζει σήμερα το αίτημα μιας Νέας Διάκρισης των Εξουσιών σε όλες τις βαθμίδες της δημοκρατικής συμμετοχής. Από την κεντρική αυτή θέση πηγάζει η συνεχής καταγγελία της κατά της διαπλοκής, της διαφθοράς, της «τηλεοπτικής δημοκρατίας», της «εξαρτημένης δικαιοσύνης» και του κρατικού κομματισμού, παλαιότερα της Δεξιάς, σήμερα με το «βαθύ κράτος του ΠΑΣΟΚ». Γι' αυτό ακριβώς η Αριστερά κρίνει ότι η «συμμετοχική δημοκρατία», τη στιγμή που απουσιάζει ένα αυστηρό πλαίσιο ανεξαρτησίας και αμοιβαίου ελέγχου των θεσμών, θα επιφέρει έναν νέο λαϊκισμό όπου θα δεσπόζει η ίδια οχλοκρατία που υπάρχει σήμερα στα ΜΜΕ. Και κάτι ακόμη:

στην παρούσα πολιτική συγκυρία η Ελλάδα έχει μετατραπεί σε διεθνή περίγελο ως η πρώτη ευρωπαϊκή χώρα που εμφανίζει το τριτοκοσμικό φαινόμενο της «κληρονομικής δημοκρατίας»: «Οι εκλογικές υποσχέσεις που μέλλουν να γίνουν μάχη δυναστειών», γράφουν οι *Times* (9.2.04): «Παπανδρέου, δε σας φαίνεται οικείο τούτο το όνομα;», ειρωνεύεται η *Independent* (18.1.04): «Ελληνικές δυναστείες παλεύουν», μπαίνει κι

και που δεν ξεμπερδεύει με ένα επιτόλαιο «ναι στην αγορά, όχι στην ασυδοσία» όπως ο κ. Παπανδρέου.

Στη βάση της, όλη η ιδεολογική και πολιτική διαφοροποίηση που χωρίζει σήμερα τον κόσμο της δημοκρατικής Αριστεράς από τη «φιλελεύθερη συναίνεση» των δύο μεγάλων κομμάτων αφορά ένα θεμελιώδες ζήτημα: Το λεγόμενο μεταμοντέρνο στοιχείο που εισχώρησε σήμερα απότομα στο πολιτικό μας σύστημα, κυρίως με την ανάδειξη του Γιώργου Παπανδρέου στην ηγεσία του ΠΑΣΟΚ, προϋποθέτει τουλάχιστον ότι η Ελλάδα ολοκλήρωσε με επιτυχία το στάδιο του εκσυγχρονισμού της, έχοντας πλέον φτάσει στα όρια της ύστερης νεωτερικότητας των αναπτυγμένων χωρών της Δύσης. Η Αριστερά, όπως πιστοποιούν όλες οι ιδέες της, οι θέσεις της, κρίνει πως η υπόθεση αυτή είναι καταστροφικά σφαλερή, επιστημονικά ατεκμηρίωτη και, κατά βάθος, απλοϊκά λαϊκίστικη: προπάντων όμως θεωρεί ότι ο επικοινωνιακός αυτός μύθος εκτροχιάζει την πολιτική από μια ιστορικά εμπεδωμένη



η *Guardian* στο χορό (1.3.04). Απέναντι σ' αυτό το αρχέγονο φαινόμενο της κληρονομικής διαδοχής, απέναντι σ' αυτή την εθνική ντροπή μιας «δημοκρατίας των τζακιών» που μας στέλνει στα χρόνια των Μαυρομιχάληδων και των Μαυροκορδάτων, η Αριστερά είναι λοιπόν εκείνη που ανήκει «στο παλιό» κι ο διακομματισμός «στο νέο»;

ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΠΡΟΤΑΓΜΑ ΤΟΥ ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΟΥ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΥ

Απέναντι στη νέα αυτή συναίνεση, που, όπως γράφει μάλιστα η φιλελεύθερη *Washington Post*, «έχει θολώσει, με τη στραμμένη προς την αγορά πολιτική τους, τη διαχωριστική γραμμή που χωρίζει τους σοσιαλιστές από τους συντηρητικούς» (22.2.04), η Αριστερά έχει πολλά άλλα να αντιπαραθέσει. Σήμερα, για παράδειγμα, αποτελεί πλέον τη μόνη πολιτική δύναμη που προασπίζει το συνταγματικό δικαίωμα στη δωρεάν παιδεία, που τάσσεται υπέρ της εκκοσμίκευσης του κράτους καθιερώνοντας την πλήρη διάκρισή του από την Εκκλησία,

εθνική σύλληψη, υποβιβάζοντάς την σε ένα μείγμα ιδεολογικής μόδας, αντιγραμμένης από τον αγγλοσαξωνικό και σκανδιναβικό κόσμο, κι ενός μικροκομματικού ανταγωνισμού για τη διεκδίκηση του «μεσαίου χώρου» ως εφελτηρίου προς την εξουσία.

Υπό την έννοια αυτή, η Αριστερά υπάρχει πλέον σήμερα ως ο μοναδικός πολιτικός φορέας που θεωρεί ότι το εγχείρημα ενός μη δυτικού, ελληνικού εκσυγχρονισμού αποτελεί το εθνικό μας πρόταγμα που παραμένει ανεκπλήρωτο. Η πολιτική της πρόταση σήμερα αντλεί τις ρίζες της από την οκταετή κριτική που άσκησε συστηματικά κατά του ελιτίστικου, γραφειοκρατικού, εν πολλοίς φορμαλιστικού, δυτικόστροφου και νοθευμένου από παραδοσιακά στοιχεία Σημιτικού εκσυγχρονισμού. Στη θέση αυτού προβάλλει το πρόταγμα ενός δημοκρατικού, θεσμοποιημένου, κοινωνικά συνεκτικού και γνήσια ευρηματικού εκσυγχρονισμού, εμπνευσμένου από τις αξίες μιας ανοιχτής ελληνικότητας: με μία λέξη, έναν ριζοσπαστικό εκσυγχρονισμό.

ΣΥΝ: Η ελπίδα για το αύριο της Αριστεράς

του Τάκη Διαμαντή

Κατά κοινή ομολογία, ακόμα και υποστηρικτών του δικομματισμού, ένα από τα κύρια συμπεράσματα από την πολυσυζητημένη τηλεοπτική αναμέτρηση των πέντε πολιτικών αρχηγών, το βράδι της περασμένης Πέμπτης, ήταν χωρίς αμφιβολία ότι «την παράσταση έκλεψαν» οι ηγέτες των αριστερών κομμάτων (ένα άλλο ήταν ότι ο νέος πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ είχε σοβαρούς λόγους να θέλει τη ματαίωση μιας μονομαχίας μόνο με τον αρχηγό της ΝΔ, Κ. Καραμανλή, αλλά αυτό είναι μια άλλη συζήτηση). Με το συμπέρασμα όμως αυτό εκφράζεται, εμμέσως πλην σαφώς, η παραδοχή επίσης για τον ρόλο της Αριστεράς και την αξία της ως πολιτικής δύναμης που μπορεί –και θέλει– να αποτελέσει έναν ισχυρό μηχανισμό αντίστασης στις νεοφιλελεύθερες πολιτικές επιλογές των δυο «μεγάλων» και, ανταποκρινόμενη στο ζητούμενο των καιρών, να αρθρώσει έναν ουσιαστικό πολιτικό λόγο.

Μια εκτίμηση που διατυπώθηκε από «αναλυτές» του «ντιμπέιτ» –όπως καθιερώθηκε να αποκαλείται– ήταν ότι, σε αντίθεση με τους δύο «μεγάλους» που έπρεπε να είναι περισσότερο προσεκτικοί, οι ηγέτες των αριστερών κομμάτων «δεν είχαν τίποτε να χάσουν, οπότε τα έδωσαν όλα, εκμεταλλευόμενοι τη μοναδική ευκαιρία που τους δινόταν να επικοινωνήσουν με το πανελλήνιο». Μόνο που η εκτίμηση αυτή, όσο και αν ανταποκρίνεται σε

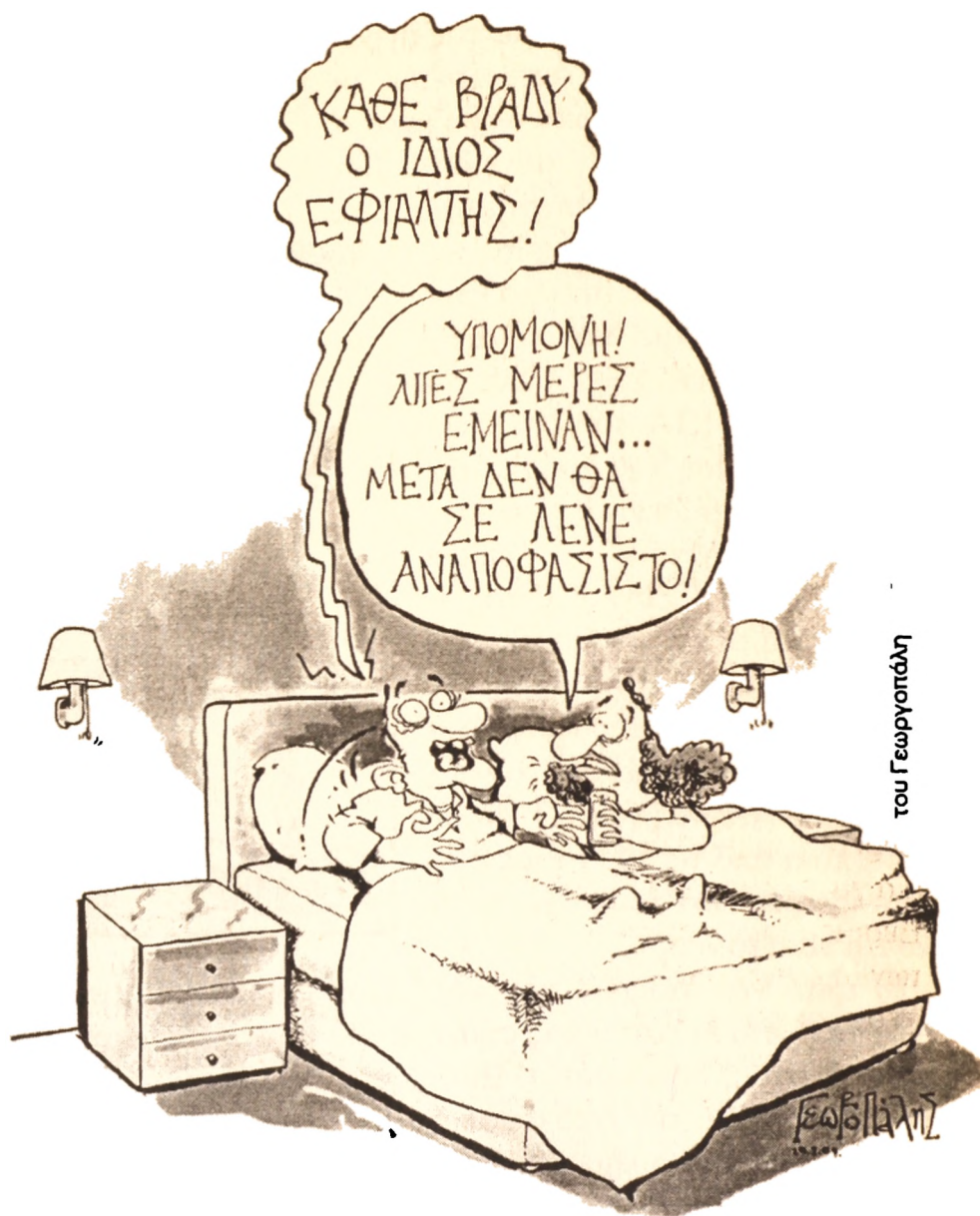
κάποια αλήθεια –στο βαθμό που η τηλεοπτική αναμέτρηση στάθηκε το αντίδοτο στην προηγούμενη υποβάθμιση, μέχρι και εξαφάνιση, των μικρών κομμάτων από τα τηλεοπτικά κυρίως μέσα ενημέρωσης– υπήρξε υπέρ το δέον απλουστευτική και εν πολλοίς αποπροσανατολιστική.

Κανείς βεβαίως δεν αμφισβητεί ότι το παιχνίδι της εξουσίας παίζεται ανάμεσα στους δύο μεγάλους του δικομματισμού – τους ίδιους που κυριαρχούν στην πολιτική ζωή της χώρας από τη μεταπολίτευση και μετά. Ταυ-

τόχρονα όμως κανείς δεν αμφισβητεί και το γεγονός ότι τα δύο μεγάλα κόμματα –σήμερα μάλιστα πολύ περισσότερο το μεταλλαγμένο ΠΑΣΟΚ– ταντίζονται πλέον με τις νεοφιλελεύθερες πολιτικές που υπαγορεύονται από τη νέα τάξη, την οποία επιβάλλει η αμερικανική παγκόσμια κυριαρχία. Έτσι, τα κόμματα της Αριστεράς, με τον ουσιαστικό και άμεσο πολιτικό τους λόγο, φάνηκαν αυτό ακριβώς που πραγματικά είναι: ο τρίτος πόλος, ή αλλιώς η μόνη πολιτική δύναμη που μπορεί να σταθεί εμπό-

διο σε επικίνδυνες πολιτικές επιλογές και, όπως απέδειξε η πρόσφατη δράση της, ακόμα και να τις ανατρέψει.

Στο πλαίσιο αυτό λοιπόν, η Αριστερά είχε πάρα πολλά να χάσει και μαζί της είχε να χάσει επίσης πολλά και ένα πολύ μεγάλο τμήμα του ελληνικού λαού που εκφράζεται μέσα από αυτήν. Πολύ περισσότερο καθώς στην αναμέτρηση αυτή, η Αριστερά έδειξε και κάτι άλλο, σημαντικότερο: ότι δηλαδή, εκτός από τον καταγγελτικό της λόγο, ή ακριβώς εξαιτίας του, μπορεί και να προτείνει



του Γεωργιάδη

λύσεις σε συγκεκριμένα προβλήματα της ελληνικής κοινωνίας, λύσεις εναλλακτικές της άποψης που προεβέβουν τα κόμματα εξουσίας και οι οποίες έχουν διαμορφωθεί με τη γνώση και τη θέληση που σφυρηλατήθηκαν μέσα στους αγώνες και τις λαϊκές κινητοποιήσεις, ιδιαίτερα των τελευταίων δεκαετιών. Και στο πλαίσιο αυτό οι ηγέτες της Αριστεράς ήταν υποχρεωμένοι να μη «μασήσουν τα λόγια τους», αλλά να πουν τα πράγματα με τ' όνομά τους, ακόμα κι εκεί που διαφωνούσαν μεταξύ τους.

Στην τηλεοπτική αυτή αναμέτρηση ήταν επίσης σημαντικό το γεγονός ότι οι ηγέτες των κομμάτων της Αριστεράς εμφανίστηκαν για πρώτη φορά μαζί ενώπιον του ελληνικού λαού. Αυτό όμως είχε και την «κακή» πλευρά του: κατέδειξε ανάγλυφα το μεγάλο πρόβλημα, την τραγική πραγματικότητα του κατακερματισμού της Αριστεράς. Μια πραγματικότητα που έχει αφήσει περιθώρια για παρεξηγήσεις και παρερμηνείες, αλλά και για εκμετάλλευσή της εκ μέρους των άλλων κομμάτων και ιδιαίτερα του ΠΑΣΟΚ, ενώ παράλληλα ταλαιπωρεί, απογοητεύει και τελικά αποθαρρύνει ένα μέρος των αριστερών, οι οποίοι, μέσα στην πόλωση που καλλιεργείται, απομακρύνονται από την Αριστερά και αναπόφευκτα στρέφονται προς άλλες παρατάξεις.

Ο κατακερματισμός αυτός δεν είναι φυσικά καινούργιος και τα στοιχεία που τον συνθέτουν είναι γνωστά και βαθιά, παρά τις απλουστεύσεις, συνοδευμένες από ανάλογες κατηγορίες, που διατυπώνει το ΚΚΕ, το οποίο με χίλιες δυο προφά-

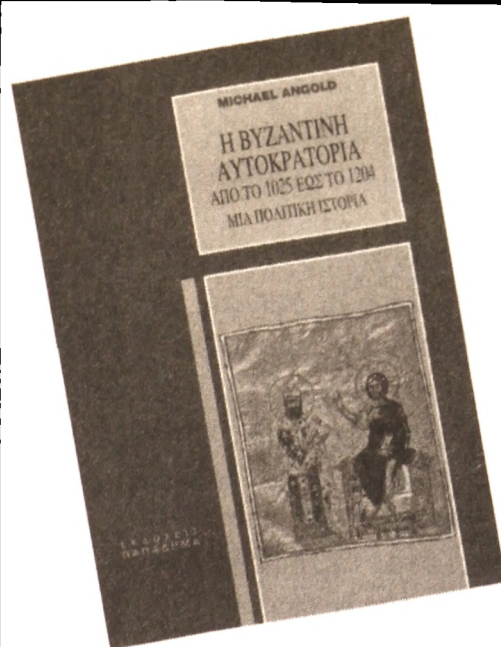
σεις αρνείται επίμονα οποιαδήποτε σκέψη για μια ισότιμη προσέγγιση με τις άλλες δυνάμεις της Αριστεράς, εντός και εκτός της Βουλής. Ωστόσο το πρόβλημα αυτό, καθοριστικής σημασίας για την Αριστερά, μπορεί να αντιμετωπισθεί. Και την ευθύνη γι' αυτό ανέλαβε ήδη με δική του πρωτοβουλία ο Συνασπισμός, ο οποίος με τον νεωτεριστικό αριστερό λόγο του, με συγκεκριμένες ενέργειες που έχει κάνει και με τις εξελίξεις που έχει δρομολογήσει, στο πλαίσιο της ελληνικής αλλά και της ευρωπαϊκής Αριστεράς, προβάλλει πλέον ως η ισχυρότερη και ουσιαστικότερη φωνή αντίστασης και ανατροπής στις νεοφιλελεύθερες επιλογές των κομμάτων εξουσίας, αλλά και μια ενωτική φωνή στον χώρο της ίδιας της Αριστεράς, με στόχο να της αποδώσει τον πραγματικό και χωρίς αποκλίσεις ρόλο που της αρμό-

ζει, τον ρόλο ενός ισχυρού τρίτου πόλου, απόλυτα αναγκαίου στο αβέβαιο μέλλον που διαγράφεται όχι μόνο για την κοινωνία στην Ελλάδα, αλλά και στην Ευρώπη.

Έμπρακτη απόδειξη για την αντίληψη αυτή του Συνασπισμού αποτελεί εξάλλου η πρωτοβουλία του για την επίτευξη μιας προγραμματικής συμφωνίας με άλλες, εξωκοινοβουλευτικές μέχρι τώρα, αριστερές δυνάμεις (κόμματα, ομάδες και κινήματα), για τη δημιουργία του Ενωτικού Ψηφοδελτίου, το οποίο, από τις δηλώσεις και τις δεσμεύσεις ηγετικών στελεχών των δυνάμεων που συμμετέχουν σ' αυτό, γίνεται φανερό ότι δεν έχει μόνο εκλογική χρήση. Αντίθετα, ακριβώς εξαιτίας των εκλογών, θέτει μια σειρά από βραχυπρόθεσμους και μακροπρόθεσμους στόχους, που καθιστούν τον Συνασπισμό ουσιαστική δύναμη της ενότητας, των αγώνων και των κινημάτων, δια-

μορφώνοντας έτσι ένα διαφορετικό –και καλύτερο– μέλλον για την Αριστερά στο σύνολό της.

Στο πλαίσιο αυτό εξάλλου εντάσσονται και οι πρωτοβουλίες του ΣΥΝ σχετικά με το υπό διαμόρφωση Κόμμα της Ευρωπαϊκής Αριστεράς, μέσω του οποίου οι αγώνες και οι αγώνες της ελληνικής Αριστεράς παίρνουν ευρωπαϊκή διάσταση, συνδεόμενες με τις αντίστοιχες αγώνες και τους αγώνες όλων των λαών της Ευρώπης. Μια σύνδεση που αναπόφευκτα παίρνει και ευρύτερα διεθνή διάσταση, από την μέχρι τώρα δραστηριότητα του ΣΥΝ στο πλαίσιο των διεθνών κινητοποιήσεων και των συναντήσεων με κινήματα από όλες τις ηπείρους, με στόχο την αντίσταση στα πολεμικά σχέδια και την επιβολή της νέας τάξης πραγμάτων και της παγκόσμιας κυριαρχίας που επιβάλλει η μοναδική υπερδύναμη στον πλανήτη.



ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

MICHAEL J. ANGOLD

Καθηγητής Βυζαντινής Ιστορίας Πανεπιστημίου Εδιμβούργου

Η ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

ΑΠΟ ΤΟ 1025 ΕΩΣ ΤΟ 1204

ΜΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Μετάφραση: Ευαγγελία Καργιανιώτη

Επιστημονική επιμέλεια: Παναγιώτης Α. Αγαπητός

Με 572 σελίδες, σχ. 8ο, 5 χάρτες, δίδυμογραφία και ευρετήριο

Το 1025 η Βυζαντινή Αυτοκρατορία ήταν η μεγαλύτερη δύναμη στο μεσογειακό και το μεσανατολικό κόσμο και η Κωνσταντινούπολη, η πιο λαμπρή πόλη. Το 1204 έπε-

σε στα χέρια των ιπποτών της Τέταρτης Σταυροφορίας και μισό αιώνα αργότερα η ανασυσταθείσα Αυτοκρατορία επέζησε για διακόσια περίπου χρόνια.

Τα πολύπλοκα γεγονότα των δύο αυτών αιώνων ως προς τις αιτίες, τις εξελίξεις και τα αποτελέσματα, εκθέτει με συναρπαστικό τρόπο ο Angold στο βιβλίο αυτό που είναι μια πολιτική ιστορία της διασύνδεσης μεταξύ πολιτικής, κοινωνικής, οικονομικής και πολιτισμικής εξέλιξης στο διάστημα των διακοσίων ετών.



ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Προσφορά στον Πολιτισμό και στην Παιδεία

Ιπποκράτους 8 Αθήνα Τηλ.: 210.36.27.318

www.papadimasbooks.gr • e-mail: papadimas@atp.gr

Η Αριστερά θέα του μέλλοντος

Το κείμενο που ακολουθεί διαβάστηκε σε συνάντηση του Συνασπισμού της Ριζοσπαστικής Αριστεράς στα Χανιά. Ίσως να το διαβάσατε ήδη και σε άλλα έντυπα. Εμείς το δημοσιεύουμε γιατί συμμαριζόμαστε τις απόψεις της Ιωάννας Καρυστιάνη και τις υιοθετούμε: διατυπώνουν καθαρά, απλά και με σαφήνεια τις σκέψεις και τις ιδέες μας.

Η πολιτική δεν είναι το κουστούμι μου. Αλλά θέλω να μοιραστώ μαζί σας δυο-τρεις σκέψεις.

Η απουσία ακόμη και μιας μόνης λέξης λέει πολλά. Εδώ και δέκα χρόνια από την κεντρική πολιτική σκηνή του τόπου αποσύρθηκε η λέξη εντιμότητα. Και φεύγοντας πήρε μαζί της τις λέξεις ταπεινότητα, εκτίμηση, ανιδιοτέλεια, αλληλεγγύη.

Κάποιοι βολεύονται οι λέξεις να σημαίνουν πια άλλα.

Φτωχός ίσον ρετσινιά. Επιτήδειος ίσον επιτυχημένος. Έντιμος ίσον κορόιδο. Αγωνιστής ίσον φολκλορικό απομεινάρι της αριστεράς.

Η μεταμφίεση θολώνει την πραγματικότητα, αποδιοργανώνει τη σκέψη, βάζει περιορισμούς. Η κριτική μέχρι ενός σημείου, η μνήμη μέχρι ενός σημείου, τα συναισθήματα μέχρι ενός σημείου, το ίδιο οι ελευθερίες και τα δικαιώματα.

Το αποτέλεσμα είναι η χειραγώγηση του κόσμου μέσω του κυνισμού, της κόπωσης και σε συνδυασμό με τα υπαρκτά μεγάλα προβλήματα, μέσω της απόγνωσης.

Η έλλειψη ήθους είναι μια μορφή βίας. Το ψέμα άλλη μια. Που πάντως δεν ασκεί η αριστερά.

Γιατί η αριστερά είναι μια μεγάλη παρουσία σκέψης και ανθρωπιάς.

Αυτό ακούγεται σαν κλισέ; Είμαστε μεγάλοι για να πιστεύουμε ακόμη στα κλισέ. Αλλά και για να αποδεχόμαστε την καταστροφικότητα της ουσίας σαν ντεμοντέ παρελθοντολογία, μεγάλοι για να θυματοποιούμε ναρκωμένοι και κυκλωμένοι από δεκάδες «παράθυρα» που μας κλειδώνουν εν τέλει στη σημερινή φυλακή, στο δωμάτιο δίχως θέα.

Η αριστερά πρέπει να ξαναγίνει η θέα του μέλλοντος.

Με κουράγιο και δίχως πρόσκαιρες αμφιλεγόμενες σκοπιμότητες να ξαναγίνει δύσκολη και υπολογίσιμη αντίπαλος των πολιτικών εκφραστών του πλούτου και της νέας τάξης πραγμάτων.

Μπορεί;

Δίπλα σε μικρές πολύτιμες αναλαμπές, οι ματαιώσεις, οι διαψεύσεις και οι κάθε λογής ήττες πάνε σύννεφο.

Το εσωτερικό της τοπίο, θαμπό από αγκυλώσεις και αδυναμία συγχρονισμού με τις απαιτήσεις των καιρών, την περιχαράκωνει απέναντι από το μεγάλο πλήθος των εργαζομένων που δυσπιστεί. Και υποφέρει. Από το άγχος για το δύσκολο παρόν, από το άγχος για το σκοτεινό μέλλον.

Δεν έκανα βουντού στο ΠΑΣΟΚ για να τα θαλασώνει, δεν πρόκειται να κάνω βουντού και στη Νέα Δημοκρατία, εάν εκλεγεί, για να καταγγέλλω και να δαιμονοποιώ πολιτικούς αντιπάλους, να ναρκισσεύομαι σχεδόν αδρανής στη δική μου σταθερή επιλογή. Όλοι μπορούν να λύνουν προβλήματα. Και λύνουν. Μακάρι να λύνουν περισσότερα. Για να παίρνουν επιτέλους μια ανάσα όσοι τα λούζονται, μαζί τους κι εμείς.

Αλλά η συνολική θεώρηση, η ευλογημένη διέξοδος προς ένα πιο δίκαιο, πιο ελεύθερο, όλο και λιγότερο υποταγμένο και φοβισμένο κόσμο, με κοσμήματα πολιτισμού από όλο τον πλανήτη, το κάτι παραπάνω που χρειαζόμαστε απελπισμένα για μια ζωή που να αξίζει, εί-

ναι δουλειά κυρίως της αριστεράς.

Της μικρής, εδώ και πολλά, πάρα πολλά πια χρόνια.

Συνηθίσαμε στο λίγο, μπορεί να βολεψτούμε και στο λιγότερο. Άλλωστε γίναμε εξπέρ στην αιτιολόγηση, ρίχνοντας τις ευθύνες κυρίως σε άλλους.

Ο μικρόκοσμός μας έγινε άσυλο. Ένα ασφαλές καταφύγιο.

Αλλά ό,τι είναι εκ του ασφαλούς είναι άραγε αριστερά; Ή τέλμα;

Ωρα να αλλάξουμε κι εμείς.

Η μοναξιά της αριστεράς είναι πολυτέλεια.

Η πολυδιάσπασή της έγκλημα.

Η εποχή δεν προσφέρεται για «βαμμένους» οπαδούς. Αυτά να τελειώνουν.

Τα προβλήματα είναι σύνθετα, πολλαπλάσια και παίρνουν εκρηκτικές διαστάσεις. Και η ενωμένη δράση των αριστερών που σκορπίζονται χώρια είναι όρος και το πιο καυτό ερώτημα για τη συνολική αξιοπιστία της.

Δεν αναζητώ στην αριστερά παρηγοριά ή άλλοθι.

Θέλω να ψηφίζω αριστερά και να μην απολογούμαι στον εαυτό μου.

Στις εκλογές της 7ης Μαρτίου ψηφίζω Συνασπισμό της Ριζοσπαστικής Αριστεράς και των Κινήματων.

Όχι γιατί είμαι μια υπομονετική ιδεολόγος.

Όχι γιατί θέλω να ξεμπερδεύω βιαστικά με το μπελά άλλης μιας εκλογικής διαδικασίας.

Ούτε γιατί νιώθω αιχμάλωτη της φιλίας και του σεβασμού προς κάποιους ξεχωριστούς συντρόφους που δίνουν μάχες στη Βουλή, στην Ευρωβουλή και στα μέτωπα της καθημερινότητας.

Με την ψήφο μου λέω ναι στο ξεκίνημα ενός διαλόγου για την ενότητα του χώρου και για έναν τολμηρό προβληματισμό για το σύγχρονο κόσμο που δεν παίρνει άλλη αναβολή.

ΙΩΑΝΝΑ ΚΑΡΥΣΤΙΑΝΗ
25/2/2004

Ἡ νύχτα τῶν Σαλτιμπάγκων

τοῦ Γεράσιμου Λυκιαρδόπουλου

Ἔπρεπε νά σκύψω, νά σκύψω, νά σκύψω. Τόσο πού
ἡ μύτη μου νά ἐνωθεῖ μέ τή φτέρνα μου. Ἔτσι
βολικά κουλουριασμένος νά κυλῶ καί νά φτάσω.

Κανάγιες!

(Κ. Καρυωτάκης, «Κάθαρις»)

«Ἡ συνέπεια ὁδηγεῖ στό περιθώριο», ἀπεφάνθη τίς προ-
άλλες (21/2/04) ἀπό τηλεοράσεως ὁ κ. Κύρτσος, ἓνας ἀπό
τούς φωστήρες τῆς νεωτεριστικῆς πολιτικοδημοσιογρα-
φικῆς ἠθικῆς. Ἡ ρήση αὐτή ὡς ἀπλή διαπίστωση εἶναι
ὀρθή. Πράγματι, ἡ πολιτική συνέπεια ὁδηγεῖ στό περιθώ-
ριο – καί ἡ ἀσυνέπεια στήν ἐξουσία, ἐνίοτε. Ἐδῶ ὅμως δέν
θά κρίνουμε τήν ἀλήθεια ἢ ἀναλήθεια αὐτῆς τῆς ρήσης
ἀλλά τήν ὑπόρρητη ἰδεολογική πρόθεσή της. Διότι τέτοιες
φράσεις δέν ἐκφέρονται ἀκαδημαϊκά ὡς ἀπλές ἀχρωμά-
τιστες διαπιστώσεις, περιοριζόμενες στό καθαρά ὄντολο-
γικό πεδίο, ἀλλά εἰσβάλλουν προκλητικά στό χῶρο τῆς
δεοντολογίας· ἀποτελοῦν, μέσα στά πολιτικά συμφραζό-
μενα, πρόταση μιᾶς ἠθικῆς χαμαιλέοντων, προπαίδεια
πολιτικοῦ κυνισμοῦ, παρότρυνση καί συγχρόνως ἀπειλή:
προσοχή! ἡ συνέπεια ὁδηγεῖ στό περιθώριο.

Καθὼς αὐτή ἡ ἀπαξίωση τῆς συνέπειας ὡς στάσης ζωῆς
ὑπαγορεύεται, λόγῳ καί ἔργῳ, ἀπό τό ἰδεολογικό στρα-
τόπεδο τῶν λεγομένων «νεωτεριστῶν» συνιστᾷ τό εὐαγ-
γέλιο τῆς πολιτικῆς ἠθικῆς πού χαρακτηρίζει τή «Νέα
Ἐποχή», ὅπως εἶναι τοῦ συρμοῦ νά ἀποκαλεῖται ἡ χαμη-
λοτάβανη καί μίξερη ἱστορική συγκυρία πού ἀναδεικνύει
τούς νάνους σέ γίγαντες. Εἶναι ὅμως, πράγματι, τόσο
«νέα» αὐτή ἡ ἠθική πού προπαγανδίζεται, ἐπιχορηγεῖται
καί φωταγωγεῖται; Μήπως τάχα δέν εἶναι πανάρχαια ἡ
τεχνική τοῦ πολιτεύεσθαι; Ἐρποντας ἄρχισε ἡ ζωή – τά
ἔρπετά προηγήθηκαν τοῦ ἀνθρώπου: «Χρειάστηκε
αἰῶνες ὁ ἄνθρωπος γιά νά σταθεῖ στά δύο του πόδια –
δέν θά μέ κάνετε τώρα ἐσεῖς νά ξεπέσω στά τέσσερα»,
εἶπε κάποτε κάποιος κομμουνιστής στούς δικαστές του
ὅταν τοῦ ζήτησαν δήλωση μετανοίας.

Παλιές ἱστορίες. Τώρα μπροστά μας ἀστράφτει τό
«Πρωτόγνωρο», τό νέο, τό ὀλοκαίνουργιο, ἡ Ὑπέρβαση,
ἡ Ἀνατροπή... ἡ «συμμετοχική δημοκρατία». Οἱ πολύ-
χρονες ἰδεολογικοπολιτικές κωλοτοῦμπες τοῦ κ.
Ἀνδρουλάκη κατέληξαν ἐκεῖ πού ἔπρεπε νά καταλή-
ξουν. Φαίνεται πῶς αὐτή εἶναι ἡ μοίρα τοῦ γραφειοκρα-
τικοῦ ἡγεμονισμοῦ ὅταν ἀποφασίζει νά ξεπουλήσει ἢ νά
ἐκσυγχρονίσει τό μαγαζάκι τῆς μικροεξουσίας του καί νά
περάσει ἀπό τήν περίκλειστη ἐνορία τοῦ «ἐνός» κόμμα-
τος στήν ἀπέραντη πολυπολιτισμική Ἀγορά τοῦ νεοφι-
λελευθερισμοῦ.

Οἱ θλιβεροί κλόουν τῆς «συμμετοχικῆς Ἀριστερᾶς» ἐπι-



καλούμενοι σήμερα τόν «ρεαλισμό» καί τήν «εὐθύνη» ξέ-
ρουν τί ἐννοοῦν: θέλουν κι αὐτοί (ἐπιτέλους!) νά κυβερνή-
σουν. Βαρέθηκαν νά 'ναι μιᾶ ζωὴ μέ τους «χαμένους»,
ἀνακάλυψαν τό ἱστορικό τους λάθος, αὐτομαστιγώθηκαν
ἐπικερδῶς, ἔκαναν τήν ἐποικοδομητική αὐτοκριτική τους
καί ἐξορμοῦν τώρα ἀκάθεκτοι ρεαλιστές πρὸς τήν πραγ-
ματική ἐξουσία. Μέ τή λάμψη στά μάτια προχωροῦν καί
«ἀνατρέπουν». Ἀνατρέπουν καί ἀνατρέπονται παρελαύ-
νοντας κωλοτουμπηδόν στήν πάμφωτη πίστα. Σαλτιμπά-
γκοι καί ταχυδακτυλουργοί, μάγοι καί τσαρλατάνοι, μίμοι
καί γελωτοποιοί, παρωδοί τοῦ ἑαυτοῦ τους. Οἱ «πρώην».

«Μὴν περιμένετε νά χιονίσει γιά νά δεῖτε μιάν ἄσπρη μέ-
ρα», μοῦ τηλεφώνησε προχτές ὁ μακρινός φίλος μου στό
ὄνειρό μου. Πιστεύω πῶς ὑπονοοῦσε τήν πιο ὑπεύθυνη
ἐπαναστατική χρῆση τῶν ἐλληνικῶν γιαουρτιῶν, διότι
ὅσο ζοῦσε, θυμᾶμαι, ἦταν ζηλωτής τῆς πιό μεγάλης
λευκῆς ἐπανάστασης καί προπαγάνδιζε πάντα τό κορυ-
φαῖο της σύνθημα: «Ἐνα γέλιο θά σας θάψει!»



Μέρος
Τελευταίο

Το χρονικό μιας τιτανομαχίας

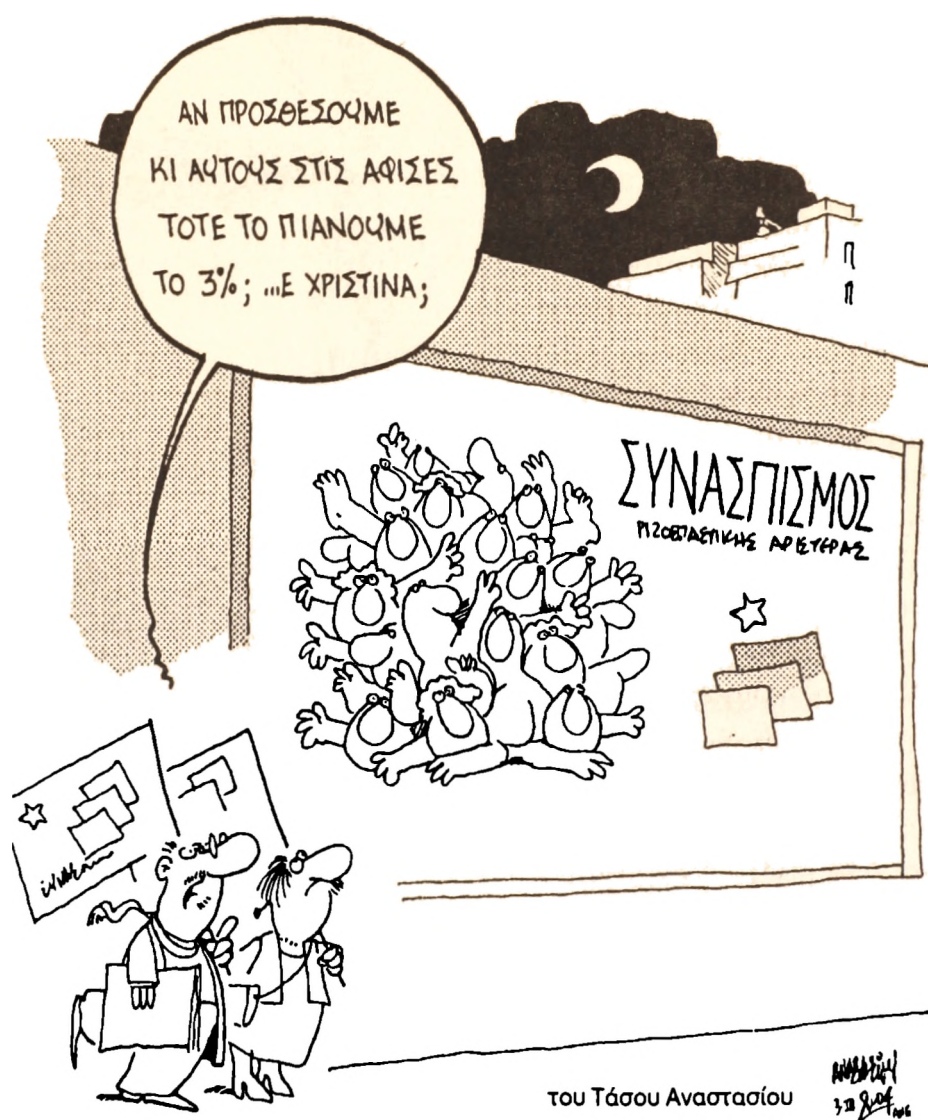
Ντιμπέιτ

Το ντιμπέιτ μεταξύ των πολιτικών αρχηγών επιτέλεσε τον σκοπό για τον οποίο είχε σχεδιαστεί: ήταν ακούγτως βαρετό και ανούσιο, ώστε κανείς, ο Γιωργάκης για την ακρίβεια, να μην εκτεθεί υπερβολικά. Οι ερωτήσεις ήταν μέτριας δυσκολίας και οι απαντήσεις μεγάλης γενικότητας και αμπελοφιλοσοφίας, με πολύ όραμα, δέσμευση και θαρραλέες τομές μπροστά στον 21ο αιώνα. Ο Γιώργος Παπανδρέου συνελήφθη να διαβάζει από σκονάκι τη φράση «δεσμεύομαι προσωπικά για νέες πολιτικές, νέες δράσεις, νέες αντιλήψεις και νέα σχέση κράτους-πολίτη», αλλά το περίεργο είναι ότι ακριβώς την ίδια φράση την είχε πει λίγο πιο πριν απνευστί, απαντώντας σε ερώτηση για το πώς ένας χαμηλοσυνταξιούχος μπορεί να ζήσει με 520 ευρώ το μήνα. Από τη συζήτηση βγήκαν σαφώς ωφελημένα τα μικρά κόμματα: οι θεατές κατάλαβαν ότι και τα δύο μεγάλα κόμματα στην πραγματικότητα μικρά είναι, απλώς έχουν καλύτερη πρόσβαση στην εξουσία. Ο δεξιός τύπος έγραψε «κέρδισε τις εντυπώσεις ο Καραμανλής», εννοώντας ότι υπήρξε λιγότερο βαρετός και ανούσιος από τον Γιώργο, ενώ ο πασοκικός τύπος έγραψε «ανούσιο και βαρετό το ντιμπέιτ», εννοώντας ότι έφταιγε το ντιμπέιτ που ήταν βαρετός και ανούσιος ο Γιώργος.

Δώσε και μένα μπάρμπα

Βλέποντας ότι η μάχη δεν κερδίζεται με συμμετοχικές δημοκρατίες, ο Γιώργος Παπανδρέου πήγε στον συνήγορο του συνταξιούχου Γιώργο Αυτιά και από εκεί το 'ριξε στις παροχές: οχτακόσια ευρώ σύνταξη στο ζεύγος χαμηλοσυνταξιούχων αγροτών, κατάργηση της αναγκαστικής εισφοράς 5% στις συ-

καφέ, ούτε ο πολίτης στην πρώτη γραμμή, ούτε τίποτα. Το κόστος των μέτρων υπολογίζεται περίπου στα 580 δισεκατομμύρια δραχμές ετησίως, και το ποσόν θα εξασφαλιστεί με δύο τρόπους. Αν χάσει το ΠΑΣΟΚ, από τους ανένδοτους αγώνες για δικαιότερη ανακατανομή του κοινωνικού πλούτου, και αν κερδίσει, από το μέρισμα ειρήνης και το μέρισμα παρλαπίπας – και αυτό είναι δέσμευση.



Νάτος, νάτος, ο πρωθυπουργός!

Παράλληλα με τις υποσχέσεις, στην τελική ευθεία παίζεται το χαρτί των μεγάλων συγκεντρώσεων. Κόσμος, πλαστικές σημαίες, καραμούζες, καπνογόνα, πυροτεχνήματα και ο αρχηγός να φτάνει στον τόπο συγκέντρωσης με πλοiάριο, αερόστατο ή ιπτάμενο δίσκο. Ο πολιτικός λόγος είναι μεστός νοημάτων: **λαέ της Θεσσαλονίκης, λαέ της Πάτρας, μαζί θα προχωρήσουμε, το μήνυμά σας είναι συγκλονιστικό, για τη νέα εποχή, για το νέο πολιτικό πολιτισμό, η νίκη είναι δική μας, (τούουνου καραμούζα) γεια σας, γεια σας.** Τα κανάλια μεταδίδουν την εικόνα, αλλά την τελική διαμόρφωση του κλίματος την αναλαμβάνουν οι εφημερί-

νάξεις και τζάμπα λεωφορεία για τους ανέργους. Σου λέει, αφού τα υποσχεθήκαμε το 2000 και το χάψανε, γιατί να μην το χάψουνε και τώρα. Καθ' όλη τη διάρκεια της συνέντευξης, ο Γιώργος Παπανδρέου έμεινε σταθερός στη γραμμή της ακατάσχετης παροχολογίας, σύμφωνα με την οδηγία του επικοινωνιακού του επιτελείου, να θυμίζει όσο μπορεί περισσότερο τον πατέρα του. Ούτε κοινωνία της πληροφορίας, ούτε δια βίου κατάρτιση, ούτε ίντερνετ

δες: οι δικές μας συγκεντρώσεις ονομάζονται «λαοθάλασσα», «πέραν κάθε προσδοκίας» και «μέρες 1981». Του αντιπάλου ονομάζονται «παιχνίδι εντυπώσεων».

Ο λαός δεν ξεχνά τι σημαίνει δεξιά

Οι παροχές και οι εντυπωσιακές συγκεντρώσεις είναι οι δύο από τους τρεις πυλώνες της προεκλογικής τακτικής του Γιωργάκη. Ο τρίτος είναι το σκληρό

ροκ, στο οποίο διανύει τα πρώτα του βήματα. Το τηλεοπτικό σποτ του ΠΑΣΟΚ μάς καλεί να μην ξαναζήσουμε τις ημέρες της δεξιάς, σαν αυτές που ξεκίνησαν πριν από δεκατέσσερα χρόνια και κράτησαν μια ολόκληρη τριετία, οπότε και μας κυβερνούσαν κάτι μούτρα σαν τον Μάνο, τον Ανδριανόπουλο και τον Κοντογιαννόπουλο. Ο Γιωργάκης, όπου σταθεί κι όπου βρεθεί, επισημειώνει τον κίνδυνο της συντηρητικής παλινόρθωσης, που θα μας πάει πίσω στο ζήτημα της συμμετοχικής δημοκρατίας, της κοινωνίας της πληροφορίας, ενδεχομένως δε και της ολυμπιακής εκχειρίδας, χώρια που θα υπονομεύσει τη διεθνή θέση της χώρας. Σχετική διαφήμιση εμφανίζει σε δύο παράλληλα πλάνα τον Γιώργο Παπανδρέου να χαιρετάει διάφορους ευρωπαίους ηγέτες, την ώρα που ο κ. Καραμανλής σκαλίζει αφηρημένος τη μύτη του. Για να σηκώσει τους αντιδεξιούς τόνους, ο Καφετζόπουλος άφησε μουστάκια και περιφέρεται στα κανάλια με αμπέχονο, ενώ ο Νάσος Αλευράς δήλωσε σε λάιφ στάιλ περιοδικό ότι αγαπημένο του τραγούδι είναι το *Πάγωσε η τσιμινιέρα και το Θα σε ξανάβρω στους μπαξέδες*. Τέλος ο Νίκος Μπίστης, σε άρθρο του στην *Άθηνες Βόις* δήλωσε ότι αν έρθει η δεξιά, θα μας στείλει στα ξερονήσια.

Αγκιτηρόν

Την τελευταία εβδομάδα της μεγάλης μάχης, ο Συνασπισμός έκανε το αποφασιστικό βήμα για συσπείρωση της εκλογικής του βάσης, δίνοντας μια διαφημιστική σφαλιάρα στα μέλη και τους οπαδούς του. Κυκλοφόρησε κάτι αφίσες με ένα σύμπλεγμα από γυμνούς ανθρώπους, που υποφέρουν συμπιεσμένοι σε έναν νοητό κύβο και που εκπέμπουν το νόημα των αριστερών αξιών για έναν καλύτερο κόσμο: Ασφυξία, Αδυναμία, Ψιλοπανικός. Κεντρικό σύνθημα είναι το «Κοιτάξτε που πιεζόμεθα και ψηφίστε». Επίσης, όλοι αυτοί οι πατικωμένοι παραπέμπουν στις πολλές συνιστώσες που έχουν μαζευτεί στον Συνασπισμό της Ριζοσπαστικής Αριστεράς και που είναι έτοιμες να σπάσουν το κέλυφος της εσωστρέφει-



του Χρ. Παπανίκου

ας. Στελέχη του ΠΓ του ΣΥΝ δήλωναν με αισιοδοξία ότι η διαφημιστική εκστρατεία θα μπορούσε να είναι πολύ χειρότερη για τα λεφτά που κόστισε, και υπερασπίζονται την επιλογή λέγοντας ότι είχε ευρύτατη αποδοχή όταν την έδειχναν ο ένας στον άλλον, άσε που συμφώνησαν και όλες οι τάσεις. Όπως εύστοχα είπε και ο επικεφαλής της επικοινωνιακής καμπάνιας του κόμματος, το θέμα είναι ανύπαρκτο, και αν μπορούμε στη Βουλή, δεν θα το θυμάται κανένας.

Τη Δευτέρα θα ξέρουμε

Παρά ταύτα, το ηθικό της αριστεράς είναι περιέργως υψηλό και ο κόσμος για πρώτη φορά μετά από χρόνια, τρέ-

χει να μαζέψει ψήφους και το ευχαριστιέται. Οι δημοσκοπήσεις δείχνουν τον Συνασπισμό σταθερά στο 2,99%, πράγμα που θα τον φέρει αποφασιστικά κοντά στο 5, αρκεί βεβαίως να πάνε οι οπαδοί του να τον ψηφίσουνε. Οι συνθήκες είναι ευνοϊκότερες από ποτέ, δεδομένου ότι η Μεγάλη Δημοκρατική Παράταξη κυριαρχείται πλέον ολοκληρωτικά από διαφημιστές, ντενεκέδες ξεγάνωτους, φονταμενταλιστές νεοφιλελεύθερους και κάτι πρώην του Συνασπισμού στο απόγειο της κοινωνικής τους αίγλης. Είναι άγνωστο αν η παρουσία της Αριστεράς στη Βουλή θα συμβάλει στην επιτάχυνση της παγκόσμιας επανάστασης· σίγουρα όμως θα συμβάλει στο να μην αποκαλείται η κατάργηση του οκτάωρου «ενεργητική πολιτική απασχόλησης», η απόλυση χωρίς αποζημίωση «γενναία μεταρρύθμιση της αγοράς εργασίας», η περικοπή μισθών και συντάξεων «νέο πλαίσιο δημοσιονομικής πειθαρχίας» και η κατάργηση των ταμείων «εξορθολογισμός του ασφαλιστικού συστήματος». Υπό την έννοια αυτή και με δεδομένη την πλατιά επιχείρηση υποτίμησης της νοημοσύνης μας που βρίσκεται σε εξέλιξη, το «χρονικό μιας τιτανομαχίας» ολοκληρώνεται καλώντας για μαζική υπερψήφιση των συνδυασμών της αριστεράς, διότι έρχονται μέρες δύσκολες και όπως είπε και ο Λένιν «έναν μαλάκα σκοτώνεις, δεκαπέντε βγαίνουνε».

Με τις θερμότερες αγωνιστικές ευχές
ΚΩΣΤΑΣ ΚΟΛΙΓΙΩΡΓΟΣ



του Χρ. Παπανίκου

Το νόημα αυτών των εκλογών: Μακιαβελισμός ή δημοκρατία

του Αλέκου Τζιόλα

Στις μεθαυριανές εκλογές δεν κρίνονται ιδεολογίες ή προγράμματα. Κρίνεται κάτι θεμελιακότερο, πρωτογενέστερο, η ίδια η υπόσταση της αναιμικής μας δημοκρατίας. Εδώ που έφερε τα πολιτικά πράγματα της χώρας μας το ΠΑΣΟΚ, κατέστησε τη δημοκρατία ζητούμενο σήμερα κι έχει ο καθένας μας που πιστεύει σ' αυτήν, το χρέος να τη διασώσει με την ψήφο του.

Πώς φτάσαμε στο σημείο επί πολιτικής ηγεμονίας του ΠΑΣΟΚ να είναι το 2004 ζητούμενο η δημοκρατία; Κλιμακωτά φυσικά. Με το σταδιακό «δέσιμο» του μακιαβελισμού στα κύρια χαρακτηριστικά του, τον ηγεμονισμό, που ισοδυναμεί και με το μεσσιανισμό, και την υπόταξη των μέσων στο σκοπό, που την ονομάζουμε και κυνισμό, τότε η εφαρμογή του εκ μέρους του ΠΑΣΟΚ υπήρξε στο σύνολο των φάσεών της ολοκληρωτική.

Στην πρώτη φάση, επί ανδρείκου ηγεμονισμού, είχε έκδηλο το πρώτο χαρακτηριστικό. Ο κυνισμός του φάνταζε υποχωρημένος, επειδή κρυβόταν πίσω από τον οραματικό λόγο του ηγεμόνα. Στη δεύτερη φάση, επί Σημίτη, υποχωρεί το πρώτο σκέλος του και επικυριαρχεί ολότελα το δεύτερο. Ο νέος αρχηγός δεν έχει τη δημαγωγικότητα του προκατόχου του, ώστε να μπορεί να γεμί-

ζει το πολιτικό στερέωμα με φραστικούς οραματισμούς. Περιορίζεται στην εφαρμογή του κυνισμού μόνο, τον οποίο επενδύει με τον ανάλογο κυριολεκτικό λόγο και τότε είναι που αρχίζουν να λέγονται τα πράγματα με τ' όνομά τους. Ο μακιαβελισμός σ' αυτή του τη διάσταση ανάγεται και σε πολιτική φιλοσοφία. Και το καινούργιο δεν είναι ότι διαχωρίζεται η πολιτική από την ηθική. Αυτό λίγο πολύ συνέβαινε πάντα. Το καινούργιο είναι ότι αυτός ο διαχωρισμός γίνεται πολιτικό αξίωμα. Ο προηγούμενος ηγέτης εφάρμοζε τον κυνισμό, αλλά κάπως αδιόρατα κι ενώ μιλούσε πάντα για αλλαγή της κοινωνίας. Τέτοια αλλαγή δεν είδαμε βέβαια. Είδαμε όμως την αλλαγή του εαυτού του και του κόμματός του. Την ίδια όμως αλλαγή είδε και η κατοπινή ηγεσία –εννοείται συλλογικά εδώ– η οποία, για να εγγυηθεί την εγκαταλειμμένη κοινωνική αλλαγή, κάνει πως απορρίπτει τη δική της τη συντελεσμένη και, για να μας πείσει

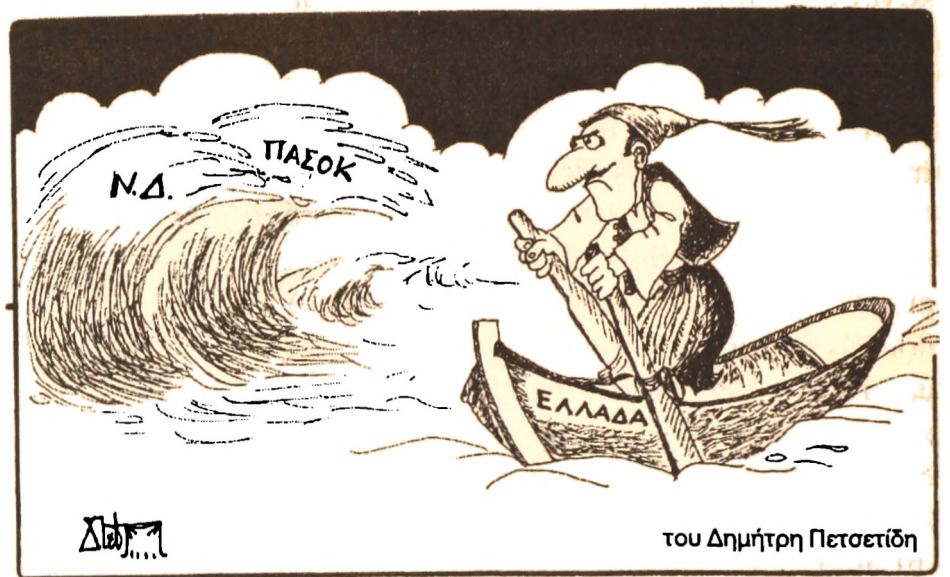
ως προς αυτό, για να μπορεί να εγγυάται την άλλη, επιδίδεται σε συνεχείς αυτοαλλαγές που ολοένα και περισσότερο την στρέφουν δεξιότερα. Για να δικαιολογήσει αυτές τις επάλληλες αλλαγές, που δε διέπονται από καμιά αρχή ηθική ή πολιτική, ανάγει την έννοια της αλλαγής σε πολιτικό αξίωμα, αποσυνδέοντάς την συγχρόνως από κάθε έννοια ηθικής. Αλλάζουμε, για ν' αλλάζουμε, με σκοπό να σας πείσουμε ότι αλλάζουμε, είναι το νέο πολιτικό της δόγμα. Αν υπάρχει πραγματι αλλαγή ή αν η δεξιόστροφη αλλαγή τους δεν εμπεριέχει ίχνος ηθικής, δεν τους απασχολεί καν. Τους ενδιαφέρει μόνο να πετύχουν το σκοπό τους, να μας πείσουν ότι τάχα αλλάζουν. Κι ενώ λοιπόν ό,τι γινόταν πριν, επί Ανδρέα, φαινόταν να γίνεται για οράματα, ό,τι γινόταν τώρα, επί Σημίτη, φαινόταν καθαρά ότι γινόταν για πολιτικά «θηράματα».

Στην προεκλογική περίοδο που ζούμε διανύουμε την τρίτη φάση του μακιαβελισμού,

την εφαρμογή του στην πλήρη του έκφραση. Έχει βρεθεί τώρα και ηγεμόνας, κληρονομικός έστω, φτιαχτός έστω, πάντως υπαρκτός. Επιδίωξή του η αυτοδικαίωσή του, η επικράτησή του σε όλα τα μήκη και πλάτη της πολιτικής ζωής, όπως ταιριάζει σε πραγματικό ηγεμόνα του Μεσαίωνα, και η εξαφάνιση κάθε άλλου πολιτικού σχηματισμού. Η μέθοδος που χρησιμοποιεί ήταν φυσικό να είναι και αυτή μακιαβελική: η μοναδικότητα του ηγεμόνα και η χρησιμοποίηση κάθε μέσου που προωθεί την ανάδειξή του. Ηγεμονισμός και κυνισμός μαζί – ο μακιαβελισμός δηλαδή στην ολοκληρωμένη του μορφή.

Πώς όμως κατόρθωσε το ΠΑΣΟΚ να επιβάλει μεσαιωνικά και μεσσιανικά συστήματα σε μια σημερινή κοινωνία και μάλιστα δημοκρατική; Αυτό επιτεύχθηκε χάρη στην παράδοσή μας.

Όταν 3.000.000 εκατομμύρια Έλληνες με ηγέτη τον Αρχιεπίσκοπο και συμβοηθούς του τον αρχηγό της Νέ-



ας Δημοκρατίας και τη σύζυγό του από τη μια, και 1.000.000 φίλοι του ΠΑΣΟΚ από την άλλη, δηλαδή η πλειοψηφία του ελληνικού λαού, στέλνουν τη «μούτζα» τους στην Αρχή των Προσωπικών Δεδομένων, τότε δεν έχουν κανένα νόημα ερωτήματα σαν το παραπάνω. Το ιδεολογικό και πολιτικό έδαφος είναι τελείως πρόσφορο για την επιβολή μεσαιωνικών ή μεσσιανικών συστημάτων.

Όπως επομένως οι δικτατορίες δεν είναι κεραυνοί εν αιθρία, έτσι και οι επιβολές μεσσιανισμών σε κοινωνίες κατ' επίφαση δημοκρατικές δεν είναι ουρανοκατέβατες. Δεν υπάρχει εξάλλου ουσιαστική διαφορά μεταξύ τους: Όλα επιβάλλονται από πάνω προς τα κάτω, στη δικτατορία μέσω της βίας, στην ψευδεπίγραφη δημοκρατία μέσω της απάτης, που στις μέρες μας τα ΜΜΕ μπορούν να της δώσουν καθολικές διαστάσεις. Κι ενώ στη δικτατορία η συμμόρφωση σε μεσσιανικές αντιλήψεις δεν είναι ένδειξη πίστης στο μεσσιανισμό, γιατί μπορεί να είναι προϊόν βίας, στη «δημοκρατία» η μαζική επιρροή τους είναι ασφαλέστατος δείκτης της ύπαρξής τους.

Πέρα από το πρόσφορο ιδεολογικό και πολιτικό υπόβαθρο είναι απαραίτητη επίσης η ύπαρξη μιας έντονης διάθεσης στη συνείδηση της κοινωνίας, που να μπορεί ν' αποτελέσει με επιδέξιο χειρισμό αντικείμενο εκμετάλλευσης. Η έντονη διάθεση της κοινωνίας εδώ ήταν το επίμονο αίτημά της για αλλαγή, που γι' αυτό το λόγο έγινε κοινός τόπος της πολιτικής όλων των κομμάτων και βασικό σύνθημά τους. Τόσο επιτακτική είχαν καταστήσει την αλλαγή οι κυβερνήσεις του ΠΑΣΟΚ. Ο βαθμός δε προβολής της

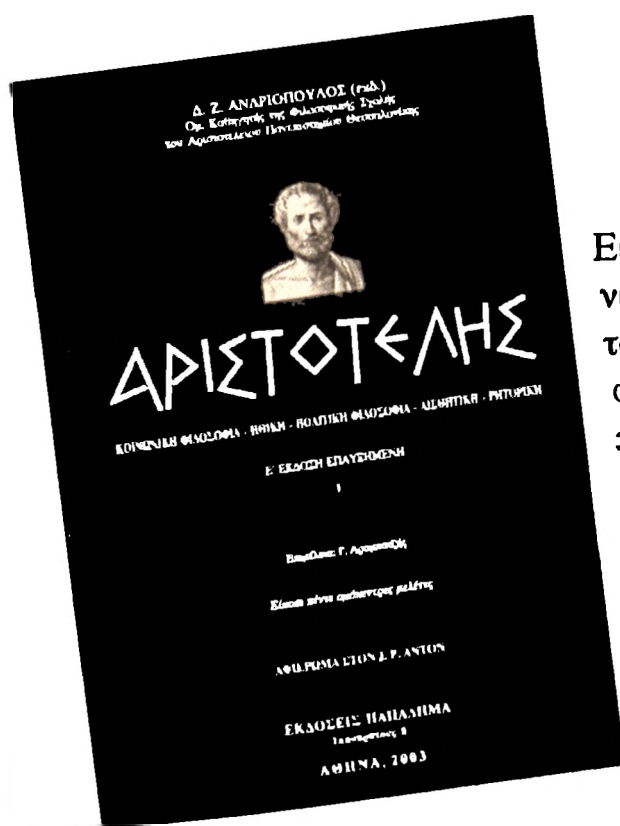
και εκ μέρους του είναι ομολογία και του βαθμού της δικής του κυβερνητικής χρεοκοπίας. Θα μπορούσε βέβαια να στραφεί η ελληνική κοινωνία για την ικανοποίηση της διάθεσής της για αλλαγή στην παραδοσιακή δεξιά, πράγμα που ως ένα βαθμό έχει κάνει. Όμως δεν επιθυμεί αλλαγή προς αυτή την κατεύθυνση· κι αν στρέφεται όσο στρέφεται προς τα κει, το κάνει από αίσθημα αηδίας προς το κυβερνών κόμμα. Έτσι η ΝΔ λόγω της ιστορίας της δεν έχει τη δυνατότητα, όσο κι αν προσπαθεί ν' ασκήσει συνετή πολιτική, ν' απορροφήσει μεγάλες μάζες δυσαρεστημένων του ΠΑΣΟΚ.

Η Αριστερά θα μπορούσε ν' ασκήσει μαζική έλξη. Έχει όμως τις δικές της υπαρξιακές αδυναμίες. Είναι ευτύχημα που όχι μόνο άντεξε στις πιέσεις του μεσσιανισμού, αλλά θα βγει και ενισχυμένη. Γιατί ο αριστερός στη σημερινή εκλογική συγκυρία πήρε

ο ίδιος την υπόθεση της δημοκρατίας στα χέρια του και με την ψήφο του θα σώσει και πάλι την τιμή της. Με την ίδια ψήφο δεσμεύεται αμέσως μετά τις εκλογές να επιβάλει τις αλλαγές που απαιτούνται στο χώρο της Αριστεράς, ώστε ν' αποκτήσει και επάξια εκπροσώπηση.

Αυτές τις πολιτικές αδυναμίες εκμεταλλεύεται επίσης στο έπακρο το κυβερνών κόμμα κι ενώ το ίδιο έχει καταρρίψει για τον εαυτό του τους ιδεολογικούς και πολιτικούς διαχωρισμούς του από την παραδοσιακή δεξιά, εντούτοις τους προβάλλει στην κοινωνία ως υπαρκτούς, για να επιφέρει σύγχυση ανάμεσα στα ιδεολογικοπολιτικά και ιστορικοπολιτικά κριτήρια και ν' αποκομίσει πολιτικά οφέλη. Περισσότερο μάλιστα προβάλλει τα ιστορικοπολιτικά, γιατί η προβολή των ιδεολογικοπολιτικών δεν μπορεί να πείσει, αφού το ίδιο τα έχει εξοβελίσει.

Βεβαίως η δεξιά έχει σχήμα, έχει πρόσωπα και ιστορία. Έχει όμως προπάντων ιδεολογία και βάσει αυτής αποκτούν τα υπόλοιπα σταθερότητα και ταυτότητα. Αν κρίνουμε και το ΠΑΣΟΚ με τα ίδια κριτήρια, την ιστορία του και την ιδεολογία του, και αυτό τοποθετείται στον ίδιο ιδεολογικό και πολιτικό χώρο. Αν λάβουμε υπόψη μας και το μακιαβελικό μοντέλο πολιτικής που υιοθέτησε προεκλογικά όπως και τη λυσσώδη μανία του με κάθε μέσο να παραμείνει στην εξουσία, τότε δεν τοποθετείται απλώς επεκτείνοντας της παραδοσιακής δεξιάς, αλλά συνιστά και απειλή για τη δημοκρατία μας. Έτσι η μεθαυριανή εκλογική αναμέτρηση δεν προβάλλει κυρίως ως αναμέτρηση μεταξύ ΠΑΣΟΚ και Νέας Δημοκρατίας, αλλά ως αναμέτρηση μεταξύ ΠΑΣΟΚ και Δημοκρατίας. Περιπεύει, πιστεύω, η υπογράμμιση της εξαίρεσης του ΛΑΟΣ.



ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

Δ. Ζ. ΑΝΔΡΙΟΠΟΥΛΟΣ (εκδ.)

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ

τόμοι Ι και ΙΙ

Είναι η πρώτη φορά που κυκλοφορεί στην ελληνική γλώσσα συλλογικό έργο για τον θεμελιωτή των επιστημών και της συστηματικής φιλοσοφίας και με επιστημονική υπευθυνότητα καλύπτει το ευρύ φάσμα της φιλοσοφικής προβληματικής του. Η έκδοση αυτή, μάλιστα, πραγματοποιείται σε μια εποχή αναβίωσης της αριστοτελικής φιλοσοφίας σε διεθνή κλίμακα, επανερμηνείας, επαναξιολόγησης και πολλαπλής αξιοποίησής της με την αναζήτηση λύσεων των τραγικών αδιεξόδων του σύγχρονου ανθρώπου.



ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Ιπποκράτους 8 Αθήνα Τηλ.: 210 36.27.318
www.papadimasbooks.gr e-mail: papadimas@atp.gr

Μονόπρακτο

σε μια πράξη υποκοριστική με πολιτικό φόντο και προεκλογικό κλίμα

του Μάνου Στεφανίδη

Εμφανίζονται:

Θανασάκης

Μιχαλάκης

Παντελής (Γιος του Θανασάκη)

Περικλής (Γιος του Μιχαλάκη)

Δεν εμφανίζονται αλλά παίζουν:

Γιωργάκης

Κωστάκης

Θανασάκης: Τι θα ψηφίσεις, Μιχαλάκη;

Μιχαλάκης: Εσύ, τι θα ψηφίσεις Θανασάκη;

Θανασάκης: Εγώ θα ψηφίσω Γιωργάκη και τη μεγάλη Δημοκρατική Παράταξη. Εσύ;

Μιχαλάκης: Εγώ θα ψηφίσω Κωστάκη και τη μεγάλη Φιλελεύθερη Παράταξη.

Θανασάκης: Μπορώ να ρωτήσω το γιατί;

Μιχαλάκης: Και τι χαίρι είδα που ψήφισα Σημίτη στις περασμένες εκλογές; Ούτε καν το όνομά του δεν αναφέρεται τώρα. Άσε που ο Γιωργάκης δεν με πείθει. Πολύ δοτός, πολύ άνευρος, πολύ βουβός, ρε παιδί μου. Σαν κτήριο στην Κηφισίας. Ενώ ο Κωστάκης μπορεί να μου διορίσει τον Περικλή που δεν μου τον διόρισε ο Σημίτης, παρότι μου το υποσχέθηκε ο Πάγκαλος. Μαύρο στους Μαυρογυαλούρους!

Θανασάκης: Μιχαλάκη, υπερβάλλεις και ξεχνάς όσα πρόσφερε η Δημοκρατική Παράταξη στον τόπο. Ξεχνάς την Αττική Οδό, το Μετρό, το Ελ. Βενιζέλος, το Ρίο-Αντίρριο, το φωταέριο, το καρναβάλι του Μοσχάτου. Κι εμένα δεν μου διόρισαν τον Παντελή, αλλά μου υποσχέθηκαν εξάπαντος με τη νέα κυβέρνηση. Γι' αυτό σου λέω. Γιωργάκης σημαίνει εγγύηση.

Μιχαλάκης: Ναι, σαν τον μπαμπά του και τον παππού του, τους Παπατζήδες... Ενώ ο Κωστάκης περπατάει και σειέται ο τόπος!

Θανασάκης: Επειδή είναι υπέρβαρος. Ο λαός δεν ξεχνά τι σημαίνει Δεξιά. Εξάλλου είναι και ανεπάγγελτος. Θα παραδώσεις τη χώρα σ' έναν ανεπάγγελο;

Μιχαλάκης: Θανασάκη, τι δουλειά κάνει ο Γιωργάκης, τι δουλειά έκανε όταν ήταν τριάντα χρονών;

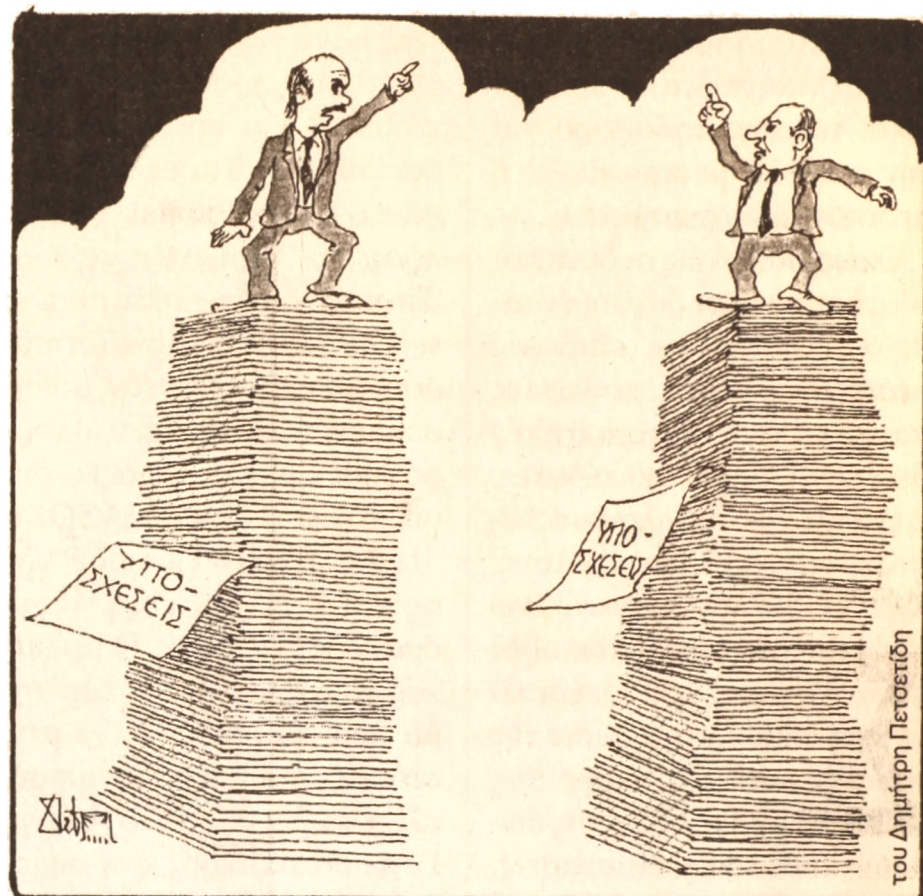
Θανασάκης: Υπουργός! Και μάλιστα επιτυχημένος, Μιχαλάκη, και μην γίνεσαι μίζερος!

Μιχαλάκης: Θανασάκη, «γιος» επαγγέλλεται ο Γιωργάκης. Και μάλιστα της Μάργκαρετ. Και της Άντας βεβαίως-βεβαίως (τραγουδάει):

Με τη σύζυγό μου Άντα

θα σας αγαπάμε πάντα

Θανασάκης: Μια και μιλάμε για γιους, τι θα ψηφίσει ο γιος σου;



Μιχαλάκης: Κι ο δικός σου; Ας τους φωνάξουμε, να τους ρωτήσουμε.

Θανασάκης και Μιχαλάκης μαζί: Παντελή! Περικλή!

Παντελής: Ορίστε, πατέρα.

Περικλής: Ορίστε, πατέρα.

Θανασάκης: Πες μου, Παντελή, Γιωργάκη δεν θα ψηφίσεις;

Μιχαλάκης: Πες μου και συ, Περικλή, τι άλλο θα μπορούσες να ψηφίσεις παρά Κωστάκη;

Παντελής: Πατέρα είμαι νέος και δεν πιστεύω σε πολιτικούς που μιλάνε για το «νέο» λες και πρόκειται για το νέο πρόγραμμα της τηλεόρασης. Που δεν μου απαντάνε στο θέμα της ανεργίας ή της υποβάθμισης της παιδείας, που μου μιλάνε με εικόνες και με τρικ, αλλά δεν έχουν λόγο. Θα ψηφίσω ΣΥΝ της Ριζοσπαστικής Αριστεράς. Τους γνώρισα στις διαδηλώσεις εναντίον του πολέμου, θέλω να τους συναντήσω και στην κάλπη.

Περικλής: Αυτή τη φορά θα ψηφίσω στ' αλήθεια. Δεν με καλύπτει η Ν.Δ., γιατί υπόσχεται απλώς να διαχειριστεί την κρίση κι όχι να την ξεπεράσει. Είμαι νέος και τα συμφέροντά μου δεν ταυτίζονται με διορισμούς και ρουσφέτια, αλλά με αλλαγές και ανατροπές σ' όλη την κοινωνία. Θα ψηφίσω λοιπόν ΣΥΝ της Ριζοσπαστικής Αριστεράς και το ίδιο σάς καλώ να κάνετε και σεις.

Θανασάκης: Τ' άκουσες, Μιχαλάκη;

Μιχαλάκης: Το κατάλαβες, Θανασάκη;

Happy End

Ανήσυχη Αριστερά – Εφησυχασμένος Αριστερός

Ο Νίκος Μπίστης όπως και πολλοί φίλοι του και τόσοι παλαιοί σύντροφοί του (η Μαρία Δαμανάκη, ο Πέτρος Κουναλάκης...) για να μην αλλάξει ιδέες αναγκάστηκε ν' αλλάξει «στέγη».

Ρ. Σωμερίτης (από τον πρόλογο του βιβλίου *Ανήσυχη Αριστερά*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 2003, σελ. 16).

Αγαπητέ Νίκο

Σ' ευχαριστώ για το βιβλίο που μου έστειλες και για την ευγενική σου αφιέρωση. Ομολογώ ότι το διάβασα και με προσοχή και με ενδιαφέρον, έστω κι αν πολλά του κείμενα μου ήταν γνωστά και από την *Αυγή*, την *Ελευθεροτυπία* και *Τα Νέα*. Χωρίζεις τα άρθρα σου σε «Εξωτερικά», «Βαλκάνια», «Κεντροαριστερά», «Ιρακινά», «Υπουργικά» κ.ά. Συγκεκριμένα γράφεις (σελ. 219-20): «Θεωρητικά το θέμα της Κεντροαριστεράς έχει προ πολλού εξαντληθεί. Μια οργανωμένη ανασύνθεση του πολιτικού σκηνικού επιβάλλει τη μετάβαση από τον άγονο και ανεπαρκή πλέον δικομματισμό σε ένα γόνιμο διπολισμό [sic]... Αυτή η διαδικασία θα ανανεώσει τον προγραμματικό λόγο της προοδευτικής παράταξης, θα ενεργοποιήσει κοινωνικές δυνάμεις και θα διαμορφώσει εναλλακτική διεξοδο προς τ' αριστερά. Ταυτοχρόνως θα αποτελέσει ασπίδα απέναντι στην φυσιολογική φθορά από την σχεδόν εικοσαετή άσκηση της εξουσίας από το ΠΑΣΟΚ αλλά και από την κόπωση που το εκσυγχρονιστικό εγχείρημα παρουσιάζει το τελευταίο διάστημα. Συζητήσεις, συναντήσεις, "κοσκίνισμα" έγιναν όλα το 2000. Τώρα ήρθε η ώρα να ζυμώσουμε...».

Ωραία λοιπόν ζυμώσαμε από τότε ως σήμερα, ώρα και να ψήσουμε. Πώς να ψηθεί όμως αυτό το υδαρές πράγμα



που κυλιέται μια από δω και μια από κει χωρίς έρμα ή άποψη; Τελικά Αριστερά είναι ένας τρόπος συμπεριφοράς, μια ετικέτα και μια δήλωση ή μια συγκεκριμένη ιδεολογία που αναφέρεται στη σχέση παραγωγικής διαδικασίας και υποκειμένου, στη συγκοινωνία θεμελίων και εποικοδομήματος, δηλαδή στο οικονομικό σύστημα που θα ισχύει έτσι ώστε όλοι ν' απολαμβάνουν τα ίσα, και μάλιστα μέσα από συνθήκες αξιοκρατίας και δημοκρατίας; Η Αριστερά έχει σχέση με πρόσωπα και θέσεις ή με ιδέες και στάσεις ζωής; Ποιος βούλιαξε αμετάκλητα στον τόπο μας την κεντροαριστερή ουτοπία, ο ΣΥΝ ή το ΠΑΣΟΚ με την αλαζονική του συμπεριφορά και τις τεχνικές άλωσης προσώπων και συνθημάτων που συστηματικά εφάρμοσε; Ποιος απεμπόλησε τις βασικές αρχές του σοσιαλισμού, η Αριστερά ή η κυβερνώσα παράταξη;

Ποιος ενσωμάτωσε στις πρακτικές πολιτικής του τον πλέον άγριο νεοφιλελευθερισμό, τα κόμματα της Αριστεράς ή η «μεγάλη δημοκρατική παράταξη»; Αν χάσει το ΠΑΣΟΚ, που θα χάσει, ποιος θα έχει φέρει την Ν.Δ. στην εξουσία, ο Ν. Κωνσταντόπουλος, ο Λαφάζανης ή ο Κώστας Σημίτης;

Γιατί βέβαια δεν αρκεί να πάρεις μερικούς «ανήσυχους» αριστερούς, να κάνεις μια κυβερνητική σαλάτα και να φωνάξεις και τον Γιωργάκη ως υπέροχο δείγμα απολιτίκ μεταμοντέρνου ύφους, για να δημιουργήσεις ένα πειστικό κεντροαριστερό προηγούμενο που και την Αριστερά δεν θα εκθέτει και τον λαό με τις ανάγκες του δεν θα κοροϊδεύει. Απ' την άλλη, Αριστερά χωρίς επαναστατική προοπτική δεν νοείται και σεις όλοι σιχαίνεστε τους «κουμουνιστογενείς» και αισθάνεστε καλύτερα όταν πιθηκίζετε αστικές συ-

μπεριφορές και μικροαστικές πόζες.

Φοβάμαι, αγαπητέ Νίκο, ότι η «ανήσυχη αριστερά» σου είναι μάλλον εφησυχασμένη και σίγουρα αφελής, αφού έχει καταντήσει μια ανεμική ροζ εκδοχή στο πουτανί κόκκινο της εξουσίας. Μιας εξουσίας ανάληπτης που ψεύδεται ξεδιάντροπα, που εξαγοράζεται, που υπηρετεί τον πιο ληστρικό καπιταλισμό, έχοντας εξορίσει το κοινωνικό κράτος στα ψιλά της ευρωπαϊκής σοσιαλδημοκρατικής παράδοσης.

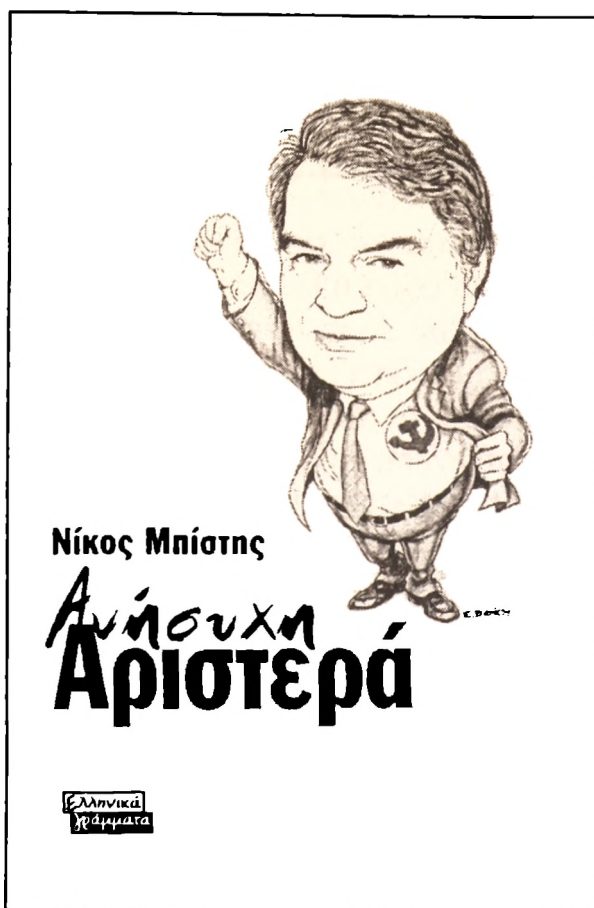
Εκτός κι αν πίστευες ότι η είσοδός σου και μόνη στην κυβέρνηση, όπως και του Σπύρου Βούγια παλιότερα, αρκούσε ώστε ν' αλλάξει το καθεστώς και να καταρρεύσει το εξωνημένο και διαπλεκόμενο σύστημα.

Νομίζω πάντως πως, ασχέτως αν το παραδέχεσαι ή όχι, αυτή η έστω μικρή τριβή σου με την εξουσία θα σε έπεισε πόσο αμετακίνητες είναι κάποιες δομές, ιδιαίτερα όταν τις πολεμάς όχι με ιδέες και πρόγραμμα αλλά απλώς με τ' όνομά σου στη μαρκίζα του μαγαζιού· σαν εμπόρευμα και διαφημιστικό τρικ. Πότε, διερωτώμαι, δεσμεύτηκε προγραμματικά και προεκλογικά το ΠΑΣΟΚ για μιαν ισότιμη συνεργασία με την Αριστερά; Από την εποχή του Ανδρέα ακόμη είχε ως τακτικό στόχο την παραπλάνηση των αριστερών ψηφοφόρων και το επιλεκτικό «ψάρεμα» κάποιων «ανήσυχων», κατά περίπτωση, αριστερών για το ψηφοθηρικό θεαθήναι. Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο το στοίχημα της κεντροαριστεράς ήταν εκ των προτέρων ναρκοθετημένο και αποσκοπούσε μόνο στο να ενσωματώσει τον ΣΥΝ και το κρίσιμο ποσοστό του στην κυβερνητική φάμπρικα. Χωρίς άλλες «περιπτώσεις» απώλειες. Το σύστημα ΠΑΣΟΚ, που θα 'λεγε και ο αρχηγός της Ν.Δ., πάντα έτσι λειτούργησε. Δυστυχώς αυτή είναι η θλιβερή αλήθεια. Και τώρα το σύστημα ΠΑΣΟΚ, για να διατηρηθεί στη νομή της εξουσίας και να διατηρήσει επίσης στα πράγματα τους μεγαλοεργολάβους που το συντηρούν, εφηύρε τη «μεγάλη δημοκρατική παράταξη». Αλλά και τις αεράτες πλην απολιτικές αερολογίες του νέου «αρχηγού», ο οποίος διεκήρυξε πως «πιστεύομεν και στον νεοφιλελευθερισμόν» συν τοις άλλοις και πλάι

στις λοιπές σοσιαλίζουσες μπαρούφες, όπως χαριτολογούσε προηγούμενο τεύχος του *Αντί*.

Η αλήθεια είναι πως το ΠΑΣΟΚ πιστεύει μόνο στην εξουσία και στηρίζεται αποκλειστικά στον υπερατλαντικό παράγοντα που το καθοδηγεί στις σχέσεις του με τον κόσμο, αλλά και στις έτοιμες συνταγές διεκπεραίωσης που έρχονται από τις Βρυξέλλες. Τίποτε δεν είναι και δεν ήταν αριστερό στην πολιτική του. Ούτε καν οι συντάξεις στους εκπροσώπους της Αντίστασης (οι οποίοι εξάλλου ουδέποτε καταδέχτηκαν κρατικά bonus για τη θυσία τους – παράδειγμα ο καπετάν Νικηφόρος). Για ποια αριστερά λοιπόν μιλάς, αγαπητέ Νίκο; Ή, για να παραφράσουμε τον Μπενίνι, «πες κάτι αριστερό, σύντροφε Μπίστη, κι ας είναι και ψέμα». Όσο για τη στέγη που άλλαξες για να μην αλλάξεις ιδέες, όπως ποιητικά υποστηρίζει ο Σωμερίτης, πρόσεξε μη σου πέσει στο κεφάλι, σαν τον ουρανό στα κουφιοκέφαλα των άξεστων Γαλατών.

ΜΑΝΟΣ ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ



Τι τόλμη, Θεέ μου! Ο Νίκος Μπίστης ανασηκώνει λιγάκι το πέτο του σακακιού του, οπότε και προκύπτει στη θέση της καρδιάς ένα... σφυροδρέπανο! Έλεος! Αλλά τα συνηθίσαμε όλα...

Γιωργάκης:

του Θύμιου Παπανικολάου

Όταν η καμπύλη της ιστορικής εξέλιξης ανεβαίνει, η πολιτική σκέψη γίνεται οξύτερη. Όταν όμως η καμπύλη τραβάει προς τα κάτω, η ανοησία κυριαρχεί πάνω στην πολιτική σκέψη. Το ακαταμάχητο όπλο της ανοησίας είναι η **τυπική λογική**: Τα τεχνάσματα των τυπικών αναλογιών. Το πολιτικό και δημοσιογραφικό ιερατείο (και το αριστερό) με τα τεχνάσματα αυτά των τυπικών απλουστεύσεων εξισώνουν και εξομοιώνουν τους πάντες και τα πάντα. Προωθούν, συνειδητά ή ασυνείδητα, το εφιαλτικό (νεοταξικό) αξίωμα: «Όλοι ίδιοι είναι». Δηλαδή καταργούνται οι ιδεολογικές οριοθετήσεις, συνακόλουθα ισοπεδώνονται οι κοινωνικοί, ταξικοί διαχωρισμοί και καθορισμοί. Πρακτικά, συνεπώς, ανακηρύσσεται από το πολιτικό και δημοσιογραφικό ιερατείο το τέλος των ιδεολογιών, των κοινωνικών διαχωρισμών, της ταξικής πάλης!

Μεταπράτης αυτής της «νέας» παγκοσμιοποιημένης **ιδεολογίας**, της νεοταξικής, είναι ο Γιώργος Παπανδρέου: Η κατάληξη (στην Ελλάδα) του «εκσυγχρονιστικού» ολοκληρωτισμού. Η απροκάλυπτα **αυθάδης** και δικτατορική επιβολή των Μάνου, Ανδριανόπουλου, Ανδρουλάκη και Δαμανάκη αποτελεί την κορυφαία

Ο μεταπράτης των ιδεολογικών επιταγών της Νέας Τάξης

συμβολική πράξη των επιταγών της νεοταξικής, ισοπεδωτικής ιδεολογίας.

Το πολιτικό και πνευματικό ιερατείο, δυστυχώς και η Αριστερά, παρακάμπουν την ουσία αυτού του συμβολισμού και αυτών των πρακτικών. Η Αριστερά αρκείται μόνο στο γεγονός ότι το ΠΑΣΟΚ μεταλλάχθηκε και ότι δεν διαφέρει από τη Ν.Δ. Η μετάλλαξη όμως αυτή έχει συντελεστεί. Ο «εκσυγχρονισμός» (σοσιαλδημοκρατικός νεοφιλελευθερισμός) ήταν η μετάλλαξη του ΠΑΣΟΚ, η μεταπήδηση από ένα σύστημα ιδεών στο αντίθετό του. Ο Γιώργος Παπανδρέου δεν είναι απλώς μια νέα δεξιά, είναι η σύγχρονη, μακάβρια έκφρασή της, η νεοταξική δεξιά, απείρως πιο επικίνδυνη και ύπουλη, σκληρή, ισοπεδωτική και αλαζονική από την κλασική δεξιά. Η κλασική δεξιά είναι γνωστή και ορατή, αυθεντικό και κρυστάλλινο το σύστημα των ιδεών της: Είναι ο καθαρός ταξικός αντίπαλος. Η Δεξιά της Νέας Τάξης είναι ο εφιάλτης της ομοιομορφίας, Ιάγος μεταμφιεσμένος και μακιγιαρισμένος με «αριστερά» και «προοδευτικά» χρώματα.

Επίσης το πολιτικό και δημοσιογραφικό ιερατείο επιχειρεί να μας πείσει ότι οι «μεταγραφές» Μάνου, Ανδριανόπουλου και Σία είναι ένα σύνηθες φαινόμενο της πολιτικής μας ιστορίας. Αναφέρονται στο γεγονός ότι ο ίδιος ο Γεώργιος Παπανδρέου (ο παππούς) συμμετείχε σε ψηφοδέλτιο του Κωνσταντίνου Καραμανλή, ή ότι ο Μητσοτάκης μεταπήδησε στη δεξιά και έγινε και αρχηγός της Ν.Δ. Με αυτά και άλλα παραδείγματα πολιτικού καιροσκοπισμού και αμοραλισμού (βρίθει η ιστορία μας) επιχειρούν να δικαιολογήσουν τις σημερινές «πτήσεις» και να τις εξομοιώσουν. Με αυτό το τυπικό εξισωτικό τέχνασμα παρακάμπουν το εξής ουσιαστικό: **Ότι οι παλιές μετακινήσεις «έπαιζαν» στο ίδιο ιδεολογικό γήπεδο.** Δεν σηματοδοτούσαν δηλαδή



ιδεολογικές μεταλλάξεις, συνακόλουθα δεν ισοπέδωναν τις κοινωνικές και ιδεολογικές οριοθετήσεις. Η ΕΡΕ και η Ε.Κ., οι Γεώργιος Παπανδρέου, Κωνσταντίνος Καραμανλής και Μητσοτάκης δεν βρισκόντουσαν σε αντίπαλα ιδεολογικά ρεύματα, ήταν φορείς των ίδιων συστημάτων ιδεών.

Ο Μάνος και ο Ανδριανόπουλος (σύμβολα του ακραιφνούς νεοφιλελευθερισμού, θατσερικά σύμβολα) **ΕΠΙΒΑΛΛΟΝΤΑΙ** σε ένα πολιτικό χώρο που σε συμβολικό επίπεδο βρίσκεται σε διαμετρικά αντίθετη κοινωνική και ιδεολογική θέση. Φυσικά το ΠΑΣΟΚ έχει μεταλλαχτεί σε ένα σκληρό νεοφιλελεύθερο κόμμα, ωστόσο οι κοινωνικές του ορίζουσες και ιδεολογικές του συνιστώσες (για την εξαπάτηση της λαϊκής του βάσης) δεν έχουν αναθεωρηθεί και ανατραπεί. Και ακριβώς γι' αυτό, επειδή εξαπατά όχι μόνο πολιτικά, αλλά ιδεολογικά (κονιορτοποιεί κυριολεκτικά τις κοινωνικές και ιδεολογικές ορίζουσες), είναι απείρως πιο επικίνδυνο από οποιοδήποτε άλλο κόμμα της ελληνικής ιστορίας.

Τέλος, τα πολιτικά «μαγειρέματα» του παρελθόντος κρατούσαν στοιχειωδώς τα δημοκρατικά προσχήματα. Έμπαιναν στην κρίση του ελληνικού λαού. Ο Γιώργος Παπανδρέου καταλύει και αυτά τα ψήγματα της δημοκρατικής νομιμότητας. Ο Γιώργος Παπανδρέου κατασκευάζει ένα κόμμα που ανοίγει το δρόμο στην πλήρη ομοιομορφία και ισοπέδωση, ένα καθαρόαιμο κόμμα της Νέας Τάξης. Και αυτό δεν έχει καμιά ομοιότητα με το παρελθόν.

Ο καθένας που σκέφτεται στοιχειωδώς πολιτικά εύκολα διαπιστώνει ότι με την επιβολή του Γιωργάκη έχουμε μια **ΕΙΣΒΟΛΗ** (πολιτική και όχι στρατιωτική όπως στο Ιράκ) των Αμερικάνων στην Ελλάδα. Προωθείται ο πολτός της πολυπολιτισμικότητας και στην ΠΟΛΙΤΙΚΗ. Ο νεοταξικός αυτός σχεδιασμός, εκτός των άλλων, έχει και ως στόχο τον **αφανισμό** των πολιτικών (αλλά και συνδικαλιστικών) οργανώσεων της εργατικής τάξης. Επιχειρείται όχι μόνο η πλήρης κονιορτοποίηση και διάλυση των εγκλωβισμένων αριστερών δυνάμεων του ΠΑΣΟΚ, αλλά και η **ΕΞΑΦΑΝΙΣΗ** των δυνάμεων της Αριστεράς από τον πολιτικό χάρτη. Να γιατί το εκλογικό ΜΕΤΩΠΟ των αριστερών δυνάμεων ήταν στρατηγικά αναγκαίο όσο ποτέ άλλοτε: Θα αναχαίτιζε αυτή την επίθεση, θα απεγκλώβιζε τις δυνάμεις του ΠΑΣΟΚ και θα ανέτρεπε τους συσχετισμούς υπέρ των αριστερών δυνάμεων.

Τα αριστερά κόμματα και ιδιαίτερα το ΚΚΕ που φέρνει τη βασική ευθύνη δεν είναι σε θέση να διακρίνουν το θανάσιμο κίνδυνο της νεοταξικής δεξιάς του Γιωργάκη. Είναι άξια της μοίρας τους. Γιατί ωθούν τις λαϊκές μάζες (τα ίδια αυτά αριστερά κόμματα με την πολιτική τους μιζέρια και την ανικανότητά τους να συγκροτήσουν ένα Μέτωπο αντίστασης), να αναζητήσουν μπροστά στην αμερικανική εισβολή στηρίγματα αντίστασης, στη Ν.Δ. Ας μην θρηνούν μετά για το δικομματισμό...



Salta in banco;

ή περί ακροβασιών και σοσιαλδημοκρατικών προσαρμογών

του Πάνου Καζάκου

Αναμφίβολα οι προεκλογικές εξελίξεις που σημαδεύθηκαν από θεαματικά πολιτικά πηδήματα στο σανίδι (ιταλικά: *Salta in banco*, εξού και το ελληνικό *σαλτιμπαγκισμοί*) προκαλούν αυθόρμητες αντιδράσεις και θέτουν ζητήματα πολιτικής ηθικής.

Τέτοιες αντιδράσεις, όπως γράφαμε και στο προηγούμενο τεύχος (*Αντί*, τχ. 811), τονίζουν κατά κανόνα ότι οι πρωταγωνιστές των μεταμορφώσεων είναι ασπόνδυλοι, ότι ουδείς γνωρίζει τι πραγματικά πιστεύουν σε καίρια θέματα, ότι απεμπολούν αρχές που ανέκαθεν και ως πρόσφατα διακήρυσσαν συνάπτοντας ανίερές συμμαχίες, ότι κάνουν επίδειξη μιας χαλαρών ηθών στάσης και ανευθυνότητας έναντι όλων εκείνων που τους άκουγαν ή ακολουθούσαν ως τώρα, ότι δηλαδή περιφρονούν τον αφελή οπαδό και εκπέμπουν ανεντιμότητα.

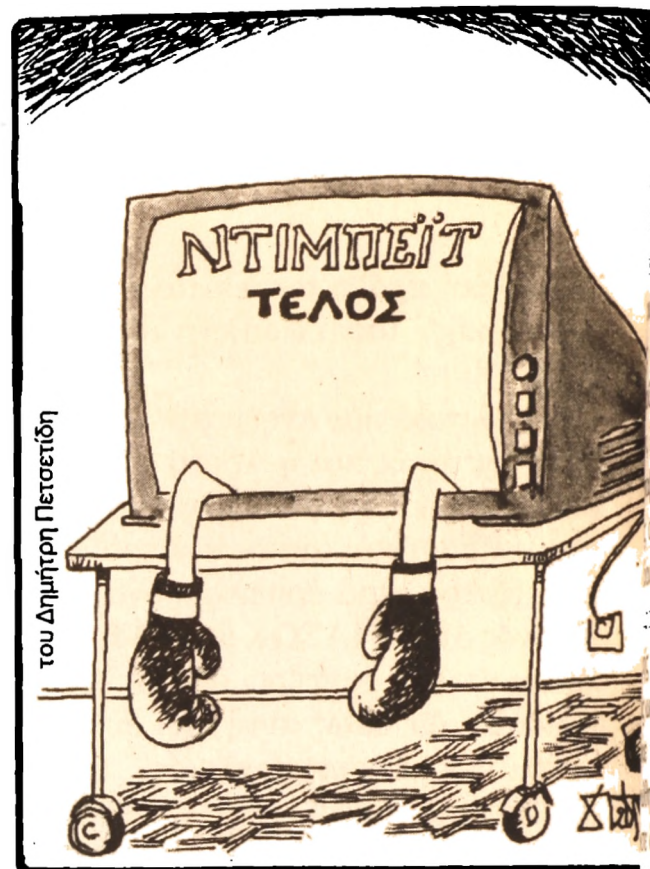
ΝΑ ΜΗΝ ΞΕΓΡΑΨΟΥΜΕ ΤΟ ΗΘΟΣ ΚΑΙ ΤΗ ΜΝΗΜΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Οι μεταλλάξεις παίρνουν διάφορες μορφές. Τέτοια ήταν π.χ. η μετάλλαξη του ΠΑΣΟΚ στη δεκαετία του '90 (μετά το 1996) σε σύγκριση με τη δεκαετία του '80. Οι ίδιοι άνθρωποι, διαπρύσιοι κήρυκες μιας λαϊκιστικής πολιτικής άναρχων παροχών και πειραμάτων δημοκρατικής συμμετοχής υπό τη φωτεινή σκέπη του αναμφισβήτητου αρχηγού, υποστήριζαν αργότερα τα ακριβώς αντίθετα πράγματα, χωρίς ποτέ να αισθανθούν την ανάγκη να εξηγήσουν

τι συνέβη, και χωρίς εντέλει να είναι σε θέση να εφαρμόσουν με συνέπεια όσα ως νεοφώτιστοι εκσυγχρονιστές διακήρυσσαν. Η διαφορά με τις πρόσφατες μεταγραφές ήταν ότι δεν άλλαξαν κόμμα. Άλλαξαν απλά οι ίδιοι και μάλιστα προσποιούμενοι ότι υπηρετούν αναλλοίωτες αρχές.

Σημειώστε ότι κάθε φορά οι μεταμορφώσεις συνοδεύονται από την επαγγελία της «ανανέωσης» ή της «ανατροπής» (όρος που προτιμά ο Γ. Παπανδρέου και ο οποίος λογικά στρέφεται εναντίον... του ΠΑΣΟΚ και της πρωθυπουργίας Κώστα Σημίτη). Έτσι, σε γενικότερους όρους, εκμεταλλεύονται την ελπίδα, εναντίον της εμπειρίας και της μνήμης μας.

Αν θέλουμε να εξηγήσουμε (και όχι να δικαιολογήσουμε) ότι συμβαίνει, πρέπει να διερευνήσουμε πολλά πράγματα. Αναμφίβολα εγωϊστικοί υπολογισμοί κέρδους και ζημιών παίζουν τον ρόλο τους σε «ορθολογικά» (=εγωϊστικά) σκεπτόμενους πολιτικούς. Τακτικές εκλογικής επιβίωσης συνδέουν και αποσυνδέουν. Ειδικά όταν οι πολιτικοί μας επικαλούνται «το δικαίωμα ν' αλλάζουν γνώμη», πρέπει να επιμένουμε: Τι έμαθε φερ' ειπείν ο κ. Μπίστης, για ποια θέματα και πότε κατέληξε σε ποια ακριβώς συμπεράσματα για το κράτος και την οικονομία; Πώς εξηγούν την αποτυχία ιδεών που για δεκαετίες πρέσβευαν; Μπορούν τώρα να είναι αξιόπιστοι;



Ο οπορτουνισμός δεν είναι άγνωστο στοιχείο στην πολιτική, και ειδικά στην ελληνική πολιτική, αν και κάθε φορά θα πρέπει να εξετάζουμε προσεκτικά τί συμβαίνει στον καθένα. Ωστόσο οριοθετείται από οικογενειακές και πολιτικές παραδόσεις, από ιδέες που ωριμάζουν στον χρόνο, από θεσμούς, κοινωνικές σχέσεις που διαμορφώνονται σε κόμματα και επάγγελμα, και, αν θέλετε, από τον φόβο μπροστά στο πέναλτι που θα χτυπήσει η κοινή γώμη. Ο καιροσκοπισμός έχει όρια και αυτό δείχνει η νομιμοφροσύνη των πολλών, απλών πολιτών και στελεχών, στα κόμματά τους ή στις παρατάξεις τους. Και μπορεί τα όριά του να γίνουν σαφέστερα αν λειτουργούν θεσμοί.

Αλλά δεν μπορούμε να εξαντλήσουμε τη σκέψη μας μόνον ή κυρίως στις πτυχές που θίξαμε ως τώρα. Πρέπει να δούμε την ευρύτερη εικόνα.

ΔΟΜΕΣ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΩΝ ΑΝΑΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΩΝ

Αναμφίβολα, οι ευρύτερες εξελίξεις εδώ και στον κόσμο επιβάλλουν νέους ιδεολογικούς-προγραμματικούς προσανατολισμούς και πρωτίστως την αναθεώρηση παραδοσιακών («αριστερών» και «δεξιών») αντιλήψεων για την οικονομική και κοινωνική πολιτική που περιστρέφονται γύρω από την ιδέα ενός καλοκάγαθου κράτους που αναλαμβάνει να λύσει κάθε πρόβλημα.

Ο Πάνος Καζάκος είναι Καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και Διευθυντής του Εργαστηρίου Ευρωπαϊκής Πολιτικής.

Επίσης έκαναν από καιρό έωλες τις παραδοσιακές πελατειακές πρακτικές στην άσκηση πολιτικής, που χαρακτηρίζαν τον παλαιοκομματισμό.

Οφείλουμε να αναρωτηθούμε και να προσπαθήσουμε να απαντήσουμε πειστικά το ερώτημα που προκύπτει ευθέως: Γιατί αυτοί οι αναπροσανατολισμοί; Η απάντηση είναι σύνθετη. Πρώτον, λοιπόν, ρόλο έπαιξαν οι ραγδαία μεταβαλλόμενες διεθνείς και ευρωπαϊκές συνθήκες (άνοιγμα των αγορών, Μάαστριχτ κ.ά.) σε συνδυασμό με τις διάφορες αποτυχίες της παλαιάς πολιτικής (βλ. στάσιμοπληθωρισμό της χώρας ως το 1994-5). Δεύτερον, μεταβλήθηκε η κοινωνική δομή. Έτσι συρρικνώθηκε ο βιομηχανικός τομέας, μεγάλωσε δραματικά ο τομέας των υπηρεσιών όπου η φύση της δουλειάς, οι ειδικεύσεις, τα επίπεδα κατάρτισης και οι μορφές οργάνωσης της εργασίας απαιτούν υψηλό επίπεδο μόρφωσης, ικανότητες συνεχούς προσαρμογής κ.λπ.

Τις δραματικές μετατοπίσεις στην ευρωπαϊκή αριστερά είχαν προαναγγείλει η πολιτική των Σοσιαλιστών στην Ισπανία και, αργότερα, οι ιδεολογικές αλλαγές του βρετανικού Εργατικού Κόμματος με πρωταγωνιστή τον Τόνι Μπλερ¹.

Αλλά σε πολλές χώρες φάνηκε αδύνατο να γίνει η σοσιαλδημοκρατία φορέας φιλελεύθερων μεταρρυθμίσεων ή το κόμμα διχάστηκε βαθύτατα. Ο λόγος είναι ότι άλλαξε η σύνθεση του κομματικού μηχανισμού. Στη Γερμανία π.χ. κυριαρχεί στο κόμμα η κρατική υπαλληλία και ως προς τούτο το ΠΑΣΟΚ εμφανίζει πολλές ομοιότητες με το γερμανικό κόμμα. Το ίδιο ισχύει και στην Ελλάδα με τους κρατικοδίαιτους της ΚΕ του ΠΑΣΟΚ και της ΓΣΕΕ. Η μεγίστη προτεραιότητα των αξιωματούχων είναι η διατήρηση της εξουσίας και ως ένα βαθμό η νομιμοποίηση και προάσπιση του ρόλου και των κεκτημένων του δημοσίου τομέα. Έτσι εξηγείται ο συντηρητικός της χαρακτήρας που ανέδειξε ο Α. Giddens². Αυτό προκαλεί εντάσεις.

Η σημασία της ανάλυσης που προηγήθηκε για τη χώρα είναι προφανής. Το άνοιγμα του ΠΑΣΟΚ σε φιλελεύθερες προσωπικότητες που αντιπροσωπεύ-

ουν διαφορετικές ιδέες ήταν εν μέρει αναπόφευκτο. Δίνει συνέχεια σε προηγούμενες, διστακτικές έστω και αντιφατικές, προσπάθειες να αναπτυχθεί ένας νέος πολιτικός λόγος στο ΠΑΣΟΚ από τον Κώστα Σημίτη καθ' οδόν προς την ένταξη στη ζώνη του ευρώ.

ΕΚΤΟΣ ΘΕΣΜΩΝ ΚΑΙ «ΕΤΣΙ, ΧΩΡΙΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ»

Πού είναι λοιπόν το πρόβλημά μας; Τι το μεμπτόν έχουν τα ανοίγματα του Γ. Παπανδρέου;

Πρώτον, όπως υπαινιχθήκαμε ήδη, στο ότι το άνοιγμα του Γ. Παπανδρέου πήρε τη μορφή ακραίου φαινομένου. Ουδαμού υπήρξε σύζευξη σοσιαλιστών με ακραίους κριτικούς της σοσιαλδημοκρατίας και μάλιστα «έτσι, χωρίς πρόγραμμα». Οι νεοφιλελεύθεροι όντως αντιπροσώπευαν το κατεξοχήν αντι-ΠΑΣΟΚ μοντέλο, και όχι τόσο η ΝΔ που, παρά τη μετεξέλιξή της από το 1997, διαθέτει επίσης ισχυρές ιδεολογικές προσμιξεις παραδοσιακού κρατισμού! Οι νεοφιλελεύθεροι είχαν γίνει κόκκινο πανί τόσο για το ΠΑΣΟΚ όσο και για τη ΝΔ και δεν είναι διόλου τυχαίο ότι περιθωριοποιήθηκαν στη ΝΔ. Σημειώστε ότι ο Στ. Μάνος ανήγειλε τη συνεργασία του με το ΠΑΣΟΚ χωρίς να αφιερώσει στην οικονομία μία λέξη!³ Το όλο σκεπτικό έχει περισσότερο ενδιαφέρον για όσα παραλείπει παρά για όσα λέγει. Παραβλέπει απλά τις ιστορικά διαμορφωμένες κομματικές δομές και τη δύναμή τους να επιβιώνουν. Ειρήσθω εν παρόδω ότι το φιλελεύθερο άνοιγμα μέσω προσωπικοτήτων έγινε την ίδια στιγμή που ο Γ. Παπανδρέου ανοιγόταν και προς τυπικούς εκπροσώπους του αριστερού κρατισμού (και όχι απλά της αριστεράς).

Έτσι έρχομαι στο δεύτερο κρίσιμο σημείο της κριτικής. Όλες οι κινήσεις που έγιναν –νέα διαδικασία εκλογής αρχηγού, νέα ορολογία, νέα σύμβολα, εξαγγελία νέου φορέα, προσχώρηση προσωπικοτήτων από την κρατικίστικη αριστερά και τη φιλελεύθερη γωνιά, εξαγγελία νέου προγράμματος από το σκοτάδι κλειστών αιθουσών– συνιστούν σαφή συμπτώματα συστηματικής παραμέλησης ή περιφρόνησης ή παράκαμψης των κομματικών θεσμών.

Και αυτό ισχύει τόσο για το ΠΑΣΟΚ, όσο και για τον Στ. Μάνο με τις σχετικά οργανωμένες δυνάμεις των «Ταύρων». Συνεπώς παρακολουθούμε ένα θέαμα με μερικούς πρωταγωνιστές και έναν ολόκληρο οργανωμένο λαό σε ρόλο ενεών κομπάρσων. Τι προοιωνίζεται αυτό;

Τρίτον, η ανυπαρξία προγραμματικής συμφωνίας, που να βασίζεται σε κάποια στοιχειώδη ισορροπία δύναμης (όπως γίνεται με κάθε ομαλό συνασπισμό φιλελευθέρων και σοσιαλδημοκρατών), όπως άλλωστε και οι εξωθεσμικές διαδικασίες, δεν εγγυάται τίποτε το συγκεκριμένο για το μέλλον. Οι συγκροτημένες κομματικές δυνάμεις του ΠΑΣΟΚ μπορεί να βρίσκονται σε μια κατάσταση σύγχυσης και να περιμένουν το εκλογικό αποτέλεσμα, αλλά δεν θα αυτοπαραιτηθούν. Άλλωστε έχουν πολλά να χάσουν. Αναμφίβολα, τα ανοίγματα του Γ. Παπανδρέου πρέπει να ιδωθούν ως κινήσεις στη σκιά ενός μεγάλου (για τα ελληνικά δεδομένα) κομματικού μηχανισμού που έχει πλέον τη δική του ιστορική διαδρομή, μνήμες, κοινωνικούς και προσωπικούς δεσμούς, διαπλοκές και συμφέροντα. Και επιζητεί απλά την παραμονή στην εξουσία. Με βάση την εμπειρία 1996-2004 η συμμαχία με τα πλέον «συντηρητικά» τμήματα του κόμματος και μια κρατικοδίαιτη κομματική ολιγαρχία θα καθορίσει την αυριανή «νέα εποχή», όπως καθόρισε τελικά στην πράξη τον «εκσυγχρονισμό». Οι νέοι συνεργάτες (Μάνος, Ανδρουλάκης, Δαμανάκη κ.ά.) του πρόσφεραν απλά ένα άλλοθι και ιδεολογική προκάλυψη «προς πάσαν κατεύθυνσιν». Ελπίζω ότι οι ακροβασίες δεν θα αποδώσουν εκλογικά.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Βλ. κείμενα των Πάνου Καζάκου και Μάνου Μαρσαγγάνη στο: Η. Κατσούλης (επιμ.), *Νέα Σοσιαλδημοκρατία, περιεχόμενο πολιτικής, θεσμοί, οργανωτικές δομές*, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2002.
2. Βλ. ανάμεσα σε πολλά άλλα: Α. Giddens, *Πέραν της αριστεράς και της δεξιάς*, εκδ. Πόλις, Αθήνα 1999.
3. Βλ. ανακοίνωση 10.2. 2004 στην ιστοσελίδα των Φιλελευθέρων.

Η επιβίβαση στις λέξεις

του Αλέκου Τζιόλα

Τα δεδομένα που είχε ν' αντιμετωπίσει προεκλογικά το ΠΑΣΟΚ, ήταν τέσσερα. Πρώτο η διάθεση της κοινωνίας να αλλάξει κυβέρνηση καταψηφίζοντάς το. Δεύτερο η θέληση του κόμματος αυτού –ηγεσίας, μελών, οπαδών και σχετισμένων με αυτό– να παραμείνει στην κυβέρνηση. Τρίτο η φυσιολογική επιδίωξη ενός στελέχους –του Γιωργάκη εδώ– να γίνει αρχηγός του κόμματος. Τέταρτο η πρόθεση του προηγούμενου αρχηγού να μην αμαυρώσει το πολιτικό του μητρώο με εκλογική ήττα. Η αξιολογική κατάταξη αυτών των τεσσάρων δεδομένων είναι ίδια με την παραπάνω σειρά παράθεσής τους, εφόσον βέβαια αξιολογηθούν δημοκρατικά, με βάση δηλαδή την ευρύτητα της θέλησης που το καθένα εκφράζει.

Εφόσον ισχύουν οι κανόνες της δημοκρατίας, θα πρέπει η πορεία του κοινωνικού σώματος προς τις εκλογές να γίνει με βάση την ισχύ της δημοκρατικής ιεράρχησης των δεδομένων. Αν όμως αυτή η ιεράρχηση ανατραπεί και επικυριαρχήσει μετά από πρόταξη ένα από τα επιτασσόμενα τρία ή τα δύο ή και τα τρία μαζί, τότε αυτή η επικυρίαρχηση δεν μπορεί παρά να έχει γίνει με ανατροπή των δημοκρατικών κανόνων. Και αυτό έγινε. Αλλά, για να μη γίνει αντιληπτό, επικαλύφθηκε με αντιστροφή της λεκτικής σημασιοδότησης των πραγμάτων, ώστε να επιτευχθεί η φυγή από την πραγματικότητα, η οποία επιτυγχάνεται πάντα με τη φυγή από τις λέξεις που την ονοματίζουν. Στη θέση δηλαδή των πραγματικών σημαινόντων της έβαλαν άλλα, που την μετονομάζουν και την αντιστρέφουν σημασιολογικά.

Την κατάφωρη παραβίαση

δημοκρατικών αρχών την ονόμασαν «πραγματική δημοκρατία», ενώ το φίμωτρο που έβαλαν στα μέλη του κόμματος το είπαν «έξοδο από την αντιδημοκρατικότητα» του. Την επιβολή κληρονομικής μοναρχίας στο κόμμα και την επιστροφή σε προδημοκρατικές μορφές άσκησης της πολιτικής την αποκάλεσαν «νέα εποχή» ή «πορεία προς τα μπρος», ενώ τον δημοκρατικό τρόπο άσκησης της «οπισθοδρόμησης». Την αντισυνταγματική εν λευκώ εξουσιοδότηση του νέου αρχηγού εκ μέρους των φίλων του κόμματος τη μετονόμασαν σε «συμμετοχική» ή «ευρύτερη δημοκρατία». Την πραγματική τιμωρία της καθάρσεως των εννέα βουλευτών, που έγιναν εξιλαστήρια θύματα της προσπάθειας αυτοεδραίωσης του μεσσία, τη χαρακτήρισαν «συμβολική πράξη», όπως «συμβολική πράξη», όχι πραγματική της ολοκλήρωσης της ιδεολογικής τους αυτοαναίρεσης, ήταν και η συμμετοχή στο ψη-



του Χρ. Παπανίκου

φοδέλτιο επικρατείας γνήσιων εκπροσώπων του καπιταλισμού και παλιών «ρεταλιών» της Αριστεράς. «Η κοινωνία μάς βγήκε από αριστερά» θα διατρανώσει η υπερνομάρχισσα του ΠΑΣΟΚ, για να μας πει τάχα ότι η κοινωνία είναι ταγός και όχι ουραγός δικός της ή ότι η ανάθεση της σωτηρίας της στον έναν αποτελεί αριστερή αντίληψη· ενώ η Επίτροπος θα χαρακτηρίσει τις προσωποκεντρικές αλλαγές της κορυφής «βελούδινη επανάσταση», λες και νοείται ποτέ επανάσταση ερήμην του λαού και χωρίς βίαιη ανατροπή των ενόχων.

Κατά τον ίδιο τρόπο η φτώχεια που ξέραμε έπαψε να είναι η σημερινή φτώχεια και οι πάγιες ανάγκες της κοινωνίας δεν υπάρχουν πια, γεννήθηκαν νέες, όπως νέα είναι και τα γενεσιουργά αίτιά τους, όχι οι ανισότητες, οι ταξικές διαφορές, η εκμετάλλευση ή η άδικη κατανομή του πλούτου, αλλά το φοβικό και το παρωχημένο.

Το νεωτερικό και το προοδευτικό, που το ταυτίζουν με την απόσπαση από την πολιτική πράξη, το προβάλλουν ως απόλυτη εγγύηση για την επίλυση των πολιτικών προβλημάτων, ενώ ο πολιτικός φορέας, που σκόπιμα δραπετεύει από την πραγματικότητα, γιατί είναι υπεύθυνος για την αποκρουστικότητα της, είναι ο μόνος που παρακολουθεί, βλέπει και διαβάζει τις αλλαγμένες κοινωνικές ανάγκες. Για την αποτελεσματική δε αντιμετώπισή τους προσαρμόζεται ακατάπαυστα, συμπεριλαμβάνοντας στις τάξεις του τελευταία ό,τι μέχρι τώρα αντιπάλευε –για να δικαιολογεί την πολιτική του ύπαρξη–, τους εκφραστές της πιο παμπάλαιης ιδεολογίας των λίγων.

Ευτυχώς όμως που ήρθε κάποτε ο Μαρξ και μας άνοιξε τα μάτια και ξέρουμε σήμερα γιατί η Επίτροπος και η υπερνομάρχισσα πήραν αυτή τη θέση απέναντι στις προσποιητές αλλαγές του κόμματός τους. Όταν θέλου-

νε να «πουλήσουν» αριστερισμό, επειδή η συγχώνευσή τους με εκπροσώπους του καπιταλιστικού συστήματος τον αναιρεί ολοκληρωτικά, καταφεύγουν ακόμα και γυναίκες σε τέτοια ψεύδη, έστω κι αν περιμένει κανείς από αυτές κοινωνική ευαισθησία περισσότερο παρά πολιτική της αναληψίας. Οι δύο υψηλές κυρίες του κόμματος κατέφυγαν σε ψεύδη όχι μόνο επειδή δεν ανήκουν στο 65% των άνεργων γυναικών της χώρας μας, όχι γιατί δεν είναι απλώς μισθωτές, ούτε γιατί είναι οι προνομιούχες της ελληνικής κοινωνίας που κρατά ακόμα τις γυναίκες σε πολύ υποδεέστερη θέση. Αλλά επειδή οι δύο κυρίες απολαμβάνουν αυτή την εξαιρετική προνομιακότητα χάρη στην επιτυχή πολιτική διεύθυνσης των κοινωνικών ανισοτήτων που εφαρμόζουν. Γιατί οι ιδεολογικές μετατοπίσεις δεν γίνονται ποτέ με το αζημίωτο, μας διδάσκει από αιώνες η πολιτική, ενώ το μέγεθός του έχει τις ίδιες διαστάσεις με το μέγεθος των μετατοπίσεων. Αυτό δε το μέγεθος του αζημιώτου έρχεται κατόπιν η δημοσιογραφική έρευνα και το εντοπίζει ενδεικτικά, όπως στο προηγούμενο *Αντί* προκειμένου για την κ. Φώφη.

Σε τέτοιες ψευδώνυμες λέξεις επιβιβασμένοι τώρα όλοι τους, φτερουγίζουν μαζί στον κόσμο της νέας τους εποχής, στον κόσμο της αήθειας και της ανομίας τους. Τόσο μαζικό ψέμα και τόσο κούφιο όσο ξεστομίσθηκε σε τούτη την προεκλογική περίοδο, η ελληνική κοινωνία δε γνώρισε ποτέ άλλοτε.

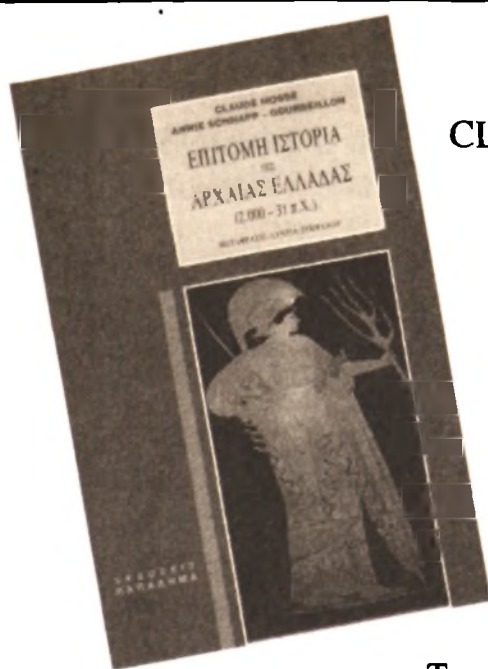
Τον τελευταίο καιρό δεν ξέρω γιατί η σκέψη μου από μόνη της γυρίζει πίσω στα χρόνια της δικτατορίας και τη συσχετίζει με τη δημοκρα-

τία που ζούμε σήμερα. Σε ό,τι αφορά τις οικονομικές δομές του συστήματος ψάχνει να βρει διαφορές και δεν βρίσκει. Η επιβολή της θέλησης των λίγων στη θέληση των πολλών είναι και εδώ θεσμικά κατοχυρωμένη. Η ευτέλεια στην πολιτιστική ζωή δεν έχει να ζηλέψει πολλά πράγματα από την ευτέλεια της δικτατορίας. Η προπαγάνδα και η εξαπάτηση της κοινής γνώμης δεν υπολείπονται, αντίθετα είναι ενισχυμένες, προκειμένου να αναπληρώσουν το έλλειμμα από την απουσία του στοιχείου της βίας. Οι εκλογές και η δυνατότητα εναλλαγής των κυβερνήσεων ουσιαστικά ούτε κι εδώ υπάρχουν. Εκλέχθηκε το ΠΑΣΟΚ πριν από είκοσι και πλέον χρόνια, γιατί υποσχόταν πολιτική κοινωνικής δικαιοσύνης κι εφάρμοσε ως και αυτή τη στιγμή την εντελώς αντίθετη. Τώρα που δια-

φαίνεται με βεβαιότητα ότι θα εκλεγεί η Νέα Δημοκρατία, τι αλλαγή μπορεί να περιμένει κανείς από τον πιο γνήσιο ιδεολογικό εκπρόσωπο αυτού του συστήματος της κυριαρχίας των λίγων;

Η μόνη επομένως διαφορά της δημοκρατίας που ζούμε από τη δικτατορία έγκειται στο θέμα της πολιτικής ελευθερίας, που δεν είναι ασήμαντο, όχι επειδή η ύπαρξή της συνοδεύεται από κυβερνητική ή πολιτική αλλαγή –αυτή είναι αποκλεισμένη– αλλά επειδή έχει κανείς το δικαίωμα του «τσιρίζειν». Γιατί, αν «τσιρίζεις» στη δικτατορία, το «μπαγλάρωμά» σου ήταν προεξοφλημένο, ενώ αν «τσιρίζεις» στη δημοκρατία, δεν έχεις μεν τέτοια τύχη, αλλά ούτε και επέρχεται τίποτα με το «τσιριγμά» σου. Όμως στη δικτατορία, που δεν επιτρεπόταν να «τσιρίζεις», αν έβαζες βόμβες, όπως ο Σημίτης π.χ., γινόσουν ήρωας.

Εδώ στη δημοκρατία, που επιτρέπεται να «τσιρίζεις», αν βάλεις βόμβα, από απελπισία ή για να επέλθει κάποιο τυχόν αποτέλεσμα, πηγαίνεις χαμένος σαν... Κι άμα δεν θέλεις να πας χαμένος, από αγάπη προς το τόμαρι σου έστω, δεν βάζεις βόμβες, οπότε αφήνεις τα πολιτικά πράγματα να επαναλαμβάνονται πανομοιότυπα, ενώ συμμετέχοντας στις εκλογικές διαδικασίες της πολιτικής μας δημοκρατίας, ένα πράγμα πετυχαίνεις μόνο, να νομιμοποιείς τη μη μεταλλαγή της πολιτικής δημοκρατίας σε κοινωνική. Αλλά ποιον δικαιώνουν τότε οι διαχειριστές της πολιτικής μας δημοκρατίας; Η 17N έχει κάποιον καιρό που καταδικάστηκε. Ποιον άλλο επιμένουν να δικαιώνουν; Τους οπαδούς της κληρονομικής βασιλείας ή τους μεσσίες των θρησκευτικών ιδεολογιών;



ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

CLAUDE MOSSÉ – ANNIE SCHNAPP-GOURBEILLON

Καθηγήτριες Αρχαίας Ιστορίας Πανεπιστημίου PARIS – VIII

ΕΠΙΤΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ (2000-31 π.Χ.)

Μετάφραση: Λύντια Στεφάνου

Με 501 σελίδες, σχ. 8ο, 21 εικόνες, 9 χάρτες, χρονολόγιο (από 2350 έως 31 π.Χ.), βιβλιογραφία και ευρετήριο

Μία ευσύνοπτη ιστορία της Αρχαίας Ελλάδας, όπου κυριαρχούν οι πλέον επιστημονικές απόψεις, παρουσιασμένες με άριστο μεθοδολογικό τρόπο, ώστε να γίνουν εύκολα κατανητές από τον καθένα.

Τα προβλήματα του μυκηναϊκού κόσμου και πολιτισμού, η θέσπιση των ποικίλων πολιτικών συστημάτων σ' έναν ελληνικό κόσμο που εξαπλώνεται με τους αποικισμούς, οι Μηδικοί Πόλεμοι που οδηγούν στην ηγεμονία της Αθήνας, ο Πελοποννησιακός Πόλεμος που καταστρέφει την ισορροπία του 5ου αιώνα, η οικονομική, κοινωνική και πολιτισμική ζωή στην αρχαϊκή και κλασική εποχή, οι εξελικτικές διαδικασίες ύστερα από την περιπέτεια του Μεγάλου Αλεξάνδρου και οι μορφές που παίρνει ο ελληνικός πολιτισμός στα ελληνιστικά βασίλεια αποτελούν τα κύρια θέματα αυτής της μελέτης.



ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Προσφορά στον Πολιτισμό και στην Παιδεία
Ιπποκράτους 8 Αθήνα Τηλ.: 210.36.27.318
www.papadimasbooks.gr • e-mail: papadimas@atp.gr

ΙΡΑΚ ΚΟΡΥΦΩΝΕΤΑΙ Η ΑΛΟΓΙΣΤΗ ΒΙΑ

Το λουτρό αίματος που συνεχίζεται με αμείωτο ρυθμό στη Μέση Ανατολή, γνώρισε την τραγικότερη έκφρασή του την περασμένη Τρίτη, όταν μια γιορτή των Σιιτών Μουσουλμάνων βράφηκε κυριολεκτικά στο αίμα, με το θάνατο περίπου 220 αθώων ανθρώπων και τον τραυματισμό πολλών εκατοντάδων, από επιθέσεις «καμικάζι» και από αυτοσχέδιες βόμβες, κυρίως στη Βαγδάτη και την Καρμπάλα του Ιράκ, αλλά και στην Κουέτα του γειτονικού Πακιστάν, πόλεις όπου πολλές χιλιάδες πιστών συμμετείχαν σε θρησκευτικές εκδηλώσεις.

Από τις ενδείξεις που υπάρχουν γύρω από αυτή τη νέα έκρηξη βίας, φαίνεται ότι είναι αποτέλεσμα της διαμάχης μεταξύ Σουνιτών και Σιιτών Μουσουλμάνων, ή ότι κάποιοι θέλουν να φαίνεται σαν τέτοια, προκειμένου να επιτευχθούν συγκεκριμένοι στόχοι για τη δημιουργία συνθηκών που θα οδηγήσουν σε πλήρη αποσταθεροποίηση και την έκρηξη ενός εμφύλιου πολέμου στο Ιράκ, με απρόβλεπτες συνέπειες όμως για ολόκληρη την ευρύτερη περιοχή.

Τόσο μουσουλμάνοι ηγέτες, όσο και αξιωματούχοι στην Ουάσιγκτον, στο Λονδίνο και αλλού, θεωρούν ως υπεύθυνη για το λουτρό αίματος της περασμένης Τρίτης την οργάνωση αλ-Κάιντα του Οσάμα Μπιν Λάντεν, ο οποίος εδώ και αρκετό καιρό βρίσκεται στο επίκεντρο του αγριότερου μέχρι τώρα ανθρωποκνηγητού των αμερικανικών ειδικών δυνάμεων, που τον αναζητούν στα σύνορα του Αφγανιστάν με το Πακιστάν. Δεν αποκλείεται να υπάρχει αυτή η σύνδεση, δεν αποκλείεται ωστόσο και η πιθανότητα οι ενέργειες αυτές να προέρχονται από άλλες δυνάμεις που επιθυμούν την πρόκληση χάους όχι μόνο στο Ιράκ αλλά και στην ευρύτερη περιοχή.

Χαρακτηριστική είναι δήλωση του αρχηγού της σιιτικής λιβανέζικης οργάνωσης Χεζμπολλά, σείχη Χασάν Νασραλλάχ, ο οποίος τόνισε: «Αν αποδειχθεί ότι πίσω από τις επιθέσεις αυτές βρίσκονται η Μοσάντ ή η CIA, αυτό θα είναι παρήγορο για μας. Αν όμως πρό-



κειται για φανατικές, σκοταδιστικές, σκληρωτικές ομάδες που ζουν στο Μεσαίωνα, που δεν έχουν ούτε λογική ούτε καρδιά ούτε εθνότητα και οι οποίες ισχυρίζονται ότι ανήκουν στο Ισλάμ, τότε θα πρόκειται για μια καταστροφή, που θα πρέπει να αντιμετωπίσουν οι Μουσουλμάνοι».

Είναι σημαντικό πάντως ότι η τραγική αυτή έκρηξη βίας σημειώθηκε μια μόλις

ημέρα μετά τη συμφωνία που επιτεύχθηκε από το προσωρινό Κυβερνητικό Συμβούλιο του Ιράκ για το νέο, προσωρινό επίσης, Σύνταγμα της χώρας. Η συμφωνία επρόκειτο να υπογραφεί και επίσημα την Τετάρτη, η υπογραφή της όμως αναβλήθηκε εξαιτίας των αιματηρών γεγονότων, για τα θύματα των οποίων το ίδιο το Συμβούλιο κήρυξε τριήμερο πένθος.

ΑΪΤΗ ΕΦΥΓΕ Ο ΑΡΙΣΤΙΝΤ, ΕΜΕΙΝΑΝ ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Πιεζόμενος κυρίως από τις ΗΠΑ και τη Γαλλία, εξαιτίας της διαφαινόμενης απειλής για τη δημιουργία χάους από τις ένοπλες ομάδες της αντιπολίτευσης που είχαν φτάσει έξω από την πρωτεύουσα Πορτ-Ο-Πρενς, ο πρόεδρος της Αϊτής Μπερτράντ Αριστίντ εγκατέλειψε τη χώρα για να καταφύγει στην Αφρική.

Σε μια προσπάθεια μάλιστα να αποτραπεί ο κίνδυνος χάους και αναρχίας, στη φτωχή αυτή χώρα της Καραϊβικής έφτασαν ήδη αμερικανικές και γαλλικές στρατιωτικές δυνάμεις. Παρ' όλα αυτά η κατάσταση παραμένει εκρηκτική, καθώς η ένδεια, η πείνα, η ανεργία και η δυστυχία πλήττουν το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού της, με αποτέλεσμα να σημειώνονται βιαιότητες και λεηλασίες καταστημάτων, ενώ, όπως δήλωσε εκπρόσωπος του ΟΗΕ, η αποστολή ανθρωπιστικής βοήθειας είναι πολύ δύσκολη.

Στο μεταξύ, μέχρι τη στιγμή αυτή δεν έχει βρεθεί ακόμα ο κατάλληλος άνθρωπος που θα αναλάβει να διοικήσει τη χώρα και να τη βγάλει από το αδιέξοδο που βρίσκεται, ενώ ρόλο για τις πολιτικές εξελίξεις που θα δρομολογηθούν διεκδικεί και το μέτωπο των ένοπλων ανταρτών, τους οποίους ακριβώς ήθελαν να σταματήσουν κυρίως οι Αμερικανοί.

ΒΡΕΤΑΝΙΑ ΜΗΝΥΣΗ ΚΑΤΑ ΜΠΛΕΡ

Την χειρότερη περίοδο της πολιτικής του καριέρας περνά ο βρετανός πρωθυπουργός Τόνι Μπλερ, ο οποίος αντιμετωπίζει τώρα και μια υπόθεση προσφυγής εναντίον του στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, με την κατηγορία του εγκληματία πολέμου, αναφορικά με την παράνομη εισβολή στο Ιράκ.

Η προσφυγή έγινε από μια ομάδα βρετανών δικηγόρων, με την επωνυμία «Νομική Δράση Εναντίον του Πολέμου», η οποία ζήτησε από το Διεθνές Δικαστήριο τη διενέργεια ανακρίσεων σε βάρος του ίδιου του Μπλερ, αλλά και ορισμένων κορυφαίων υπουργών της κυβέρνησής του, διότι «διέταξαν εσκεμμένα επίθεση στο Ιράκ, γνωρίζοντας ότι θα προκαλέσει απώλειες ή τραυματισμούς πολιτών».

Η ομάδα των δικηγόρων, η οποία παρουσίασε συγκεκριμένα επιχειρήματα και αποδείξεις για το παράνομο της εισβολής, επικέντρωσε τις κατηγορίες της για τα εγκλήματα πολέμου στην χρήση βομβών



διασποράς και απεμπλουτισμένου ουρανίου, οι οποίες ήδη ευθύνονται για την πρόκληση θυμάτων μεταξύ του στρατιωτικού προσωπικού αλλά και αμάχων

κυρίως κατά τον προηγούμενο «πόλεμο» στο Ιράκ το 1991 και κατά τους βομβαρδισμούς στη Γιουγκοσλαβία το 1999.

Ο Μπλερ έχει ήδη κατηγορηθεί για τα ψέματα που χρησιμοποίησε για να πείσει τη βρετανική κοινή γνώμη, αλλά και το κοινοβούλιο, σχετικά με «τα όπλα μαζικής καταστροφής του Σαντάμ Χουσεϊν», προκειμένου να δεχτούν την εισβολή στο Ιράκ, καθώς και για την υπόθεση της αυτοκτονίας του συμβούλου σε θέματα όπλων μαζικής καταστροφής Ντέιβιντ Κέλι. Αρμόδιες επιτροπές που συστάθηκαν για την έρευνα αυτών των υποθέσεων έριξαν τελικά τον πρωθυπουργό στα... μαλακά, ωστόσο δεν έπεισαν την κοινή γνώμη, η οποία εξακολουθεί να τον χαρακτηρίζει ψεύτη, πολεμοκάπηλο και τσιράκι της Ουάσιγκτον.



ΒΕΝΕΖΟΥΕΛΑ ΑΝΤΙΣΤΕΚΕΤΑΙ ΣΤΙΣ ΠΙΕΣΕΙΣ Ο ΤΣΑΒΕΣ

Ιδιαίτερα πολωμένο παραμένει το κλίμα στη Βενεζουέλα, ιδιαίτερα καθώς τέσσερα τουλάχιστον άτομα έχουν χάσει τη ζωή τους τις τελευταίες ημέρες στη διάρκεια συγκρούσεων που σημειώνονται στο Καράκας και άλλες πόλεις της χώρας. Ο πρόεδρος Ούγκο Τσάβες περπατά σε τεντωμένο σκοινί, καθώς η αντιπολίτευση προσπαθεί με κάθε τρόπο να τον ανατρέψει, έχοντας την άμεση υποστήριξη της Ουάσιγκτον.

Τελευταίο μέσο της αντιπολίτευσης ήταν η συγκέντρωση υπογραφών για τη διενέργεια δημοψηφίσματος, το οποίο θα έκρινε την παραμονή ή όχι του Τσάβες στην εξουσία. Η αρμόδια εκλογική επιτροπή όμως αποφάνθηκε ότι τελικά από τις υπογραφές που συγκεντρώθηκαν περίπου 1,8 εκατομμύρια ήταν έγκυρες, ενώ η εγκυρότητα των υπολοίπων πρέπει να ξαναελεγχθεί (για να γίνει δεκτό το αίτημα χρειάζονται 2,4 εκ. υπογραφές).

Η απόφαση της επιτροπής, όπως ήταν φυσικό, εξόργισε την αντιπολίτευση, πολύ περισσότερο καθώς τη δυσαρέσκειά της εκδήλωσε και η αμερικανική πλευρά, γεγονός που προμηνύει την επίταση των κινητοποιήσεών της, με καθημερινές διαδηλώσεις, οι οποίες ήδη καταλήγουν σε συγκρούσεις με την αστυνομία αλλά και με δυνάμεις που είναι πιστές στον Τσάβες, υπό την απειλή να περάσει και πάλι η χώρα σε κατάσταση εκτός ελέγχου, όπως είχε γίνει και πριν από ένα χρόνο.

ΗΠΑ ΔΕΝ ΠΙΑΝΕΤΑΙ Ο ΤΖΟΝ ΚΕΡΙ

Τα αποτελέσματα της εκλογικής αναμέτρησης για το χρίσμα του υποψηφίου προέδρου των Δημοκρατικών στις δέκα τελευταίες πολιτείες των ΗΠΑ οδήγησαν σε νέο θρίαμβο τον Τζον Κέρι, ο οποίος πλέον αποτελεί τον βέβαιο αντίπαλο του προέδρου Τζορτζ Μπους και πιθανότερο νικητή των εκλογών που θα διεξαχθούν τον ερχόμενο Νοέμβριο στη χώρα.

Βγάζοντας από τη μάχη και τον τελευταίο από τους διεκδικητές του χρίσματος Τζον Έντουαρντς, ο Κέρι σιγούρεψε πλέον ότι αυτός θα είναι ο υποψήφιος πρόεδρος τον ερχόμενο Νοέμβριο, πράγμα που θα επικυρωθεί και από το συνέδριο του Δημοκρατικού Κόμματος μέσα στον Ιούνιο. Για το λόγο αυτό άρχισε ήδη να στρέφει τα πυρά του εναντίον του ση-

μερινού προέδρου, για τον οποίο, με αφορμή τα τελευταία αιματηρά γεγονότα στο Ιράκ, δήλωσε ότι «αυτός ο πρόεδρος έχει δημιουργήσει τρομοκράτες εκεί όπου δεν υπήρχαν».

Διευκρίνισε μάλιστα ότι «υπάρχει καλύτερος τρόπος από αυτόν που επέλεξε ο πρόεδρος Μπους, για να γίνει η Αμερική μια ασφαλής χώρα» και πρόσθεσε: «Χρειάζομαι τη βοήθειά σας. Στείλτε τον πίσω στο Τέξας».

Να σημειωθεί ότι τα τελευταία αποτελέσματα σφυγμομετρήσεων δείχνουν ένα σαφές προβάδισμα του Τζον Κέρι έναντι του Τζορτζ Μπους, το επιτελείο του οποίου σχεδιάζει την αντεπίθεσή του με ένα διαφημιστικό πρόγραμμα κόστους δεκάδων εκατομμυρίων δολαρίων.



ΜΑΚΑΡΙΑ Η ΟΔΟΣ

Σήμερα θα πάω στην κηδεία του κυρ Αντρέα, του άρχοντα από τη Δράκεια που έφυγε πλήρης ημερών. Και έτσι δεν θα προλάβω την εξόδιο ακολουθία του γιωργάκη. Μία κηδεία είναι αρκετή για σήμερα. Αλλά ας μην απογοητεύεται. Η ορθόδοξος παράδοσις είναι ασιόδοξη. «Ανάστασις ζωής εν σάλπιγγι Θεού», ψάλλουμε στην ταφή. Το κακό είναι ότι ο Παμπούκης δεν τα ξέρει αυτά για να τον παρηγορήσει.

ΤΟ ΚΟΡΑΚΙ

Και γενικώς οι Πασόκοι ας μην στενοχωριούνται. Αφού έβαλαν για αρχηγό τους τον νεκροθάφτη τους, τι περιμένουν; Εδώ θα είμαστε από Δευτέρα. Δεχόμεθα μέχρι και τη Δαμανάκη. Αρκεί να υπογράψει ότι δεν θα ξαναφύγει.

ΡΙΖΕΣ

Παρακολούθησα την ομιλία του γιωργάκη στους διανοούμενους. Ξέρετε σε τι διαφέρουν οι προοδευτικοί κατά τον γιωργάκη; Στο ότι δεν «αποστειρώνουν τις ρίζες τους, δεν τις βάζουν σε ένα κάδρο απλώς για να τις βλέπουν». Δηλαδή εγώ που δεν είμαι προοδευτικός, σύμφωνα με τον γιωργάκη βάζω τις ρίζες μου στο κάδρο! Πίνω για να ξεχνώ τον πόνο.

ΟΠΑ, ΟΠΑ!

Αφήστε δε τους διανοούμενους που πήγανε εκεί. Μικρούτσικος, Νταλάρας, Καφετζόπουλος, Βάνα Μπάρμπα, Νικολόπουλος, Γαλάνη, Μαριώ η ρεμπέτισσα, Μάκης Τσέλιος, Φαραντούρη – μιλάμε δηλαδή για διεθνή ατραξιόν. Τρελέ τσιγγάνε, για πού τραβάς...

ΦΤΕΡΟ

Κοιτάζω τις ρίζες μου στο κάδρο και ξεχνιέμαι πού και πού. Τι να σου κάνω κι εγώ, έχω δυσκολίες. Μια ρίζα με ξαποσταίνει. Αλήθεια, τις δικές του ρίζες τι τις κάνει ο γιωργάκης; Τις αλλάζει με τον Παμπούκη; Δεν καταλαβαίνω καθόλου, βρε παιδιά. Τα 'χω παίξει. Πώς να σε ψηφίσω, αγαπητέ, άμα δεν έχεις ρίζες; Θα μου ξεκολλήσεις και θα σε πάρει ο άνεμος.

ΦΑΛΑΓΓΑ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗ

Αυτός ο βουλευτής του ΠΑΣΟΚ που λένε ότι ήταν χουντικός και συμ-

μετείχε στα βασανιστήρια μου φαίνεται λίγο περίεργος. Όταν κάποιος είναι αθώος δεν τρέχει με τον Κούγια. Δημοσιεύει τα στοιχεία και αυτό αρκεί. Δεν μας μπερδεύει με πολλά λόγια. Όρκο δεν παίρνω βεβαίως, αλλά όλα αυτά είναι θλιβερά. Και για τον Σημίτη που τον έκανε βουλευτή φυσικά.

ΦΩΦΗ ΠΟΝΗΡΗ

Ωραία η κυρία Φώφη. Τα παίρνει από δύο πηγές. Έτσι είναι. Προσφέρουμε στη δημόσια ζωή, αλλά όχι δωρεάν. Να βγάλουμε και το κατιτίς μας. Αν αυτό είναι το ήθος των νέων πολιτικών, τότε εγώ είμαι με τον Θοδωρή Δηλιγιάννη. Ο δε γιωργάκης πέντε μέρες πριν τις εκλογές θυμήθηκε τους αγρότες και τους διπλασίασε τη σύνταξη! Και όχι μόνον αυτό. Σε όλους τους Έλληνες σχεδόν έδωσε από ένα μάτσο ευρώ. Αυτό είναι ακριβώς το νέο συμμετοχικό ήθος; Ο άνθρωπος είναι ολόιδιος ο τζουμπές.

ΗΠΙΟΣ

Γιατί διαμαρτύρονται οι Πασόκοι και τα βάζουν με τον Πολύδωρα; Ο άνθρωπος είπε ότι θα διώξει 10 χιλιάδες κομματικά στελέχη από τις θέσεις που έχουν στο δημόσιο. Δηλαδή συμβιβάστηκε, αφού αφήνει απείραχτους τους υπόλοιπους 90 χιλιάδες. Διότι τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου που έχουν διοικητι-

κά συμβούλια διορισμένα από το κόμμα, είναι περίπου 20 χιλιάδες, σύμφωνα με επίσημα στοιχεία. Κάθε τέτοιο συμβούλιο έχει τουλάχιστον πενταμελή διοίκηση. Όλοι αυτοί είναι συνήθως διπλοθεσίτες. Λοιπόν, πόσο μας κάνει 20 χιλιάδες επί 5. Μας κάνει 100 χιλιάδες. Τόσα πασοκικά τρωκτικά πρέπει να πάνε σπίτια τους. Ο Βύρων, μου φαίνεται, συμβιβάστηκε ήδη.

ΟΞΩ

Δηλαδή τι θέλουν οι Πασόκοι; Να χάσουν τις εκλογές και να κυβερνάνε κιόλας; Ας το πάρουν απόφαση. Από Δευτέρα θα ξαναπάνε στις παλιές, στις κανονικές δουλειές τους. Ό,τι φάγανε φάγανε. Δεν έχει άλλο τσιτσί.

ΦΑΥΛΟΙ

Ξέρετε τι κάνουν οι Πασόκοι αυτές τις ώρες; Παίρνουν τηλέφωνα σε ψηφοφόρους του Συνασπισμού. Εκβιάζουν, υπόσχονται, γλείφουν, απειλούν εμμέσως, δηλαδή ξέπεσαν στο έσχατο σκαλί. Στην επαρχία γίνεται το έλα να δεις. Διορίζουν, αυξάνουν τις συντάξεις, βρίζουν την αριστερά, τρομοκρατούν. Πληρώνουν. Τάζουν και εξαγοράζουν. Φέρανε και δυο ξαδέλφια μου τζάμπα από το Παρίσι. Φέρνουνε από τη Γεωργία, από την Ουκρανία, από παντού. Τέτοιο φαύλο καθεστώς να φύγει και να μην ξανάρθει!



Ο νεοφιλελευθερισμός έρχεται, ο δημόσιος χαρακτήρας φεύγει...

του Θεμιστοκλή Κοτσιφάκη Αντιπροέδρου του ΔΣ της ΟΛΜΕ

Είναι γεγονός ότι τα ζητήματα της παιδείας βρίσκονται στο κέντρο του ενδιαφέροντος της κοινής γνώμης και προκαλούν έντονες συζητήσεις στην προεκλογική περίοδο. Ο ευαίσθητος χώρος της παιδείας φαίνεται πως αποτελεί πεδίο άσκησης νεοφιλελεύθερων πολιτικών και από τα δύο μεγάλα κόμματα. Σ' αυτό το άρθρο γίνεται μια προσπάθεια να αποκαλυφθεί η ακραία νεοφιλελεύθερη πρόταση του ΠΑΣΟΚ για την παιδεία, που πλέον εκφράζεται με τον πλέον απροκάλυπτο τρόπο. Θα περιηγηθούμε γι' αυτό το λόγο στο πρόγραμμα του ΠΑΣΟΚ και στην ομιλία του προέδρου του στις 20/2/04, στην οποία παρουσιάστηκε το πρόγραμμα αυτό.

Α. ΓΙΑ ΤΙΣ ΔΑΠΑΝΕΣ

«5% ΣΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑ(;)», 0% ΣΤΗΝ ΑΞΙΟΠΙΣΤΙΑ, 100% ΣΤΟΝ ΕΜΠΑΙΓΜΟ

Ο καλύτερος τρόπος για να εξουδετερωθεί ένα δίκαιο αίτημα ξεκινάει με μια δήλωση υιοθέτησής του. Το δόγμα αυτό φαίνεται ότι ακολουθεί με επιτυχία όλα τα χρόνια το ΠΑΣΟΚ, που πρέπει να του αναγνωρίσουμε ότι έχει διαχρονικά την ικανότητα να οικειοποιείται τα οράματα των κοινωνικών φορέων και να τα ευτελίζει, «ικανοποιώντας» τα. Θα έλεγε κανείς ότι είναι καλοδεχούμενη, έστω και καθυστερημένη, η υιοθέτηση του χρόνιου αιτήματος του εκπαιδευτικού και όχι μόνο κινήματος για ουσιαστική αύξηση των δαπανών για την παιδεία από το 3,5% στο 5% του ΑΕΠ. Είναι γεγονός ότι τα προηγούμενα χρόνια βιώσαμε από όλες τις κυβερνήσεις την σοβαρή υποχρηματοδότηση της εκπαίδευσης στη χώρα μας, με όλες τις αρνητικές συνέπειες που έχει σε όλες τις παραμέτρους του εκπαιδευτικού μας συστήματος. Βεβαίως αυτό που το εκπαιδευτικό κίνημα απαιτεί δεκαετίες τώρα είναι η άμεση αύξηση των δαπανών στο 5% και όχι σταδιακά μέχρι το 2008. Θα

έπρεπε, παρ' όλα αυτά, το κυβερνών κόμμα, εφόσον ήδη από το Σεπτέμβριο του 2003 έχει προβεί σε μια τέτοια εξαγγελία, για σταδιακή αύξηση δηλαδή μέχρι το 2008 των δαπανών για την παιδεία στο 5% του ΑΕΠ, να αποτυπώνει αυτήν την πολιτική του στον προϋπολογισμό του 2004, που ήδη εισηγήθηκε ως κυβέρνηση και ψηφίστηκε στη Βουλή τον περασμένο Δεκέμβριο. Όμως, δυστυχώς, και για το 2004 οι δαπάνες για την παιδεία παραμένουν σε απαράδεκτα χαμηλά επίπεδα (3,39% ΑΕΠ), όταν το 1994 ήταν στο 4,1%. Δηλαδή όλα αυτά τα χρόνια έγιναν βήματα «πίσω ολοταχώς».

Δεν φτάνουν όμως αυτά. Αν διαβάσουμε τι αναφέρει η Προγραμματική Διακήρυξη του ΠΑΣΟΚ στο κεφάλαιο με τίτλο «Επένδυση στον άνθρωπο και προτεραιότητα στην απασχόληση», θα διαπιστώσουμε τον εμπαιγμό που επιχειρεί το κυβερνών κόμμα απέναντι σε όλο τον ελληνικό λαό. Αναφέρεται λοιπόν στην παράγραφο 20 ότι: «Η επιτυχία αυτού του προγράμματος θα εξαρτηθεί από την κινητοποίηση της ελληνικής κοινωνίας, τη διάθεση όλων των αναγκαίων εθνικών πόρων και την εξα-

σφάλιση της αποτελεσματικής διαχείρισής τους από τη διοίκηση και τους εμπλεκόμενους φορείς. Προς τον σκοπό αυτό είναι απαραίτητες:

— Η βαθμιαία αύξηση της δημόσιας δαπάνης για την εκπαίδευση και κατάρτιση από 3,5% σε 5,0% του Ακαθάριστου Εγχωρίου Προϊόντος μέχρι το 2008.

— Η επαναδιάταξη των οικονομικών κινήτρων με σκοπό την αύξηση και των ιδιωτικών επενδύσεων σε ανθρώπινο κεφάλαιο».

Δηλαδή λέει πολύ απλά ότι ενσωματώνει στις δαπάνες για την εκπαίδευση και τις δαπάνες που αφορούν την κατάρτιση, ή ακόμα πιο απλά, για να το συνδέσουμε και με την πρόταση-εξαγγελία του κ. Γ. Παπανδρέου με την οποία ενώνει «τα υπουργεία Παιδείας και Εργασίας στους τομείς που αφορούν την απασχόληση και την κατάρτιση», ενοποιούνται οι προϋπολογισμοί των υπουργείων και νάτο, έγινε το πολυπόθητο 5% που φωνάζαμε.

Αυτό λέγεται εμπαιγμός και έτσι «υλοποιείται» ένα ακόμα αίτημά μας, χωρίς να υλοποιείται. Όπως ακριβώς έγινε με το «Ενιαίο» Λύκειο. «Υλοποιήθηκε» το αίτημα του εκπαιδευτικού κινήματος για έναν και όχι πολλούς τύπους λυκείων, ενώ στην πράξη διχάστηκε ακόμα περισσότερο η γενική με την τεχνικοεπαγγελματική εκπαίδευση δημιουργώντας ένα διπλό σχολικό δίκτυο (Ενιαίο Λύκειο-ΤΕΕ).

Όλες αυτές οι πολιτικές θυμίζουν το διάλογο των μεγάλων δυνάμεων στο θεατρικό έργο του Ι. Καμπανέλη *Το μεγάλο μας τσίρκο*, για το αν πρέπει να επιτρέψουν στον ελληνικό λαό να έχει Σύνταγμα. Ο διάλογος αυτός καταλήγει στο συμπέρασμα ότι πρέπει να αποδεχθούν το Σύνταγμα, γιατί «ο μόνος

τρόπος να μην έχουν, είναι ν' αφήσωμε να έχουν. Παράδειγμα όσα δεν έχουν! Είναι όσα αφήσαμε να έχουν!»

Β. ΓΙΑ ΤΟΝ ΔΙΑΛΟΓΟ ΚΑΙ ΤΗ ΣΥΝΑΙΝΕΣΗ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Ο κ. Γ. Παπανδρέου ισχυρίστηκε στην ομιλία του για την παρουσίαση του προγράμματος του ΠΑΣΟΚ για την παιδεία στις 20/2/2004: «*Βάση της πολιτικής μας θα είναι ο διάλογος και η συναίνεση. Γι' αυτό τον σκοπό θα επαναλειτουργήσει το Εθνικό Συμβούλιο Παιδείας ως ανεξάρτητη Διοικητική Αρχή για συγκροτημένο διάλογο και στόχο τη δημιουργία συναντίληψης στα εκπαιδευτικά θέματα. Θα επαναλειτουργήσει η Διακομματική Επιτροπή για την παιδεία... Έχουμε αποδείξει ότι θέλουμε το διάλογο. Θέλουμε το διάλογο γιατί θέλουμε να διαμορφώσουμε εθνική στρατηγική για την παιδεία.*

Φαίνεται ότι ζούμε σε άλλη χώρα. Δεν εξηγείται αλλιώς. Το κόμμα που επί τόσα χρόνια ως κυβέρνηση αγνόησε προκλητικά κάθε δυνατότητα ουσιαστικού διαλόγου με την εκπαιδευτική κοινότητα, τώρα μας διαβεβαιώνει ότι επιδιώκει το διάλογο και τη συναίνεση για την εκπαιδευτική πολιτική.

Σπανίως οι επιχειρούμενες αλλαγές έγιναν αντικείμενο συζητήσεων με τους εκπαιδευτικούς, τους γονείς και τους μαθητές. Και όμως, η διεθνής εμπειρία έχει δείξει ότι δεν μπορεί κανείς να επιχειρήσει κάποιες σοβαρές αλλαγές στο σχολείο με αμέτοχους τους εκπαιδευτικούς, πολύ δε περισσότερο με αντίθετους στη βασική σύλληψη και τη λογική αυτών των αλλαγών, όπως έγινε τα τελευταία χρόνια και μάλιστα με εξαιρετικά βίαιο τρόπο.

Για ποιο Εθνικό Συμβούλιο Παιδείας ομιλεί ο κ. Γ. Παπανδρέου; Αυτό που συστάθηκε το 1995 και συνεδρίασε μόνο δύο φορές μέχρι σήμερα; Τη μια φορά χωρίς την ηγεσία του ΥΠΕΠΘ, την περίοδο των μαθητικών κινητοποιήσεων (Γενάρης 1999), και την άλλη πρόσφατα, μόλις λίγες ημέρες πριν τις εκλογές για ευνόητους λόγους;

Αλλά ας θυμηθούμε και τι διαβεβαίωσε λίγο πριν τις εκλογές του 1996 το φυλλάδιο του ΥΠΕΠΘ για το «Εθνικό Απολυτήριο» διά χειρός κ. Γ. Παπαν-

δρέου, τότε υπουργού Παιδείας: «*Οι εκπαιδευτικές αλλαγές γίνονται βήμα-βήμα. Χωρίς εκπλήξεις, χωρίς αιφνιδιασμούς, χωρίς πειραματισμούς, που αναστατώνουν τους μαθητές.*» Και ακολούθησε ο υπουργός Παιδείας κ. Αρσένης, μετά τις εκλογές του 1996, ο οποίος προσπάθησε να επιβάλει τη «*μεγαλόπνοη εκπαιδευτική μεταρρύθμισή*» τους διά πυρός και σιδήρου.

Ας δούμε όμως τι έγραφε ο κ. Αρσένης ως υπουργός Παιδείας τον Αύγουστο του 1997 (Εκπαίδευση 2000, έκδοση ΥΠΕΠΘ, σελ. 6): «*Όμως αυτός ο μεγάλος εθνικός μας στόχος, να οικοδομήσουμε την Παιδεία του 21ου αιώνα, δεν μπορεί να είναι έργο ενός Υπουργού, μιας Κυβέρνησης, ενός κόμματος. Πέρα από αυτό, είναι αναγκαία η σταθερότητα και η διασφαλισμένη προοπτική των κεντρικών στόχων της μεταρρύθμισης. Κι αυτό απαιτεί ευρύτερη κοινωνική συμφωνία και συναίνεση, η οποία δεν περιλαμβάνει μόνο τους φορείς της εκπαίδευσης αλλά και τον κάθε Έλληνα πολίτη που αγωνιά για το αύριο και απαιτεί μία Εκπαίδευση και μία Παιδεία που θα επιτρέψει στην πατρίδα μας να διαδραματίσει το ρόλο που της πρέπει τις επόμενες δεκαετίες στην Ευρώπη και στον κόσμο.*

Αυτό που ακολούθησε βέβαια, ήταν ο «διάλογος» των ΜΑΤ και των δακρυγόνων για τους εκπαιδευτικούς (διαγωνισμός ΑΣΕΠ, απεργίες κ.λπ.) και οι δίκες των μαθητών για τις καταλήψεις που συγκλόνισαν την ελληνική κοινωνία το 1998 και το 1999. Αυτόν τον διάλογο εννοεί και σήμερα ο κ. Γ. Παπανδρέου; Αν εννοεί κάτι διαφορετικό, ας πάρει μια πρωτοβουλία, έστω και σήμερα, και να σταματήσουν οι διώξεις μαθητών που ακόμα συνεχίζονται, και να ακυρωθεί η Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου που νομοθετήθηκε για να παρεμποδιστούν οι μαθητικές κινητοποιήσεις.

Γ. ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΝΕΝΩΣΗ ΥΠΟΥΡΓΕΙΩΝ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Η περίφημη συγχώνευση των υπουργείων Εργασίας και Παιδείας αντλήθηκε ως παράδειγμα από την Αγγλία του Μέιτζορ και του Μπλερ, από τον κ. Γ. Παπανδρέου, που απ' ό,τι φαίνεται

αποτελεί και το ιδανικό του για τη ακραία φιλελεύθερη πολιτική που θέλε να ακολουθήσει και στην εκπαίδευση. Έτσι μπορεί να εξηγηθεί γιατί ο κ. Μάνος δηλώνει (εφημ. City Press, 26/2/04) «*Πριν από λίγες ημέρες ο Γ. Παπανδρέου παρουσίασε το πρόγραμμα του ΠΑΣΟΚ για την παιδεία. Πρέπει να σας πω ότι εγώ καλύτερα δεν θα μπορούσα να τις πω.*» Ο κ. Ψαχαρόπουλος των «Φιλελευθέρων», που επίσης συνεργάζεται με το ΠΑΣΟΚ, έχει καλύψει το θέμα: «*κουπόνια στους γονείς για να επιλέγουν και να πληρώνουν το σχολείο των παιδιών τους.*» Στο άρθρο του «Σύγκριση των προγραμμάτων Παιδείας ΠΑΣΟΚ και Ν.Δ.» (Ελευθεροτυπία 26/02/2004), ο κ. Ψαχαρόπουλος επιχειρηματολογεί γιατί ενώ τα προγράμματα του ΠΑΣΟΚ και της ΝΔ έχουν πολλά κοινά σημεία, σε αυτό του ΠΑΣΟΚ «*υπάρχουν τρία καίρια στοιχεία που το κάνουν να υπερτερεί.*» Προφανώς στην νεοφιλελεύθερη πολιτική. Και συνεχίζει: «*Ο λόγος είναι ότι δίνει μεγαλύτερη έμφαση στην ουσιαστική αποκέντρωση, την εξωτερική αξιολόγηση και τη σύνδεση με την απασχόληση.*» Φαίνεται ότι αυτά τα τρία στοιχεία θα είναι εκείνα που θα χαρακτηρίζουν την εκπαιδευτική πολιτική του ΠΑΣΟΚ από εδώ και πέρα. Ακριβώς αυτά θα βρεί μπροστά του το εκπαιδευτικό κίνημα και θα πρέπει να αντιπαλέψει.

Με τη συνένωση των υπουργείων αυτών παραδίδεται πλέον και τυπικά η παιδεία στην αγορά και τις ανάγκες της. Ο κ. Γ. Παπανδρέου όμως είναι αποκαλυπτικός σε σχετική ομιλία του (20/2/04): «*Αυτές οι αλλαγές εξυπηρετούν επίσης τη σύνδεση της εκπαίδευσης με την απασχόληση. Δεν μπορούμε σήμερα να ισχυριζόμαστε ότι το εκπαιδευτικό σύστημα υφίσταται μόνο για να προσφέρει εκπαίδευση.*

Γι' αυτό, ενώνουμε τα υπουργεία Παιδείας και Εργασίας στους τομείς που αφορούν την απασχόληση και την κατάρτιση.

Ποια είναι η λογική αυτής της δομής και ποια θα ήταν τα θετικά στοιχεία;

Το υπουργείο Παιδείας έχει μεγαλύτερη ικανότητα να πιστοποιεί με διαφάνεια και αξιοκρατικά κριτήρια, φορείς που θα αναλάβουν έργο εκπαιδευτικό

και της κατάρτισης. Το υπουργείο Παιδείας θα προσανατολιστεί σοβαρά και προς την επαγγελματική κατάρτιση και την αγορά εργασίας.

Τα Πανεπιστήμια και τα ΤΕΙ θα μπορούν να αναλάβουν σημαντικότατο μέρος αυτής της συνεχιζόμενης κατάρτισης... θα προσανατολισθούν στην αγορά εργασίας εκ των πραγμάτων με μια τέτοια συγχώνευση και συνεργασία.

Παράλληλα, ενισχύουμε τη σχέση των δημοσίων Ερευνητικών Κέντρων με τα ΑΕΙ από τη μια πλευρά αλλά και με τις επιχειρήσεις από την άλλη».

Νομίζω ότι δεν χρειάζονται επιπλέον αναλύσεις από εμάς. Το απόσπασμα αυτό του κ. Γ. Παπανδρέου είναι ιδιαίτερα εύγλωττο.

Ένας ακόμη λόγος που επιβάλλει τη συνένωση των υπουργείων, κατά τον πρόεδρο του ΠΑΣΟΚ, είναι και το ότι: «θα υπάρξει επίσης εξοικονόμηση πόρων από παράλληλες διοικητικές και υλικοτεχνικές δομές που έχουμε. ΙΕΚ, ΚΕΚ, ΟΑΕΔ, μαθητεία, ΤΕΕ, ΤΕΙ, κ.λπ. Ο συντονισμός αυτών των υπηρεσιών και η καλύτερη αξιοποίησή τους θα δημιουργήσει μια πολύ καλή υποδομή για την τεχνική επαγγελματική κατάρτιση και εκπαίδευση στη χώρα μας».

Μήπως δεν έχει ακούσει τίποτα ο κ. Γ. Παπανδρέου για το χρόνιο αίτημα των εκπαιδευτικών και της ΟΛΜΕ για ενσωμάτωση όλων των φορέων που προσφέρουν επαγγελματική εκπαίδευση στο ΥΠΕΠΘ; Δεν έχει καταλάβει ότι όλα αυτά τα χρόνια της «μεταρρύθμισης», την οποία και ο ίδιος στήριζε στο υπουργικό συμβούλιο, δόθηκαν ακόμα περισσότερα τμήματα της τεχνικοεπαγγελματικής εκπαίδευσης σε άλλα υπουργεία, με αποκορύφωμα τις νομοθετικές ρυθμίσεις των δύο τελευταίων χρόνων, οπότε ιδρύθηκε και β' κύκλος στα ΤΕΕ του ΟΑΕΔ και του ΟΤΕΚ, γεγονός που συνέβαλε στην ακόμα μεγαλύτερη πολυδιάσπαση των φορέων της ΤΕΕ;

Δ. ΓΙΑ ΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΣΤΕΓΗ

Χωρίς να υποβαθμίζει κανείς τα βήματα που έχουν γίνει στη σχολική στέγη, δεν μπορεί να είμαστε περήφανοι για το γεγονός ότι το 2004, στην Ελλάδα της χλιδής των ολυμπιακών έργων,

μεγάλος μέρος σχολικών μονάδων, κυρίως στα αστικά κέντρα, συστεγάζονται και οι μαθητές βιώνουν το απαράδεκτο καθεστώς της διπλοβάρδιας. Δεν μπορούμε να ξεχάσουμε ακόμα τα σχολεία εκείνα που λειτουργούν σε νοικιασμένα κτήρια, ακατάλληλα για σχολεία. Σχολεία σε αποθήκες, σχολεία σε υπόγεια υπάρχουν δυστυχώς ακόμα και σήμερα.

Όλοι οι μέχρι σήμερα υπουργοί Παιδείας υπόσχονταν τη λύση του προβλήματος αυτού σε μια πενταετία. Μόνο που το τέλος της εκάστοτε πενταετίας ήρθε επανειλημμένα, αλλά δεν βρήκε ποτέ τον ίδιο υπουργό στη θέση του, με αποτέλεσμα και οι κατά καιρούς υποσχέσεις να παραγράφονται.

«Ολοκληρώνουμε το μεγάλο πρόγραμμα σχολικής στέγης ώστε μέχρι το τέλος του 2005, η διπλοβάρδια να εκλείψει και από τη Θεσσαλονίκη και από την Αθήνα. Σήμερα, σε όλη τη χώρα, πάνω από το 80% των σχολείων λειτουργούν το πρωί», υποσχέθηκε ο κ. Γ. Παπανδρέου στις 20/2/2004. Όμως σε προεκλογικό φυλλάδιο του ΠΑΣΟΚ για την παιδεία το 2000, με τίτλο «Οι 13 βασικές δεσμεύσεις μας για το 2000-04», μας διαβεβαίωναν για μια ακόμη φορά στο σημείο 6 για την «κατάργηση της διπλοβάρδιας σ' όλα τα σχολεία της χώρας» μέσα στην προηγούμενη τετραετία.

Στις διαφημίσεις του 2ου ΕΠΕΑΕΚ μέχρι πρόσφατα (Γενάρης 2004) και σε όλες τις δημόσιες εξαγγελίες του σημερινού υπουργού Παιδείας κ. Π. Ευθυμίου, αλλά και στους προγραμματισμούς του ΥΠΕΠΘ, διακηρυσσόταν ότι θα έχουμε «πρωινή βάρδια για όλους τους μαθητές από το 2004-05», δηλαδή από την επόμενη σχολική χρονιά.

Τώρα η λύση του προβλήματος παραπέμπεται στο τέλος του 2005. Ούτε και αυτό όμως θα υλοποιηθεί, αφού ακόμα και σήμερα μεγάλο μέρος σχολικών μονάδων στα αστικά κέντρα συστεγάζονται και ακόμα δεν έχουν εξευρεθεί ούτε τα απαραίτητα οικόπεδα για να καλυφθεί το σύνολο των σχολείων σε δημόσια διδακτήρια χωρίς συστεγάσεις και διπλοβάρδιες. Η αξιοπιστία στο μηδέν, ο εμπαιγμός της εκπαιδευτικής κοινότητας στην κορυφή.

Ε. ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΜΟΙΒΕΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ

Η οικονομική, η επιστημονική και η επαγγελματική στήριξη των εκπαιδευτικών είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την επίτευξη των στόχων της εκπαίδευσης και την αναβάθμιση της παιδείας γενικότερα. Το αναγνωρίζουν αυτό μέχρι σήμερα όλοι οι υπουργοί Παιδείας και οι κυβερνήσεις, αλλά μόνο στα λόγια. Και πάντα προεκλογικά κατατίθενται οι συμπάθειες προς τον κλάδο των εκπαιδευτικών και μοιράζονται απλόχερα οι γενικόλογες υποσχέσεις. Βιώσαμε τον εμπαιγμό μας τα τελευταία χρόνια, στην αρχή αναμένοντας το πόρισμα μιας επιτροπής και κατόπιν το νέο μισθολόγιο. Και η λιτότητα συνεχίστηκε. Και οι αμοιβές μας αντιστοιχούν ακόμα στο 50% του μέσου όρου των ευρωπαίων εκπαιδευτικών. «Σε αυτά τα πλαίσια αναπροσαρμόζονται σημαντικά και οι αμοιβές των εκπαιδευτικών», διακήρυξε ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ στις 20/2/04.

Να σημειώσουμε ότι και στο προεκλογικό φυλλάδιο του ΠΑΣΟΚ για την παιδεία το 2000, με τίτλο «Οι 13 βασικές δεσμεύσεις μας για το 2000-04», μας διαβεβαίωναν για μια ακόμη φορά στο σημείο 7 ότι αποτελεί δέσμευση του κόμματος αυτού «η οικονομική και ποιοτική αναβάθμιση του εκπαιδευτικού με την ουσιαστική μισθολογική βελτίωσή του, την επιμόρφωσή του και την προώθηση της αξιολόγησης του έργου του». Ποια αξιοπιστία υπάρχει μετά από όλα αυτά;

Όσο για την επιμόρφωσή των εκπαιδευτικών, ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ υποσχέθηκε ότι: «Παράλληλα, αναβαθμίζεται ουσιαστικά και ενισχύεται ο ρόλος των εκπαιδευτικών όλων των βαθμίδων με σειρά μέτρων και πρωτοβουλιών στα πεδία της αρχικής επαγγελματικής τους κατάρτισης, της επιμόρφωσης και της επαγγελματικής τους ανάπτυξης. Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών θα γίνεται σε αποκεντρωμένη βάση, ανάλογα με τις ανάγκες κάθε σχολείου».

Πουθενά όμως στο πρόγραμμα του ΠΑΣΟΚ, όσο και αν ψάξει κανείς, δεν θα βρει την ικανοποίηση του σημαντικότερου αιτήματος των εκπαιδευτικών για ετήσια επιμόρφωση με ταυτόχρονη

απαλλαγή από τα διδακτικά καθήκοντα. Αντίθετα, τα ευρωπαϊκά κονδύλια σπαταλιούνται σε ευκαιριακά σεμινάρια και ενημερώσεις των εκπαιδευτικών για την κυβερνητική εκπαιδευτική πολιτική και τους στόχους της.

Την υπόσχεση δε του κ. Γ. Παπανδρέου για τις εκπαιδευτικές άδειες ότι: «προγραμματίζεται η αύξηση των χορηγούμενων αδειών έως το 2008», μόνο ως ανέκδοτο μπορούν να την εκλάβουν οι εκπαιδευτικοί, οι οποίοι γνωρίζουν την περικοπή που έγινε στις άδειες αυτές. Μόνο το ένα τρίτο των αιτήσεων ικανοποιήθηκε τη φετινή χρονιά. Από την άλλη, η κυβέρνηση τιμωρεί όσους εκπαιδευτικούς βρίσκονται σε εκπαιδευτική άδεια, περικόπτοντας από την 1/1/2004 το κίνητρο απόδοσης (150 ευρώ) από το μισθό τους, με ανάλογη ρύθμιση που έκανε στο ν.3205/03 για το μισθολόγιο στο δημόσιο. Ο χαρακτηρισμός της τακτικής αυτής ως εμπαιγμού είναι μάλλον επιεικής.

ΣΤ. ΓΙΑ ΤΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ

Για τα πανεπιστήμια και τα ΤΕΙ οι διακηρύξεις του κ. Γ. Παπανδρέου ξεπερνούν τα όρια του εμπαιγμού της νοημοσύνης μας. Ενώ διακηρύσσει την πλήρη ανεξαρτησία των ιδρυμάτων: «Κάθε ίδρυμα θα διαμορφώνει την δική του φυσιογνωμία, τους στόχους του, την στρατηγική του, τη δομή και τη λειτουργία του με βάση τον εσωτερικό κανονισμό του», σπεύδει αμέσως να συμπληρώσει: «Η μόνη εμπλοκή του κράτους στη λειτουργία του θα είναι η χρηματοδότηση συμφωνημένων προγραμμάτων και η διαπίστωση εκπλήρωσης των συμφωνιών». Δηλαδή με άλλα λόγια λέει στους πανεπιστημιακούς λίγο κομπάζοντας ότι έχουν την πλήρη ελευθερία να αποφασίζουν για την πορεία των ιδρυμάτων τους, αλλά η κυβέρνηση θα χρηματοδοτεί αυτά τα ιδρύματα που εκπληρώνουν τους στόχους της εκπαιδευτικής πολιτικής και όχι σύμφωνα με το φοιτητικό δυναμικό τους.

Και συνεχίζει ο κ. Γ. Παπανδρέου την «υποστηρικτική» του πολιτική στα ΑΕΙ: «Βοηθάμε παράλληλα τα ΑΕΙ να προσελκύσουν πόρους πέρα από την κρατική χρηματοδότηση. Γι' αυτό θα επιτρέψουμε τη δυνατότητα δημιουργίας

εδρών που θα φέρουν το όνομα του δωρητή-χρηματοδότη – ιδιώτη ή και δημόσιου φορέα». Εμπρός λοιπόν για την πλήρη εξάρτηση και τελικά την άλωση των ανώτατων ιδρυμάτων από την αγορά, ακόμα και στην πιο χυδαία της έκφραση. Πανεπιστημιακές έδρες με ονόματα οικονομικών παραγόντων, π.χ. έδρα Λαμπράκη, έδρα Κόκκαλη και –γιατί όχι;– και με ονόματα προϊόντων, π.χ. έδρα «κόκα-κόλα», έδρα «always με φτερά» κ.λπ.

Και όλα αυτά σε συνδυασμό με την εξαγγελία Παπανδρέου ότι: «Θεσμοθετούμε με νομικό πλαίσιο την ίδρυση μη κρατικών, μη κερδοσκοπικών Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, βεβαίως μέσα στα πλαίσια του συντάγματός μας, με τη συμμετοχή φορέων όπως της Τοπικής Αυτοδιοίκησης αλλά και άλλων δυνάμεων της οικονομίας».

Με όλα αυτά ανατρέπονται συνολικά οι αρχές και οι αξίες πάνω στις οποίες στηρίχθηκε το πανεπιστήμιο στη νεότερη ιστορία μας ως ανεξάρτητος και αυτοδιοικούμενος θεσμός που προάγει την έρευνα, τη διδασκαλία και την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης και του στοχασμού, και οδηγείται η τριτοβάθμια εκπαίδευση στην ασφυκτική πρόσδεσή της στις επιδιώξεις της οικονομικής ολιγαρχίας.

Ζ. ΓΙΑ ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΠΡΟΣΒΑΣΗΣ ΣΤΗΝ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

«Ας έλθουμε τώρα στο μεγάλο θέμα της πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, το πρόβλημα που απασχολεί κάθε ελληνική οικογένεια. Η ελληνική οικογένεια καταβάλλει πάρα πολλά χρήματα στην προσπάθεια για την κατάρτιση μιας θέσης σε Ανώτατα Ιδρύματα, παράλληλα βλέπει τα παιδιά της με πολύ άγχος να περνούν σχολικές χρονιές και χωρίς να έχουν καθόλου ελεύθερο χρόνο». Αυτό που μόλις διαβάσατε δεν είναι διαπιστώσεις του εκπαιδευτικού κινήματος, των γονιών και των μαθητών. Είναι απόσπασμα από την ομιλία του κ. Γ. Παπανδρέου στις 20/2/04, που έχει εξίσου ενδιαφέρουσα συνέχεια: «Δεσμεύομαι ότι το νέο σύστημα εισαγωγής θα απελευθερώνει τους νέους από το άγχος, θα περιορίζει τις εξετάσεις και θα απαλλάξει τις οικο-

γένειες από την ανάγκη για πρόσθετη φροντιστηριακή βοήθεια. Η αλλαγή θα γίνει με διάλογο».

Έτσι, ξεδιάντροπα, χωρίς τσίπα και χωρίς αιδώ. Χωρίς να ζητήσουν ως κυβέρνηση και ως κυβερνητικό κόμμα συγγνώμη, όπως οφείλουν να κάνουν, από όλους τους μαθητές, τους γονείς και τους εκπαιδευτικούς. Να ζητήσουν συγγνώμη για τις γενιές μαθητών τους οποίους αιφνιδίασαν, άγχωσαν, δίωξαν και διαπόμπευσαν για τις κινητοποιήσεις τους. Να ζητήσουν συγγνώμη από τους εκπαιδευτικούς και τους συνδικαλιστικούς φορείς τους, γιατί κώφευαν στις διαπιστώσεις, τις προτάσεις και τις εκκλήσεις τους όλα αυτά τα χρόνια. Να ζητήσουν συγγνώμη γιατί, αντί να σκύψουν με αγωνία πάνω στα προβλήματα που η δική τους πολιτική δημιούργησε, κόμπαζαν και κομπάζουν αυτάρεσκα για τη «μεγάλη επιτυχία της μεταρρύθμισης», για την «ποιότητα» που έφεραν στην εκπαίδευση και για την παραγκώνιση των εκπαιδευτικών φορέων. Πού ήταν, όταν γίνονταν όλα αυτά τα «συμμετοχικά» στην ελληνική εκπαίδευση, ο κ. Γ. Παπανδρέου; Μα στο Υπουργικό Συμβούλιο, που ομόφωνα συμφωνούσε και στο δικής του έμπνευσης σύστημα, «το Εθνικό Απολυτήριο» (1996), και στη μεταρρύθμιση Αρσένη (1997-2000) και στα «μπαλώματα» Ευθυμίου (2000-4).

Δεν φτάνουν όλα αυτά, και μας ξανασερβίρει ο κ. Γ. Παπανδρέου προτάσεις που έχει ξαναδιατυπώσει το ΠΑΣΟΚ, ως νέες: «Οι φοιτητές θα εισάγονται σε Σχολές και όχι σε Τμήματα. Σε μερικές περιπτώσεις θα μπορούν να εισάγονται στο ίδιο το Πανεπιστήμιο, ούτε καν στη Σχολή».

Και όμως το προεκλογικό φυλλάδιο του ΠΑΣΟΚ για την παιδεία το 2000, με τίτλο «Οι 13 βασικές δεσμεύσεις μας για το 2000-04», διαβεβαίωνε κάτι παρόμοιο στο σημείο 13: «ολοκληρώνεται η ελεύθερη πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση με την εισαγωγή της οριζόντιας κινητικότητας φοιτητών από τμήμα σε τμήμα. Οι φοιτητές θα μπορούν να αλλάζουν ύστερα από αξιολόγηση το τμήμα φοίτησής τους, ενώ είναι ήδη φοιτητές».

Η. ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΕΧΝΙΚΗ-ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Τι προτείνει για την ΤΕΕ το κυβερνητικό κόμμα με το νέο του πρόγραμμα; Δίνει τη χαριστική βολή στη δευτεροβάθμια ΤΕΕ με την διακήρυξή του ότι: «Από το 2005 καθιερώνεται η διαδικασία της άτυπης κατάρτισης. Μετά από εξαετή επαγγελματική εμπειρία, τεχνίτες χωρίς τυπικά προσόντα υποβάλλουν τον επαγγελματικό τους φάκελο στα ΤΕΕ και, μετά από εξετάσεις σε επιτροπές των ΤΕΕ, μπορούν είτε να ενταχθούν σε αυτά, είτε να τύχουν πτυχίου επιπέδου II ή III». Δεν υπάρχει προηγούμενο σχολική μονάδα που να ανήκει στο τυπικό εκπαιδευτικό σύστημα να πιστοποιεί εμπειρία και να δίνει πτυχίο ισότιμο. Αυτό αυτόματα ακυρώνει όλη την εκπαιδευτική διαδικασία. Προφανώς πρόκειται για πλήρη μετατροπή αυτού του κομματιού του εκπαιδευτικού συστήματος που το γνωρίσαμε ως δευτεροβάθμια ΤΕΕ, «ισότιμο πυλώνα του Ενιαίου Λυκείου» κατά Ευθυμίου, σε φτηνή και υποβαθμισμένη κατάρτιση τύπου ΚΕΚ. Προφανώς έτσι ταιριάζει και με τις «νέες συμμετοχικές ιδέες Παπανδρέου», σύμφωνα με τις οποίες «πάμε σε μία λογική όπου η πιστοποίηση θα είναι η αξιολόγηση του πτυχίου και όχι ποιος είναι ο φορέας» (συνέντευξη στη ΝΕΤ, 4/2/04). Με την εξαγγελθείσα δε συγχώνευση των υπουργείων Εργασίας και Παιδείας ουσιαστικά παραδίδεται η παιδεία στην αγορά που όχι μόνον θα αξιολογεί την γνώση, αλλά και θα την πιστοποιεί σύμφωνα με τις ανάγκες της. Έτσι καταργούνται στη πράξη οι εκπαιδευτικοί φορείς.

Τις ανησυχίες μας επιτείνουν αυτά που το νέο πρόγραμμα του ΠΑΣΟΚ προβλέπει για τα ΤΕΕ: «Ανάπτυξη της πρακτικής άσκησης σε επιχειρήσεις για μαθητές των ΤΕΕ. Οι ασκούμενοι μαθητές καλύπτονται για δαπάνες ιατροφαρμακευτικής και νοσοκομειακής περίθαλψης σε κρατικά νοσοκομεία, ενώ μαθητές, εκπαιδευτικοί και στελέχη επιχειρήσεων που συμμετέχουν στην πρακτική άσκηση λαμβάνουν αποζημίωση ανά ώρα, ανάλογα με τη διάρκεια του προγράμματος και τον τόπο διεξαγωγής του.

Λειτουργία εικονικών επιχειρήσεων

στις σχολικές μονάδες με προσομοίωση των συνθηκών, μεθόδων και διαδικασιών που επικρατούν στην αγορά εργασίας, προκειμένου να αποκτούν οι μαθητές εμπειρία της επαγγελματικής και επιχειρησιακής νοοτροπίας. Ενθάρρυνση της επιχειρηματικότητας».

Όλα θυσία στο βωμό της αγοράς, των επιχειρήσεων, της ευέλικτης εργασίας. Τίποτα για την ενίσχυση της ίδιας της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Όταν ακόμα και το «Πρόγραμμα Δράσης (Action Plan) για την ΤΕΕ» του ΕΠΕΑΕΚ διαπιστώνει πως υπάρχει έλλειμμα γενικής παιδείας στα ΤΕΕ, δεν βρίσκεται ούτε μια πρόταση στο πρόγραμμα του ΠΑΣΟΚ για την αναβάθμιση των ΤΕΕ από πλευράς εκπαιδευτικής διαδικασίας. Τι κι αν το εκπαιδευτικό κίνημα κρούει τον κώδωνα του κινδύνου για τον «ισότιμο πυλώνα» που καταρρέει από την ακολουθούμενη εκπαιδευτική πολιτική; Τι κι αν απαιτεί να γίνουν άμεσα θετικές παρεμβάσεις στα ΤΕΕ, στην κατεύθυνση της ισότιμης ένταξης της ΤΕΕ στη λυκειακή βαθμίδα, με την εναρμόνιση του σκοπού της ΤΕΕ στους παιδαγωγικούς σκοπούς του Λυκείου και την κατάργηση του κάθετου διαχωρισμού της μ' αυτό; Η αγωνία της εκπαιδευτικής κοινότητας δεν φαίνεται να αγγίζει ούτε τη νέα ηγεσία του ΠΑΣΟΚ.

Θ. ΓΙΑ ΤΟ ΑΝΟΙΚΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗ

Η επόμενη «σύγχρονη» ιδέα του κ. Γ. Παπανδρέου είναι η «αποκέντρωση». Μόνο που το ίδιο είχε επιχειρήσει όταν ήταν υπουργός Παιδείας χωρίς επιτυχία. Σύμφωνα με τις νέες εξαγγελίες του: «Το σχολικό σύστημα αποκεντρώνεται. Μεταφέρουμε σε τοπικό επίπεδο τη λήψη των αποφάσεων, που αφορούν τα σχολεία. Καθιερώνουμε την ουσιαστική συμμετοχή των τοπικών κοινωνιών στην λειτουργία τους. Τα προγράμματα σπουδών δεν θα καταρτίζονται πλέον αποκλειστικά από την κεντρική διοίκηση, αλλά, όπως συμβαίνει σχεδόν σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες, θα υπάρχουν μαθήματα επιλογής -θέλουμε την επιλογή για το νέο- που θα καθορίζονται με συμμετοχή κάθε σχολείου και με βάση τις ανάγκες της τοπικής κοινωνίας και με

βάση τις ανάγκες και των ίδιων των μαθητών. Κάθε σχολική μονάδα θα μπορεί να επιλέγει τα σχολικά βιβλία που θα χρησιμοποιήσει, ανάμεσα σε πολλά εγκεκριμένα του ελεύθερου εμπορίου».

Μερικά από αυτά ίσως όντως να ακούγονται ωραία ως ιδέες και με αρκετή «συμμετοχική δημοκρατία». Όμως σαφώς υποκρύπτουν τη μεταφορά της ευθύνης της εκπαίδευσης από το κράτος στην τοπική κοινωνία. Αρχικά στην τοπική αυτοδιοίκηση, που ως μη έχουσα πόρους θα μετακυλίζει με τη σειρά της την ευθύνη και τις δαπάνες στους πολίτες. Έτσι, για να αισθάνονται ότι «συμμετέχουν περισσότερο». Ας σκεφτούμε τι γίνεται καθημερινά με τη συντήρηση των σχολείων. Η κυβέρνηση δίνει λειψούς πόρους στους δήμους για το σκοπό αυτό και μετά σε κάθε πρόβλημα «σηκώνει τα χέρια ψηλά», αναφωνώντας «είναι ευθύνη της τοπικής αυτοδιοίκησης, έχουμε αποκεντρώσει τις ευθύνες».

Τελικά, αν, όπως φαίνεται και από τις συχνές αναφορές του στην ομιλία του στις 20/2/04, το όραμα του κ. Γ. Παπανδρέου είναι αυτά που συμβαίνουν στο εκπαιδευτικό σύστημα της Αγγλίας, τότε μάλλον προετοιμάζεται, αργά αλλά μεθοδικά, η αποδόμηση της δημόσιας παιδείας και η αναζήτηση της σωτήριας επέμβασης των ιδιωτών χορηγών, για να αντιμετωπίσουν τα σχολεία τις στοιχειώδεις ανάγκες τους.

Να του θυμίσουμε μόνο τη φράση του τραγουδοποιού: «εδώ είναι Βαλκάνια, δεν είναι παίξε γέλασε». Γιατί κάποιοι λογαριάζουν χωρίς τον «ξενοδόχο».

Ι. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

«Η αξιολόγηση είναι έννοια συνυφασμένη με την ποιότητα στην εκπαίδευση. Οι στόχοι της αξιολόγησης (Ν.2986/2002) διαμορφώνονται με βασικό άξονα τη διάδραση των εκπαιδευτικών με τους μαθητές -κατά κύριο λόγο- με την εκπαιδευτική κοινότητα, με τους γονείς και με την τοπική κοινωνία», αναφέρεται στο προεκλογικό πρόγραμμα του ΠΑΣΟΚ για την παιδεία.

Για μια ακόμη φορά λοιπόν η αξιολόγηση έρχεται να βάλει σε τάξη το εκπαιδευτικό σύστημα και τον εκπαιδευ-

τικό. Και επειδή την εκπαιδευτική πολιτική, τα προγράμματα σπουδών, τα βιβλία, την υλικοτεχνική υποδομή κ.λπ. τα φροντίζει η κυβέρνηση με τον καλύτερο πάντα τρόπο και βαίνουν όλα καλά, τι μένει για να αξιολογηθεί; Μα ο εκπαιδευτικός. Ως να είναι η μοναδική αιτία της κακοδιαμονίας της ελληνικής εκπαίδευσης. Αλλά πραγματικά δεν πρέπει να φοβόμαστε. Με την αξιολόγηση θα λειτουργήσει η «αξιοκρατία». Όπως ακριβώς έγινε με την «αξιοκρατική αξιολόγηση» των στελεχών της διοίκησης πριν δυό χρόνια!

Στο πρόγραμμα του ΠΑΣΟΚ για την παιδεία επίσης αναφέρεται ξεκάθαρα ότι: «Επανέρχεται ο θεσμός της αυτοαξιολόγησης και αξιολόγησης σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης». Όστε επανέρχεται λοιπόν ο θεσμός της αξιολόγησης. Στα ελληνικά το επανέρχεται υποδηλώνει κάποιο θεσμό που προϋπήρχε· προφανώς το ΠΑΣΟΚ θα επιδιώξει να επαναφέρει την «αξιολόγηση του επιθεωρητή» με το ίδιο ή παρόμοιο προσωπείο. Ευτυχώς που οι αντιστάσεις στον κλάδο μας είναι ακόμα ισχυρές.

ΙΑ. ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ

Είναι χαρακτηριστικό γνώρισμα όλων των κυβερνήσεων η ακατάσχετη υποσχεσιολογία για διάφορα κοινωνικά ευαίσθητα θέματα, όπως τα ζητήματα πρόληψης σχετικά με τις εξαρτησιογόνες ουσίες, τη σεξουαλική αγωγή, τη θεατρική παιδεία κ.λπ.

Πάλι πολλές υποσχέσεις μάς δίνει το προεκλογικό πρόγραμμα του ΠΑΣΟΚ για την παιδεία. Ακούστε λοιπόν εσείς που δεν πιστεύετε: «200 Ψυχολόγοι-Κοινωνιολόγοι της εκπαίδευσης οι οποίοι θα παρέχουν συμβουλευτική και ψυχολογική υποστήριξη σε μαθητές που αντιμετωπίζουν προβλήματα και θα συνεργάζονται με γονείς και εκπαιδευτικούς στο πλαίσιο συμβουλευτικών δομών όπως οι Συμβουλευτικοί Σταθμοί Νέων και η Συμβουλευτική Γονέων που αναπτύσσονται περιφερειακά και 150 Ηθοποιοί - Σκηνοθέτες - Χορευτές οι οποίοι θα υποστηρίζουν τη δημιουργία θεατρικών και χορευτικών παραστάσεων, το σχηματισμό θεατρικών-χορευτικών ομάδων, συμβάλλοντας στην καλλιτεχνική δημιουργία και στη διαμόρφω-

ση πολιτιστικών ενδιαφερόντων στο χώρο του σχολείου».

Μπορεί να διαφωνεί κανείς με τέτοιες ωραίες προθέσεις; Άλλωστε ποιος θυμάται τώρα ότι π.χ. οι Συμβουλευτικοί Σταθμοί Νέων νομοθετήθηκαν το 1990, μέχρι σήμερα έχουν ιδρυθεί μόνο 16, ενώ έπρεπε να υπάρχει τουλάχιστον ένας σε κάθε διεύθυνση, και σε αυτούς τους 16 έχουν τοποθετηθεί εκπαιδευτικοί ως υπεύθυνοι, και πέραν τούτων ουδέν. Κανείς ψυχολόγος, κοινωνιολόγος ή κοινωνικός λειτουργός δεν έχει προσληφθεί. Έχουν γίνει κάποιες αποσπάσεις εκπαιδευτικών. Με τους ρυθμούς αυτούς ακόμη και μετά από άλλα 15 χρόνια θα συζητούμε για την πρόθεση της κυβέρνησης να στελεχώσει τους Συμβουλευτικούς Σταθμούς Νέων.

ΙΒ. ΠΩΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΕΙ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Η ομιλία του κ. Γ. Παπανδρέου στις 20/2/04 ολοκληρώθηκε με τη φράση: «Τώρα πρέπει ν' αλλάξουμε την αντίληψη για την παιδεία». Και πρέπει να παραδεχθούμε ότι με όσα ακούσαμε σε αυτή την ομιλία και με όσα διαβάσαμε στο προεκλογικό πρόγραμμα του ΠΑΣΟΚ, πράγματι δεν είναι η παιδεία που ξέραμε. Την έκαναν αγνώριστη και αόρατη. Ορατή μόνο από τους χορηγούς της.

Και αυτή η αγνώριστη πράγματι παιδεία θα είναι ικανή για όλα. Γιατί, όπως είτε ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ, «Η παιδεία θα είναι αυτή που θα αναβαθμίσει τις κοινωνικές μας υπηρεσίες... θα ανοίξει δυνατότητες στη νέα αγροτική οικονομία, θα κάνει το ελληνικό προϊόν, προϊόν ποιότητας και όχι ποσότητας... θα στηρίξει τη νέα αυτοδιοίκηση και την ριζική αποκέντρωση, που θ' αναβαθμίσει την ικανότητα και των νομοθετών και των βουλευτών στη Βουλή, αλλά και των υπουργών μας στην Κυβέρνηση... θα ενισχύσει την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεών μας... είναι αυτή που θα φέρει τον ξένο επιχειρηματία να επενδύσει στον Έλληνα εργαζόμενο... θα είναι αυτή που θα αλλάξει την ποιότητα των τουριστικών μας υπηρεσιών... θα είναι αυτή που θα εξασφαλίσει την εργασία του νέου... θα είναι αυτή που θα αναβαθμίσει τις δημόσιες υπηρεσίες και θα δημιουργήσει ένα νέο ήθος στη δημόσια ζωή, μια νέα σχέση πολίτη-κράτους».

Και επειδή εμείς δεν γνωρίζουμε τις πραγματικές μας ανάγκες, θα μας φτιάξει και τηλεοπτικό κανάλι, κατά το παλαιότερον «θα σας φτιάξω και ποτάμι». Μας υποσχέθηκε λοιπόν πως «θα αφιερώσουμε νέο τηλεοπτικό κανάλι στους ανθρώπους του πολιτισμού και της εκπαίδευσης». Έτσι κι αλλιώς με τα σχέδια του κ. Γ. Παπανδρέου το σχολείο μετατρέπεται σε τηλεπαιχνίδι ανταλλάξιμων γνώσεων.

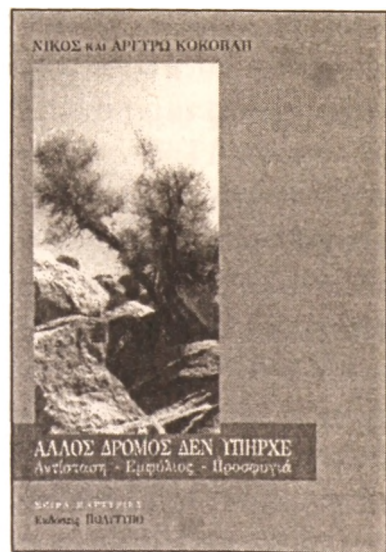
Και τελειώνει, επιτέλους, την εντός του πολυτελούς Ιντερκοντινένταλ ομιλία του με ένα κάλεσμα σε όλους εμάς: «Καλώ τους εκπαιδευτικούς να συμμετάσχουν ενεργά στην επανάσταση αυτή στον χώρο της παιδείας. Αλλά τους καλώ και αυτούς να είναι έτοιμοι να ξεπεράσουν τον εαυτό τους. Να ξεφύγουν από αγκυλώσεις, δογματισμούς και προκαταλήψεις. Να γίνουν φορείς αλλαγής στον χώρο της παιδείας».

Παρά τα τόσα στραβά λοιπόν που έχουμε ως εκπαιδευτικοί, δηλαδή άνθρωποι δογματικοί, με αγκυλώσεις και προκαταλήψεις, ο μεγάλος ηγέτης μεγαλόθυμα μας καλεί να ξεπεράσουμε εαυτούς και να συστρατευθούμε μαζί του για τη νέα «επανάσταση στην παιδεία».

Αντί υστερόγραφου:

«Γυρίζω την πλάτη μου στο μέλλον, στο μέλλον που φτιάχνετε όπως θέλετε».

Νίκος και Αργυρώ Κοκοβλή:
ΑΛΛΟΣ ΔΡΟΜΟΣ ΔΕΝ ΥΠΗΡΧΕ
Αντίσταση - Εμφύλιος - Προσφυγιά



ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ
Δημοχάρους 60, Αθήνα 115 21
τηλ: 210-7232819, φαξ: 210-7226107

δια λογος αναγνωστών

Για το Αντί

Αγαπητό Αντί,
είμαι ένας εποχιακός αναγνώστης σου, ένας «αλεξιπρωτιστής» στα εδάφη σου εδώ και αρκετό καιρό. Θαυμάζω τις ιδέες σου, όχι τόσο επειδή καυτηριάζουν (το ελπίζω!) τις σημερινές καταστάσεις, «ιδέες» και παραστάσεις καλλιτεχνικού δήθεν τύπου, αλλά επειδή, κυρίως, υπάρχουν. Όμως νομίζω, δεν θα έπρεπε να λέγεσαι *Αντί*, γιατί δεν υπάρχει *αντί* στην υποκουλτούρα, στη γκλαμουριά, στο σκυλάδικο, στα γενέθλια του Α.Ρ. (λαϊκού τραγουδιστή) όπου τα βεγγαλικά πέφτουν βροχή, στην επαρχιώτικη ημιμάθεια των υπουργών, τους οποίους –και σωστά– περιμένεις να παραστούν σε υψηλού επιπέδου παραστάσεις τέχνης. Υπάρχει μόνο το «εδώ». Είσαι εδώ και εκπροσωπείς την πλειοψηφία. Και εννοώ πλειοψηφία, γιατί γνωρίζω πολύ κόσμο που δεν ασχολείται με τις δημοσκοπήσεις, δεν δίνει δεκάρα για τις πολιτικές τηλεδιαμάχες, δεν ενδιαφέρεται να συμμετάσχει ως εθελοντής στην (oh!) Ολυμπιάδα των τρανών προγόνων, δεν έχει πάει ποτέ στο Μέγαρο (άλλωστε οι θέσεις του καλύπτονται πάντα από περιέργους αργόσχολους της αθηναϊκής ελίτ των εισοδηματιών), αλλά πηγαίνει στο θέατρο, σε συναυλίες, σε εκθέσεις, διαβάζει, πνίγεται, δυσκολεύεται, παλεύει να διώξει σαν τις μύγες τους δυστυχισμένους τηλεπρεζάκηδες που μαζεύονται γύρω του παρατηρώντας με ειλικρινή περιέργεια το ανθρώπινο πρόσωπό του. Δεν είμαστε εμείς και αυτοί. Είμαστε εμείς, όλοι. Μόνο που οι μισοί από εμάς είμα-

στε ακόμη ναρκωμένοι από τα ΜΜΕ, τους κακομοίρηδες πολιτικάντηδες, τους μίζερους τεχνοκритικούς, τους ανασφαλείς –αυτοαναγόμενους σε αυτοκράτορες της νύχτας– καλλιτέχνες. Μην μου βαυκαλίζεις την ακοή με φτηνό στίχο, μη μου πουλάς «εθνική» συνείδηση για να δικαιολογήσεις την στειρότητα του μουσικού σου πνεύματος, όταν σπίνεσαι με τις ώρες στις ουρές για ένα εισιτήριο για την συναυλία-αφιέρωμα στον τάδε μεγάλο έλληνα μουσουργό, ποιητή, κ.λπ., όταν δεν γνωρίζεις ούτε καν τι εκτιμάς από αυτόν –αλλιώς θα ήσουν πιθανότατα και ακροατής του Γ' Προγράμματος (που δεν είσαι). Και αν το Μέγαρο ήταν πιο σεμνό, λιγότερο ακριβό και δεν εμφανιζόταν εκεί κάθε λίγο και λιγάκι ο «ακατονόμαστος», ούτε που θα το ήξερες. Αυτά για τους άλλους μισούς, τους ναρκωμένους. Όσο για σένα, *Αντί*, μείνε εδώ. Μαζί. Και πάντα ασπρόμαυρο. Συνέχισε να εμπνέεις.

Γιώργος Δασκαλάκης

Για τα «Μάρμαρα»
Με αφορμή την έκθεση «Η επανένωση των μαρμάρων του Παρθενώνα» ο γλύπτης Κυριάκος Ρόκος παρατηρεί:

Άγγλοι, φέρτε πίσω τα μάρμαρα του Παρθενώνα, για να τα κάνουμε νεροχύτες... Από χρόνια τα νταμάρια της Πεντέλης είναι σφραγισμένα. Αναρωτιέμαι για ποιους λόγους...
–Μήπως είναι για την προστασία του περιβάλλοντος;
–Μήπως για να μας θυμίζουν ότι απ' αυτό το μέρος «οι αρχαίοι ημών πρόγονοι» πέραναν την καλύτερη ύλη για να φτιάξουν την ταυτό-

τητά μας (που λέμε, τάχα με καμάρι); ή
–Μήπως γιατί οι νεοέλληνες νεόπλουτοι έπεσαν με τα μούτρα πάνω τους, για να «φιλοτεχνήσουν» προς «ιδίαν χρήσιν» τους ποιοτικούς νεροχύτες τους;
Το πρώτο δεν συζητιέται... Το δεύτερο ελάχιστα ενδιαφέρει...

Αν ισχύει το τελευταίο, τότε νεόπλουτοι όλης της Ελλάδας ενωθείτε και δείξτε την δύναμή σας. Πλησιάζει η ώρα της πραγμάτωσης του ονείρου σας...

Μετά το Διεθνές Συνέδριο που έγινε προ μηνών στην Αίγλη του Ζαπείου με θέμα «Τα μάρμαρα του Παρθενώνα», τώρα κρατάω στα χέρια μου άλλη μία πρόσκληση έκθεσης με θέμα «Η επανένωση των μαρμάρων του Παρθενώνα: Πολιτιστική επιταγή» στο Μέγαρο Μουσικής. Με προσπάτη τον υπουργό Πολιτισμού μας, κύριο Ευάγγελο Βενιζέλο, απαιτείστε με μια φωνή:

–Άγγλοι, φέρτε πίσω τα μάρμαρα του Παρθενώνα, για να τα κάνουμε νεροχύτες... Φανταστείτε ακόμα τι ωραίοι πάγκοι κουζίνας θα γίνονταν οι μετόπες του Παρθενώνα, ή η ζωοφόρος ή τί φουρούσια για τα τζάκια το ανατολικό αέτωμα! Άσε πια το δυτικό!!!

Μάρμαρα, μάρμαρα, μάρμαρα!!!

Αλήθεια, πώς είναι δυνατόν να μας πάρει κανείς στα σοβαρά, όταν εμείς οι ίδιοι αποκαλούμε χρόνια τώρα τα γλυπτά του Παρθενώνα... μάρμαρα;

Τι απαιτούμε, όταν εμείς δεν ξέρουμε να ξεχωρίζουμε το πνεύμα απ' την ύλη; Το έργο τέχνης, το γλυπτό, απ' το υλικό; Στο κάτω-κάτω είναι δημιουργήματα ανθρώπινων

χεριών και όχι ευτυχισμένων στιγμών της κοσμογονίας!

Αλλά όπως λεν στην πατρίδα μου την Ήπειρο:

«–Τι πιρμέν'ς; ουρθουγραφία απ' τς μυλωνούς του κώλου;»

Κυριάκος Ρόκος

Γλύπτης-καθηγητής Τ.Ε.Ι.Α.

Διορθώσεις

Σε επιστολή του στο τχ. 807 αναφέρεται ο συγγραφέας Βαγγέλης Σακκάτος:

Αγαπητό Αντί,

Θα 'θελα να διορθώσω δύο μικρά λάθη και να αποκαταστήσω μια παράλειψη, για τα οποία δεν ευθύνεται το *Αντί*.
1. Στο τέλος της α' παραγράφου της γ' στήλης, σ. 45, όχι «του Π.Ο.Κ.» αλλά «της Π.Ο.Κ.».

2. Προς το τέλος της α' στήλης της σ. 46, υπάρχει μία παράλειψη. Το πλήρες κείμενο του αποσπάσματος έχει ως εξής:

«...παρουσιάζονται από τον κ. Θ. Μαρίνο ως αθώες περιστερές που “δικαιώνονται ιστορικά” στο παρακάτω απόσπασμα του βιβλίου του, αντιγραμμένο κατά λέξη από το κείμενο του κ. Γεο. Αποστολάτου στο βιβλίο του Κ.Π. Φωκά Κοσμετάτου *Η γερμανοϊταλική σύρραξις εν Κεφαλληνία 1943*, το οποίο ο κ. Αποστολάτος έχει επιμεληθεί, ο ίδιος δε προλογίζει και το βιβλίο του κ. Μαρίνου». (Το κείμενο της παράλειψης υπογραμμισμένο).
3. Στην αρχή της γ' στήλης στην ίδια σελίδα, β' + γ' γραμμή, όχι «δεν παίρνουν όρκο», αλλά «δεν παίρνουμε όρκο».

Με τις ευχαριστίες μου
Βαγγέλης Σακκάτος

επισημαίνουμε

... τα υπουργεία τους

Η εξουσία, όταν ασχολείται με τον πολιτισμό, εξ ορισμού αυθαιρετεί, καθώς ασκεί μέσω των επιλογών της λογοκρισία, προωθεί τους ημετέρους και καλλιεργεί τον νεποτισμό και την ευνοιοκρατία. Απ' την άλλη πλευρά μόνο η εξουσία μπορεί να θωρακίσει θεσμικά την τέχνη και τους εργάτες της από τους κινδύνους της ηγεμονίας της αγοράς. Μόνο το κράτος μπορεί να ορθωθεί σαν φράγμα για τους εμπόρους της συγκίνησης και τη βιομηχανία του θεάματος. Αυτή η διεγκυστίνδα ανάμεσα στην αυθαιρεσία και το εικός της εξουσίας ορίζει και τον σταθερό κλεφτοπόλεμο που οφείλει να κάνει η τέχνη προς την κρατική αυθεντία. Παράδειγμα τα υπουργεία Πολιτισμού: Συλλαμβάνονται θεσμικά από τα ολοκληρωτικά καθεστώτα του Μεσοπολέμου, λειτουργώντας ως επίσημη προπαγάνδα και σηματοροί του «κράτους του ωραίου». (Και σε μας εξάλλου το ΥΠΠΟ είναι ένα από τα πολλά δώρα της χούντας. Εκεί οφείλονται και αρκετές από τις λειτουργικές του αντινομίες και τις ιδεολογικές του αγκυλώσεις.) Σήμερα βρισκόμαστε εμπρός σε μια εκλογική διαμάχη που φιλοδοξεί να αλλάξει πολλά στον τόπο. Ο νεόκοπος αρχηγός του ΠΑΣΟΚ, στην απειρία του(:), μίλησε για συνένωση των υπουργείων Παιδείας και Εργασίας μεταφέροντας εφιαλτικά το φορντικό μοντέλο της ομογενοποιημένης παραγωγής και της εργοστασιακής τυποποίησης στον μεταμοντέρνο χυλό της απολιτίκ εκπαιδευτικής «τακτοποίησης» (arrangement αγγλιστί). Λες και η παιδεία είναι εργαλειακό αποκλειστικό μέσο προς οικονομική αποκατάσταση και όχι ο ύπατος στόχος της ατομικής ολοκλήρωσης, το τελευταίο στάδιο της αυτοσυνειδησίας. Μια λογική της αγοράς εξάλλου κυριαρχεί στο λεξιλόγιο και των δύο μεγάλων κομμάτων, λες και το μόνο ζητούμενο είναι τα «λεφτά» (όπως έλεγε και ο κ. Σημίτης), ο πιο άμεσος ωφελιμισμός και η απόλυτη σύζευξη της προσφοράς και της κατανάλωσης.

Αλλά και το υπουργείο Πολιτισμού λειτουργεί με τη σειρά του ως κομματικός κεκράκτης και ως μυστικό όπλο ιδεολογικής κατίσχυσης των αντιπάλων. Σήμερα σ' αυτό αλωνίζει αυθαίρετος ο γνωστός ιδιώτης, ενώ ενδεχομένως αύριο θα αλωνίζει κάποιος άλλος. Φοβάμαι ότι η τρέχουσα πολιτική εξουσία, μη έχοντας συγκεκριμένη άποψη για τον πολιτισμό, τον αντιμετωπίζει διεκπεραιωτικά και χρησιμοθηρικά, ενώ την τέχνη την βλέπει ως «αναγκαίο κακό» και ως το σταθερό και αμετακίνητο «αντίπαλο δέος» της δικής της ισχύος. (Στην πράξη βέβαια οι ίδιοι οι καλλιτέχνες συχνά γίνονται άλλοθι και κομμάτι της εξουσίας, απεμπολώντας το βασικό τους δικαίωμα για ρήξη και σύγκρουση.) Απ' την άλλη πλευρά και η τέχνη συνιστά μια μορφή εξουσίας, όπως εξάλλου και κάθε πολιτισμικό φαινόμενο (διαπροσωπικές σχέσεις, θρησκεία, δίκαιο, ΜΜΕ, έρωτας, οικονομία κ.ο.κ.). Μόνο που η δική της εξουσία ξεδιπλώνεται στον ορίζοντα του χρόνου, συχνά η δική της βασιλεία «οικ έστιν του κόσμου τούτου» και πάντως δεν είναι αυθαίρετη, παρά τον δίσημο και αινιγματικό χαρακτήρα της. Κι ενώ η διαλεκτική της γνώσης οδήγησε στον «αρνητικό» Διαφωτισμό (όπως τον αναλύει η Σχολή της Φραγκφούρτης) και την χρεοκοπία της νεωτερικότητας, η τέχνη ως μέγιστο πολιτιστικό πρόταγμα διατηρεί ακόμη τη δυνατότητα μιας επανάστασης (έστω και σε ατομικό επίπεδο).

Τι προς ημάς όμως; Κοντολογίς, νομίζω πως η νέα κυβέρνηση της 8ης Μαρτίου θα πρόσφερε τα μέγιστα στον τόπο, αν ενοποιούσε το υπουργείο Πολιτισμού με το υπουργείο Παιδείας. Τα κέρδη σε ιδεολογικό και συμβολικό επίπεδο θα ήταν τεράστια. Σαν ένα χρέος προς τη νέα γενιά. Σαν μια πράξη συνειδητοποίησης, σαν μια οφειλή προς την ιστορία και το δέος της.

Γιατί αν τα πολιτιστικά αγαθά εμφανίζονται στην παγκοσμιοποιημένη συνθήκη ισοδύναμα με τους όρους μιας υπεραγοράς, το κράτος ως ασπίδα του εντόπιου πολιτισμού και της εθνικής ιδιαιτερότητας, μπορεί να συλλάβει και να υπερασπιστεί την έννοια «παιδεία» υπό ένα ριζοσπαστικά νέο πρίσμα. Κι αυτό το νέο να είναι συγχρόνως παρηγορητικά παλαιό και παραδοσιακά δοκιμασμένο. Να βγαίνει δηλαδή απ' το σαρακοφαγμένο όσο και ιερό σεντούκι της προγονικής εμπειρίας σαν κομμάτι μιας πατροπαράδοτης πολιτισμικής αξίας...

Μάνος Στεφανίδης

ΠΡΟΤΕΙΝΟΥΜΕ

- Από τη θεατρική εταιρεία «Στοά» (Μπισκίνη 55, Ζωγράφου) παρουσιάζεται το έργο του **Μάριου Ποντίκα** *Ο δολοφόνος του Λαΐου και τα κοράκια*, σε σκηνοθεσία **Γιάννη Αναστασάκη**, σκηνικά και κοστούμια Γιώργου Πάτσα και μουσική του νέου συνθέτη **Νίκου Μενουδάκη**. Πρωταγωνιστούν ο **Θανάσης Παπαγεωργίου** και η **Λήδα Πρωτοψάλτη**, με συμμετοχή της **Εύας Καμινάρη** και της **Μαρίας Παπαστεφανάκη**. Ας σημειωθεί ότι με το νέο αυτό έργο ο **Μάριος Ποντίκας** επανεμφανίζεται στο θέατρο μετά από σιγή 14 ετών.

- Ο **Νίκος Τουλιάτος**, γνωστός από την τριαντάχρονη πορεία του στα κρουστά, συνεχίζει τις εμφανίσεις ελεύθερου αυτοσχεδιασμού στην **Κεντρική Σκηνή** του «**Επί Κολωνών**» (Ναυπλίου 12, Κολωνός, αρχές Λένορμαν), όπου συμπράττει με φίλους του μουσικούς: Την **Τρίτη 9 και 16 Μαρτίου** με τον **Stoyan Yankoulov** και την **Elitsa Todorova** σε κρουστά και φωνή· και την **Τρίτη 30 Μαρτίου** με τον **Παντελή Στόικο** (τρομπέτα). (Ώρα έναρξης των συναυλιών: 10:30 μ.μ.· τιμή εισιτηρίου: 12 ευρώ· πληροφορίες στο τηλ. 210 5138067).

- Την **Τρίτη 16 Μαρτίου**, στον χώρο τέχνης «**24**» (Σπευσίπου 38, Κολωνάκι), στις 8.00 το βράδι, εγκαινιάζεται η έκθεση



ζωγραφικής της **Ρόιλα Μπουζέα**, που με παραστατική ματιά και αφαιρετική αντίληψη, ζωγραφίζει το αθηναϊκό αστικό τοπίο. Διάρκεια ως 17 Απριλίου.

- Στην **ίδια γειτονιά**, στην «**Αίθουσα Τέχνης Αθηνών**» (Γλύκωνος 4, Δεξαμενή), γίνεται η έκθεση γλυπτικής της **Αφροδίτης Λίτη**. Η έκθεση, που θα διαρκέσει μέχρι τα τέλη Απριλίου, παρουσιάζει την τελευταία της δουλειά, με τίτλο «**Η ευδαιμονία του μοιράσματος των καρπών**», που εμπνέεται από το ανθρώπινο σώμα και τη σχέση του με τη φύση.



- Στη **Θεσσαλονίκη**, στη γκαλερί «**Ζήτα-Μι**» (Προξένου Κορομηλά 1), την ερχόμενη **Πέμπτη 11 Μαρτίου** εγκαινιάζεται η έκθεση ζωγραφικής της **Μαργαρίτας Σκόκου**, με τίτλο «**Όλα είναι εύκολα κάτω από τον ήλιο**». Διάρκεια ως 17 Απριλίου.

Πολιτισμικές μαϊμούδες

Οργανωμένη από τον «Οργανισμό Προβολής Ελληνικού Πολιτισμού» (:), η έκθεση με τον τίτλο «Στην Άλλη Όχθη», που παρουσιάζεται στη Δημοτική Πινακοθήκη, προκαλεί με τα τέρατα και τα σημεία που την χαρακτηρίζουν ως προς την οργάνωση, τον συντονισμό, την επιλογή των έργων σε ότι αφορά τα ελληνικά ψυχιατρικά ιδρύματα, τον απαράδεκτο –από κάθε άποψη– κατάλογο – ένα είδος συρραφής ανεπεξέργαστων κειμένων που συμβιώνουν σε ένα κασέ κιτς με ανούσιες ρήσεις σε παρδαλά κολλάζ.

Μόνη εξαίρεση σε αυτό το αλαλούμ η γαλλική συμμετοχή, που όντως ανεβάζει το επίπεδο της έκθεσης, με έργα από τις συλλογές του Κέντρου Πομπιντού (δωρεά Ντανιέλ Κορντιέ κ.ά.), του Ιδρύματος Ντυμπυφφέ, του Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης Les Abbatoirs της Τουλούζης, της συλλογής ABCD (Παρίσι), της Γαλλικής Εταιρείας Ψυχοπαθολογίας της Έκφρασης και της Θεραπείας Μέσ' από την Τέχνη, του Ατελιέ Du non Faire του Ψυχιατρικού Νοσοκομείου της Maison Blanche. Σημειώνουμε επίσης τα ενδιαφέροντα έργα του Μουσείου Περιθωριακής Τέχνης της Μόσχας καθώς και της συλλογής Ph. Eternod και J.D. Mermoud της Λωζάννης.

Βέβαια θα επιθυμούσαμε κατεξοχήν να δούμε σε μια ανάλογη έκθεση

έστω και μερικά μόνον έργα της εκπληκτικής, πολύτιμης για τους επιστήμονες και με διεθνή φήμη συλλογής του Νοσοκομείου Sainte Anne (Παρίσι), που περιλαμβάνει γύρω στα 80.000 έργα. Έργα που άρχισαν να παρουσιάζονται σε εκθέσεις ήδη από το 1946, ενώ το 1950 οργανώθηκε μια μνημειακή έκθεση της συλλογής στα πλαίσια του πρώτου Παγκόσμιου Συνεδρίου Ψυχιατρικής που έγινε στο ίδιο πάντοτε νοσοκομείο. Αντικείμενο μιας ουσιαστικής επιστημονικής διερεύνησης, η συλλογή αυτή, όπως διαπιστώσαμε στην πρόσφατη έκθεσή της με τον τίτλο «La Clé Des Champs» –το καλοκαίρι του 2003 στο Μουσείο το Jeu De Paume–, συνοδευόταν στην παρουσίασή της από έναν άψογο σε εμφάνιση όσο και σε περιεχόμενο, επιστημονικά εμπεδωμένο και συνάμα εύληπτο στο πλατύ κοινό κατάλογο-ντοκουμέντο: πολύτιμο εγχειρίδιο για έναν ειδικό.

Αντίθετα στην «περίπτωση» –όντως– του ελληνικού καταλόγου, όπου απουσιάζει παντελώς έστω και ένας στοιχειώδης –από αισθητικής πλευράς– σχεδιασμός, οι υπεύθυνοι φαίνεται να αγνοούν τόσο το ελληνικό ρητό «οικονομω εν τω πολλώ το ευ» όσο και το λατινικό «scripta manent». Βρίσκουμε όντως εδώ ατάκτως ερριμμένα κείμενα, αποσπάσματα κειμένων, μύριες όσες κοινοτοπίες και επιδεσμικά γραφίστικα

κόλπα που αποσπούν αρνητικά την προσοχή του αναγνώστη, ο οποίος δεν αποκομίζει κανένα μήνυμα, καμιάν εξειδικευμένη σε συνάρτηση με το περιεχόμενο πληροφόρηση. Αντ' αυτών υποφέρει από έναν οπτικό κορεσμό κραυγαλέων χρωμάτων και σχεδιαστικών τρικ. Επισημαίνουμε ακόμη μιαν απ' αρχής λανθασμένη επιστημονικά προσέγγιση των έργων, αφού ελάχιστοι από τους καθιερωμένους δημιουργούς που είχαν ψυχικά νοσήσει, όπως π.χ. ο Γ. Χαλεπάς, εκπροσωπούνται, και μάλιστα με μη αντιπροσωπευτικά τους έργα, εν είδει τσόντας ανάμεσα στα πρωτόλεια σχέδια τροφίμων ψυχιατρικών. Στην προκειμένη περίπτωση έπρεπε να είχε προηγηθεί μια μελέτη των δοκίμων καλλιτεχνών με ψυχικό νόσημα, ώστε η εκπροσώπησή τους να είναι αντιπροσωπευτική. Κρίμα είναι όντως που ξεφυλλίζοντας τον κατάλογο έχουμε την εντύπωση ότι απλά, για να γεμίσουν οι υπερβολικά πολλές στην περίπτωσή του 311 σελίδες, ρίχθηκε σαν σε κάλαθο των αχρήστων φύρδην μίγδην ένα ετερόκλητο υλικό. Υλικό που υπογραμμίζει, αντί να καλύπτει, τα θεωρητικά και αισθητικά κενά του φαινομενικά βαρύγδουπου καταλόγου, που σε καμία περίπτωση δεν κατοχυρώνει επιστημονικά την έκθεση.

Ντόρα Ηλιοπούλου-Ρογκάν

Ελλάδα-Τουρκία, σημείο συνάντησης: Μοντέρνα Τέχνη

Στις 29 Φεβρουαρίου 2004 εγκαινιάσθηκε στο Leverkusen της Γερμανίας το πρώτο μέρος της έκθεσης «Ελλάδα-Τουρκία, σημείο συνάντησης: Μοντέρνα τέχνη» («Griechenland-Turkei, Treffpunkt: Moderne Kunst») με συμμετοχή των εξής ελλήνων εικαστικών καλλιτεχνών: **Μιχάλης Αρφαράς, Ανδρέας Βούσουρας, Θεόδουλος Γρηγορίου, Άγγελος Παπαδημητρίου, Λήδα Παπακωνσταντίνου, Ράνια Ράγκου, Κώστας Τσόκλης και Γιάννης Ψυχοπαίδης.**

Θα ακολουθήσει, στις 18 Απριλίου η έκθεση των εικαστικών από την Τουρκία με συμμετοχή των: **Serhat Kiraz, Husamettin Kocan, Ender Guzely, Murat Morova, Nazif Topcuoglu, Gulsun Karamustafa και Adnan Coker.**

Η έκθεση, που οφείλεται σε μια πρωτοβουλία της γερμανικής εταιρείας Bayer, είναι ένα πρόγραμμα του Μουσείου της Βόννης υπό την εποπτεία του καθ. Dieter Ronte, με επιμέλεια της Ιστορικού Τέχνης Inge Baecker. Έχει σα στόχο να συνεισφέρει στην κατανόηση των ιδιαιτεροτήτων και των

προβληματισμών της κάθε μιας από τις δυο χώρες. Ιδιαίτερα σημαντικό είναι να καταδειχθεί ο ιδιαίτερος χαρακτήρας, πράγμα που αντανακλάται στην επιλογή των καλλιτεχνών. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι παρατηρήθηκε μια σύγκλιση στην ενασχόληση των καλλιτεχνών και των δύο χωρών με συγκεκριμένα θέματα, όπως ο ρόλος των γυναικών, πολιτικοί διωγμοί, θρησκεία και αυτογνωσία.

Οι δύο εκθέσεις που αποτελούν το πρόγραμμα θα παρουσιαστούν ταυτόχρονα το Νοέμβριο του 2004 στην Κωνσταντινούπολη.

Γίνονται προσπάθειες από τη γκαλερί της Θεσσαλονίκης TinT, της οποίας τέσσερις συνεργάτες (Μιχάλης Αρφαράς, Ανδρέας Βούσουρας, Ράνια Ράγκου και Γιάννης Ψυχοπαίδης) συμμετέχουν στο πρόγραμμα, ώστε να μεταφερθεί η έκθεση και στην Ελλάδα, και συγκεκριμένα στο Μακεδονικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης της Θεσσαλονίκης τον Οκτώβριο του 2004.

Γκολντόνι στο ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ Ιωαννίνων

Το Καφενείο του Κάρλο Γκολντόνι έκανε ήδη την επίσημη πρεμιέρα του την Τετάρτη 25 και την Πέμπτη 26 Φεβρουαρίου στο «Καμπέρειο» Θέατρο Ιωαννίνων, όπου και συνεχίζει να παίζεται με επιτυχία από την κεντρική σκηνή του ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. Πρόκειται για το τρίτο έργο του Γκολντόνι που ανεβαίνει στο «Καμπέρειο», μετά από την *Λοκαντιέρα* και τον *Υπηρέτη δύο Αφεντάδων*. Η τρισχαριτωμένη αυτή λαϊκή κωμωδία, που εκτυλίσσεται στη Βενετία του 18ου αιώνα την εποχή του καρναβαλιού, ανεβαίνει σε μετάφραση Γεράσιμου Σπαταλά, σκηνοθεσία Νίκου Σακαλίδη, σκηνικά-κοστούμια Αφροδίτης Κουτσουδάκη, φωτισμούς Βαγγέλη Νέτη, με βοηθό σκηνοθέτη τον Νίκο Βασιλάκη. Συμμετέχουν κατά σειρά εμφανίσεως οι: Βασίλης Γουεργούλης, Μιχάλης Μπίζιος, Νίκος Πυροκάκος, Γιάννης Κρανάς, Βασίλης Πουλάκος, Νίκος Σφαιρόπουλος, Μανωλία Δαρδαβέση, Γιώργος Σμπυράκης, Ματίνα Μοσχόβη και Στέλλα Σκορδαρά. Στα συν της παράστασης το εξαιρετικό πρόγραμμα με την εργοβιογραφία του σπουδαίου Γκολντόνι και πολλές πληροφορίες για την εποχή του.

Στάχτη στα χέρια

Το Θέατρο «Βαφείο» (Αγ. Όρους 16 & Κων/πόλεως 115, Βοτανικός, τηλ: 210-3424.212, 3425.637) εγκαινιάζει τη δεύτερη Σκηνή του με το έργο του σύγχρονου γάλλου συγγραφέα Λοράν Γκοντέ *Στάχτες στα Χέρια*, που παρουσιάζεται για πρώτη φορά στην Ελλάδα από την Πέμπτη 26 Φεβρουαρίου σε σκηνοθεσία Λάκη Καραλή και μετάφραση Λένας Γκίνη. Δύο άντρες σε μια ερημωμένη από τον πόλεμο χώρα καίνε πτώματα. Μια γυναίκα που τη νομίζουν νεκρή, ξαφνικά εγείρεται από το σωρό. Οι δυο νεκροθάφτες την περιποιούνται και αυτή δουλεύει μαζί τους στην καύση των πτωμάτων. Η γυναίκα δεν τους μιλάει ποτέ. Μιλάει μόνο στους νεκρούς, φροντίζει τα κορμιά τους, τους ψηλαφεί με τα χέρια της καταγράφοντας έτσι τη μνήμη τους στη δική της μνήμη και σώμα...

Ο Λοράν Γκοντέ στα μυθιστορήματα και τα θεατρικά του περιγράφει έναν κόσμο όπου η βία αποτελεί τον κανόνα, είτε πρόκειται για τη βία του πολέμου, είτε για τη βία που υπάρχει στις ανθρώπινες σχέσεις. Πιστεύει πως το σύγχρονο θέατρο πρέπει να καταπιάνεται με το θέμα του πολέμου, γιατί αποτελεί γι' αυτόν το κατ' εξοχήν θέμα που μπορεί να αναδείξει τα θεμελιώδη προβλήματα του ανθρώπου. Οι δύο νεκροθάφτες, αθώοι εν πλήρη συγχύσει, ένοχοι-φοβισμένοι απέναντι σε μια απρόσωπη εξουσία, αγνοούν την κατάσταση που τους περιβάλλει, αδυνατούν να την συνειδητοποιήσουν και χάνουν τον εαυτό τους, για να υπηρετήσουν την εξουσία, διεκδικώντας μόνο μικρά και ταπεινά οφέλη απ' αυτήν. Η γυναίκα συμμετέχει στον κόσμο γύρω της και αδειάζει τον εαυτό της, για να χωρέσει και να καταγράψει στο σώμα της τα θύματα της βίας. Παίζουν οι ηθοποιοί Μαρία Σκούπα, Γιάννης Αθανασιάδης, Θάνος Πρίτσας.

Το ΕΚΕΒΙ και τα κλειστά χαρτιά του

Οταν ιδρύθηκε το ΕΚΕΒΙ, οι περισσότεροι από τους ενδιαφερομένους –συγγραφείς, μεταφραστές, εκδότες, βιβλιοπώλες– παρακολούθησαν με εξαιρετικό ενδιαφέρον και ελπίδα το γεγονός και προσέφεραν γενναιόδωρα την εμπιστοσύνη τους, γιατί αναγνώριζαν την ανάγκη δημιουργίας ενός φορέα υποστήριξης του βιβλίου, ενός θεσμού που ανταποκρινόταν στη διεθνή πρακτική και που εμφάνιζε γενικούς στόχους με τους οποίους δεν θα μπορούσε κανείς από τους ενδιαφερομένους να διαφωνήσει.

Ωστόσο τα πρώτα σύννεφα εμφανίστηκαν από την αρχή. Πριν καλά καλά παραχθεί το οποιοδήποτε έργο που να ανταποκρίνεται στους στόχους του και να δείχνει με έμπρακτο τρόπο την υλοποίησή τους, η τότε διεύθυνση (Μυρσίνη Ζορμπά) καθυστέρησε τις όποιες λειτουργίες ωσότου παραδοθεί ο χώρος στέγασης του ΕΚΕΒΙ, που ήταν η βίλα Μπότση στην Εκάλη. Τότε ακούστηκαν και οι πρώτες διαμαρτυρίες για τη στέγαση ενός θεσμού για το βιβλίο στα βόρεια προάστια, σε χώρο κατάλ-

ηλο για πολυτελή φιλοξενία και όχι για ερευνητική εργασία, μακριά από το κέντρο της Αθήνας, μακριά από τις δράσεις και τους ανθρώπους του βιβλίου. Και αυτό ήταν μόνο η αρχή. Η κριτική για τις ελλείψεις εργασίες που επιτελούσε το ΕΚΕΒΙ, για τις «επικοινωνιακές» πρακτικές, για τις πολυέξοδες διαφημιστικές και αφελείς δράσεις προς διάδοση του βιβλίου, άρχισαν σιγά σιγά να ακούγονται από ποικίλες πηγές, αν και ήταν δύσκολο να ελεγχθεί η αξιοπιστία τους, καθώς για μεγάλο διάστημα κανένα στοιχείο για τον τρόπο λειτουργίας, και κυρίως για τα οικονομικά του ΕΚΕΒΙ δεν έγινε δημόσια γνωστό. Η πρώτη περίοδος, υπό τη διεύθυνση της κας Μυρσίνης Ζορμπά, διάρκειας μιας πενταετίας, έληξε το 1999. Εν συνεχεία η κα Ζορμπά επιβραβεύθηκε για αμφιλεγόμενες δράσεις που κόστισαν στο ελληνικό δημόσιο 2.557.950.837 δραχμές με την εκλογή της στο Ευρωκοινοβούλιο από το ΠΑΣΟΚ, στο οποίο εν τω μεταξύ είχε προσχωρήσει. Η νέα διεύθυνση του ΕΚΕΒΙ, το Διοικητικό Συμβούλιο και ο

διευθυντής του κ. Χρήστος Λάζος, διορισμένοι από το υπουργείο Πολιτισμού, ανέλαβαν το 1999 τη διοίκηση του Κέντρου και συνέχισαν με νέες δράσεις. Πρώτα απ' όλα επισκευάστηκε μια πολυκατοικία στου Μακρυγιάννη, για να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα της απομακρυσμένης έδρας του, και τα έξοδα άρχισαν να τρέχουν. Επίσης, με γνώμονα τις αποτυχίες της προηγούμενης διοίκησης, τη μικροκλίμακα στόχων στην οποία η κα Μυρσίνη Ζορμπά «διέπρεψε», ξανοίχτηκαν σε σχέδια μεγαληπήβολα, σχέδια που για μία τριετία κόστισαν στο ελληνικό δημόσιο, δηλαδή στον έλληνα φορολογούμενο, το απίστευτο ποσό των 4.963.900.071 δραχμών. Σταδιακά όσες πληροφορίες έρχονταν στο φως της δημοσιότητας για τις δράσεις του ΕΚΕΒΙ φανέρωναν μια σειρά από προβλήματα που συνέχισαν την κακοδιοίκηση και επιδείνωσαν την εικόνα του ΕΚΕΒΙ. Δεν είναι διόλου τυχαία η πύκνωση των αντιδράσεων από μέρους δημοσιογράφων και συγγραφέων για την προχειρότητα των διοργανώσεων, για την κατασπατάλη-

Ο Ψυχάρης και η εποχή του

Ο Τομέας Μεσαιωνικών και Νέων Ελληνικών Σπουδών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης οργανώνει από 14 έως 16 Οκτωβρίου 2004 την ΙΑ Έπιστημονική του Συνάντηση, αφιερωμένη στα 150 χρόνια από τη γέννηση του Ψυχάρη με τον τίτλο: **Ο Ψυχάρης και η εποχή του: Ζητήματα γλώσσας, λογοτεχνίας και πολιτισμού.**

Επίτιμος πρόεδρος της Συνάντησης ορίστηκε ο διακεκριμένος μελετητής του Ψυχάρη Εμμανουήλ Κριαράς, ομότιμος καθηγητής του Τμήματος Φιλολογίας.

Τους θεματικούς άξονες της Συνάντησης, η οποία δεν θα είναι αμιγώς φιλολογική, αλλά θα διαλαμβάνει και όμορα επιστημονικά πεδία (γλωσσολογία, ιστορία, εκπαίδευση), αποτελούν: α) η συμβολή του Ψυχάρη στην καθιέρωση της δημοτικής και η σχέση του με τους προγόνους, τους συγχρόνους και τους επιγόνους του στο ζήτημα αυτό· β) η συναφής προς το ίδιο ζήτημα αλληλογραφία του με δημοτικιστές ομοϊδεάτες και

άλλες προσωπικότητες· γ) το επιστημονικό έργο του στη γλωσσολογία· δ) η ποικιλία του λογοτεχνικού έργου του· ε) η κριτική συνεισφορά του στη νεοελληνική λογοτεχνία· στ) οι αντιθέσεις που δημιούργησε η εκρηκτική του προσωπικότητα και η διάθεσή του να επιβληθεί στο λογοτεχνικό πεδίο.

Ο χρόνος των ανακοινώσεων δεν θα υπερβαίνει σε καμιά περίπτωση τα 20'. Σας παρακαλούμε να δηλώσετε τη συμμετοχή σας (δίνοντας πλήρη στοιχεία) και να αποστείλετε τον τίτλο και περίληψη της προτεινόμενης ανακοίνωσης έως τις **31 Μαρτίου 2004**, είτε ηλεκτρονικά στη διεύθυνση της γραμματέως της Οργανωτικής Επιτροπής mmike@lit.auth.gr, είτε ταχυδρομικά στη διεύθυνση: Μαίρη Μικέ, Τμήμα Φιλολογίας, Τομέας ΜΝΕΣ, 54124 Θεσσαλονίκη. Η Επιστημονική Επιτροπή θα επιλέξει τις εισηγήσεις. Στη συνέχεια θα καταρτιστεί το πρόγραμμα των συνεδριών και θα ενημερωθείτε εγκαίρως με εγκύκλιο επιστολή.



Η Οργανωτική επιτροπή αποτελείται από τους: Γ. Φαρίνου-Μαλαματάρη, πρόεδρο, και Χ.-Δ. Γουνελά, Β. Καλαντζοπούλου, Χ.Α. Καράογλου, Σ. Κοτζάμπαση, Ν. Λυκούργου και Ν. Μικέ, μέλη.

Η επιστημονική επιτροπή αποτελείται από τους: Σ. Βασιλάκη, Χ.Α. Καράογλου, Γ. Κεχαγιόγλου, Ι. Κωνσταντουλάκη-Χάντζου, Α. Καλοκαιρινό, Ερ. Καψωμένο, P.A. Mackridge, Ιφ. Μποτουροπούλου, Μιχ. Σετάτο, Χρ. Τσολάκη, Α. Φραντζή.

ση πόρων, για τις μεροληπτικές επιλογές εκπροσώπησης των ελλήνων συγγραφέων, για την καθυστερημένη διάθεση πληροφοριών σχετικών με την οικονομική διαχείριση. Και όταν μετά από πίεση έδωσαν στη δημοσιότητα τους προϋπολογισμούς των ετών 2000, 2001 και 2002, δεν έδωσαν συγχρόνως την ανάλυση εκείνη που θα διαφώτιζε τις περιπτώσεις εκείνες όπου το ΕΚΕΒΙ ελέγχεται για σπατάλη, κακοδιαχείριση κ.λπ. Λ.χ. περιπτώσεις αναποτελεσματικών δαπανών, όπως συγκεκριμένα καταγγέλλει ο γνωστός μεταφραστής Ντέιβιντ Κόνολι (*Σύγχρονη ελληνική πεζογραφία*, εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2002), ο οποίος περιγράφει αναλυτικά τις δράσεις τις οποίες με λανθασμένη αντίληψη και περίσσεια χλιδής πραγματοποίησε το ΕΚΕΒΙ.

Ο Δημοσθένης Κούρτοβικ (*Τα Νέα*, 22-23.11.2003), σε μία εμπεριστατωμένη κριτική παρουσίαση των δράσεων του ΕΚΕΒΙ, αναφέρεται στις ελλείψεις και την αδιαφάνεια των επιλογών και ελέγχει τις δραστηριότητες της ΒΙΒΛΙΟΝΕΤ, μιας σκανδαλώδους δραστηριότητας κερδοσκοπικού χαρακτήρα στην οποία επένδυσε ο μη κερδοσκοπικός οργανισμός που είναι το ΕΚΕΒΙ, και με-

τά τη χρεοκοπία της ΒΙΒΛΙΟΝΕΤ, στις περαιτέρω επιλογές του ΕΚΕΒΙ για την επαναλειτουργία της εταιρείας αυτής με διαφορετικά κριτήρια, και κατά δήλωσή των υπευθύνων αυτή τη φορά σύννομα. Και βέβαια επισημαίνει την απαράδεκτη σχέση του διευθυντή του ΕΚΕΒΙ, ο οποίος για ενάμιση χρόνο, από τον Δεκέμβριο του 1999 ως τον Ιούλιο του 2001, παράλληλα με τη θέση του ως διευθυντή του ΕΚΕΒΙ, εξακολουθούσε να είναι βασικός μέτοχος της εταιρείας «Μεταίχμιο Μελετητική», που δραστηριοποιείται στο χώρο της εκπαίδευσης και του πολιτισμού με μελέτες, επιμορφωτικά σεμινάρια, έντυπες και ηλεκτρονικές εκδόσεις κ.λπ.

Ένα πλήθος ερωτημάτων προκύπτει από τα όσα, έστω και ως κορυφή του παγόβουνου, γίνονται αντιληπτά και σε καμιά περίπτωση δεν καλύπτουν το σύνολο των ερωτημάτων που θέτει η λειτουργία ενός θεσμού που ύστερα από δέκα χρόνια ύπαρξης εξακολουθεί να μην ανοίγει τα χαρτιά του για να εξηγήσει δημόσια τα όσα του καταμαρτυρούνται. Αντίθετα προβαίνει σε δικαστικές διώξεις για συκοφαντία κατά του εκδότη του περιοδικού *Ιχνηυτής* κ. Βουκελάτου, όπως αναφέρεται στην ειδική έκ-

δοση του περιοδικού (τχ. 7) από το οποίο αντλούμε τα στοιχεία αυτού του σχολίου. Πρόκειται για πράξη εναντίον εκδότη, που κανονικά θα έπρεπε να προστατεύεται από το ΕΚΕΒΙ, ο οποίος τόλμησε να θέσει καίρια ερωτήματα και να αποκαλύψει τα προβλήματα που δημιουργούσε η γενικότερη πολιτεία των υπευθύνων του ΕΚΕΒΙ. Ενώ αντίθετα ο διευθυντής και το διοικητικό συμβούλιο θα μπορούσαν να απαντήσουν δημόσια σε όσες κατηγορίες εξαπολύονται εναντίον τους, να δώσουν λεπτομέρειες για τη διαχείριση των οικονομικών και να αναφερθούν διεξοδικά στα λάθη τα οποία τους επισημαίνονται όχι μόνο από υποτιθέμενους εχθρούς αλλά και από δημοσιογράφους φιλικών εντύπων, συγγραφείς και μεταφραστές, έλληνες και ξένους, ανθρώπους που συμμετείχαν σε δράσεις του ΕΚΕΒΙ και κατέγραψαν τις εμπειρίες τους από πρώτο χέρι. Πρέπει οι υπεύθυνοι του ΕΚΕΒΙ να προβληματιστούν, γιατί δεν είναι δυνατόν να θεωρούνται κακόπιστοι όλοι όσοι καταθέτουν την ανησυχία τους για τον τρόπο λειτουργίας του θεσμού αυτού.

Λ.Σ.

Κώστας Μόντης

(1914-2004)

Ο κορυφαίος Κύπριος ποιητής Κώστας Μόντης δεν είναι πια μαζί μας· τον σκεπάζει το χώμα της πολυαγαπημένης και πολύπαθης γης του. Ποιητής κυρίως της επιγραμματικής και ευθύβολης έκφρασης, όπως σημείωνε χαρακτηριστικά ο Γ.Π. Σαββίδης, ενηλικιώθηκε ποιητικά με τη συλλογή του *Στιγμές* (1958), αν και στα γράμματα πρωτοεμφανίστηκε το 1934.

Σε όλη τη διάρκεια του βίου του διατήρησε μια ζωντανή σχέση με την ποίηση, ενώ παράλληλα ασχολήθηκε με τον πεζό λόγο και συνέθεσε κείμενα για την επιθεώρηση. Ποιητής που εμπνέεται από τα μικρά και μεγάλα της ζωής, γνωμικός και στοχαστικός, καλλιεργεί μια μορφή ποιητικού σπαράγματος, ενώ οι συλλογές του *Γράμμα στη μητέρα και άλλοι στίχοι* (1965) και *Δεύτερο Γράμμα στη μητέρα* (1972) αναδεικνύουν τις δυνατότητές του στις μεγάλες συνθέσεις. Πολυγرافότατος, αν και συχνά άνιστος, υπήρξε ο ποιητής που κατέγραψε όλες τις κορυφαίες στιγμές της κυπριακής τραγωδίας και χάραξε, με τον δικό του τρόπο, το στίγμα της ιστορικής περιπέτειας της Μεγαλονήσου.

Α.Φ.



ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ

Καλή, τελοσπάντων, ή στερνή γνώση,
ὅμως ἂν παρ' ἐλπίδα τήν εἶχαμε ἐνωρίτερα,
ὅμως ἂν παρ' ἐλπίδα τήν εἶχαμε ἐνωρίτερα τοῦ δέοντος,
πῶς θ' ἀγαπούσαμε ὅπως ἀγαπήσαμε,
πῶς θ' ἀγαπούσαμε ὅσα ἀγαπήσαμε,
καί πῶς θά προσχωρούσαμε στά ὑπόλοιπα,
μέ τί μαντολίνα, μέ τί στραβά σκουφιά,
πῶς ἐν τέλει θά κάναμε
ἐκεῖνα ὅλα τά θαυμάσια λάθη,
πῶς ἐν τέλει θά δείχναμε
ἐκείνη ὅλη τή θαυμάσια ἐπιπολαιότητα;

Κ. Μόντης, *Ἀπαντα* (4 τόμοι), εκδ. Ἴδρυμα Ἀν.Γ.
Λεβέντη, Λευκωσία 1987.

Ἡ καρδιά μας

Φταίνει νά μὴ σταματήσει μεσοστρατίς,
φταίνει νά μὴ μᾶς τὰ παραχύση μεσοστρατίς,
φταίνει νά μὴν ἀπεχριστῇ πρὶν ἀπεχριστοῦμε.

Κώστας Μόντης

Κάναμε τις πλακίτσες μας, ρίξαμε τα καλαμπουράκια μας, είδαμε τα ντιμπέιτ μας, χορτάσαμε πια προεκλογικές εκστρατείες και έκτακτα δελτία. Τα πανηγύρια τελειώνουν επιτέλους (για μερικούς έχουν τελειώσει εδώ και καιρό ή δεν τελειώνουν ποτέ). Ανοίγει νέος κύκλος συνομιλιών για την «επόμενη μέρα», όπως θα γινόταν ύστερα από μια συγκλονιστική περιπέτεια. Κάτι σαν ανατρίχιασμα στην ραχοκοκκαλιά.

Χωρικός ρατσισμός

Πραγματική ιστορία: μια τυπική συνοικιακή λαϊκή αγορά μετακινιόταν αρχικά ανάμεσα σε τρεις κοντινές περιοχές μέσα στην Αθήνα, προσπαθώντας έτσι να μη φορτωθεί μόνο ένας δρόμος την αναστάτωση που συνοδεύει ένα τέτοιο γεγονός στους περιοίκους. Όσπου κάποια στιγμή καταργήθηκε η μια από τις τρεις θέσεις. Εκείνοι που γνώριζαν τα πράγματα είπαν πως κάποιος με δόντι ζήτησε να πάψει να έχει τη λαϊκή μέσα στα πόδια του. Για αρκετά λοιπόν χρόνια μετά η λαϊκή έπαιζε ανάμεσα σε δύο θέσεις, και είχε σχεδόν ξεχαστεί η ιστορία.

Όσπου, με μεγάλη μας έκπληξη, μάθαμε πως επανέρχεται η μεσαία θέση, και ότι από εδώ κι εμπρός θα παίζουμε πάλι ανάμεσα σε τρεις θέσεις, όπως παλιά, παραδοσιακά. Θαύμα; Η απόφαση ανακλήθηκε επειδή ο ευνοούμενος τα τίνανε; Το υπουργείο αναγνώρισε την αδικία του κοινωνικού συνόλου; Τίποτε από αυτά!

Η εξήγηση είναι τόσο απλή, που μόνο γέλιο προκαλεί. Μέσα στα τελευταία είκοσι χρόνια είχαν συμβεί σπουδαίες αλλαγές. Οι λαϊκές είχαν παντού αρχίσει να απορροφούν ένα δραστήριο παραεμπόριο, από (τυπικά) παράνομους εμπόρους, που χωρίς άδεια έστηναν τους πάγκους τους έξω από τα νόμιμα όρια της επίσημης αγοράς. Την αρχή έκαναν οι ομογενείς της Ρωσίας, κι εκεί πάνω μπολιάστηκαν κι άλλες ομάδες.



Όσο η Αθήνα μετασχηματιζόταν σε κοσμοπολίτικη μητρόπολη (αυτά δεν λέμε συνήθως;) τόσα περισσότερα χρώματα αποκτούσε η αγορά: μαύροι, κίτρινοι, καφέ, συν τους απαραίτητους τσιγγάνους, που διεκδικούσαν τον πατροπαράδοτο χώρο τους στο περιθώριο. Όλοι αυτοί οι εξωτικοί πουλούσαν τα πάντα, και ξαφνικά η ταπεινή λαϊκή έγινε παζάρι με τα όλα του – από χαλιά απλωμένα πάνω σε παρκαρισμένα αυτοκίνητα ως σουτιέν για ευτραφείς νοικοκυρές, δίπλα στα ντόπια αγροτικά προϊόντα.

Ο καλός μας ενοχλημένος πολίτης, εκείνος με το δόντι, με τον καιρό ανακάλυψε ότι όλοι αυτοί οι πολύχρωμοι κάτω από το μπαλκόνι του ήταν πολύ πιο φωνακλάδες και φασαριόζοι από τους κανονικούς πωλητές της λαϊκής. Άσε που συχνά, έτσι ανεξέλεγκτοι που ήταν, αρπάζονταν σε καβγάδες για τις προνομιακές θέσεις της άτυπης αγοράς. Άσε που βρίζανε μόλις τολμούσες να τους πεις κάτι για τα σκουπίδια που παρατούσαν φεύγοντας ή για τα ντάτσουν που έκλει-

ναν τις εισόδους των σπιτιών. Αντί να κερδίσει, ανακάλυψε πως έχανε. Το καλοσκέφτηκε, και ξαναπήρε τηλέφωνο το γνωστό του (στην ίδια βέβαια θέση, είπαμε, εικοσαετία είχαμε), να τον παρακαλέσει να επαναφέρει τη λαϊκή στην αρχική της θέση. Όπερ και εγένετο.

Επιμύθιο πρώτο: η τάξη κι η ασφάλεια σε αυτό τον τόπο επανέρχεται μόνο αν εξασκηθεί διπλή παρανομία. Μια κίνηση για να διασαλευτεί, και μια δεύτερη για να αποκατασταθεί. Τίποτε άλλο δεν δουλεύει. Ο νόμος αποδεικνύεται ένα άχρηστο ενδιάμεσο εργαλείο, που εμποδίζει τη σωστή λειτουργία των απαραίτητων κοινωνικών διαδικασιών. Οποιαδήποτε απόπειρα αποκατάστασης της ισορροπίας και ισονομίας, της πάταξης κ.λπ. που μας υπόσχονται τώρα με το τσουβάλι δεν πρόκειται να πιάσει τόπο, αν δεν στηριχτεί στην απροσχημάτιστη υιοθεσία παράτυπων μηχανισμών – αυτή τη φορά (λέμε τώρα) για καλό σκοπό.

Επιμύθιο δεύτερο: η παρουσία των «άλλων» στον κοινωνικό μας περίγυρο έχει πάψει εδώ και καιρό να αποτελεί γραφικότητα και τροφή για ξενοφοβικούς κιτρινισμούς ή για εμβριθείς μελέτες κοινωνικο-οικονομικής ένταξης. Οι δήθεν ξέρουν πολύ καλά πώς να κουκουλώνουν τα πράγματα με το να τα θεωρητικοποιούν. Βρισκόμαστε ήδη κάπου αλλού, κι αυτό δεν είμαστε ακόμα σε θέση να το εκτιμήσουμε. Η παρουσία αυτών των «άλλων» είναι πια κομμάτι της καθημερινότητάς μας κι όχι κάτι που πρέπει να κάνεις ειδικό ταξίδι σε χαμένες συνοικίες για να το ανακαλύψεις. Όλη η πόλη είναι γκέτο (τα προάστια ως γνωστόν δεν είναι πόλη). Η παρουσία τους έχει πλέον συγκεκριμένες χωρικές διαστάσεις, με δίκτυα «κατοίκησης» που απλώνονται παντού. Αν κάποτε αρκούσε να μιλάμε για τα παιδιά των φαναριών (πού είσαι, Αγγελόπουλε!), σήμερα θα πρέπει να μιλάμε για πολύ περισσότερες περιπτώσεις διάχυσης και πύκνωσης. Μπορεί να τους στερούμε τα πολιτικά δικαιώματα (και τις σημαίες), αλλά αυτοί έχουν ήδη αποκτήσει δικαίωμα στο χώρο – τη βάση δηλαδή κάθε δυναμικής διεκδίκησης.

Αν έχουν ξεμείνει τίποτε αρχιτέκτονες με κοινωνικά οράματα, δεν θα έπρεπε να έχουν ήδη ανασκουμπωθεί, όχι άλλο με ακτιβίστικα επεισόδια και μπλα-μπλα του '60, αλλά ψάχνοντας τις σχεδιαστικές συνέπειες αυτών των ριζικών αλλαγών; Μόνο τα ολυμπιακά έργα είναι άξια λόγου «οράματα» για να μας τρέχουν τα σάλια;

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΙΛΙΠΠΙΔΗΣ

Διακεκριμένος μουσικοσυνθέτης, ο Χάρης Βρόντος ανήκει στη νέα γενιά μουσικών δημιουργών και πρωτοεμφανίσθηκε το 1969 με το έργο «Αυτοκτονίες». Από τότε έως σήμερα έχει συνθέσει έργα μουσικής δωματίου, όπερες, μουσική για τηλεοπτικές και θεατρικές παραγωγές, σκηνικές καντάτες. Στα πιο γνωστά του έργα συγκαταλέγονται οι όπερες «Οι Δαιμονισμένοι» (βασισμένη στο ομώνυμο έργο του Ντοστογιέφσκι),

«Ιουλιανός ο Αποστάτης» (βασισμένη σε ποίηση Κ. Καβάφη), «Η Δίκη» (πάνω στο ομώνυμο έργο του Κάφκα) και «Αλκιβιάδης», ενώ ετοιμάζει το «Ρέκβιεμ Αχμάτοβα» σε ποίηση Άννας Αχμάτοβα και Χάρη Βλαβιανού. Παράλληλα το Μουσείο Μπενάκη του έχει αναθέσει την οργάνωση ενός εορταστικού τετράμηνου για τα 100 χρόνια του Σκαλκώτα μέσα στο 2004.

Χάρης Βρόντος: «Ο καλλιτέχνης δεν είναι προφήτης»

Τη συνέντευξη πήρε ο Σωτήρης Λέτσιος

• Με μια γενική ματιά θα μπορούσε κάποιος να σας κατατάξει στους συνθέτες οπερετικών έργων; Στους ανθρώπους εκείνους που ανακαλύπτουν ότι δημιουργικά ανήκουν σ' αυτόν τον τομέα;

— Τα τελευταία χρόνια βλέπω ότι ασχολούμαι όλο και περισσότερο με τη σκηνική δημιουργία, αλλά δεν έχω αφήσει, ούτε θα εγκαταλείψω την καθαρή οργανική μουσική. Πίστευα πάντα ότι η όπερα έχει περισσότερες προσβάσεις στο ευρύ κοινό, διότι περιλαμβάνει και το εικαστικό μέρος, το λιμπρέτο. Πάντα με ενδιέφερε να εκφράσω συγκεκριμένα πράγματα για την προσωπική και πολιτική συμπεριφορά του ανθρώπου. Και σ' αυτό το σημείο νομίζω ότι η όπερα με έχει βοηθήσει.

• Η Ελλάδα δεν έχει να επιδείξει παράδοση στην όπερα, σε αντίθεση με την οπερέτα, που άνθησε στις αρχές του 20ού αιώνα. Το γεγονός αυτό πόσο επηρεάζει έναν νέο συνθέτη για να προχωρήσει και να παρουσιάσει το δικό του έργο;

— Η απουσία αυτής της παράδοσης δεν βαραίνει τόσο τον δημιουργό όσο το κοινό. Εγώ μπορώ να βρω τις επιρροές μου στην ευρωπαϊκή παράδοση, δεν

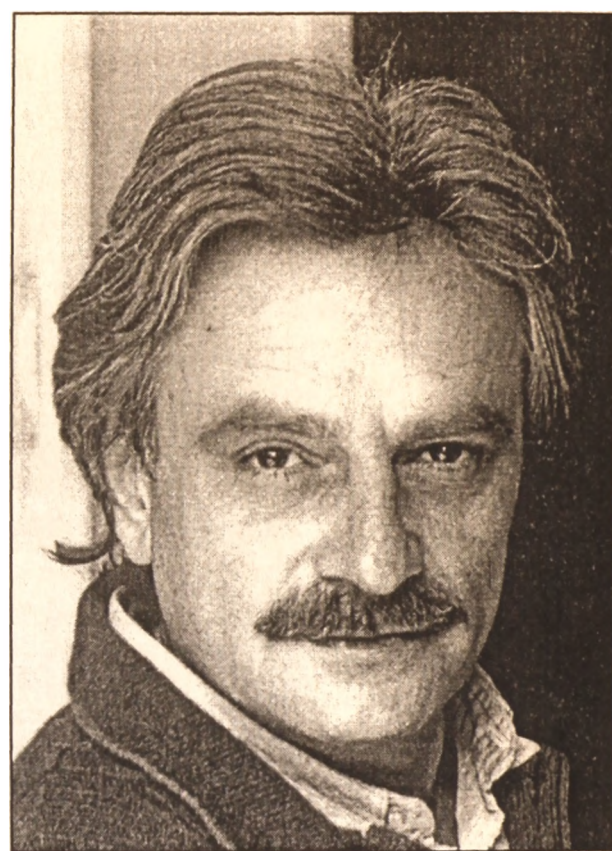
περίμενα να συναντηθώ με την δική μας παράδοση για να βρω τα ερεθίσματά. Υπάρχει μια μικρή παράδοση από τους Επτανήσιους και τον Μανώλη Καλομοίρη. Δυστυχώς η πολιτεία δεν βοήθησε σ' αυτόν τον τομέα, αφού η όπερα είναι ακριβό είδος και δεν βγάζει τα έξοδά της ταξιδεύοντας ανά τη χώρα ή στην Ευρώπη.

• Που εντοπίζονται οι επιρροές σας;

— Στις δύο όπερες του Άλμπαν Μπεργκ «Βούτσεκ» και «Λούλου», στον χώρο του εξπρεσιονισμού, όπου χωράει και ο Μπέντζαμιν Μπρίττεν, και φυσικά αγαπώ το καλό ρεπερτόριο της γαλλικής και ιταλικής όπερας.

• Την όπερα ωστόσο έχει αγκαλιάσει ένα μεγάλο μέρος του κοινού· νιώθει ότι εκεί μέσα καθρεφτίζονται τα συναισθήματά του με μεγαλύτερη ένταση...

— Η όπερα μπορεί να είναι ένα πιο λαϊκό είδος (τα κουαρτέτα του Μπετόβεν δεν μπορεί να είναι τόσο λαϊκό είδος, είναι αδύνατον), επειδή η όπερα απευθύνεται στο ευρύτερο κοινό. Υπάρχουν όμως και σύγχρονες όπερες γραμμένες σε τόσο δύσκολα ιδιώματα που είναι απρόσιτες για τον κόσμο. Αυτό είναι



ένα πρόβλημα για τον συνθέτη: Πόσες παραχωρήσεις να κάνει για να τον πλησιάσει ο κόσμος; Δεν κινδυνεύει έτσι η ποιότητα του έργου του;

• Στην Ελλάδα το γεγονός ότι απουσιάζει ένα κτήριο για αποκλειστικές παραστάσεις όπερας οφείλεται στην αντίληψη ότι η κλασική μουσική δεν αποτελεί ένα λαϊκό κεκτημένο, είναι ένα είδος καταδικασμένο να ζει στο περιθώριο;

— Πρώτ' απ' όλα οι πολιτικοί μας είναι αμόρφωτοι στην πλειοψηφία τους, δεν γνωρίζουν τίποτα για την κλασική μουσική. Έχουν υποχρέωση όμως να φροντίσουν για την παιδεία των νέων, δεν μπορούν να στερήσουν από τον πληθυσμό της Αθήνας τη δημιουργία μιας Όπερας, ενώ η Τουρκία έχει ήδη 4 και ετοιμάζει άλλες 3... Οι τέχνες δεν απο-

ρούν κάποιους που γράφουν για το κέ-
φι τους. Οι τέχνες αποτελούν μέρος του
ευρύτερου πολιτισμού.

• **Υπάρχει όμως και το Μέγαρο
Μουσικής;**

— Είναι ένα συγκρότημα για την πα-
ρουσίαση όλων των ειδών μουσικής
εκτός από την όπερα, ασχέτως εάν ανε-
βαίνουν εκεί παραστάσεις όπερας. Δεν
διαθέτει τις απαραίτητες υποδομές...

• **Δίνεται η εντύπωση ότι η κλασική
μουσική τα τελευταία χρόνια στην
Ελλάδα διανύει ίσως την πιο ανθηρή
περίοδό της, ότι όλο και πιο πολλοί
μετέχουν της κλασικής μουσικής
παιδείας...**

— Πιστεύω ότι έχει ξεκινήσει λάθος το
θέμα της κλασικής μουσικής, όπως και
πολλά άλλα πράγματα στην Ελλάδα. Η
μουσική αυτή διδάσκεται. Και η διδαχή
αυτής της παιδείας έχει αφεθεί εδώ και
150 χρόνια στα χέρια των ιδιωτών, ενώ
θα έπρεπε να υπάρχουν εκπαιδευτές οι
οποίοι θα υπάγονται σ' ένα σύστημα
ελέγχου όπως συμβαίνει στην υπόλοιπη
Ευρώπη. Δεν υπάρχει μουσική ακαδη-
μία για την αποφοίτηση δασκάλων. Στην
Ευρώπη είναι αναπτυγμένος ο θεσμός
των δημοτικών ωδείων, όπου κάθε περι-
φέρεια έχει με το σύστημα της πυραμί-
δας διαβαθμισμένα τα δημοτικά της
ωδεία και η πρωτεύουσα της περιφέρει-
ας αποτελεί το κέντρο που ελέγχει όλα
τα ωδεία. Αυτό το σύστημα στηρίζεται
είτε στην επιχορήγηση από τους δήμους
είτε από το κράτος. Εμείς διαθέτουμε
ανεξέλεγκτους ιδιοκτήτες ωδείων που
παρέχουν άθλια εκπαίδευση και επομέ-
νως είναι αδύνατον να έχουμε καλού
επιπέδου συμφωνικές ορχήστρες.

• **Επιστρέφω στο έργο σας, για να σας
ρωτήσω από πού αντλείτε τη
θεματολογία σας; Ποιες είναι οι
εμμονές σας που αναζητούν διέξοδο;**

— Όσον αφορά την όπερα, θα έλεγα
ότι με ενδιαφέρει η κοινωνική και πο-
λιτική συμπεριφορά του ανθρώπου.
Εκεί κατατάσσω τα έργα μου «Αλκι-
βιάδης», «Ιουλιανός ο Παραβάτης»,
«Οι Δαιμονισμένοι», και το νέο μου έρ-
γο για την Αχμάτοβα. Σε πολλά έργα
που είναι καθαρά συμφωνικά ή μουσι-
κής δωματίου στρέφομαι περισσότερο

στο υποκείμενο, στην ανθρώπινη προ-
σωπικότητα που πολλές φορές είναι
δύσκολη και σκοτεινή.

• **Οι επιλογές σας επηρεάζονται από
τους προσανατολισμούς της κοινωνίας
ή ο καλλιτέχνης δίνει τις δικές του
κατευθύνσεις στην κοινωνία;**

— Υπάρχει μια αλληλεπίδραση. Για να
ασχοληθώ με το είδος της μουσικής που
θέλω εγώ, αρνούμαι την ελληνική
πραγματικότητα στο χώρο της μουσι-
κής. Εάν δεν ήθελα να αρνηθώ αυτή
την πραγματικότητα, θα έπρεπε να
γράφω εμπορικά τραγούδια δυτικό-
τροπα ή λαϊκότροπα. Αυτά ξέρει ο κό-
σμος και οι πολιτικοί, αυτά φέρνουν τα
χρήματα.

• **Δεν αρνείστε όμως την ελληνική
μουσική παράδοση;**

— Ποια είναι η ελληνική μουσική πα-
ράδοση; Γιατί η Βουλγαρία και η
Αλβανία έχει παράδοση στην όπερα
και στο μπαλέτο; Είναι περισσότερο
δυτικές χώρες από μας; Πρέπει να τε-
λειώνουμε με τα περί παράδοσης που
έχουν σχέση με τη βυζαντινή μουσική
και τα δημοτικά τραγούδια. Γιατί οι
Κορεάτες και οι Κινέζοι, που είναι τό-
σο μακριά από την Ευρώπη, βγάζουν
τόσους βιολιστές και πιανίστες; Είμα-
στε εμείς πιο ανατολίτες από τους Κο-
ρεάτες; Η βυζαντινή μουσική έχει τε-
λειώσει από την εποχή που άρχισε στη
Δύση η πολυφωνία. Δεν εξελίχτηκε,
έπεσε θύμα του φανατικού δογματι-
σμού της εκκλησίας που δεν δέχτηκε
την πολυφωνία και τα μουσικά όργανα.
Έτσι η Δύση ανέδειξε έναν Μπαχ και
όλη την τεράστια εκκλησιαστική μουσι-
κή παράδοση.

• **Πώς προσδιορίζεται σήμερα η έννοια
της μουσικής πρωτοπορίας στο χώρο
της συμφωνικής μουσικής;**

— Αυτό δεν το γνωρίζω. Ο καλλιτέχνης
δεν είναι προφήτης, προσπαθεί να εκ-
φράσει αυτό που ζει. Με τα στοιχεία της
παράδοσης που έχει αφομοιώσει επι-
χειρεί να φτιάξει εκείνα τα στοιχεία
που τον ικανοποιούν προσωπικά. Δεν
ενδιαφέρει τι θα γίνει μετά από 50 χρό-
νια και τι μουσική θα φτιάξουμε για τις
επόμενες γενιές. Αυτά τα δημιουργεί
από μόνη της η ιστορία σιγά-σιγά.

• ΝΗΣΙΔΕΣ •

Εκδόσεις Νησίδες, 37003 Σκόπελος,
τηλ.: 2424-023277, 023283,
231-0263363, 6937745452

www.nissides.gr

**Χρίστος Τσολάκης, Τη γλώσσα μου έδωσαν ελληνική
Τρίτος τόμος**

- Ο Νίτσε και η πολιτική. Ολοκληρωτισμός ή δημοκρατία;
- Το όραμα του υπερανθρώπου. Μία ερμηνεία του έργου του Νίτσε «Έτσι μίλησε ο Ζαρατούστρα»
- **Τα έργα του Φρίντριχ Νίτσε σε καινούργιες μεταφράσεις του Ζήση Σαρίκα:**
 - Χαραυγή
 - Έτσι μίλησε ο Ζαρατούστρα
 - Πέρα από το καλό και το κακό
 - Το λυκόφως των ειδώλων-Αντίχριστος
- Ίδε ο άνθρωπος (Ecce homo)
- Η θέληση για δύναμη
- Γενεαλογία της ηθικής
- Η γέννηση της τραγωδίας
- Κείμενα για την Ελλάδα
- **Πετρ Κροπότκιν, Αναμνήσεις ενός επαναστάτη**
- **Ζιλ Λιποβετσκί, Η εποχή του κενού**
- **Πωλ Βιριλιό, Αυτό που έρχεται**
 - Η πληροφορική βόμβα
 - Η διαδικασία της σιωπής
 - Καθαρός πόλεμος
- **Ζαν Μπωντριγιάρ, Η καταναλωτική κοινωνία**
 - Συνθήματα
- **Μαρκ Φερό, Η ιστορία υπό επιτήρηση**
- **Κρίστοφερ Λας, Η κουλτούρα του ναρκισσισμού**

• **Νικόλαος Μουτσόπουλος, Άγνωστα βυζαντινά
κάστρα της Μακεδονίας**

- **Άλντους Χάξλεϋ, Θαυμαστός καινούργιος κόσμος**
- **Φιόντορ Ντοστογιέφσκι, Ο σωσίας**
- **Άρθουρ Κάιςλερ, Το μηδέν και το άπειρο**
- **Πιέρ-Πάολο Παζολίνι, Μυθοπλασία**
- **Τόμας Μπέρνχαρντ, Οι φτηνοφαγάδες**
- **Φούλα Λαμπελέ, Το άλλο ανάστημα**
 - Ίο (διηγήματα)
 - Διακοπή ταξιδιού (διηγήματα)
- **Ζήσης Σαρίκας, Ψίχουλα (μικρά πεζά)**
 - Μισές δουλειές
- **Απόστολος Λυκεσάς, Διηγήσεις ευχαριστημένων
ανθρώπων (μικρά πεζά)**
- **Στέφανος Μπαλής, Μαθηματικά και ποίηση**
 - Λυρικά ουρανογραφήματα
- **Χριστίνα Φλόκα, Η φαρμακογνωσία
του Οδυσσέα Ελύτη**
 - Εγώ, ο Αμάραντος (Τα βότανα στο δημοτικό τραγούδι)
- **Τα μυθιστορήματα του Αργύρη Παυλιώτη**
 - Ολέθριος δεσμός
 - Ο φόνος θέλει τέχνη
 - Το δίχτυ

• **Χάννα Άρεντ, Άνθρωποι σε ζοφερούς καιρούς
(Λούξεμπουργκ, Μπένγιαμιν, Μπρεχτ)**

- **Κώστας Τομανάς, Χρονικό της Θεσσαλονίκης**
- **Τσβετάν Τόντοροφ, Απέναντι στο ακραίο**
- **Νταϊνβιντ Ρήσμαν, Το μοναχικό πλήθος**
- **Εύα Φοργκάς, Μπάουχαους: Ιδέες και πραγματικότητα**

'Αγνωστα προλεγόμενα σε ένα διήγημα του Αντώνη Σαμαράκη

του Τζίμη Παπανικολόπουλου

1. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Λίγους μήνες μετά την απελευθέρωση, και συγκεκριμένα στις 3 Μαρτίου του 1945, εκδίδεται το πρώτο τεύχος του εβδομαδιαίου παιδικού περιοδικού *Ελληνόπουλο* από τον «αρχαίο» εκδοτικό οίκο Δ. Δημητράκου που έχει γραφεία στο Σύνταγμα στην οδό Μητροπόλεως. Η πληθώρα των περιεχομένων, η απίστευτη ποικιλία των θεμάτων αλλά και η πλούσια εικονογράφηση συγκροτούν ένα θαυμάσιο έντυπο που απευθύνεται σε όλα τα ελληνόπουλα και όχι μόνο σε μία μεσαία τάξη αναγνωστών όπως παλαιότερα η *Διάπλαση των παιδων*, με αποτέλεσμα η κυκλοφορία να πλησιάζει πολύ σύντομα τον αριθμό των 80.000 αντιτύπων, πράγμα πρωτοφανές για τα εκδοτικά δεδομένα του τόπου. Συνεργάζονται σ' αυτό κορυφαίοι λογοτέχνες όπως ο Μ. Καραγάτσης, ο Άγις Θέρος, ο Φ. Γιοφύλλης, ο Μ. Σκουλούδης, η Σοφία Μαυροειδή-Παπαδάκη κ.λπ., ενώ αργότερα θα προστεθούν ο Ν. Καζαντζάκης, ο Η. Βενέζης, ο Δ. Βουτυράς, ο Ρήγας Γκόλφης, ο Άγγ. Τερζάκης, ο Κ. Καρθαίος, ο Γ. Γρηγόρης, ο Δ. Ψαθάς κ.ά. Το εικονογραφούν κορυφαίοι επίσης των εικαστικών τεχνών όπως οι Α. Αλεξανδράκης, Α. Κοντόπουλος, Α. Αστεριάδης, Ρ. Κοψίδης, Μ. Μποσταντζόγλου κ.λπ., αλλά και γελοιογράφοι όπως ο Φ. Δημητριάδης, ο Α. Βώττης, ο Αρχέλαος, ο Αναστόπουλος, ο Ζήσης και άλλοι. Το περιοδικό, με διαφορετικές ονομασίες και πνεύμα που όλο και περισσότερο απομακρύνεται από το αρχικό, θα συνεχίσει την έκδοσή του μέχρι το 1952 γιατί εν τω μεταξύ τα κόμικς, τα κλασικά εικονογραφημένα, οι αστυνομικές περιπέτειες μαζί με τις αφελείς αισθηματικές ιστοριούλες θα είναι οι προτιμήσεις των νεότερων, ενώ



στη συνέχεια ο εικονογραφημένος οχετός θα κατακλύσει τα πάντα αντικαθιστώντας τις μυστικές συνέχειες του κειμένου με τις δεσμευτικές υποδείξεις της κατασκευασμένης εικόνας, πράγμα που θα ανατρέψει την αισθητική του εντύπου έτσι όπως τουλάχιστον είχε διαμορφωθεί αλλά και καταξιωθεί με την ανεπανάληπτη τέχνη της τυπογραφίας.

Στο σημείο αυτό οφείλονται κάποιες διευκρινίσεις σχετικές με την πορεία του εντύπου αυτού.

Καθώς παρατηρεί κανείς, το περιοδικό κυκλοφορεί κατά τη διάρκεια του Εμφυλίου, το πρώτο τεύχος εκδίδεται λίγο μετά τα Δεκεμβριανά και το τελευταίο, λίγο μετά την εκτέλεση του Μπελογιάννη. Αναφέρω αυτά τα ιστορικά σημεία για να επισημάνω ότι ο Εμφύλιος που υπέβασκε στους χρόνους της Αντίστασης, έχει ξεσπάσει πλέον σε όλη τη χώρα και κάθε μέρα που περνά φουντώνει όλο και περισσότερο. Το πε-

ριοδικό δεν μετέχει σ' αυτά. Αν και συντάσσεται σε μία άψογη δημοτική, αν και υποχρεώνει τους μικρούς αναγνώστες του να γράφουν αποκλειστικά σ' αυτήν, κι ακόμα αν το σύνολο των συντακτών του ανήκει στο δημοκρατικό-τουλάχιστον- χώρο, εντούτοις η κηδεμονία του Δημητράκου δεν θα επιτρέψει την παραμικρή αναφορά σε πολιτικά γεγονότα αποκλείοντας κάθε είδους διαμαρτυρία, ακόμα και όταν διακυβεύονται στοιχειώδη δικαιώματα ελευθεροτυπίας όπως π.χ. τον Οκτώβριο του '47, όταν η κυβέρνηση Σοφούλη απαγόρευσε με δικαστική απόφαση την κυκλοφορία δημοκρατικών εφημερίδων. Αλλά θα παρασιωπήσει ακόμη και γεγονότα που έχουν άμεση σχέση με το χώρο της παιδικής λογοτεχνίας όπως είναι ο εμπρησμός των γραφείων της *Διάπλασης των παιδων* στην οδό Ευριπίδου κατά τα Δεκεμβριανά, τότε που έσυραν τον Ξενόπουλο στο πεζοδρόμιο με τις πυτζάμες για να απολαύσει στον ξύπνιο του τα ευχαριστήρια τόσων και τόσων γενεών που ανέθρεψε.

Στο σημείο αυτό έχει κάθε δικαίωμα να υποστηρίξει κανείς ότι ένα παιδικό περιοδικό δεν μπορεί να διαπαιδαγωγεί με εμφυλιοπολεμικά παραδείγματα και ακόμα ότι υπήρχε κίνδυνος να βάλουν φωτιά και στα δικά του γραφεία. Υπάρχει όμως και η αντίθετη άποψη, πως δηλαδή κάθε είδους αποσιώπηση αποτελεί συνενοχή. Δεδομένου ότι τον κύριο όγκο των αναγνωστών δεν αποτελούσαν παιδιά αλλά έφηβοι οι οποίοι εκτός από μεταφυσικές ανησυχίες είχαν και ένα πλήθος εμπράγματα απορίες, ο γραφικός στρουθοκαμηλισμός του περιοδικού απέφευγε κάθε είδους αναφορά σε αυτές έστω και με υπαινιγμούς, έστω και με ηθικοπλαστικές παραβολές που ίσως προτιμούσε, με απο-

τέλεσμα το παιδαγωγικό μάθημα που επεδίωκε να μην είναι πλήρες. Θα πρέπει να σημειώσω εδώ ότι ο παιδαγωγικός ρόλος ενός εντύπου διαφέρει από το κλειστό εκπαιδευτικό σύστημα των σχολικών ιδρυμάτων και κάτι τέτοιο ο Δημητράκος δεν το καταλάβαινε ή αν το καταλάβαινε το αποσιωπούσε, αφήνοντας να εννοηθεί ότι η αποσιώπηση συμβάλλει στην ελληνοχριστιανική καλοπέραση των εύπλαστων μικρών συνειδήσεων.

Η συνέχεια, υπήρξε αποτέλεσμα αυτής της νοοτροπίας. Μετά τη λήξη του Εμφυλίου το ελληνικό διήγημα θα εξοστρακιστεί από τις στήλες του περιοδικού –μαζί με τους δημιουργούς που αναφέρθηκαν προηγουμένως– και θα αντικατασταθεί με μέτρια αναγνώσματα από το αμερικάνικο παιδικό περιοδικό *Λάιφ-Μπόνι* καθώς και με μεταφράσεις ή διασκευές ασήμαντων λαϊκών μυθιστορημάτων. Την έξοχη ζωγραφική των αρχικών εξωφύλλων θα αντικαταστήσει ένα αφόρητο και αηδιαστικό «κιτς» και στη φτώχεια των εσωτερικών σελίδων θα προστεθούν κακοτυπωμένες μαυρόασπρες φωτογραφίες ποδοσφαιριστών καθώς επίσης φωτογραφίες αριστοκρατικής κουλτούρας από το γραφείο της Ελισάβετ στο Κλάρενς Χάουζ του Λονδίνου για παράδειγμα, ενώ την όλη ευτυχία θα συμπληρώσει η εμφάνιση της βασίλισσας Φρειδερίκης με τα ρακένδυτα τέκνα της που σώζουν ανταρτόπληκτους πιτσιρικάδες. Αλλά και από την πλευρά των αναγνωστών η κατάσταση δεν θα είναι καλύτερη. Από τους παλιούς άλλοι στρατεύτηκαν, άλλοι εξαφανίστηκαν στους επικίνδυνους δρόμους της βιοπάλης, άλλοι μετανάστευσαν στις γερμανίες και τις αυστραλίες, και κάποιοι άλλοι, ελάχιστοι, που διέθεταν στοιχειώδη οικονομικά μέσα ή ο προσπάππος τους έτρωγε τις ντομάτες άγουρες γιατί αντιπαθούσε τις κόκκινες, διασώθηκαν. Κι ενώ ο τόπος στέναζε, οι νεότεροι αναγνώστες του περιοδικού συνέχιζαν να γράφουν ανύποπτοι και αποπροσανατολισμένοι για ηλιοβασιλέματα και ερημικά ξωκκλήσια με ψευδώνυμα μάλλον περίεργα όπως: «Έπος του Γράμμου», «Ηρωικό Βίτσι», «Αλύτρωτος Βορειοηπειρώτης» κ.ά.

Κι έτσι, τα χρόνια μας και τα χαρτιά

μας τα πήρε και τα σήκωσε ένας «κακός αέρας» που λέει κι ο ποιητής:

... σήμερα εδώ, τη νύχτα αλλού,
φονιάδες, καταδότες, κλέφτες και
μοιχοί, φαντάροι
χωροφύλακες, νοικοκυραίοι και μα-
γαζάτορες
κι άλλοι πολλοί καβάλα στον καιρό κι
ανάμεσα
κορίτσια του χαμού, ξεπόρτισαν, ο
πυρετός, η πείνα,
εστάθηκαν στον τοίχο, εφύσαγε κα-
κός αέρας...

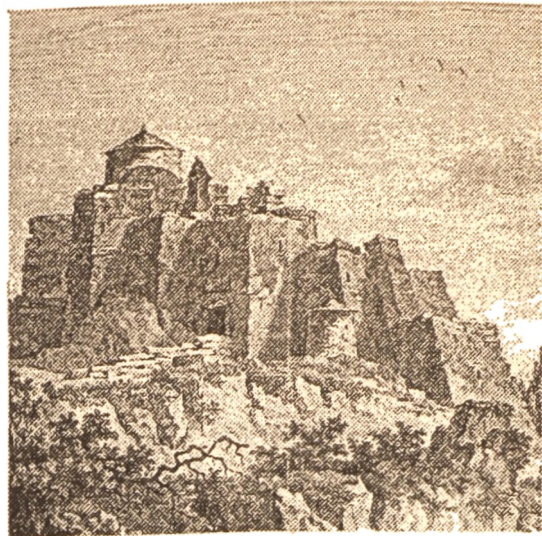
(Τ. Σινόπουλος, «Νεκρόδειπνος»)

Το πείραμα του Δημητράκου απέτυχε. Αν και ξεκίνησε πολλά υποσχόμενο συμπαρασύροντας με την αισιοδοξία του μια γενιά που η επιθυμία της για ουσιαστική επικοινωνία ήταν αντιστρόφως ανάλογη με εκείνη της προηγούμενης, τα ίδια τα γεγονότα το υπερκέρασαν ακριβώς επειδή τα αγνόησε. Έμοιαζε κάπως με την απάτη των βραβείων του «Ιδρύματος Φορντ» όπου ενώ τα έσοδα του ιδρύματος προέρχονταν από πολεμικές επιχειρήσεις, βράβευε τους λογοτέχνες εκείνους που το έργο τους ήταν κυρίως αντιπολεμικό. Κάτω από μία στέγη εθνικής πατριδουρίας και ελληνοχριστιανικής σύγχυσης ο Δημητράκος συγκέντρωσε τους διανοούμενους και καλλιτέχνες που ήταν εκτεθειμένοι περισσότερο σ' εκείνον τον «κακό αέρα», μόνο και μόνο επειδή η ιδεολογία του αποτελούσε παράρτημα των επιχειρηματικών του επιδιώξεων. Αυτό φάνηκε και από το εξής περιστατικό: Όταν περί τα τέλη του '46 η κυκλοφορία του *Ελληνόπουλου* ανέβηκε στα ύψη με 80.000 τεύχη την εβδομάδα και το 10% που είχε συμφωνηθεί ως αμοιβή στο διευθυντή του περιοδικού Νίκο Τσεκούρα κατέληγε να είναι ένα σημαντικό ποσόν, ο Δημητράκος κάλεσε τον Τσεκούρα και διαμαρτυρήθηκε λέγοντας πως «ούτε ο αρχιεπίσκοπος δεν κερδίζει τόσα λεφτά». Ο Τσεκούρας τότε «τα βρόντηξε» λέγοντας πως δεν έχει παρά να φωνάξει τον αρχιεπίσκοπο γι' αυτή τη δουλειά.

Στον ένα χρόνο που κράτησε αυτή η διαφωνία ο Δημητράκος θα συνεχίσει με τον *Θησαυρό των παιδιών* και ο Τσεκούρας με το *Μεγάλο Ελληνόπουλο*

ΕΛΛΗΝΟΠΟΥΛΟ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΣΥΝΕΧΟΥΣ ΑΝΑΜΕΣΤΕΝ ΣΥΝΕΡΓΑΤΩΝ ΕΣΘΗΤΙΚΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ



199

ΧΡΟΝΟΣ 10ος • ΙΟΥΛΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1946

–πραγματικό κόσμημα κάθε παιδικής βιβλιοθήκης–, ενώ τον επόμενο χρόνο (1948) Δημητράκος και Τσεκούρας θα τα ξαναβρούν και ένα νέο περιοδικό με τίτλο *Ελληνόπουλο-Θησαυρός των παιδιών* θα συνεχίσει την κυκλοφορία του για τέσσερα ακόμη χρόνια –μέχρι τις 5 Απριλίου 1952– οπότε οι νέοι θα το εγκαταλείψουν ως παρείσακτο είδος, δεδομένου ότι τη διαπαιδαγώγησή τους θα αναλάβει μόνος του τώρα ένας από τους πρώτους συνεργάτες του, ένας Μεγάλος που οι νέοι λάτρεψαν όσο κανέναν: ο Νίκος Καζαντζάκης. Από τότε, η νυσταλέα *Αιολική Γη* και η μαλαματένια *Παναγιά η Γοργόνα* μαζί με κάμποσες αγριοφωνάρες από τη λεγόμενη «προοδευτική» λογοτεχνία θα εξακολουθούν να υπάρχουν μόνο και μόνο για να υπενθυμίζουν τα χρόνια που σπαταλήθηκαν.

Το *Ελληνόπουλο* κράτησε επτά χρόνια και η *Διάπλαση των παιδών* εβδομήντα.

Το μόνο κέρδος αυτής της προσπάθειας ήταν ένα. Μοναδικό και αδιαφιλονίκητο: Η άμιλλα και η επικοινωνία των παιδιών. Κάτι που άφηνε αδιάφορο τον Δημητράκο αλλά συνάρπαζε τον Τσεκούρα. Ο δραστήριος αυτός δημοσιογράφος και θεατρικός συγγραφέας, η ψυχή της όλης ιστορίας, αντιλαμβάνεται εγκαίρως ότι το περιοδικό θα επιβιώσει και θα αναπτυχθεί μόνο αν δημιουργηθεί ένας διάλογος μεταξύ περιοδικού και αναγνωστών αλλά ταυτόχρονα και ένας διάλογος μεταξύ αναγνωστών αποκλειστικά.

Για το πρώτο υπάρχει μία στήλη, η «Φιλολογική γωνιά» όπου δημοσιεύονται τα καλύτερα κείμενα και σκίτσα, και για το δεύτερο μία άλλη στήλη –ή μάλλον στήλες– με τίτλο «Μεταξύ μας» όπου οι μικροί αναγνώστες με διάφορα ψευδώνυμα δημοσιεύουν –επί πληρωμή– μικρά κείμενα τηλεγραφικής συντομίας και ζητούν αλληλογραφία, πειράζονται μεταξύ τους ή προαναγγέλλουν δραστηριότητες κ.λπ., ενώ μία μόνιμη απειλή επικρέμεται: να αποκαλυφθεί το πραγματικό όνομα του ψευδωνυμούχου! Φυσικά υπάρχουν και αυτοί που είναι γνωστοί μεταξύ τους –ενδέχεται όμως να διαθέτουν και ένα δεύτερο ψευδώνυμο εν αγνοία των υπολοίπων– και οι οποίοι ιδρύουν συλλόγους με στόχο διάφορες δραστηριότητες, φιλολογικές βραδιές, εκθέσεις ζωγραφικής, χορούς, εκδρομές κ.λπ. Σε γενικές γραμμές αναπτύσσεται μέσα από τις στήλες του περιοδικού μία αξιοκρατική κοινωνία ψευδωνύμων όπου δεν χωράει κανένας παρείσακτος, και ο ανυπόκριτος θαυμασμός για κάποια ψευδώνυμα θα σημάδεψει τους μικρούς αναγνώστες για όλη τους τη ζωή. Πίσω από αυτά τα ψευδώνυμα κρύβονταν ονόματα που αναγνωρίζονται εύκολα ακόμα και σήμερα, και όσο κι αν κάποιοι άλλοι αποσύρθηκαν νωρίς, η έντιμη άμιλλα δεν ξεχάστηκε από κανέναν.

Σε ένα από τα τελευταία τεύχη του περιοδικού είχε δημοσιευτεί ένα ποίημα που κατέληγε ως εξής:

...Και μένει τώρα στην καρδιά ο πόθος ο μεγάλος,
μιας νέας μας συνάντησης γλυκειάς αλλοτινής,
όταν κοπάσει κάποτε της νιότης μας ο σάλος
και νικητές πια θα 'μαστε στο διάβα της Ζωής.

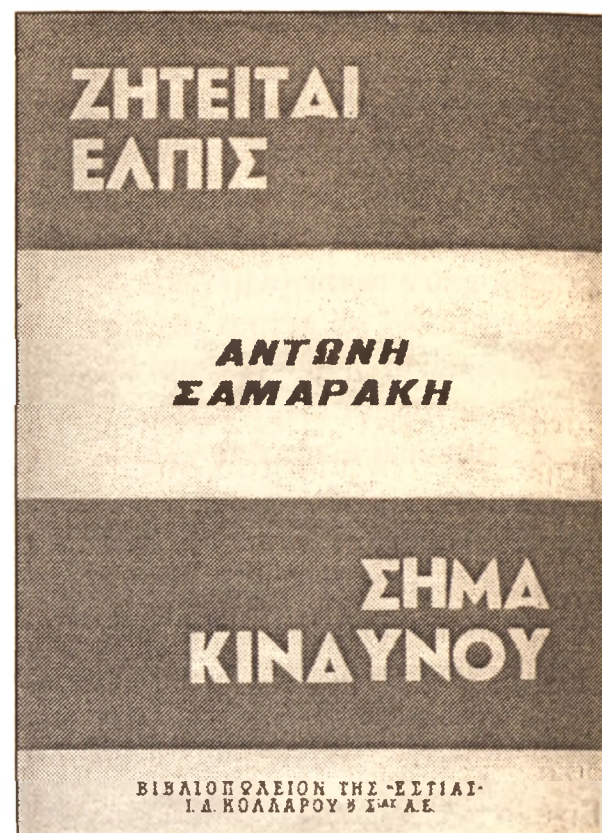
Πράγματι, η «νέα συνάντηση» έγινε 35 περίπου χρόνια αργότερα, μόνο που «νικητές» δεν ανευρέθηκαν, απλά οι νικημένοι παρίσταναν τους νικητές με τα πραγματικά τους ονόματα πλέον. Ο Μίμης Αμάραντος του στιχουργήματος –Μίμης Γαρυφαλλός το πραγματικό– ανέλαβε να ξαναζεστάνει ένα φαγητό που δεν ζέσταινε με τίποτα και ίδρυσε τον «ΣΑΣΠΕ» (=Σύλλογος Αναγνω-

στών-Συνεργατών Περιοδικού *Ελληνόπουλο*), ένα σύλλογο όπου η συναισθηματική διόγκωση τίναξε αργότερα τη στέγη του στον αέρα, εν ολίγοις έναν σύλλογο παρόμοιο με εκείνον τον αμερικάνικο που είχε για τίτλο «Σύλλογος οπαδών της θεωρίας η επίπεδη Γη» και του οποίου τα μέλη πέθαιναν με πικρό παράπονο βλέποντας το σύλλογό τους να φθίνει επειδή δεν προσχωρούσαν νέα μέλη. Ωστόσο, ο τελευταίος αυτός Δον-Κιχώτης μοίρασε την ψυχή του με μία πρωτοφανή αφιλοκερδεια και πρωτοστάτησε στην έκδοση ενός περιοδικού που δεν είχε πια ογδόντα χιλιάδες αναγνώστες, αλλά μόνο εκατόν εξήντα. Σε αυτό το νέο *Ελληνόπουλο*, στο πρωτοχρονιάτικο τεύχος του 1998, δημοσιεύτηκε η παρουσίαση που ακολουθεί, και στη συνέχεια το διήγημα του Α. Σαμαράκη:

2. Η ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Το διήγημα «Ξανθός Ιππότης» του Αντώνη Σαμαράκη που παρουσιάζεται εδώ, είναι το πρώτο από τη συλλογή διηγημάτων *Ζητείται Ελπίς* του εκλεκτού συγγραφέα, και εκδόθηκε για πρώτη φορά το 1954. Στόχος της παρουσίασης από τις στήλες αυτές είναι η ξεχωριστή συγκίνηση που δημιούργησε κάποτε το *Ελληνόπουλο-Θησαυρός των παιδιών* όχι μόνο στους τακτικούς αναγνώστες του, αλλά και σε πολλούς... λαθραναγνώστες προχωρημένης ηλικίας. Πίσω από τις ηθελημένες παραποιήσεις, διακρίνει κανείς τις αναφορές του συγγραφέα στο *Θησαυρό των Παιδιών*, ο οποίος στο διήγημα γίνεται «Κόσμος των Παιδιών», και τα γραφεία της οδού Μητροπόλεως μεταφέρονται στο... ανύπαρκτο 145 της οδού Νίκης. Το ψευδώνυμο όμως «Ξανθός Ιππότης» είναι για μας τα –προχωρημένης πλέον ηλικίας– «ελληνόπουλα» υπαρκτό, και δεν αφορά τον ήρωα του διηγήματος αλλά τον ημέτερο κ. Νίκο Κατσαρό, ο οποίος φυσικά δεν έχει σχέση με τις περιγραφές του συγγραφέα. Έτσι, το «λάθος» αυτό του Σαμαράκη «αναγνωρίζεται» μόνον από τη δική μας μικρή παρέα του «ΣΑΣΠΕ», ενώ το άλλο σπουδαίο του *Λάθος* αναγνωρίζεται από τους πάντες.

Αντώνη Σαμαράκη: Ξανθός Ιππότης



Ενα βράδι, τόν περασμένο 'Ιανουάριο, μπήκε σ' ένα διανυκτερεῖον φαρμακείο καὶ πήρε ἕνα κουτάκι καθαρτικὲς παστίλιες. Ὑπέφερε ἀπὸ ἐπίμονη δυσκοιλιότητα τὰ τελευταῖα χρόνια. Ὑστερα πῆγε νὰ πάρει τὸ λεωφορεῖο γιὰ τὸ σπίτι του. Εἶχε μεγάλη οὐρὰ στὴ στάση. Περίμενε ὑπομονετικά. Τέλος μπήκε. Εἶτανε ὄρθιος. Κοντούλης, παχουλός, μὲ κοιλίτσα. Τὸν περασμένο Νοέμβριο εἶχε πατήσει τὰ σαρανταεφτά.

Δίπλα του ἕνας τὸν ζούλαγε. Σὲ λίγο σηκώθηκε μιὰ γυναίκα, κατέβηκε, καὶ κάθησε αὐτός. Τότε βρῆκε στὸ κάθισμα τὸ περιοδικό: «Ὁ Κόσμος τῶν Παιδιῶν». Ἕνα περιοδικό γιὰ παιδιὰ. Πρῶτη φορὰ τόβλεπε. Δὲν εἶχε δοσοληψίες μὲ περιοδικὰ γιὰ παιδιὰ.

Ἐριξε μιὰ ματιὰ στὸ πολύχρωμο

έξωφυλλο. Παρίστανε έναν κάου-μπόν νά καλπάζει πάνω σ' ένα άσπρο άλογο. Άπό κάτω έγραφε: «Παρακολουθείστε τόν καινούριο μας μυθιστόρημα *Περιπέτεια στο Φάρ Ουέστ*, πού αρχίζει σ' αυτό τόν τεύχος».

Έβγαινε κάθε Σάββατο, έγραφε στο έξωφυλλο. Είτανε τόν τελευταίον τεύχος, τά φύλλα άκοπα. Δέν ήξερε τί νά τόν κάνει. Δέν είχε παιδιά, δεκατέσσερα χρόνια παντρεμένος, αίτία μιá «άνεπάρκεια» τής γυναίκας του. Στο ύπουργείο, πού είτανε κατώτερος υπάλληλος, δεκαοχτώ όλόκληρα χρόνια, οί συνάδελφοί του τόν δουλεύανε πού δέν τάχε καταφέρει νά κάνει παιδί.

Κοίταξε γύρω του μήν είτανε κανένα παιδί νά του τόν δώσει. Μά είδε μονάχα μεγάλους. Θά τόν δινε, σκέφτηκε, στ' άνηπάκι του, τής πρώτης του ξαδέρφης παιδί, έν' άγοράκι έντεκα χρονώ, άγρίμι. Μένανε κοντά στο σπίτι τους.

Στό λεωφορείον μύριζε άσχημα.

Φτάνοντας στο σπίτι του, πήγε στο δωματιάκι πού τόχε αποκλειστικά δικόν του, δίπλα στην τραπεζαρία. Είχε ένα μικρό γραφείο εκεί, τή βιβλιοθήκη του, δυό έταξέρες μέ βιβλία. Τόν φαί δέν είταν ακόμα έτοιμο, ή γυναίκα του είτανε στην κουζίνα, μακαρόνια μέ κιμά έφτιαχνε. Πήγε στο δωματιάκι ώσπου νά γίνει τόν φαί. Τόν περιοδικόν τ' άφισε σέ μιάν έταξέρα. Άνοιξε τήν έφημερίδα του. Του πόνανε τ' άριστερό του πόδι. Είχε ρευματισμούς. Θά έβαζε τήν γυναίκα του νά τόν τρίψει. Όταν ό καιρός είταν υγρός, όταν άνέβαινε σκάλες, υπέφερε.

Θάχε περάσει καμιά βδομάδα από τότε. Βράδι· ύστερα άπ' τόν φαί, δέν είχε όρεξη για ύπνο. Κλείστηκε στο δωματιάκι κι άνοιξε έναν τόμον τής Έγκυκλοπαιδείας.

Η γυναίκα του του είχε ψήσει καφέ. Ύστερα ξάπλωσε.

Διάβασε καμιά δεκαριά λεπτά. Μά βαρέθηκε. Σηκώθηκε, έκοψε βόλτες στο δωμάτιο, άναψε τσιγάρο. Στο τέλος, είπε νά πάει για ύπνο. Τότε πήρε τόν μάτι του τόν «Κόσμον τών

παιδιών», πού τόν είχε ξεχάσει στην έταξέρα. Σκέφτηκε νά σκοτώσει λίγο τήν ώρα του.

Είταν έντεκα παρά είκοσι περίπου, όταν τόν πήρε τόν περιοδικόν. Είτανε μιáμιση, όταν τ' άφισε.

Τόν ξεκοκάλισε όλόκληρο. Διάβασε τά δυό μυθιστορήματα: «Περιπέτεια στο Φάρ Ουέστ» και «Δυό χρόνια στην ζούγκλα», πού συνεχιζότανε από προηγούμενα τεύχη. Τά διηγήματα. Τόν παραμύθι για τά μικρότερα παιδιά: «Η Νεράιδα του φθινοπώρου». Τή σελίδα «Πνευματικές Άσκήσεις», έλυσε τόν σταυρόλεξο, έλυσε αινίγματα, βρήκε και τή «Μαγική Εικόνα», πού τόν παίδεψε κάμποση ώρα, μά πείσμωνσε και τά κατάφερε στο τέλος· ένα κουνελάκι είτανε τόν ζητούμενο πού τόν γύρευε ή μητέρα του. Διάβασε και τή σελίδα «Οί μικροί μας φίλοι γράφουν», όπου δημοσιεύονταν λογοτεχνικά κομμάτια τών μικρών άναγνωστών. Διάβασε και τή σελίδα «Οί μικροί μας φίλοι μεταξύ τους», όπου τά παιδιά, μέ διάφορα ψευδώνυμα, άλληλογραφούσαν, πειράζονταν. Τέλος, τόβαλε τόν περιοδικόν σ' ένα συρτάρι του γραφείου του και πήγε για ύπνο. Ξάπλωσε δίπλα στην γυναίκα του, πού κοιμόταν άνάσκελα, μέ τόν στόμα μισάνοιχτο.

Είσε ένα όνειρο κείνη τή νύχτα. Είτανε κάου-μπόν και κάλπαζε σέ μιá κοιλάδα του Φάρ Ουέστ, πάνω στο άσπρο του άλογο. Καλπάζοντας έτσι, γύρισε από τ' άλλο πλευρό κι έπεσε πάνω στην γυναίκα του, δίχως νά ξυπνήσει. Ξύπνησε όμως ή γυναίκα του, νόμισε στην αρχή πώς ό άντρας της είχε έπιθυμήσει τρυφερότητες, πού τίς είχανε κόψει τελευταία, μά βλέποντάς τον νά κοιμάται, γύρισε στ' άλλο πλευρό και ξανακοιμήθηκε.

Κάτι είχε συμβεί μέσα του από κείνη τή νύχτα. Κάτι είχε αλλάξει.

Κάθε Σάββατο έπαιρνε τόν «Κόσμον τών Παιδιών». Τήν ώρα πού τόν έπαιρνε, στο κιόσκι, έριχνε κλεφτές ματιές γύρω του. Είχε τήν αίσθηση πώς έκανε κάτι παράνομο. Τόν ίδιο βράδι, ύστερα άπ' τόν φαί, κλεινότα-

νε στο δωματιάκι και διάβαζε τόν περιοδικόν. Δέν είχε πεί σέ κανέναν τίποτα.

Ποιός θά μπορούσε νά τόν νιώσει!

Τά τεύχη τά κλείδωνε σ' ένα συρτάρι του γραφείου του.

Κάτι είχε συμβεί μέσα του. Διαβάζοντας τόν «Κόσμον τών Παιδιών», είχε ξαναβρεί τόν κόσμον τών παιδιών. Έναν κόσμον πού είτανε τόσο άλλιώτικος από τόν κόσμον τών μεγάλων!

Στό ύπουργείο, έπαψε νά σκύβει πιά τόν κεφάλι. Άλλοτε, βλέποντας κάτι στραβόν, δέ μίλαγε, από φόβο, από συνήθεια νά τά δέχεται όλα άδιαμαρτύρητα. Τώρα είτανε διαφορετικός. Μία μέρα μάλιστα πού τόν κάλεσε στο γραφείο του μιá άπ' τίς «προσωπικότητες» του ύπουργείου, ένας διευθυντής, και τόν έπίεσε νά κάνει κάτι παράνομο πού του πέραγε άπ' τόν χέρι, νά πρωτοκολλήσει μιάν αίτηση μέ παλιά ήμερομηνία, αυτός όχι μονάχα άρνήθηκε, μά και χτύπησε τή γροθιά του στο γραφείο του διευθυντή μέ τόση δύναμη πού χύθηκε ό καφές και λέρωσε κάτι έγγραφα. Ο διευθυντής τά είχε χαμένα. Ποτέ δέν τόν περίμενε αυτό.

Η γυναίκα του είσε τήν αλλαγή του. Τόν είσε νά περιποιείται τόν έαυτό του, άγόρασε δυό γραβάτες, συμμορφώθηκε. Άνησύχησε. Ύποψιάστηκε πώς μιá άλλη γυναίκα μπήκε στην ζωή του. Μά ήσύχασε βλέποντάς τον νάναι πολύν τρυφερός μαζί της. Συλλογίστηκε πώς ό παλιός έρωτάς του γι' αυτήν είχε ξαναφουντώσει.

Σύν τοίς άλλοις, του πέρασε και ή δυσκοιλιότητα.

Έστειλε μιá μέρα στο περιοδικόν ένα πεζοτράγουδο πού είχε γράψει. «Φθινοπωρινός ρεμβασμός» τόλεγε. Τόστειλε για τή σελίδα «Οί μικροί μας φίλοι γράφουν». Χρειάστηκε βέβαια νά πάρει ψευδώνυμο. Σκέφτηκε διάφορα, τέλος διάλεξε «Ξανθός Ίπότης». Είτανε μελαχρινός, μά από παιδί ζήλευε τούς ξανθούς, ήθελε νά είτανε ξανθός.

Του τόν δημοσιέψανε τόν πεζοτράγουδο. Τί χαρά πού ένιωσε! Του δη-

μοσιέψανε κι ἄλλο ἓνα. Ἐνα τρίτο τὸ ἀπορρίψανε. Τοῦ ἀπαντήσανε: «Τὸ θέμα ποὺ διάλεξες, μικρὲ μας φίλε, ἀνώτερο ἀπὸ τὴν ἡλικία σου. Περίμενε νὰ μεγαλώσεις λιγάκι καὶ ξαναδοκιμάζεις».

Ἔτσι εἶτανε τὰ πράγματα ὅταν, δυόμιση μῆνες περίπου ὕστερα ἀπ' τὴν πρώτη νύχτα ποὺ εἶχε περάσει μὲ τὸν «Κόσμο τῶν Παιδιῶν», εἶδε στὸ τελευταῖο τεῦχος, στὴ σελίδα «Οἱ μικροὶ μας φίλοι μεταξύ τους», τὰ ἑξῆς:

«Ἀποφασίσαμε νὰ ὀργανώσουμε ἓνα μουσικοφιλολογικὸ βραδινὸ. Προσκαλοῦμε λοιπὸν τοὺς παρακάτω, γνωστοὺς καὶ ἀγνώστους, φίλους μας, νὰ μᾶς χαρίσουνε τὴ χαρὰ τῆς παρουσίας τους: Κάρμεν, Μαρίαν Στούαρτ, Ἀγράμπελη, Σιδηροῦν Προσωπεῖον, Μέγαν Ναπολέοντα, Μελαγχολικὸν Ἱππότην, Ξανθὸν Ἱππότην...»

Ἀκολουθοῦσανε μερικὰ ψευδώνυμα ἀκόμα. Καὶ παρακάτω:

«Τοὺς περιμένουμε, ὅλους ἐξάπαντος, τὴν Παρασκευὴ 2 Ἀπριλίου, ὥρα 7 μ.μ., ὁδὸς Νίκης 145, γ' ὄροφος.

Βερενίκη – Βασίλισσα τοῦ Σαβὰ – Μαῦρος Πειρατῆς – Ποσειδῶν – Δαίμων τῶν Κυμάτων».

Βέβαια θὰ στενοχωροῦνταν τὰ παιδιά, σκέφτηκε, ποὺ θάλειπε ἀπ' τὴ συντροφιά τους ὁ «Ξανθὸς Ἱππότης», μὰ δὲ μποροῦσε νὰ γίνεи διαφορετικά.

– Νίκης ἑκατὸν σαρανταπέντε, φώναξε τοῦ σωφέρ. Ὅσο μπορεῖς πιὸ γρήγορα! Θάχεις τὸ διπλὸ ἀπ' ὅ,τι γράψει τὸ ρολοῖ.

Δυὸ φορὲς παρὰ λίγο νὰ τρακάρουνε ἔτσι ποὺ τρέχανε. Μὰ δὲ νοιαζότανε παρὰ νὰ φτάσει τὸ ταχύτερο ἐκεῖ. Εἶχε ἀργήσει. Εἶταν ἑπτὰ καὶ εἴκοσι καὶ ἡ πρόσκληση εἶτανε γιὰ τὶς ἑπτὰ.

Πῶς ἔφυγε ἀπ' τὸ ὑπουργεῖο! Πῶς τὰ παράτησε ὅλα, τὰ ἔγγραφα, τὸ καλαμάρι, τὴν πέννα, τὰ συρτάρια τοῦ γραφείου του ἀνοιχτά, σύξυλα ὅλα, καὶ κατέβηκε τὴ σκάλα, πηδώντας δυὸ-δυὸ τὰ σκαλοπάτια! Τὸν συνάντησε ὁ Προσωπάρχης τὴν ὥρα

ποὺ ἔφευγε. Κάτι τοῦ εἶπε, πῶς ἔβγαινε ἔτσι χωρὶς ἄδεια ἐξόδου, μὰ δὲν τοῦ ἔδωσε σημασία.

Τὸν εἶχε ἀρπάξει ἓνα χέρι δυνατό, πολὺ δυνατό, μιὰ δύναμη ποὺ φούντωσε ἄξαφνα μέσα του, ἐκεῖ ποὺ εἶτανε στὸ γραφεῖο του, Παρασκευὴ ἀπόγεμα εἶτανε καὶ εἶχανε ἀπογεματινὴ ἐργασία 5-8, καὶ τὸν ἔκανε νὰ τὰ παρατήσῃ ὅλα σύξυλα.

Πλησιάζανε. Μὰ ἔπρεπε νὰ πάρει κάτι. Δὲ μποροῦσε νὰ πάει μ' ἄδεια χέρια. Ἐπρεπε νὰ πάει κάτι. Γλυκά, λουλούδια... Ἐνα ἀνθοπωλεῖο εἶταν ἐκεῖ, δεξιὰ, στὸ δρόμο τους. Κατέβηκε ἀπ' τὸ ταξί, πῆρ' ἓνα μπουκέτο τριαντάφυλλα. Κόκκινα τριαντάφυλλα.

Φτάσανε. Βαστώντας τὰ λουλούδια, χτύπησε τὸ κουδούνι. Ἡ καρδιά του χτύπαγε πολὺ γρήγορα καὶ πολὺ δυνατά. Ψηλά, στὸ τρίτο πάτωμα, φωτισμένα παράθυρα. Ἀκουγότανε ἀκκορντεὸν νὰ παίζει.

Ἡ πόρτα ἀνοίξε. Μπήκε. Μιὰ ξύλινη, στριφτή, σκάλα. Ἀνέβηκε γρήγορα, οἱ ρευματισμοὶ του εἶχανε πάει περίπατο.

Στὸ κεφαλόσκαλο, δυὸ ἀγόρια, ἓνα κορίτσι. Γύρω στὰ δεκατέσσερα, δεκαπέντε χρόνια. Στάθηκε στὸ προτελευταῖο σκαλοπάτι.

– Ὁ «Ξανθὸς Ἱππότης», εἶπε.

Τὸ εἶπε ἔτσι ὅπως θάλεγε τ' ὄνομά του γιὰ νὰ συστηθεῖ.

– Δὲ θάρθει; ρώτησε τὸ ἓνα ἀγόρι, τὸ ψηλότερο.

– Τί; Δὲ θάρθει; ρώτησε τ' ἄλλο.

– Εἶναι ἄρρωστος; ρώτησε ξανὰ τὸ πρῶτο.

– Τί κρῖμα! εἶπε τὸ κορίτσι. Ἦθελα πολὺ νὰ τὸν γνωρίσω.

Αὐτός, κοίταζε καὶ τὰ τρία παιδιά, ἀμίλητος. Δὲ μποροῦσε νὰ πεῖ λέξη.

Ἀξαφνα, μὲ μιὰν ἀπότομη κίνηση, ἔβαλε τὰ λουλούδια, τὰ κόκκινα τριαντάφυλλα, στὰ χέρια τοῦ κοριτσιοῦ, ἔκανε στροφή, κατέβηκε τὴ σκάλα γρήγορα-γρήγορα, βγῆκε ἔξω, ἀπὸ ψηλά, στὸ τρίτο πάτωμα, ἀκουγότανε τὸ ἀκκορντεὸν νὰ παίζει ἓνα χαρούμενο σκοπὸ, τράβηξε μέσ' στὴ σκοτεινὴ νύχτα, τὰ χέρια του εἶτανε ἄδεια τώρα, τὸ στῆθος του εἶτανε ἄδειο τώρα.

4. EN SYNTOMIA

Τὸ μικρὸ αὐτὸ διήγημα τοῦ Σαμαράκη εἶναι υπόδειγμα λογοτεχνικῆς μορφῆς. Ο συγγραφέας μετὰ τὴν ἀρχικὴ ἐκθεση τῶν περιστατικῶν, θα συνεχίσει τὴν ἀφήγησή του με τὶς ἀπαραίτητες ἐκεῖνες ψηφίδες ποὺ μόνο ὅταν τελειώσει κανεῖς τὴν ἀνάγνωσθ θα διακρίνει τὴ σοφὴ τους διάταξη καὶ τὸ πραγματικὸ τους βάρος.

Ἡ ἐπιθυμία ἐπιστροφῆς στὸν παιδικὸ παράδεισο δὲν καταγράφεται με ἀναμνησιακά στερεότυπα καὶ δακρυγόνες ευκολίες, ἀλλὰ μεταμορφώνει τὸν ἥρωα στὴν καθημερινή του συμπεριφορὰ καὶ ἀναζωογονεῖ τὴν ἠθική του συνείδηση ἀπὸ τὴ στιγμή ποὺ ἀναθυμάται ὅλα ὅσα ωραῖα εἶχε ξεχάσει στὴ μακριὰ διαδρομὴ τῆς ζωῆς του, μίας ζωῆς ποὺ «ανεπαισθήτως» κατέληξε στὴ θλίψη τῆς ἐπανάληψης καὶ τὴ νομιμότητα τῆς ὑποταγῆς. Ὅμως, τὴν κορυφαία στιγμή, ἡ ὁμολογία πὼς αὐτὸς ὁ ἴδιος εἶναι ὁ «Ξανθὸς Ἱππότης», δὲν θα ἦταν τίποτε ἄλλο παρὰ μιὰ προσωπικὴ διαβεβαίωση χωρὶς οὐσιαστικὸ ἀποδέκτη, γι' αὐτὸ καὶ θα φύγει με ἄδεια τὰ χέρια ἀφήνοντας τὰ κόκκινα τριαντάφυλλα ἐκεῖ ὅπου δικαιοματικά ἀνήκουν. Οἱ ἀνυποψίαστες ἐρωτήσεις τῶν παιδιῶν θα ἐπαναφέρουν τὰ πράγματα στὴν ἀρχέγονη τάξη, καθὼς τὰ εἰλικρινέστερα αἰσθήματα μπορεῖ νὰ φανοῦν γελοῖα ἀν δὲν ἐκδηλωθοῦν στὴν ὥρα τους.

Ἐνα ὁμορφο παιδικὸ περιοδικὸ βρέθηκε τυχαῖα στὰ χέρια ἐνὸς δημιουργοῦ τὴν κατάλληλὴ ὥρα. Κι ἀν υποθέσει κανεῖς ὅτι «Σῶμα» ἐνὸς ἔργου Τέχνης εἶναι μιὰ φευγαλέα στιγμή ἢ ἓνα περιστατικὸ ποὺ δὲν ξαναγίνεται, τότε θα πρέπει νὰ συμφωνήσῃ πὼς ἡ διαδικασία καὶ ὁ τρόπος διατύπωσης εἶναι ἡ ἴδια ἡ «Ψυχὴ» του – εἰδῶλο τοῦ καλλιτέχνη ποὺ το δημιούργησε. Τὶς συνέχειες θα διευκρινίσει ὁ Πίνδαρος με τὴν ολύμπια φλόγα του:

*Κι ὅλων το Σῶμα ἀκολουθεῖ
τον παντοδύναμο θάνατο.*

*Μα μένει πίσω στους αἰῶνες ζωντανό
το εἰδῶλό του.*

(Πίνδαρος, «Θρήνοι», ἀπ. 131)

Το έργο της Caryl Churchill *Abortive* (Απόξεσμα), που γράφτηκε το 1971 για το ραδιοφωνικό σταθμό του BBC, παρουσιάζεται για πρώτη φορά στην Ελλάδα από το Θέατρο Σχέδια. Ο σκηνοθέτης Βασίλης Κανελλόπουλος το δέτει πρώτο μίας «τριλογίας» δικών της έργων σε μια προσπάθεια προσέγγισης και κατανόησης του περιβάλλοντα κόσμου και των ανθρώπων. Θα ακολουθήσουν το *Ασφυξία* και το *Ακόμα 3 Άγρυπνες Νύχτες*.

Σχέδια Επαφής

Τα έργα της Churchill, για τη σκηνή, την τηλεόραση ή το ραδιόφωνο, ταλαντεύονται ανάμεσα στον ρεαλισμό και τον υπερρεαλισμό. Κινούνται ανάμεσα στην αλήθεια του σήμερα και στον φόβο που την περιβάλλει. Οι ήρωές της αναζητούν την ταυτότητά τους που καταπιέζεται κάτω από τα προσώπια των κοινωνικών τους ρόλων. Οι πολιτικές και οι κοινωνικές συμπεριφορές χάνουν το ιδεολογικό τους περίβλημα. Ακόμα και οι προσωπικές σχέσεις αποστραγγίζονται από την ουσία τους. Ο άνθρωπος καλείται να αντιδράσει και να επαναπροσδιορίσει τις συντεταγμένες του. Η ίδια είναι έντονα επηρεασμένη από τον πειραματισμό της δεκαετίας του '60, από τον Μπρεχτ αλλά και από τους διανοούμενους Michel Foucault και R.D. Laing.

Η αγγλίδα συγγραφέας, που υπήρξε η πρώτη σταθερή συνεργάτης γυναίκα δραματουργός στο Royal Court, όπου και δίδασκε θεατρική συγγραφή, έχει λάβει αρκετές διακρίσεις ανάμεσα στις οποίες και την ιδιαίτερα τιμητική του βραβείου Olivier το 1987. Συχνά κατηγορήθηκε πως γράφοντας θέατρο για το ραδιόφωνο έδωσε ιδιαίτερη σημασία στο λόγο απογυμνώνοντας τα έργα της από εικόνες. Ισχυρισμός που η σκηνική πραγμάτωση των έργων της έρχεται να αποδυναμώσει.



Στο *Απόξεσμα* παρακολουθούμε ένα ζευγάρι που προσπαθεί να βρει τρόπο επικοινωνίας μετά από μία δύσκολη περίοδο για τη σχέση του. Ένας τρίτος άνθρωπος, ένας έγχρωμος νεαρός που ο σύζυγος γνώρισε στο σταθμό του τρένου και τον έφερε μαζί του, εισβάλλει στη ζωή και στο σπίτι τους, με αποτέλεσμα να γίνει μέρος της καθημερινότητάς τους, να έχει δικαιώματα και απαιτήσεις, να διεκδικεί. Τολμά ακόμα και να επιχειρήσει να βιάσει τη γυναίκα που δεν πρόβαλε καμία αντίσταση. Την εγκυμοσύνη της θα ακολουθήσει μία έκτρωση και την έκτρωση η πλήρης απώλεια επικοινωνίας με τον σύζυγό της.

Ξαπλωμένοι στο κρεβάτι τους, ο άντρας (Βασίλης Βασιλάκης) και η γυναίκα (Ελένη Μακρή) επιχειρούν να βρουν ξανά έναν κώδικα επικοινωνίας ή να επινοήσουν έναν καινούργιο. Το κρεβάτι, κατεξοχήν σύμβολο του ζευγαριού, της επαφής και της οικογένειας,

γίνεται ο χώρος δράσης. Από πάνω τους ο κήπος, μια αιωρούμενη απειλή. Ο κήπος είναι ο χώρος του βιασμού αλλά ταυτόχρονα και ο έξω κόσμος, εκεί από όπου υπάρχει ο κίνδυνος να εισβάλει και πάλι η απειλή.

Η βασική και σημαντικότερη ίσως κατά τη γνώμη μου εργασία του σκηνοθέτη έχει γίνει με τον λόγο. Στην προσπάθειά του να επικοινωνήσει, το ζευγάρι χρησιμοποιεί διαφορετικούς τρόπους εκφοράς του λόγου. Προσπαθεί να ανιχνεύσει τον τρόπο. Δοκιμάζει. Ο απρόσωπος, ο σπαρακτικά σχεδόν ανέκφραστος και απογυμνωμένος από συναίσθημα λόγος στην πορεία της παράστασης μετουσιώνεται σε πιο οικείες, ζεστές, τρυφερές εκδοχές. Η πολύποθητη επαφή μένει ωστόσο μετέωρη.

Η κίνηση είναι εξίσου προσεκτικά μελετημένη. Ο άντρας έχει μια αυστηρή γεωμετρική κίνηση οριοθετώντας με αυστηρότητα τα όριά του, ενώ η γυναίκα στην εναγώνια προσπάθειά της για έκφραση, όταν πια ο λόγος δεν αρκεί για να καλύψει τις ανάγκες της, μεταβάλλει το σώμα της σε μια τεράστια φωνητική χορδή για να κραυγάσει την απελπισία της. Δεν ξεκολλά από το κρεβάτι παρά μόνο τη στιγμή που θα ανέβει στον κήπο για να μπει κάτω από το νερό. Το νερό θα έρθει να πλύνει, να την καθαρίσει από τα τραύματα, τις ενοχές και τις ευθύνες της, λειτουργώντας καθαδικά, εξαγνιστικά.

Τα σκονινιά γύρω από το κρεβάτι έρχονται να επισημάνουν τον κίνδυνο, αλλά παράλληλα παραμένουν ως σημάδια συνέχειας με την προηγούμενη δουλειά του Θεάτρου Σχέδια, το *Τείχος* του Tankred Dorst.

Η παράσταση του Βασίλη Κανελλόπουλου είναι μία προσεκτική μελέτη πάνω στον σκηνικό τρόπο και μία προσπάθεια δημιουργίας και πρότασης ενός προσωπικού σκηνικού κώδικα. Οι δύο ικανότατοι και απόλυτα πειθαρχημένοι ηθοποιοί του βοήθησαν ουσιαστικά στην πραγμάτωσή της.

Η μετάφραση είναι της Αρετής Μαθιουδάκη και της Κυριακής Δριτσάκου, ενώ τα σκηνικά και τα κοστούμια υπογράφει ο Οδυσσέας Καψάλης.

ΕΙΡΗΝΗ ΜΟΥΝΤΡΑΚΗ

Η απόφαση του Γιώργου Λαζάνη να ανοίξει τις θύρες του Θεάτρου Τέχνης στον Δημήτρη Μαυρίκιο στέφτηκε με απόλυτη επιτυχία. Βρίσκω και εγώ πως το σκηνοθετικό ύφος του Μαυρίκιου βρίσκεται αρκετά κοντά στο πρώιμο, «παραισθητικό» ύφος του Κουν, στις ένδοξες δεκαετίες του '50 και του '60. Χρειάζεται τέλος πάντων να μπει λίγο φρέσκος αέρας στο ιστορικό υπόγειο του Θεάτρου. Και με χαρά υποδεχόμαστε αυτή την αναγκαία και λυτρωτική παράβαση.

Η κατάκτηση της Εδέμ

Η πρώτη είσοδος μάλιστα του Μαυρίκιου στο τέμενος του σύγχρονου ελληνικού θεάτρου ήταν η πλέον ενδεδειγμένη: με ένα σύγχρονο δράμα αμερικανού συγγραφέα, όπου στα πρόσωπα αναδύεται η οσμή της εσωτερικής πυρίτιδας και της υγρασίας των υπόγειων, με μια παράσταση στηριγμένη στον μετρονόμο και στον ψίθυρο, όπου οι ερμηνείες των ηθοποιών γίνονται τα ανάγλυφα αποτυπώματα της οδύνης και της στέρησης. Ρεαλισμός με καθορισμένη ιθαγένεια και με ανοιχτή υπηκοότητα. Δεν μπορώ παρά να παρατηρήσω πως πρόκειται για παράσταση σωστού «μέτρου» και υψηλών προδιαγραφών. Παράσταση που θα έκανε ίσως και τον Κουν να χαμογελάσει.

Θα ήθελα εντούτοις να εκφράσω μια απορία μου: το έργο του Σέπαρντ είχε παιχτεί πριν από οκτώ χρόνια από το «Θέατρο Εξαρχείων» με τον τίτλο «Άγρια Δύση». Τώρα, ο νέος σκηνοθέτης του προτίμησε να αφήσει τον τίτλο αμετάφραστο, γιατί, όπως λέει, καμιά λύση μεταφραστική, από τις 60(!) που του ήρθαν στο μυαλό, δεν τον ικανοποίησε. Αναρωτιέμαι τι άλλο να υπάρχει στον αγγλικό τίτλο, που να περισσεύει από τη πρώτη μετάφρασή του σαν «Άγρια Δύση». Η επιλογή πάντως να παραμείνει ο αγγλικός τίτλος αμετάφραστος είναι εντελώς ακατανόητη, εί-



ναι κακόγουστη και άτοπη. Στο κάτω κάτω της γραφής, στο Θέατρο Τέχνης οφείλουμε (και) τους έξοχους τίτλους από τα έργα του Τένεσι Ουίλιαμς, του Άρθουρ Μίλλερ και τόσων άλλων. Η πρόσληψη ενός έργου σημαίνει και την μεταγραφή του ονόματός του στα αρχεία μας. Ένα έργο με τίτλο «τρου γουέστ» θα είναι για μας πάντα ένα ξένο έργο.

Το έργο του Σαμ Σέπαρντ είναι αντίθετα ένα έργο εθνικής αυτογνωσίας: παρουσιάζει και αναλύει την Αμερική ως φαντασιακό τόπο, ως χώρα η οποία φέρει στα γονίδια της ιδεολογικής εθνικής ιθαγένειάς της την επ' αόριστον επέκτασή της «προς Δυσμάς», τη συνεχή φυγή της από τα φαντάσματα του παρελθόντος με την κατάργηση του παρελθόντος.

Κεντρικά πρόσωπα του έργου είναι δύο αδέρφια, οι δύο αντίθετοι αλλά και συμπληρωματικοί πόλοι του αμερικανικού ονείρου. Ο ένας, ο μεγάλος αδελφός, είναι ο εκφραστής της υπό-

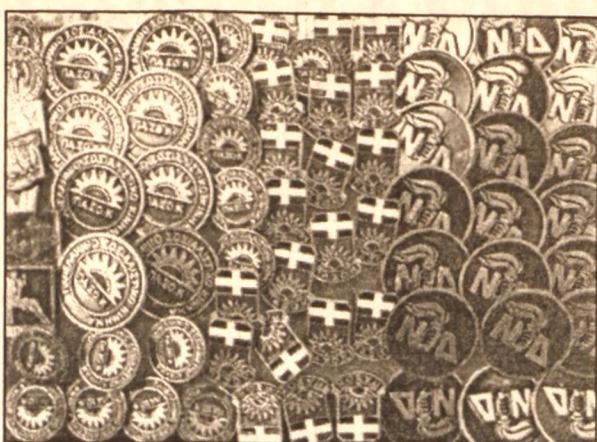
γειας ορμής προς τη Δύση, ο καουμπόυ και ο μπίτνικ, ο χίπης και ο «ήσυχος καβαλάρης». Είναι η μορφή που αναστατώνει τα όνειρα κάθε χαρτογιακά γιάπη της Γουόλ Στρητ και της Πέμπτης Λεωφόρου με τη ζωώδη του ενέργεια, τον αυθορμητισμό και την αήθη κτηνωδία του. Στοιχειώνει και τα όνειρα του μικρού αδελφού του, του πετυχημένου σεναριογράφου του Χόλιγουντ. Ανάμεσά τους η έλξη και η άπωση: Ο ένας αποτελεί το σώμα του αμερικανικού ονείρου. Ο άλλος ασχολείται με το είδωλο αυτού του ονείρου, με την αποτύπωσή του στο σελιλόιντ. Η ερώτηση ποιος είναι ο περισσότερο αυθεντικός μεταφράζεται στο ποιος είναι ο λιγότερο ψεύτικος. Την ώρα που η πραγματική Αμερική πέφτει στα γόνατα, νικημένη από την έρημο της μοναξιάς της και ετοιμάζεται για το δρόμο της μετατροπής της σε ιδεολόγημα και σε εικόνα την ίδια στιγμή, η άλλη, η «αληθινή» Αμερική της εικόνας και του ειδώλου φαντασιώνεται το συνεχές ταξίδι της προς τη Δύση. Κάποια στιγμή εισέρχονται στο παιχνίδι οι συμβολικές μορφές του πατέρα και της μητέρας. Τα δύο αντίθετα και συμπληρωματικά αδέρφια είναι δέσμια του παρελθόντος τους, δέσμια των γονιδίων που να αναβάλλουν ες αεί το ταξίδι του για την Εδέμ εξαιτίας του αδελφοκτόνου φόνου του Κάιν.

Είναι μια σπουδαία στιγμή για το Νίκο Καραθάνο. Αγωνίσθηκε και πέτυχε να συντονισθεί με τον μπρούτζινο χαρακτήρα του Λη, εμβολιάζοντας τον νατουραλισμό του υποκριτικού το κώδικα με τα στοιχεία μιας πλούσιας εσωτερικής ζωής. Η παράσταση υπήρξε ένα πραγματικό ρεσιτάλ για το θαυμάσιο νέο ηθοποιό. Ο Γιάννης Κοτσιφας παίζει τον μικρό αδελφό Όστιν, μεταδίδοντας την αίσθηση της ματαιωμένης προσδοκίας του. Στοιχείους μικρούς τους ρόλους ο Γιάννης Ζαβραδινός και η Βαγγελιώ Ανδρεαδάκη στηρίζουν με τις ερμηνείες τους το ύφος της παράστασης.

Δεν συμφωνώ με την επιτηδευμένη χωροδιάταξη της πλατείας. Εξαιτίας της χάσαμε ένα σεβαστό μέρος από το σκηνικό του Δημήτρη Πολυχρονιάδη.

ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

Κάτι το «ωραίο»



Λεύκωμα με άρθρα, μελέτες και πάνω από χίλιες τετράχρωμες φωτογραφίες, που αποτυπώνει τη σύγχρονη νεοελληνική κακογουστιά. Αναλύει το κιτς, αναζητά τις ρίζες του και σχολιάζει με χιούμορ τις χιλιάδες περιπτώσεις του φαινομένου.

Για την πολιτική, την κοινωνική συμπεριφορά, τη διακόσμηση, το σινεμά, το θέατρο, την τηλεόραση, το αυτοκίνητο, το σπίτι, το γραφείο...

ΚΙΤΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

«Σας τσούζουνε τα μάτια, βουίζουνε τ' αφτιά σας, νιώθετε ναυτία, δύσπνοια, άγχος και από την πολιτική μόλυνση. Το νέφος: μεγάφωνα, αφίσες, δημόσια μνημεία, γκράφιτι, πανό, φάτσες υποψηφίων στους τοίχους, τίτλοι εφημερίδων, δελτία ειδήσεων, πυραμίδες ορκωμοσίας, μυστικοί δείπνοι υπουργικών συμβουλίων, παράσημα, τελετές, δεξιώσεις, υποδοχές, λόγοι, συνθήματα, σλόγκαν, αίθουσες συνεδρίων, γραφεία και κέντρα κομμάτων, δημόσιες υπηρεσίες, έντυπο υλικό... Η αισθητική δεν είναι –αλίμονο– η πιο καίρια πλευρά όλων αυτών. Είναι όμως σημαντική, αλλιώς αποκαλυπτική. Γιατί η πολιτική είναι κακόγουστη και γιατί υιοθετεί την κακογουστιά; Γιατί πλέει σ' αυτήν σαν το ψάρι στο νερό; Γιατί της πάει τόσο πολύ το κιτς; Δημαγωγία και λαϊκισμός είναι γνωστές και σίγουρες απαντήσεις. Τόσο είναι αλήθεια αυτό, που μια διαβαθμισμένη κλίμακα του πολιτικού κιτς θα μπορούσε ν' αποτελέσει ένα φασιστόμετρο για κάθε εξουσία, για κάθε πολιτική.»

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΣ



Εκδόσεις Πολύτυπο. Κεντρική διάθεση: Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα, τηλ.: 210-72.32.819

Γλυκιά Σταμπούλ...

τραγουδούσε νοσταλγικά σε μουσική Κ. Μπέζου η Δανάη στο δίσκο 78 στροφών
που έπαιζε στο γραμμόφωνο του καφενείου του στην προσφυγική Νέα Ιωνία ο παππούς μου

της Άνθης Καρρά

Οφείλω να ομολογήσω ότι από την πρώτη του κιάλας παράγραφο το άρθρο του Μανόλη Καρέλλη «Ισταμπούλ αντί Κωνσταντινούπολης»¹ στο Αντί της 31ης Οκτωβρίου 2003 μου δημιούργησε αληθινή δυσφορία. Κι αυτό αφενός γιατί αποπνέει τόσο έντονα το αποπνικτικό άρωμα μιας άλλης εποχής, την οποία η πλειοψηφία των Ελλήνων πολιτών είναι πλέον σαφές ότι επιθυμεί να δει οριστικά παρωχημένη, και αφετέρου γιατί με εξέπληξε, αν και κεκαλυμμένη κάτω από ένα ρητορικό σχήμα, η αναφορά σε κάποια –και καλά απωθημένη από την κοινή λογική και την αίσθηση της πραγματικότητας– βαθύτερη εθνική επιθυμία για ανάκτηση της Κωνσταντινούπολης και... ανάσταση του μαρμαρωμένου βασιλιά! Και μάλιστα από έναν άνθρωπο του «ευρύτερου –όπως λέγαμε κάποτε– αριστερού χώρου», ο οποίος θεωρείται ότι έχει συμπεριλάβει τη μελέτη της ιστορίας στις πνευματικές του ενασχολήσεις!

Σως από κάποιο δικό μου κατάλοιπο μιας σχολικής παιδείας σε κλειστοφοβικούς εθναμύντορες καιρούς να τείνω να παραβλέπω ακόμα πόσο μικρή σχέση έχει η ενασχόληση με την επιλεκτική μνήμη της «εθνικής ιστορίας», προσφιλές χόμπι πολλών πολιτευόμενων, με τη συνεχή άσκηση αμερόληπτης κριτικής σκέψης, και άρα ελευθερίας, στην οποία σε καλεί η ειλικρινής αναζήτηση της ιστορικής αλήθειας. Γιατί αν η πρώτη σε κατατάσσει στην αποχαυνωτική ασφάλεια ενός ομόγλωσσου, ομόεθνου και ομόθρησκου κοπαδιού, ασφαλές απόθεμα ψήφων για όλους όσους εξ επαγγέλματος επικαλούνται «τη γλώσσα μας, την καρδιά μας, την ίδια την εθνική μας υπόσταση, τα ιερά και τα όσιά μας»² και επισείουν ως μπαμπούλες Πορθητές και Αττίλες, η δεύτερη σε καταδικάζει μέσα από τη μνήμη τουρκόφωνων, σλαβόφωνων, βλαχόφωνων, αρβανιτόφωνων, λαντινόφωνων, αγγλόφωνων, ιταλόφωνων κ.ο.κ. γονέων ή παππούδων, και των ανταλλαγμένων, απωθημένων ή ξεχασμένων πατρίδων, εθνοτήτων, γλωσσών ή θρησκειών τους, αλλά και τη συνείδηση

ση όλων όσων η δική σου διαδρομή μέσα στο χρόνο προσέθεσε σε γνώσεις, εμπειρίες, γεύσεις και μνήμες από ανθρώπους και τόπους, στην εξορία της μοναδικότητάς σου και ως εκ τούτου της μοναδικότητας όλων όσων μοιράζονται σήμερα με σένα την ίδια πατρίδα. Αν η πρώτη δηλαδή σε κάνει «ραγιά» (λέξη η οποία, καλό θα ήταν να είχαμε μάθει στο σχολείο ότι σημαίνει «ποιμνιο»), η δεύτερη σε κάνει «πολίτη».

Πέρα όμως από την εμφανή ιδεολογία που διαπνέει το κείμενο, ο Μανόλης Καρέλλης στην προσπάθειά του να ασκήσει κριτική στις επιλογές εξωτερικής πολιτικής της κυβέρνησης, επικαλείται ένα ευρέως διαδεδομένο από τον ελληνικό εθνικισμό λάθος, τον ισχυρισμό δηλαδή ότι Ισταμπούλ είναι η ονομασία που έδωσαν στην Κωνσταντινούπολη οι Τούρκοι («οι πορθητές»), ενώ η σωστή ελληνική ονομασία είναι μία και μόνη: «Κωνσταντινούπολη»! Επειδή όμως όταν η βάση των επιχειρημάτων μας είναι σαθρή, κινδυνεύει όλο το οικοδόμημα της σκέψης μας να καταρρεύσει, θα με απασχολήσει εδώ μόνο η ιστορική βάση πάνω στην οποία

στηρίζει τα επιχειρήματά του ο κ. Καρέλλης, κι αφήνω τον σχολιασμό των σημειωμένων πολιτικών προεκτάσεών της σε άλλους περισσότερο αρμόδιους.

Ο ιδιαίτερα γνωστός στους Νεοέλληνες άγγλος βυζαντινολόγος σερ Στήβε Ράνσιμαν, σε καιρούς που έκανε σίγουρ θραύση ο ισχυρισμός αυτός μαζί με πολλούς άλλους αντίστοιχης ιδεολογικής προέλευσης, στα χρόνια δηλαδή της δικτατορίας, επιχείρησε με ένα άρθρο το να ρίξει πάνω του λίγο από το φως των ιστορικών πηγών. Τριανταπέντε χρόνια αργότερα δεν έφτασε απ' ό,τι φαίνεται παραμικρή αχτίδα σε πολλούς Νεοέλληνες! Καλό θα ήταν να ακούσουμε τι είχε να μας πει.

Παρόλο που ο Μέγας Κωνσταντίνος άφησε να αποκαλείται η νεοσύστατη πρωτεύουσα από το όνομά του, το εγσημο όνομα που της έδωσε ήταν, και τον ιστορικό Σωκράτη τον Σχολαστικό «η Δευτέρα Ρώμη». Το όνομα αυτό δε χρησιμοποιήθηκε ωστόσο ποτέ, αντίθετα προτιμήθηκε ο τύπος «η Νέα Ρώμη», άλλοτε εναλλακτικά κι άλλοτε σε συνδυασμό με την ονομασία «Κωνσταντινούπολις», γι' αυτό και ο επίσημος τίτλος του Πατριάρχη παραμένει έως σήμερα «Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης». Στη Δύση αντίθετα ο τύπος «Νέα Ρώμη» δεν χρησιμοποιήθηκε ποτέ και υπονοούσε την ισοτιμία της νέας πρωτεύουσας με την παλαιά Ρώμη πράγμα το οποίο δεν επρόκειτο επ' ουδενί να αποδεχθεί ο επίσκοπος της Ρώμης για τον οποίον η Κωνσταντινούπολη ήταν και θα παρέμενε πάντα υποδεέστερη.

Από τον 5ο ήδη αιώνα οι βυζαντινοί συγγραφείς αρχίζουν να περικόπτουν στο γραπτό λόγο την αρκετά δύσχρονη στην προφορική ομιλία, πολυσύλλα αυτή λέξη και να γράφουν πού και πού «την Πόλιν», μόνο όμως όταν είναι αυτα σαφές στο κείμενο σε ποια πόλη αναφέρονται και δεν υπάρχει περίπτωση σύγχυσης με τις άλλες περίφημες ή από τα ελληνιστικά χρόνια μεγαλούλειες της αυτοκρατορίας, την Αλεξάνδρεια δηλαδή και την Αντιόχεια. Μονα

κή εξαίρεση σε αυτόν τον κανόνα αποτελεί ο Προκόπιος, ο οποίος, προσαρμόζοντας την ονομασία στην αρχαιοπρεπή του γλώσσα, χρησιμοποιεί το αρχαίο κλασικό όνομα «Βυζάντιο».

Οι αραβικές κατακτήσεις του 7ου αιώνα αφαιρούν από το Βυζάντιο τη Συρία και την Αίγυπτο, αφήνοντάς το στη συνείδηση των υπηκόων του με μία μόνο πλέον μεγάλη πόλη, ώστε εάν κάποιος έλεγε «Πόλη» να είναι αμέσως σαφές σε ποια πόλη αναφέρεται. Ίσως τότε να άρχισε, κατά τον Στήβεν Ράνσιμαν, να ξεπέφτει από την καθημερινή χρήση η λέξη «Κωνσταντινούπολις», αν και δεν μας διαφωτίζουν ιδιαίτερα γι' αυτό οι γραπτές πηγές, μια και οι βυζαντινοί λόγιοι έβρισκαν κομψότερο να μην περιορίζονται στα κείμενά τους σε μία μόνο ονομασία. Αξίζει όμως να σημειωθεί ότι όλοι απέφευγαν συστηματικά το επίθετο που προέρχεται από αυτήν, χρησιμοποιούσαν σταθερά στη θέση του το επίθετο «βυζαντινός», και προτιμούσαν να γράφουν αντί για «Κωνσταντινούπολις», «η Κωνσταντίνου» μαζί ή χωρίς το «πόλις», να αφήνουν δε ακέραιη την ονομασία «Κωνσταντινούπολις» μόνο όταν η περίπτωση απαιτούσε κάποια τυπικότητα ή όταν γινόταν αναφορά στο Πατριαρχείο. Κι ενώ άρχιζε να γίνεται όλο και συχνότερα χρήση απλώς της λέξης «η Πόλις», υπήρχε παράλληλα όλο και μεγαλύτερη τάση να χρησιμοποιείται τη μετοχή «η βασιλεύουσα», ή ως ουσιαστικό «η βασιλίκ», ονομασία που είχε ήδη χρησιμοποιηθεί από παλαιότερους συγγραφείς, όπως τον Ιουστίνο τον Μάρτυρα και τον Ευσέβιο, για την παλαιά Ρώμη!

Ανατρέχοντας μάλιστα σε κάθε συγγραφέα χωριστά ο Στήβεν Ράνσιμαν μας πληροφορεί ότι ο Θεόφραστος χρησιμοποιεί μία (1) μόνο φορά τη λέξη «Κωνσταντινούπολις», δύο (2) φορές «Νέα Ρώμη», πολύ συχνά το επίθετο «βυζαντινός» και γενικά γράφει «η Πόλις». Ο Κωνσταντίνος ο Πορφυρογέννητος είναι ο μόνος που χρησιμοποιεί συνήθως το «Κωνσταντινούπολις». Η Άννα η Κομνηνή δεν γράφει ποτέ «Κωνσταντινούπολις», αντίθετα προτιμά «η βασιλίκ» ή «το Βυζάντιον». Ο Ψελλός χρησιμοποιεί μία (1) μόνο φορά τη λέξη «Κωνσταντινούπολις», και εκτός από μία φορά που κάνει αναφορά στην «ημετέραν Ρώμην» ακολουθεί το παράδειγμα της Άννας της Κομνηνής. Ο Ζωναράς χρησιμοποιεί όλες τις μορφές, ενώ ο Νικήτας ο Χωνιάτης εισάγει τη λέξη «Μεγαλόπολις». Οι συγγραφείς της εποχής των Παλαιολόγων (Παχυμέρης, Ιωάννης Κατακουζηνός, Χαλκοκονδύλης) προτιμούν να αναφέρονται στο «Βυζάντιο».

Όσο για τους επιστολογράφους, αυτοί σπάνια χρησιμοποιούν άλλη μορφή από το «Πόλις», ακόμα κι όταν στις επιστολές τους αναφέρονται και άλλες πόλεις, και δη η πολυπληθής πλέον Θεσσαλονίκη! Είναι σαφές ότι στη συζήτηση, στα ανάκτορα ή στην αγορά χρησιμοποιείται πια μονάχα αυτή η λέξη!

Ποια ονομασία όμως χρησιμοποιούν οι ξένοι; Στη μεσαιωνική δυτική Ευρώπη χρησιμοποιούν πάντα ολόκληρη την ονομασία «Κωνσταντινούπολη», οι Σλάβοι την αποκαλούν «Tsarigrad» (βασιλίκ, βασιλεύουσα), ενώ οι Σκανδιναβοί του Μεσαίωνα «Micklegarth» (= Μεγαλόπολη)! Αντίθετα στην Ανατολή(!) αρμένιοι, σύριοι, άραβες και πέρσες συγγραφείς χρησιμοποιούν μόνο, ακέραιη πάντα, την ονομασία «Κωνσταντινούπολις» στην αραβική της μορφή «Konstantiniya», λέξη την οποία θα καθαγιάσει η χρήση της στα ιερά κείμενα του Ισλάμ, μιας και ο Προφήτης Μωάμεθ την έταξε σε χαντίθ του στους πιστούς του! Την ονομασία αυτή (στην οθωμανική της μορφή «Κωνσταντίνιγιε») θα χρησιμοποιήσουν μέχρι τις αρχές του 20ού αιώνα οι οθωμανοί σουλτάνοι. Αυτή εμφανίζεται στα αυτοκρατορικά οθωμανικά νομίσματα και φερμάνια, στα διοικητικά έγγραφα και στα κείμενα των οθωμανών λογίων!

Τα τοπωνύμια όμως –όπως άλλωστε και όλες οι λέξεις– ακόμα κι αν τα ορίζουν ή τα επιβάλλουν οι ιδεολογίες που διαπνέουν τις επίσημες (αυτοκρατορικές, εθνικές ή όποιες άλλες) εξουσίες, μία μόνο εξουσία αναγνωρίζουν, έτσι όπως διατρέχουν συνεχώς από χείλη σε χείλη, μέσα από ιδιώματα, ντοπιολαλιές, γλώσσες και ιδιόλεκτα, τον χρόνο: την υπέρτατη εξουσία της γλώσσας, που συνεχώς τα προσαρμόζει με γνώμονα το γλωσσικό αίσθημα στις απαιτήσεις και τις ανάγκες της έκφρασης, απαραίτητη προϋπόθεση της επικοινωνίας. Κι η εξουσία αυτή αποδεικνύεται πάντα ισχυρότερη, πόσο μάλλον όταν δεν υπάρχει θεσμοθετημένη παιδεία να ελέγχει σταθερά τον γλωσσικό κανόνα που κατά καιρούς επιβάλλει η επίσημη εξουσία, κι όταν η μεγάλη πλειοψηφία του λαού παραμένει αναλφάβητη! Έτσι ταξιδεύοντας μες σε αιώνες όπου ο πολιτισμός μεταδίδεται προφορικά και ο γραπτός λόγος παραμένει προνόμιο ελαχίστων, η Κέα γίνεται... Τζια, τα Κύθηρα... Τσίριγο, και η Κλαυδία... Γαύδος! Αξίζει όμως να αναφέρουμε και το παράδειγμα της ιδιαίτερης πατρίδας του κ. Καρέλλη, όπου το αραβικό Rabd el-Khandaq (=Φρούριο της Τάφρου) έγινε ο βυζαντινός Χανδάξ, η βενετσιάνικη Candica ή Candiga, Candida... και τέλος

Κάντια (Candia) από όπου και το οθωμανικό Kandiyе. Κι ενώ οι ελληνόφωνοι λόγοι την αποκαλούσαν Χάνδακα, ο λαός επέμενε να την ονομάζει, όπως και πριν από την αραβική κατάκτηση, Κάστρο, και μάλιστα Μεγάλο Κάστρο⁴ (ρωμαϊκή του κληρονομιά για τις οχυρωμένες πόλεις!), ονομασία που μεταφράσθηκε επί λέξει και στον δημώδη τουρκικό λόγο: Γκιρίτ Καλεσί (Girit Kalesi), το Κάστρο της Κρήτης! Κι όμως ο Αρμυστής της Κρήτης Μιχαήλ Αφεντούλιεφ, ακολουθώντας το πνεύμα της εποχής του, προτίμησε το 1822 να νεκραναστήσει αντ' αυτού την αρχαία ονομασία Ηράκλεια, η οποία και επικράτησε στα τέλη του 19ου αιώνα, με τον νεοελληνικότερο ωστόσο τύπο Ηράκλειο! Η ονομασία Κάστρο, έχοντας αφήσει ήδη από καιρό ακόμα και τα χείλη των γηραιότερων, αναζητεί πλέον απελπισμένα μετά από αιώνες καταφύγιο στους στίχους των μαντινάδων!

Για να ξαναγυρίσουμε όμως στην Πόλη, οι Μουσουλμάνοι έμαθαν όπως ήταν φυσικό πολύ γρήγορα τη λαϊκή ονομασία της Κωνσταντινούπολης. Ο άραβας γεωγράφος αλ-Μασούντι, ο οποίος έζησε τον 10ο αιώνα και δεν γνώριζε ελληνικά, μας λέει πως οι Έλληνες «την εποχή που γράφομε την αποκαλούν "Μπόλιν", ή εάν θέλουν να δείξουν πως είναι η πρωτεύουσα της αυτοκρατορίας, λόγω του μεγέθους της, λένουν "Ιστανμπολίν", και όχι "Konstantiniya". Μόνο οι Άραβες την λένε έτσι!»⁵ Τον 13ο αιώνα ο Ιμπν αλ-Αθίρ και ο Άμπουλ-Φίντα χρησιμοποιούν μερικές φορές τη λέξη Ισταμπούλ, όπως και ο Πέρσης Ιμπν Μπίμπι στην ιστορία του των Σελτζούκων Τούρκων. Τον 14ο αιώνα ο Ιμπν Μπατούτα χρησιμοποιεί την ονομασία Konstantiniya μιλώντας για την πόλη μαζί με τα περίχωρά της, επισημαίνει όμως ότι η περιοχή «δυτικά του ποταμού [εννοεί του Κεράτιου] ονομάζεται "Ισταμπούλ"».

Αλλά και οι περισσότεροι Ευρωπαίοι που επισκέπτονται την οθωμανική Κωνσταντινούπολη αρχίζουν να περιορίζουν την ονομασία Σταμπούλ στην εντός των τειχών περιοχή ανάμεσα στον Κεράτιο και τη θάλασσα του Μαρμαρά, και να την αντιπαραθέτουν στο Γαλατά, το Πέρα, και τα ασιατικά περίχωρα. Παρόμοιες μαρτυρίες έχουμε και τον 15ο αιώνα: μάλιστα ο ισπανός περιηγητής Clavija την αναφέρει ως Escamboli. Ιδιαίτερα εύγλωττη όμως είναι η μαρτυρία του Βαυαρού Γιόχαν Σίλτμπεργκερ (Johann Schiltberger) στο περίφημο *Περιηγητικό (Reisebuch)* που έγραψε το 1427, όταν επέστρεψε στην πατρίδα του μετά από μια 30χρονη οδύσσεια που τον οδήγησε

στα δεκαέξι του χρόνια από τη μάχη της Νικόπολης (1396), αιχμάλωτο του σουλτάνου Βαγιαζήτ, στη Μικρά Ασία και την Αίγυπτο, και από εκεί στη συνέχεια αιχμάλωτο του Ταμερλάνου, μέσα από την Αρμενία, τη Γεωργία και τη Ρωσία έως τη Σαμαρκάνδη! Γράφει λοιπόν ο Γιόχαν Σίλτμπεργκερ στα παλαιά του γερμανικά, 25 χρόνια πριν από την άλωση της Πόλης, και πέντε χρόνια πριν από τη γέννηση του Πορθητή⁶, «Constantinopel hayssen die Crichen Istimboli und die Thurcken hassende Stanboul» (Οι Έλληνες ονομάζουν την Κωνσταντινούπολη «Ιστιμπόλη» και οι Τούρκοι την ονομάζουν «Σταμπούλ»!).

Η αναφορά «Ισλαμπόλ» (με υπονοούμενες τις έννοιες στον τουρκικό δημώδη λόγο «όπου αφθονεί το Ισλάμ» ή και «Πόλη του Ισλάμ») σε οθωμανικά κέρματα του 18ου αιώνα (βασιλεία του Αχμέτ του Γ' έως του Σελήμ Γ') κατά τον Ράνσιμαν, και ήδη από την εποχή του Πορθητή κατά τους σύγχρονους τούρκους ιστορικούς⁷, δείχνει απλώς μια απόπειρα να αναζητηθεί μία ευγενέστερη προέλευση. Ανάλογη είναι και η προσπάθεια των οθωμανών λογίων που χρησιμοποιούσαν την ονομασία «Dar-el-Saadet»⁸ (Πύλη της Ευδαιμονίας, Δερισααδέτ στα καραμανλίδικα βιβλία!) αναζητώντας μία ονομασία που να ταιριάζει περισσότερο στον οθωμανικό πλέον χαρακτήρα της πρωτεύουσας της αυτοκρατορίας. Η επίσημη όμως ονομασία, ό,τι κι αν αυτό μπορεί να σημαίνει σε μη εθνικά κράτη, παρέμεινε μέχρι το τέλος της αυτοκρατορίας «Κωνσταντίνιγιε = Κωνσταντινούπολη», ενώ ο λαός (ελληνόφωνος, τουρκόφωνος, αρμενόφωνος, λαντινόφωνος κ.ο.κ.) συνέχιζε να την λέει «Πόλη, Στην Πόλη, Ιστανμπούλ, Εσταμπόλ⁹ Σταμπούλ¹⁰». Δεν έχουμε παρά να φαντασθούμε πόσες φορές στην καθημερινή ομιλία χρησιμοποιείται στα νέα ελληνικά η ονομαστική πτώση, και πόσες φορές χρησιμοποιείται εμπρόθετη η αιτιατική («πάω στην Πόλη, είμαι στην Πόλη»), για να καταλάβουμε πώς διαδόθηκε στους μη ελληνόφωνους ο τύπος αυτός! Αξίζει δε να σημειωθεί ότι και η «Χώρα Σφακίων» της Κρήτης αναφέρεται για παρόμοιο λόγο στις τυπωμένες οθωμανικές πηγές ως Ισταμπούλκιοϊ (Istanbulköy)¹¹, αλλά και ένας μικρός οικισμός στα ερείπια της αρχαίας Αλεξάνδρειας Τρωάδας απέναντι από τη νήσο Τένεδο περιέχεται στα οθωμανικά λεξικά με την ονομασία Εσκή Ισταμπούλ¹² δηλ. «Παλαιά Πόλη»!

Η λαϊκή αυτή ονομασία επιβλήθηκε ως επίσημη στα τουρκικά ταχυδρομεία το 1926, τρία χρόνια δηλαδή μετά την ανά-

δειξη της Άγκυρας σε πρωτεύουσα του εθνικού πλέον τουρκικού κράτους, στερώντας και συμβολικά έτσι από την περιώνυμη πόλη την αίγλη της «βασιλίδος πόλεως» δύο πολυεθνικών αυτοκρατοριών που τη συνόδευσαν από τις 11 Μαΐου του έτους 330 μ.Χ.¹³

«Η ειρωνεία είναι ότι τώρα που οι Τούρκοι εγκατέλειψαν μία ονομασία καθαγιασμένη από τον Προφήτη για να χρησιμοποιήσουν μία ονομασία που προέρχεται από τον ελληνικό δημώδη λόγο, οι Έλληνες είναι έντονα δυσανεκτικοί με την ονομασία αυτή, η οποία στην πραγματικότητα είναι αυτή που χρησιμοποιούσαν οι βυζαντινοί τους πρόγονοι. Ο σωβινισμός όμως έχει την τάση να αγνοεί την Ιστορία» καταλήγει στο άρθρο του ο σερ Στήβεν Ράνσιμαν!

Την αφορμή για το κείμενο αυτό τη ζήταγα είναι αλήθεια από καιρό. Και σίγουρα από εκείνο το μακρινό καλοκαίρι του 1984 (ή μήπως του 1985;), όταν μια επιστολή που έστειλα από την Κωνσταντινούπολη αρχές Ιουλίου στη φίλη μου την Κατερίνα στην Κρήτη προσκαλώντας την να με επισκεφθεί, έφτασε στο Ηράκλειο της Κρήτης τέλη του Σεπτεμβρίου, μετά δηλαδή από τρεις ολόκληρους μήνες, πολύ αργά πια για την αναμενόμενη επίσκεψη! Και αυτό γιατί είχα τολμήσει να γράψω στον φάκελο «Yunanistan», στο οποίο εγώ ένιωθα τον απόηχο της «ιωνικής» μικρασιατικής μου καταγωγής, αντί για «Greece», «Γκρέετζε», όπως με είχε παροτρύνει τότε ο υπάλληλος του τουρκικού ταχυδρομείου! Ήταν το καλοκαίρι εκείνο που σε μια από τις εθνικιστικές εξάρσεις του τότε ΠΑΣΟΚ, τα ελληνικά ταχυδρομεία απορρίπτοντας από πατριωτισμό ως... τουρκική την αναγραφή Yunanistan (αντί της... ελληνικής Greece!¹⁴), αρνιόντουσαν να παραλάβουν όσες επιστολές την περιείχαν! Αρκετά χρόνια αργότερα, διαβάζοντας στον ορισμό της Ελλάδος που έδωσε το 1760 στο έργο του «Γραμματική Γεωγραφική» ο Γεώργιος Φατζέας τις ακόλουθες φράσεις: «Καλείται παρά των Γάλλων Γραιέκε, Greece, παρά των Ισπανών Γραικία, Grecia, παρά των Αλεμανών Γριεχενλάνδ, Griechenland, παρά δε των Άγγλων Γραίκε, Grece»¹⁵, ήρθε αμέσως με πολύ τρυφερότητα στη μνήμη μου η προφορά του φιλότιμου εκείνου τούρκου υπαλλήλου!

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Μανόλης Καρέλλης, «Βαρύ ατόπημα του κ. Γ. Παπανδρέου: Ισταμπούλ αντί Κωνσταντινούπολης, Και τα όρια της ενδοτικότητας», *Αντί*, 31/10/03, τχ. 799, σ.

24-25.

2. Μανόλης Καρέλλης, ό.π. σ. 25.

3. Steven Runciman, «Constantinople-Istanbul», στην *Revue des Études Sud-Est Européennes*, 7, (1969), σ. 205-208.

4. Βλ. σχετικά: Χρυσούλα Τζομπανάκη, *Χάνδακας, Η πόλη και τα τείχη*, Εταιρεία Κρητικών Ιστορικών Μελετών, Ηράκλειο 1996, σ. 9-10.

5. Steven Runciman, ό.π., σ. 207.

6. Ο Μεχμέτ ο Β' ο Πορθητής γεννήθηκε στις 30 Μαρτίου 1432. Βλ. Franz Babinger, *Mehmed the Conqueror and his time*, Princeton University Press 1992, σ. 11.

7. Βλ. Metin And, *Istanbul in the Sixteenth Century*, 1994, σ. 90, και το άρθρο του Halil Inalcik στο λήμμα «Istanbul» στην *Encycopaedia of Islam* (2η έκδοση).

8. Χρησιμοποιήθηκαν επίσης οι ονομασίες: Ντάρου'λ-χιλαφέ (Daru'l-hilafe = Πύλη του Χαλιφάτου), ή Ντεραλ-αλιγιέ (Deral-Aliyye = Υψηλή Πύλη), καθώς και η περσική Ασितχανέ (Asithane = Οίκος του κράτους) επειδή βρισκόταν σε αυτή η κατοικία του σουλτάνου.

9. Στα λαντίνο των Σεφαραδιτών Εβραίων, όπως σώζεται μέχρι σήμερα στα λαϊκά σεφαραδίτικα τραγούδια: «me caso con un Franco venido d' Estambol», «παντρεύτηκα μ' ένα Φράγκο που ερχόταν από την Πόλη» (τέλη του 19ου-αρχές του 20ού αιώνα).

10. Όπως συναντάται στον νεοελληνικό δημώδη λόγο μέχρι την πρώτη μεταπολεμική δεκαετία, και τραγουδήθηκε από τη Δανάη και τη Σοφία Βέμπο!

11. Nuri Akbaya, *Osmanlı Yer Adları Sözlüğü*, εκδ. Tarih Vakfı Yurt Yay., Κωνσταντινούπολη 2001.

12. Constantin Mostras, *Dictionnaire Géographique de l' Empire Ottoman*, Αγία Πετρούπολη, 1873.

13. Alain Ducellier, *Byzance et le monde orthodoxe*, Armand Collin, Παρίσι 1986, σ. 31.

14. Την οποία τώρα προσπαθούμε απελπισμένα να αντικαταστήσουμε με την ονομασία «Hellas»! ακόμα και στις γλώσσες όπου δεν μας πέφτει κανένας απολύτως λόγος, και αυτό με πρώτη διδάξασα την Ολυμπιακή και τον γελοίο χαιρετισμό της «Welcome to Hellas»!

15. Βλ. Κωνσταντίνος Κ. Χατζόπουλος, «Η Ελλάς/Γραικία κατά τους Έλληνες Γεωγράφους», στα *Πρακτικά του Α' Ευρωπαϊκού Συνεδρίου Νεοελληνικών Σπουδών*, Βερολίνο, 2-4 Οκτωβρίου 1998, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, τ. Β', σ. 361.

Ελληνοτουρκική φιλία και γλώσσα Σχόλιο του Μανόλη Καρέλλη στο κείμενο της Άνθης Καρρά

Θέσαμε υπόψη του συνεργάτη μας Μανόλη Καρέλλη το άρθρο της Άνθης Καρρά. Ο Μανόλης Καρέλλης απάντησε με το κείμενο που ακολουθεί:

Κάνοντας χρήση του συνταγματικού δικαιώματος του σχετικού με την ελευθερία του κάθε Έλληνα να στοχάζεται και να δημοσιοποιεί, εξίσου ελεύθερα, τα προϊόντα του στοχασμού του, έγραψα τον Οκτώβρη του 2003 ένα κείμενο και το έστειλα στο Αντί.

Αφορμή πήρα από μια δήλωση του τότε υπουργού των Εξωτερικών και σημερινού προέδρου του ΠΑΣΟΚ και υποψήφιου πρωθυπουργού κ. Γιώργου Παπανδρέου, στην οποία έδιδε την ονομασία Ισταμπούλ στην Κωνσταντινούπολη, θέλοντας, όπως αποδεχόταν, να ευχαριστήσει την τουρκική πλευρά.

Πράγματι οι Τούρκοι το ευχαριστήθηκαν, αν κρίνουμε τουλάχιστον από τον τρόπο που υποδέχθηκε ο τύπος των τους γλωσσικούς νεωτερισμούς του τότε Έλληνα υπουργού των Εξωτερικών και από τα άκρως εγκωμιαστικά για τη γαλαντομία του πρωτοσέλιδά του.

Ενώ όμως οι Τούρκοι ευχαριστήθηκαν εξαιρετικά γιατί ο Έλληνας υπουργός των Εξωτερικών υιοθέτησε την επίσημη τουρκική ονομασία για την Κωνσταντινούπολη που ήδη από το 1926 επιβλήθηκε από το εθνικό πλέον τουρκικό κράτος και στα τουρκικά ταχυδρομεία, η κ. Άνθη Καρρά δεν ενέκρινε την αποκοτιά μου να «θίξω» μ' ένα γραπτό μου την ελληνοτουρκική φιλία, όπως αυτή διαμορφώνεται τα τε-

λευταία χρόνια και να ασκήσω κριτική εναντίον των εμπνευστών και δημιουργών της.

Και σε μακροσκελές κείμενό της με κατακεραυνώνει – αν και με καθυστέρηση μερικών μηνών.

Και τι δεν μου καταλογίζει η κ. Άνθη Καρρά.

Αρχίζει από τα ήπια, ότι δηλαδή τα κείμενά μου αποπνέουν το «**αποπνικτικό άρωμα μιας άλλης εποχής, την οποία η πλειοψηφία των ελλήνων πολιτών είναι πλέον σαφές ότι επιθυμεί να δει οριστικά παρωχημένη**» και ότι έχω «**τη βαθύτερη επιθυμία για ανάκτηση της Κωνσταντινούπολης και... ανάσταση του μαρμαρωμένου βασιλιά**».

Συνεχίζει με την περιγραφή της εκ μέρους μου ενασχόλησης με την «**επιλεκτική μνήμη της εθνικής ιστορίας**» και μάλιστα με την «**αποχαυνωτική ασφάλεια ενός ομόγλωσσου, ομοεθνούς και ομόθρησκου κοπαδιού**» και της «**εξ επαγγέλματος**» επίκλησης για τη «**γλώσσα μας, την καρδιά μας και την εθνική μας υπόσταση, τα ιερά και τα όσιά μας**». Με κατηγορεί ακόμα ότι επισείω «**ως μπαμπούλες πορθητές και Αττίλες**», κάτι που με κάνει «**ραγιά**» (δηλαδή ποιμνιο, κοπάδι, όπως μας πληροφορεί με τη βοήθεια της τουρκομάθειάς της), ενώ για τον εαυτό της και για τους ομοϊδεάτες της που δεν διακρίνουν Αττίλες ή που δεν ενδιαφέρονται για την ελληνική γλώσσα (κι ας λέει ο ποιητής το μοναδικό «**πάρεξ ελευθερία και γλώσσα**» επιφυλάσσει τον τίτλο του πολίτη).

Με φιλοδωρεί ακόμα με τον χαρακτηρισμό του μέλους της λέσχης του **εθνικιστή**, προσδίδοντας σ' αυτόν δεν είμαι σε θέση να γνωρίζω ποιες προεκτάσεις.

Εννοείται ότι δεν θα ασχοληθώ με όλα αυτά τα **αντιδημοκρατικά** αλλά και **άναρ-**

θρα – που φέρνουν στο μυαλό μας την επιχειρηματολογία της **κολοβής αλεπούς του μπάρμπα-Αίσωπου**.

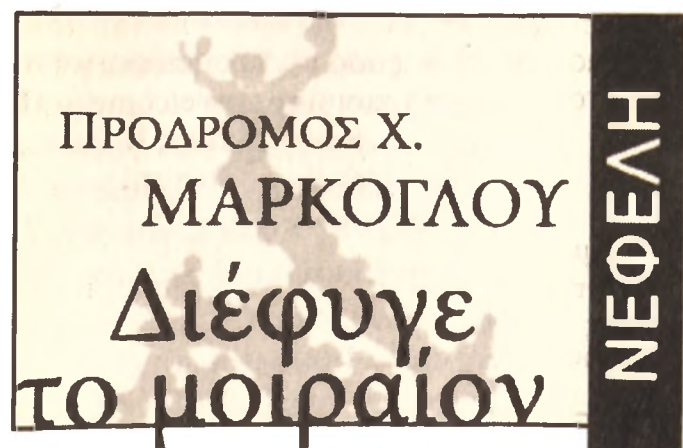
Για τον χαρακτηρισμό όμως του εθνικιστή που επισείει εναντίον μου η κ. Άνθη Καρρά, **φακελώνοντάς με**, όπως οι παλαιοί εκείνοι που είχαμε πιστέψει ότι είχαν εξαφανισθεί ενώ αυτοί επανήλθαν **με άλλο, εξίσου εφιαλτικό, προσωπίο, θα πω λίγα λόγια**.

Διαβάζω σ' ένα άρθρο δύο τούρκων διανοουμένων, προοδευτικών, αν κάτι σημαίνει αυτό, των Α. Nükhent Adiyeye και Nuri Adiyeye με τον τίτλο «**Οι αποστάσεις από το Ισλάμ στην Κρήτη στη διάρκεια της Ελληνικής Επανάστασης**», που δημοσιεύθηκε στο περιοδικό *Kebikeş*, μια επεξήγηση για τον ελληνικό εθνικισμό και για την ιδεολογία που αποπνέει αλλά και για τα αποτελέσματα που παρήγαγε στο παρελθόν.

Γράφουν οι δύο τούρκοι διανοούμενοι: «**...Η εθνικιστική ιδεολογία που ξεπήδησε από τη γαλλική επανάσταση είχε την πρώτη της επιτυχία στην οθωμανική αυτοκρατορία με την ελληνική επανάσταση...**»

Με άλλα λόγια ο ελληνικός εθνικισμός και η εθνικιστική ιδεολογία του 1821, ο πατριωτισμός των πιο απλά, ήσαν εκείνα που μας κάνουν σήμερα να έχουμε **πατρίδα μας την Ελλάδα και να αποκαλούμαστε Έλληνες και να νιώθουμε ελληνικά, να μιλούμε την ελληνική γλώσσα και να μη χρησιμοποιούμε αντί της Ελλάδας το Γιουνανιστάν και αντί των Ελλήνων το γκισούρηδες**.

Είναι αυτό που δεν μας συγχωρούν ορισμένοι, είναι αυτό για το οποίο μας κατηγορούν, είναι εκείνο για το οποίο θέλουν να μας κάνουν να νιώθουμε **ενοχές και να πρέπει να απολογούμαστε**.



Ξεχωριστή σημασία αποκτά το βιβλίο *Από τη Βιέννη στα Καλάβρυτα. Τα αιματηρά ίχνη της 117ης μεραρχίας καταδρομών στη Σερβία και την Ελλάδα*

(μετάφραση: **Γιάννης Μυλωνόπουλος**, εκδ.

Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», 2003), καθώς πρόκειται για ένα έργο που ακολουθεί την πορεία μιας τακτικής μεραρχίας της Βέρμαχτ, από τη Βιέννη το 1941, έτος δημιουργίας της, και σε όλη την περίοδο της δράσης της στη Σερβία και την Πελοπόννησο. Ο συγγραφέας **Χέρμαν Φρανκ Μάγερ**, σε

αναζήτηση του αγνοούμενου πατέρα του, που ως γερμανός αξιωματικός της Βέρμαχτ είχε έρθει στην Ελλάδα το 1942, προσπάθησε να βρει τα ίχνη του ακολουθώντας τη διαδρομή της μεραρχίας.

Το βιβλίο που συνέθεσε ασχολείται με ολόκληρη την περίοδο της Κατοχής στην Πελοπόννησο, με το ρόλο των Ιταλών και των

Βρετανών, με τις ελληνικές αντιστασιακές οργανώσεις και με τα ελληνικά τάγματα ασφαλείας που

συνεργάστηκαν με τους Γερμανούς. Η σφαγή αμάχων στο πλαίσιο της επιχείρησης

«Καλάβρυτα» αποτελεί ένα κεντρικό θέμα του βιβλίου και αποκτά τη σημασία του μεγαλύτερου εγκλήματος πολέμου που διέπραξε η Βέρμαχτ σε μη σλαβόφωνο κράτος **κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.**

Οι Απόκρυφες ιστορίες. Μύθοι και θρύλοι από τον κόσμο των πρώτων χριστιανών (εκδ. Άγρα, 2003) είναι ένα

ΚΡΙΤΙΚΗ Βιβλίου

Πέτρινα χρόνια, χαμένα ιδανικά

Mark Mazower (επιμ.),

Μετά τον πόλεμο. Η ανασυγκρότηση της οικογένειας, του έθνους και του κράτους στην Ελλάδα, 1943-1960,

εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2003.

Με τη λήξη του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου η Ελλάδα δεν αντικρίζει μόνο τα συντρίμια που προκάλεσε η τριπλή κατοχή, αλλά μετρά παράλληλα τα θύματα και τις καταστροφές που επισώρευσε ένας αδελοφονικός πόλεμος, ο ελληνικός Εμφύλιος. Την ίδια περίπου περίοδο, τα ευρωπαϊκά κράτη αποδύονται σε μία τεράστια προσπάθεια ανασυγκρότησης, με προεξάρχουσα την ηττημένη και διαιρεμένη σε τέσσερις ζώνες κατοχής Γερμανία, όπου δεσπόζουν οι *Trümmerfrauen* και κυριαρχεί η «αποναζιστοποίηση» (*Entnazifizierung*) και η μαύρη αγορά, ενώ η ελληνική κοινωνία βρίσκεται εξουθενωμένη και αδύναμη να αντιδράσει στη σφοδρότητα της εμφύλιας σύρραξης. Το έθνος, το κράτος και η οικογένεια συμπαρασύρονται στη δίνη μιας ένοπλης αντιπαράθεσης, που άφησε για μία τριακονταετία βαθιά τα ίχνη της στο καθημαγμένο σώμα της χώρας και ταυτόχρονα διαμόρφωσε τους όρους, το πλαίσιο και το περιεχόμενο της πολιτικής που ασκήθηκε κατά το διάστημα αυτό.

Ο τόμος που επιμελήθηκε ο Μαρκ Μαζάουερ, γνωστός στη χώρα μας από πρόσφατες μελέτες (*Στην Ελλάδα του Χίτλερ, Ευρώπη. Σκοτεινή ήπειρος, Βαλκάνια*) συντονίζει μια πληθώρα ιστορικών, στην προσπάθειά του να προσεγγίσει με ρηξικέλευθο τρόπο όλα εκείνα τα σχετικά ζητήματα που η ιστοριογραφία γύρω από τον Εμφύλιο, άλλοτε αποφεύγει και άλλοτε σχετικοποιεί, όταν δεν τα προβάλλει μέσα από το πρίσμα του «μύθου από τα αριστερά» (Ρ. Μπαρτ), εντάσσοντας το εγχείρημά του στο πλαίσιο της προβληματικής της *dopoliberazione* και της *dopoguerra* (Claudio Pavone), δηλαδή στο μετα-

απελευθερωτικό και μετα-πολεμικό ζήτημα ως «έκφραση της ευρωπαϊκής κρίσης της δεκαετίας του 1940 και των εθνικών και ιδεολογικών διαφωνιών», με φόντο τις πόλεις και την ύπαιθρο στην Ελλάδα της περιόδου 1943-1960 και λαμβάνοντας φυσικά υπόψη τις ιδιαιτερότητες της «ελληνικής περίπτωσης».

Από τα κείμενα των συγγραφέων (πολλά από αυτούς με σημαντικό ερευνητικό κοσμογραφικό έργο), που προέρχονται από τις παρεμβάσεις τους σε ένα συνέδριο που διοργανώθηκε στο πανεπιστήμιο του Σάσε τον Ιούλιο του 1996 και εκδόθηκαν τέσσερα χρόνια αργότερα στη σειρά *Paperbacks* της Princeton University Press, προβάλλουν μια σειρά σημαντικών θεματικών (εκκαθαρίζει στον πανεπιστημιακό χώρο, δίκη Μέρτεν γυναίκες της αριστεράς, συλλογική και εθνική μνήμη κ.ά.) και ερωτημάτων που εστιάζονται όχι μόνο στα πολιτικά και ιδεολογικά αίτια, καθώς και στις επιπτώσεις σε μικροκοινωνιολογικό επίπεδο όσο και σε επίπεδο καθημερινότητας, καθ' όλη τη διάρκεια των συγκρούσεων, αλλά και στα «πέτρινα χρόνια» που ακολούθησαν.

Αυτός ακριβώς ο άξονας αναδεικνύεται ουσιαστικά σε τέσσερα σημαντικά άρθρα στο κείμενο του Στάθη Ν. Καλύβα, που διερευνά με βάση στοιχεία και μαρτυρίες τα ακανθώδη ζητήματα της βίας της Αριστεράς που παραμένει ακόμα ταμπού για τη σχετική βιβλιογραφία και την ιστορική έρευνα στην παρέμβαση του Πολυμέρη Βόγλη, οποίος ασχολείται με τους πολιτικούς κρατούμενους στην Ελλάδα την περίοδο 1945-50 και κυρίως με την απόρριψη που υφίστανται από τον κομματικό μηχανισμό, αλλά και από το ευρύτερο οικογενειακό και φιλικό περιβάλλον ως «δηλωσίες»· στην εργασία της Ελένης Χαϊδιά, για τους δωσιλόγους και την αντιμετώπισή τους από την ελληνική δικαιοσύνη· και τέλος στο άρθρο της Μοντούς Δαλιάνη, η οποία (στα ίχνη της βόσκας ιστορικού Ντόροθι Λεγαρέττα, με τ

σημαντική έρευνά της για τη «γενιά της Γκερνίκα») ανιχνεύει τον «κόσμο των παιδιών» στη δίνη του εμφυλίου πολέμου και στηρίζεται στην προσωπική της εμπειρία ως κρατούμενης στις Γυναικείες Φυλακές Αβέρωφ, και στην εμπειρική έρευνα που διεξήγαγε στο Πανεπιστήμιο Karolinska της Στοκχόλμης.

Αν ξεχωρίζουν τα κείμενα αυτά είναι για τον λόγο ακριβώς ότι αφενός αντανακλούν τις θέσεις του επιμελητή, για την ανάγκη διεξοδικής και σφαιρικής ιστορικής έρευνας σε έκκεντρα ιστορικά ζητήματα, αφετέρου δε αποτελούν χρήσιμα «κλειδιά» για την κατανόηση των συνθηκών που διαμόρφωσαν το πολιτικό-ιδεολογικό πλαίσιο του ελληνικού Εμφυλίου, καθώς ξεφεύγουν από την κυρίαρχη λογική που διέπει την επιστημονική έρευνα και επιμένει να «παραβλέπει, να ελαχιστοποιεί ή να απαλλάσ-

σει» από τις ευθύνες την πλευρά που εξεγέρθηκε. Ο υποψιασμένος αναγνώστης εντοπίζει ταυτόχρονα τις σημαντικές ευθύνες εκείνων των δυνάμεων που αποδύθηκαν στην εξόντωση του αντίπαλου, καθώς οι προαναφερθέντες συγγραφείς στρέφουν την προσοχή τους σε πτυχές και όψεις του Εμφυλίου, τις οποίες τόσο το επίσημο κράτος με την «κατ' επίφασιν δημοκρατία» που εγκαθίδρυσε όσο και η αριστερά της εποχής, διωκόμενη και «με το όπλο παρά πόδα» αγνόησε σχεδόν επιδεικτικά, με πρόσχημα τις ιδεολογικές διαμάχες στους κόλπους της, όπως τις γνωρίσαμε στη λογοτεχνική μεταφορά τους από συγγραφείς σαν τον Άρη Αλεξάνδρου, τον Δημήτρη Χατζή και τον Μάριο Χάκκα, «όταν τέλειωσε πόλεμος».

Κώστας Θ. Καλφόπουλος

Η γλώσσα των πηγών

Γουστάβο Μαρτίν Γκάρθο,

Η γλώσσα των πηγών,

Μετάφραση: Μελίνα Παναγιωτίδου,

εκδ. Εξάντας, Αθήνα 2003, σελ. 135.

Με λόγια μυστικά, τραγουδιστά όπως το αέναο κελάρυσμα του νερού, το αφήγημα αυτό με την ποιητική μορφή εισδύει στα πιο βαθιά υποστρώματα του ανθρώπινου υπαρξιακού και θρησκευτικού μύθου. Εκεί όπου ο παράδεισος και η κόλαση, η απώλεια και η πλησμονή της ευδαιμονίας, η καταστροφή και η γονιμότητα, το εδώ και το επέκεινα, σχεδόν ταυτίζονται, και όπου ο ανθρώπινος χρόνος και ο Άλλος χρόνος τανύζουν την ψυχή ανάμεσα στην ελευθερία και το πεπρωμένο.

Στη Γλώσσα των πηγών γινόμαστε μάρτυρες του θανάτου του Ιωσήφ, που γέρος, μόνος και ξεχασμένος στα περικόρα της Ναζαρέτ, ποθεί να επιστρέψει στη γη, να γίνει ξύλο δέντρου σαν κι εκείνα που δούλευε με τα χέρια του, να κλείσει τον κύκλο της ζωής του. Αν ο πραγματικός χρόνος του αφηγήματος είναι μερικές μόνον μέρες, η υπόλοιπη πλοκή μάς δίνεται μέσα από όνειρα, όνειρα μέσα σε όνειρα, αναθυμήσεις και οραματισμούς του Ιωσήφ που καταργούν τον συμβατικό χρόνο και προσδίδουν στο κείμενο διαστάσεις θεϊκής μαγείας.

Κανείς δεν έχει διηγηθεί την ιστορία του Ιωσήφ. Στις ζωγραφικές απεικονίσεις της Αγίας Οικογένειας, υποταγμένος, προστατευτικός, γέρος σχεδόν, φαίνεται να παίζει

έναν ρόλο προκαθορισμένο, ουδέτερο, σαν να μην τον αγγίζουν τ' ανθρώπινα πάθη. Στο θαυμάσιο αφήγημα του Γουστάβο Μαρτίν Γκάρθο όμως, γίνεται πρωταγωνιστής μιας ιστορίας πάθους, έρωτος, υπεράνθρωπης αναμέτρησης και υπαρξιακής αγωνίας, καθώς παρακολουθούμε να ξετυλίγεται με τρυφερότητα αλλά και δραματική ένταση ο έρωτάς του για τη Μαρία, που εδώ παρουσιάζεται για πρώτη φορά με μία εκ γενετής αναπηρία, έναν ακρωτηριασμένο βραχίονα, που την κάνει ακόμη πιο αξιολάτρευτη στα μάτια του Ιωσήφ και λειτουργεί σηματοδοτικά στο πνεύμα του αναγνώστη.

Ένα ανεξήγητο προαίσθημα ωθεί τον Ιωσήφ να αναβάλλει συνεχώς τον γάμο του με την όμορφη και ζωηρή παρθένο της Εμμαούς. Μετά από επέμβαση των ουρανίων δυνάμεων, των αγγέλων, ο γάμος γίνεται τελικά σύμφωνα με τα ειωθότα, αλλά οι ίδιες δυνάμεις δεν αφήνουν το ζευγάρι να ενωθεί ερωτικά. Γίνονται η σκιά της Μαρίας, κι ένας ανεξιχνίαστος εφιάλτης για τον Ιωσήφ που καταδικάζεται στο ρόλο του ανικανοποίητου εραστή, αλλά και του «αγγελολάχου», αφού δεν είναι λίγες οι φορές που συμπλέκεται «σώμα με σώμα» με τους αγγέλους που καταδυναστεύουν τη ζωή του.

Η Μαρία, με τον καρπό του άυλου, αόρατου αντεραστή στην κοιλιά της, είναι το *poli me tangere*. Εκείνος, ο ξένος, που μοναδική λειτουργία του είναι να προσφέρει προστατευτικό κάλυμμα απέναντι στον εβραϊκό νό-

ξεχωριστό βιβλίο που καταγράφει και παρουσιάζει ξεχασμένες και συχνά παράξενες αφηγήσεις από την περίοδο του πρώιμου χριστιανισμού. Ο Δημήτρης Κυρτάτας επιλέγει το υλικό του από έγκυρες πηγές, ωστόσο υποβαθμισμένες από την επίσημη θρησκευτική παιδεία, με στόχο να προσεγγίσουμε το χώρο του μύθου και του θρύλου, πέρα από το αντίκειμενο της γνωστής ιστοριογραφικής πρακτικής.

Πολιτικός φιλόσοφος ο Raymond Geuss,

εξετάζει κριτικά κάποιες από τις πιο διαδεδομένες και σημαντικές αντιλήψεις στη σύγχρονη πολιτική των προηγμένων δυτικών κοινωνιών στο βιβλίο του *Ιστορία και ψευδαίσθηση στην πολιτική* (μετάφραση:

Αφροδίτη

Θεοδωρακάκου, εκδ.

Μεταίχμιο, 2003). Ο

συγγραφέας αναφέρεται σε έννοιες όπως κράτος, αυθεντία, βία, καταναγκασμός, και παράλληλα στις έννοιες της νομιμότητας, του φιλελευθερισμού, της ανεκτικότητας, της ελευθερίας, της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Έντονος σκεπτικισμός διαπνέει τις απόψεις του και σίγουρα ο προβληματισμός του έχει ενδιαφέρον.

Ρηματικός λόγος, πνευματική εγρήγορση, ποίηση στην κορυφαία έκφρασή της, και ποιητής ο Βύρων Λεοντάρης, Έως... (εκδ. Νεφέλη, 2003):

«Σεσημασμένος είμαι. Έχετε τα γραφικά μου

αποτυπώματα / μπορείτε
να με αναγνωρίσετε, όχι
όμως και να με
διαβάσετε ούτε να με
διαβείτε / Ποντάρατε
στο μαύρο μου και
χάσατε / Ποντάρατε στο
κόκκινό μου πάλι χάσατε
/ κακή ζαριά ήμουν στα
χέρια σας / Τα λόγια που
μιλώ μου κόβουνε τη
γλώσσα / κάθε
χειρονομία μου με
σταυρώνει / Ας το
ξεκαθαρίσουμε λοιπόν. /
Σ' αυτή την εποχή της
υπαρκτής ποίησης /
ποιητής μιας ποίησης
που δεν μπορεί να
υπάρξει / μόνο με τους
νεκρούς μιλώ και γι'
αυτούς γράφω. / Μόνο
αυτοί μπορούν να με
διαβάσουν».
ο χαρτοκόπτης

μο, στη μέλλουσα μητέρα. Τρυφερότητα και λατρεία ωραίζουν την στέρησή του. Όταν όμως η ταπείνωση του σάρκινου σώματός του γίνει αβάσταχτη, η υπεροψία του άγνωστου ισχυρού όντος που κυβερνάει τη μοίρα του τον πνίξει και οι βίαιες αναμετρήσεις με τους ογκώδεις αγγέλους τον κάνουν να επαναστατήσει, θα έρθει η ώρα της μικρής, πέρα για πέρα γήινης Πουά. Θα ζήσει μαζί της μια σύντομη ερωτική άνοιξη που θα σβήσει τη βία των θείων αγγελιαφόρων, θα απαλύνει τη μοχθηρία της θεϊκής ποινής, θα τον ξαναφέρει στα ανθρώπινα, τρυφερά πεπερασμένα, ερωτικά μέτρα.

Να είναι αυτό μια απόπειρα του συγγραφέα να εκφραστεί θεολογικά; Να μιλήσει για το «εγώ» του ανθρώπου και το «εσύ» του Θεού; Να δικαιώσει τον Ιωσήφ-πάσχοντα άνθρωπο, αντιμέτωπο με το σκοτεινό και βουβό πρόσωπο ενός Θεού που επιβάλλεται με τη στυγνή επιβολή της θέλησής του; Να πει ότι αν μέσα στο θάνατο καταφάσκει μια τελική, αυτοκαταργούμενη έστω, ελεύθερη βούληση, όμως είναι και αυτή προκαθορισμένη;

Τα εκφραστικά μέσα του Γκάρθο είναι πλανευτικά απλά. Ξεγελούν, καθώς μέσ από καθημερινές φράσεις και περιγραφές ξεπηδάει αυθόρμητα και γοητευτικά μια υπερβατικότητα που αναφέρεται στα μεγάλα θεολογικά-μεταφυσικά ζητήματα, όπως είναι η απώλεια του Παραδείσου και το τίμημα της γνώσης, η μεταίχμιακή υπόστασ του ανθρώπινου είναι, ανάμεσα σ' έναν κόσμο αισθητών και σ' έναν κόσμο ενόρασης η σχέση θεού και ανθρώπου τελικά. Ο πυκνός μεταφυσικός και φιλοσοφικός ιστό του σύντομου αλλά φιλοσοφημένου αυτού αφηγήματος επαναθέτει έμμεσα τον προβληματισμό του κλασικού θεατρικού έργου του Σαρτρ *Ο Θεός και ο Διάβολος*. Και μόνο αυτό θα αποτελούσε έπαινο.

Η αξιολογή μετάφραση της Μελίνας Παναγιωτίδου κατόρθωσε να αποφύγει τη προκρούστειο κλίση των αοράτων γλωσσολογιστών οι οποίοι αλλοιώνουν ex cathedra την νεοελληνική γλώσσα, αγρεύοντας ορθότητες και κυριολεξίες...

Μαρία Τσάτσοι

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

❖ *Ουτοπία* (εκδότης: **Ευτύχης Μπιτσάκης**, τχ. 56, 2003): συμπληρώνει 12 χρόνια κυκλοφορίας και αφιερώνει το τεύχος αυτό στην «Ιστορία: τώρα και τότε».

❖ «Λάθος στρατηγικής η αμφικτιονία. / Πέσαμε στην Τηθύ από την προκυμαία / δεν ήταν ανατολικός, ήταν πεντρίτης / είχε η μέρα σαρκοφάγα κι αγριμαία / γι' αυτό με δέρνει κληρονομική ανεφοιλία»: **Χρήστος Κούτρας**, *Πεντρίτης* (εκδ. Εριφύλη, 2003).

❖ «'Η μνήμη προσχωρεί άργά μέσα στή λήθη / Χτίζοντας άκμαία τήν αίσθηση νέας / Ζωής, τὰ παλιά καί τὰ καινούργια πορεύονται μαζί / Κεντώντας τό δέρμα πού προσφέρει / Γενναιόδωρη κι άβγαλτη ή ψυχή για ένα τατού / Τά κύματα μέ γλώσσες άέρα τό σχέδιό τους / Έτοιμάζουν στό σώμα τοῦ βράχου / Κι από τὰ θρύμματά του άμμο προσθέτουν στόν άμμο»: **Θανάσης Χατζόπουλος**, *Μιγαδικά καί άμφιθαλή* (εκδ. Μεταίχμιο, 2003).

❖ Από τον Μονεμβασιώτικο Όμιλο που οργάνωσε τον Ιούλιο του 1997 το I Συμπόσιο Ιστορίας και Τέχνης διαθέτουμε ένα τόμο που φανερώνει τον πλούτο των συμβολών για ένα θέμα ελκυστικό όπως το θέμα του βιβλίου *Πειρατές και Κουρσάροι* (επιμέλεια: **Χάρις Καλλιγά, Αλέξης Μαλλιάρης**, εκδ. Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», 2003).

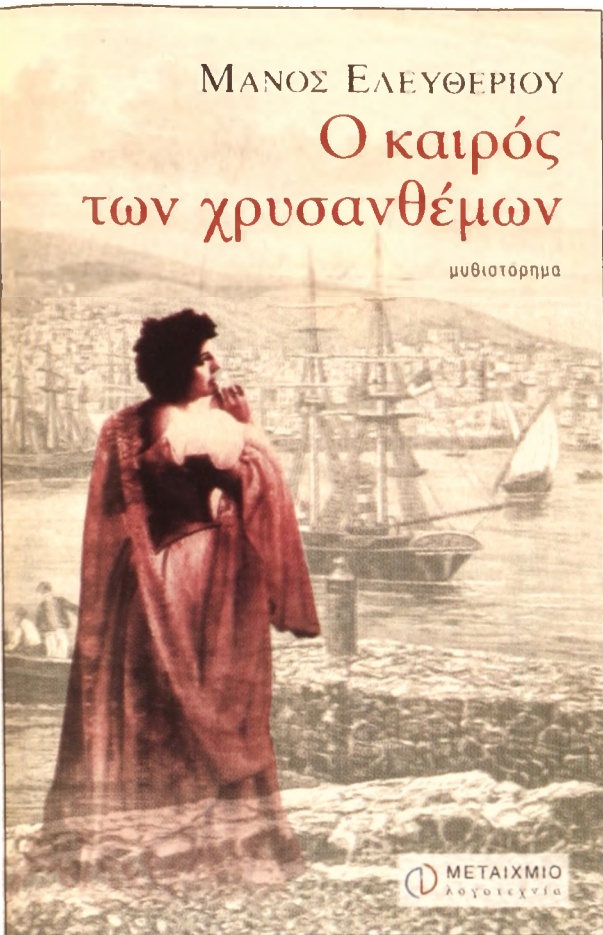
❖ Ένα βιβλίο από τον **Χάρρυ Κλυνν**, δηλαδή τον **Βασίλη**

Ν. Τριανταφυλλίδη, είναι μια ευχάριστη έκπληξη και μια ευκαιρία να γνωρίσουμε –όσοι δεν ξέραμε ήδη– τις συγγραφικές επιδόσεις του πολυτάλαντου κωμικού: *Όταν βρέχει, τα χελιδόνια πετούν χαμηλά* (εκδ. Καστανιώτη). Το μυθιστόρημά του καταπιάνεται με την ίντριγκα περί τρομοκρατίας και ειδικά για την οργάνωση «20 Μάη».

❖ Ανθολογία κειμένων της λογοτεχνίας μας από τον 19ο αιώνα ως σήμερα με θέματα παρμένα από το στρατό συγκεντρώνει σ' ένα τόμο η **Έλενα Χουζούρη**, η οποία υπογράφει και την εισαγωγή του βιβλίου *«Στρατός περνούσε...» στη νεοελληνική λογοτεχνία* (εκδ. Μεταίχμιο, 2003): πόλεμος, καψώνια, φυλακή αλλά και αναμνήσεις στρατιωτικής συντροφικότητας, κείμενα λογοτεχνικά που ωστόσο απεικονίζουν την ιστορία της χώρας μας.

❖ *Η Αλίκη στη χώρα των θαυμάτων & Μέσα απ' τον καθρέφτη*: δύο ξεχωριστά και πολυδιαβασμένα έργα του **Lewis Carroll** έρχονται ξανά στο εκδοτικό προσκήνιο με την συμβολή των εκδόσεων Printa (2003) και την έξοχη μετάφραση της **Παυλίνης Παμπούδη**. Η νέα αυτή έκδοση, που αναπαράγει τα σχέδια του πρωτοτύπου από τον **Sir John Tenniel**, μας θυμίζει τη γοητεία που ασκεί για ενάμιση σχεδόν αιώνα ο μαγικός κόσμος του ευφάνταστου μαθηματικού Τσαρλς Ντόντγκσον, δηλαδή του Λούις Κάρολ. Η έκδοση συνοδεύεται και από εκτενές βιογραφικό και εργογραφικό σημείωμα.

Έλληνες συγγραφείς, σπουδαία βιβλία



ΜΑΝΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ

Ο καιρός των χρυσανθέμων
μυθιστόρημα

Το πολυαναμενόμενο μυθιστόρημα του γνωστού ποιητή και στιχουργού Μάνου Ελευθερίου.

ΘΑ ΤΟ ΒΡΕΙΤΕ ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ
ΑΠΟ ΤΙΣ 22 ΜΑΡΤΙΟΥ



ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΣΩΤΑΚΗΣ

Έντεκα ερωτικοί θάνατοι
διηγήματα

Η νέα συλλογή διηγημάτων του Δημήτρη Σωτάκη: έντεκα ιστορίες για την ηδονή της ερωτικής αγκαλιάς και τη δυστυχία του ανεκπλήρωτου.

ΜΟΛΙΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ



ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ ΣΟΜΜΑΡΙΠΑΣ

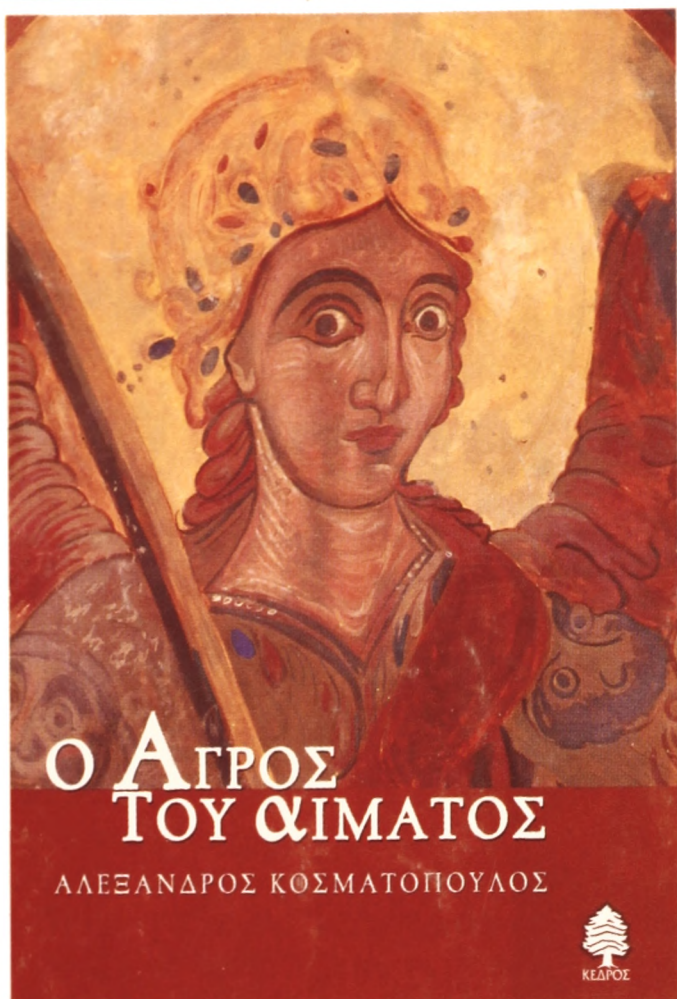
**Speed up,
μίστερ Γκιούλιβερ!**
μυθιστόρημα

Ένα συνηθισμένο ταξίδι με καράβι γίνεται η αφορμή για μια περιπέτεια αστυνομικού χαρακτήρα αλλά και για μια αναδρομή στο παρελθόν.

ΜΟΛΙΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

**www.
metaixmio.
gr**

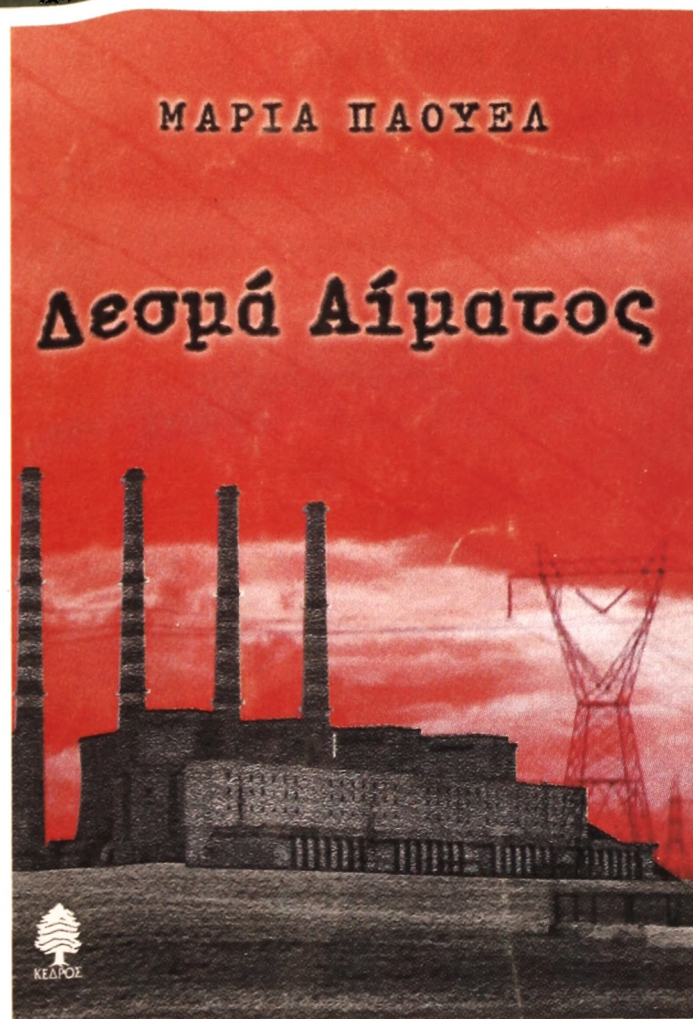
ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ



Α. ΚΟΣΜΑΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΑΓΡΟΣ ΤΟΥ ΑΙΜΑΤΟΣ

Μέσα από τις πράξεις και τα παθήματα των ηρώων διαγράφεται η μοίρα των ανθρώπων.



Μ. ΠΑΟΥΓΕΛ

ΔΕΣΜΑ ΑΙΜΑΤΟΣ

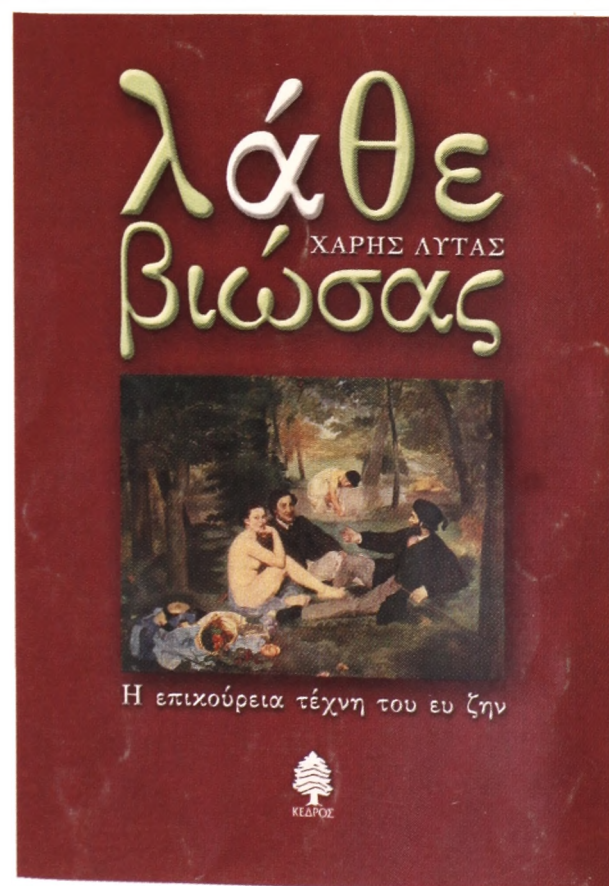
Το *Δεσμά Αίματος* είναι η ιστορία μιας βασανιστικής σχέσης που συνεχίζεται πέρα από το θάνατο κι ενός σκληρού έρωτα που ορίζεται από τους νόμους της μοίρας και του πεπρωμένου.

μ ε λ έ τ ε ς

Χ. ΛΥΤΑΣ

ΛΑΘΕ ΒΙΩΣΑΣ

«Το βιβλίο αυτό αποτελεί, με όσο πιο λίγα και απλά λόγια γίνεται, μια ολοκληρωμένη επικούρεια πρόταση για την ευτυχία στην εποχή μας, κατανοητή και, κυρίως, πρακτική για τον καθένα, χωρίς τίποτα να περισσεύει, χωρίς τίποτα, δηλαδή, από την φιλοσοφία του Επίκουρου που να μην έχει στην πράξη αξία. Γιατί ο φωτισμένος από την επικούρεια διδασκαλία παύει να ζει με τους εφιάλτες που ταραζουν τους κοινούς ανθρώπους.»



ΕΚΔΟΣΕΙΣ
50 ΧΡΟΝΙΑ



Κ Ε Δ Ρ Ο Σ
1954 - 2004